

Acesta este primul volum publicat al Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul” (ANIMV) care integrează lucrările prezentate în cadrul Conferinței Științifice *Intelligence și Cultura de Securitate 2022* (ICS2022). Scopul ICS2022 este de a oferi studenților un spațiu pentru dezbateri academice și promovare a rezultatelor obținute în demersurile de cercetare proprii.

Prezenta ediție a fost dedicată atât doctoranzilor, cât și studenților din cadrul programelor de studii de licență și master, iar domeniile de interes științific propuse au fost: intelligence, securitate națională, istorie și relații internaționale.

Realizarea Conferinței a fost posibilă prin implicarea doctoranzilor și a conducătorilor de doctorat din Școala Doctorală Informații și Securitate Națională a ANIMV. Așteptăm cu entuziasm următoarea ediție a Conferinței!

ISSN 2971-8139
ISSN-L 2971-8139

◆ INTELLIGENCE ȘI CULTURA DE SECURITATE

◆ CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ STUDENȚEASCĂ

INTELLIGENCE ȘI CULTURA DE SECURITATE

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ STUDENȚEASCĂ
VOLUM DE PROCEEDINGS

VOLUMUL 1
2022

◆ Editura Academiei Naționale de Informații
„Mihai Viteazul”

INTELLIGENCE ȘI CULTURA DE SECURITATE

nr. 1 - 2022

- Conferința Științifică Studențească -

Editura Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”

București, 2022

Comitetul științific al revistei:

Prof. univ. dr. Ioan DEAC – Președinte
Prof. univ. dr. Irena CHIRU – Membru
Prof. univ. dr. Adrian LESENCIUC – Membru
CS II dr. Cristina IVAN – Membru

Comisia de organizare:

CS I dr. Ruxandra BULUC
Stud. drd. Adina-Elena BOCAI
Stud. drd. Oana-Cătălina FRĂȚILĂ
Stud. drd. Mădălina-Elena LUPU

COLECTIVUL DE REDACȚIE

Redactare și tehnoredactare: Lucian COROI
Coperta: Lucian COROI

Apărut: noiembrie 2022

	Editura Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”
	© ANIMV
	București, 2022
	Telefon: 0377720.000/1158
	Fax: 0377721.134; 0377721.125
	ISSN 2971 - 8139 ISSN-L 2971 - 8139

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	5
Prof. univ. dr. Ioan DEAC	
ACTIVITATEA SERVICIILOR ROMÂNEȘTI DE INFORMAȚII PE REȚELELE SOCIALE	7
Oana-Cătălina FRĂȚILĂ	
ARHIVELE STATULUI DIN IAȘI ÎN TIMPUL CELOR DOUĂ CONFLAGAȚII MONDIALE	21
Emanuela LUNGU	
BUNURILE CULTURALE – VICTIMELE FENOMENULUI TERORIST	37
Alexandra NICOLESCU	
CONSIDERAȚII PRIVIND MIJLOACELE DE MANIPULARE PSIHOLOGICĂ UTILIZATE ÎN CADRUL CULTULUI ADNAN	53
Andrei-Cristian MORARU	
INCURSIUNE ÎNTR-UN JOC DUBLU AL MISTIFICĂRII ȘI DISEMINĂRII DE INFORMAȚII PENTRU IDENTIFICAREA INDICATORILOR DE TRĂDARE	67
Teodora-Ioana MORARU	
INTELLIGENCE – O ABORDARE DIN PERSPECTIVĂ COMUNICAȚIONALĂ	83
Mădălina-Elena LUPU	
NARCOTERORISMUL MANIFESTAT ÎN MEDIUL VIRTUAL	99
Nicolae PETRESCU	
PARTIȚIA INDIEI. PROVOCĂRI ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII NAȚIONALE ÎN INDIA INDEPENDENTĂ	109
Alexandra-Iulia NUC	
PERCEPȚII CU PRIVIRE LA SECURITATEA DATELOR CONFIDENȚIALE ÎN CADRUL REȚELELOR SOCIALE	127
Elena-Iuliana BULGARIU	

PROPAGANDA VIZUALĂ A FEDERAȚIEI RUSE ÎN SPAȚIUL PUBLIC PRIVIND „MARELE RĂZBOI PENTRU APĂRAREA PATRIEI” ... Dana SÎRBU (C. Drugă)	155
RĂZBOIUL CAUCAZIAN (1817 – 1864) – EPOPEEA LUI ȘAMIL ȘI PACIFICAREA DEFINITIVĂ A CAUCAZULUI DE CĂTRE RUȘI Bogdan MORAR	177
ROMÂNIA – STAT REZILIENT ÎN FAȚA RISCURILOR, AMENINȚĂRILOR ȘI VULNERABILITĂȚILOR DIN REGIUNEA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE Claudia-Alecsandra GABRIAN	197
SECURITATE ȘI INFORMAȚII ÎNTR-O LUME ÎN SCHIMBARE Ioana PĂIUȘ, Tiberiu TĂNASE	217
SECURITATEA ENERGETICĂ ȘI POLITICILE DE DEZVOLTARE DURABILĂ – EVOLUȚII ȘI TENDINȚE Diana JOIȚA, Adrian NEACȘA, Alin DINIȚĂ, Mirela PANAIT	237
WEST UNDERSTANDS EAST? Ovidiu Liviu UIFĂLEANU	261
THE ALLURE OF VIOLENT EXTREMISM AS A PATHWAY TO MANHOOD Daniel IONIȚĂ	273

CUVÂNT ÎNAINTE

Conferința Științifică Studențească *Intelligence și Cultura de Securitate – 2022 (ICS-2022)* – reprezintă una dintre inițiativele Școlii Doctorale Informații și Securitate Națională (SDISN) din Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”. Dorința autorilor de a-și face cunoscute rezultatele cercetărilor a făcut posibil acest volum.

Doctoranzilor din SDISN li s-au alăturat atât doctoranzi din alte școli doctorale, cât și unii studenți de la master și licență, entuziasmați fiind de cadrul creat pentru confruntarea rezultatelor obținute în investigații și în căutarea unor răspunsuri care să le valideze demersurile de cercetare.

Lucrările acoperă mai multe domenii de interes științific: *intelligence*, securitate națională, istorie și relații internaționale.

Îi felicităm pe toți cei care au luat parte la acest eveniment de cercetare universitară și îi încurajăm pe toți cei interesați de a-și expune rezultatele și ideile de cercetare să participe la următoarea ediție a Conferinței *ICS-2023!*

Prof.univ.dr. **Ioan DEAC**

ACTIVITATEA SERVICIILOR ROMÂNEȘTI DE INFORMAȚII PE REȚELELE SOCIALE

Oana-Cătălina FRĂȚILĂ*

Abstract:

Social networks have come to be used in many areas, and the year 2020, marked by the pandemic, has led to an increase in the time and attention that people pay to them. Through this research we aim to analyze the impact of social networks on the recruitment process for intelligence services. The premise of this research is that social networks are a constant and unlimited way to get information about their users, and this information can help create user profiles.

Our goal is to establish if social networks can be used in the human resources recruitment process. Social media facilitate the distribution of information to many people in a very short time, and this can be exploited by intelligence services, either to inform citizens about certain issues related to ensuring national security or to promote the institution or to streamline the recruitment process by attracting potential candidates and identifying suitable candidates, analyzing their work in the online environment. This is the relationship we have relied on in our research: the need for intelligence services to take full advantage of the opportunities offered by social media.

The purpose of this research is to identify the human resources recruitment activity carried out by the Romanian intelligence services on social networks to establish the need to carry out a procedure for identifying candidates on social networks. To achieve the proposed goal, we used content analysis as a research method. The research only targeted public posts distributed by the Romanian intelligence services on social networks.

Following the research, we concluded that the Romanian intelligence services pay attention to social networks and are officially present in the online environment, although they do not carry out an intense activity. Some of the posts distributed on these pages are aimed at recruiting human resources, which means that for Romanian intelligence services, users of social networks are a pool of human resources recruitment.

Keywords: *romanian intelligence services, social media, recruiting.*

Introducere

Cercetarea aceasta se bazează pe identificarea nevoii de a utiliza avantajele oferite de rețelele sociale, în procesul de recrutare a resurselor

* Student-doctorand la Școala Doctorală Informații și Securitate Națională din cadrul Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”, email: fratila.catalina@animv.eu

umane, pentru serviciile de informații. Considerăm că, distribuirea unor postări cu un conținut referitor la recrutarea resurselor umane, poate reprezenta unul dintre indicatorii care atestă faptul că, serviciile de informații doresc să utilizeze rețelele sociale pentru recrutarea unor potențiali candidați. Astfel, vom analiza activitatea desfășurată de către serviciile de informații, din România, pe cele mai populare rețele sociale din acest stat și vom analiza conținutul postărilor, astfel încât, să identificăm postările care fac referire la recrutarea resurselor umane. Așadar, pentru realizarea obiectivului stabilit, vom utiliza analiza de conținut.

Alegerea grupului de referință

Pentru identificarea serviciilor de informații din România, am apelat la legislația în vigoare și anume, la Hotărârea CSAT nr. 146/18.11.2005. Conform acesteia, „Comunitatea Națională de Informații este compusă din următoarele structuri:

- Serviciul Român de Informații (SRI),
- Serviciul de Informații Externe (SIE),
- Direcția Generală de Informații a Apărării (DGIA),
- Direcția Generală de Protecție Internă (DGPI) din Ministerul Afacerilor Interne”.

SRI este o organizație statală, fiind specializată în activitățile specifice domeniului informațiilor referitoare la siguranța națională a României. Acesta face parte din sistemul național de apărare, iar activitatea SRI se află sub coordonarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării (Parlamentul, LEGE nr. 14 din 24 februarie 1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații 1992). Încă din denumirea sa, se poate deduce foarte ușor faptul că, activitatea SRI se bazează pe informații. Dat fiind faptul, că rețelele sociale reprezintă o sursă de informații, putem afirma faptul că rețelele sociale pot reprezenta un obiectiv de interes pentru SRI.

Organizația statală specializată în domeniul informațiilor externe privind siguranța națională a României este SIE (1998). Și denumirea acestui serviciu ne determină să afirmăm, faptul că rețelele sociale reprezintă un obiectiv de interes pentru SIE.

DGIA și DGPI sunt structuri care fac parte din Ministerul Apărării Naționale (MApN), respectiv din Ministerul Afacerilor Interne (MAI). În urma căutării celor două structuri pe rețelele sociale, nu am obținut niciun rezultat. Am căutat, ulterior, MApN și MAI pe rețelele sociale și am identificat pagini pe rețelele sociale pentru aceste instituții, însă, dat fiind

faptul, că cercetarea noastră se bazează pe informațiile distribuite pe rețelele sociale de către componentele CNI, considerăm că, nu sunt relevante informațiile distribuite de către MAPN și MAI pe Facebook.

Așadar, în urma identificării serviciilor de informații din România și în urma prezentării acestora, grupul de referință pe care îl vom cerceta este format din SRI și SIE.

Metodologia cercetării

Este important să menționăm faptul că în cadrul cercetării am utilizat doar informațiile publice distribuite de către serviciile românești de informații, fără să obținem informații suplimentare de la acestea. Totodată, subliniem faptul că serviciile de informații nu au nicio legătură cu cercetarea pe care noi am derulat-o.

Metoda de cercetare pe care am ales-o pentru atingerea obiectivului propus a fost analiza de conținut. Am ales această metodă deoarece ne-a ajutat să identificăm conținutul distribuit rețelele sociale și să stabilim scopul acestuia, astfel încât să identificăm nevoia de a realiza un cadru unitar de utilizare a rețelelor sociale în procesul de recrutare a resurselor umane.

Perioada în care am urmărit activitatea desfășurată de către SRI și SIE pe rețelele sociale este decembrie 2019 – iulie 2021. Criteriile după care am realizat sortarea postărilor distribuite de serviciile de informații pe rețelele sociale sunt: informarea cetățeanului, promovarea instituției și recrutarea resurselor umane.

Activitatea serviciilor românești de informații pe rețelele sociale

Dat fiind faptul, că există un număr mare de rețele sociale, am fost nevoiți să alegem rețelele sociale relevante pentru cercetarea noastră. Am ținut cont de impactul pe care acestea le au în România. Astfel, pentru stabilirea rețelelor sociale, pe care am efectuat căutarea paginilor oficiale ale serviciilor de informații din România, am apelat la cercetările anterioare referitoare la acest subiect. Am identificat o cercetare, în cadrul căreia, a fost prezentată ierarhizarea celor mai utilizate rețele sociale de către români. Cercetarea a fost realizată în aprilie 2021, asupra unui eșantion format din 1707 respondenți. Vârsta minimă a respondenților a fost 14 ani, iar cei mai mulți dintre respondenți au fost adolescenți (Sava, 2021). Rezultatele cercetării respective sunt afișate în *Figura 1* (vezi mai jos) (Sava, 2021). Observăm faptul că, Instagram este

pe primul loc în topul rețelelor sociale utilizate de către români, urmată de către Facebook, Facebook Messenger, WhatsApp, TikTok și Snapchat.

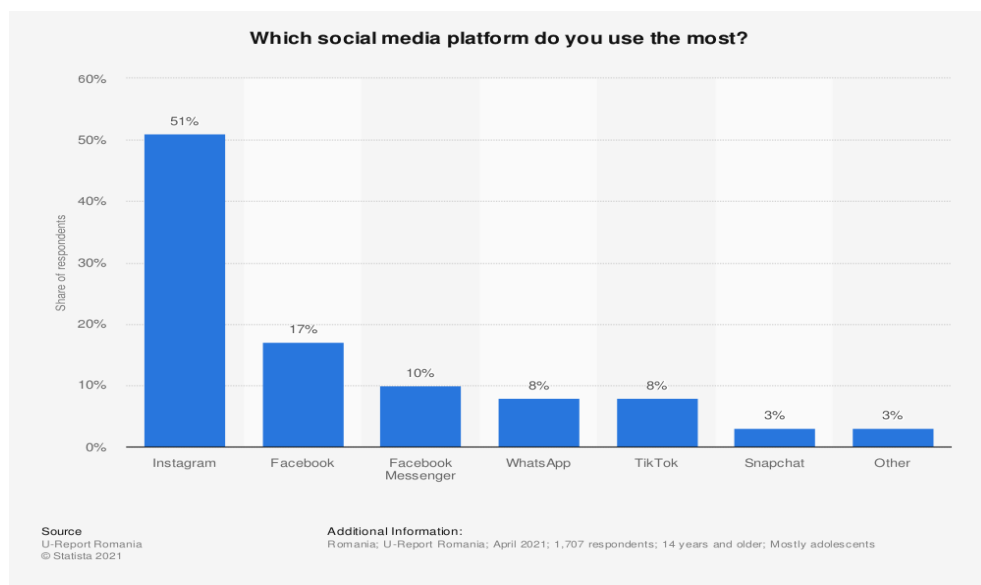

Figura 1: Cele mai utilizate rețelele sociale de către români

Timpul alocat de către români rețelelor sociale clasează rețeaua socială Instagram pe primul loc. Principala funcție comună pe care o oferă aceste rețelele sociale este reprezentată de facilitarea comunicării, însă, există multe diferențe între ele. Pentru a stabili dacă toate cele 6 rețele sociale pot fi utilizate în realizarea cercetării, am considerat necesar să prezentăm specificul și scopul acestora.

Instagram este o rețea socială, care se bazează pe distribuirea de fotografii, videoclipuri scurte, comentarii și *hashtags*. *Hashtag* reprezintă cuvinte, utilizate pentru a descrie imaginile sau videoclipurile distribuite. Acestea sunt precedate de semnul (#), acesta fiind motivul pentru care au această denumire (Code, 2015). Așadar, pe Instagram se poate comunica cel mai rapid și mai ușor prin imagini. Ținând cont de faptul că, în cadrul acestei rețele sociale utilizatorii pot distribui postări care să conțină imagini, videoclipuri sau text, Instagram este o rețea socială, care ar putea fi utilizată de serviciile de informații în cadrul procesului de recrutare. Aceasta poate fi utilizată atât pentru a atrage potențiali candidați, cât și pentru a-i selecta, în funcție de caracteristicile care reies din activitatea lor on-line. Pentru a atrage potențialii candidați, serviciile de informații trebuie să apeleze la caracteristicile publicului țintă, astfel

încât, mesajele transmise să fie recepționate de către cei de care serviciile de informații au nevoie. Altă etapă, în care Instagram poate fi de ajutor serviciilor de informații este etapa verificării candidaților. În funcție de imaginile distribuite, de comentariile pe care le publică sau de persoanele pe care le urmăresc, candidații pot reprezenta o oportunitate sau un pericol pentru serviciile de informații.

Facebook Messenger este o rețea socială, care permite utilizatorilor să trimită mesaje instant celorlalți utilizatori ai rețelei sociale Facebook. Aceasta a apărut în anul 2008, însă, era doar o extensie a Facebook. În 2011, a devenit parte separată de Facebook (Webopedia Staff, 2020), însă, rămâne legată de aceasta prin simplul fapt, că utilizatorii pot intra în contact doar cu persoanele care sunt utilizatori ai rețelei sociale Facebook. Așadar, nu poate fi utilizată Facebook Messenger separat de Facebook.

WhatsApp este o rețea socială asemănătoare cu Facebook Messenger. Aceasta facilitează schimbul instant de mesaje. A fost inventată de Brian Acton și Jan Koum, în anul 2009 (Purkayastha și Chanda, 2018). Reprezentând un mijloc de comunicare, avantajul cel mai mare pe care îl oferă această rețea socială este faptul că, poate fi utilizată doar prin conexiunea la internet, fără a fi necesare costuri suplimentare. Prin intermediul WhatsApp pot fi trimise mesaje text sau audio, imagini, videoclipuri sau alte documente, în diferite formătări (pdf, doc etc.) (Purkayastha și Chanda, 2018).

Cea mai recentă rețea socială care a ajuns, foarte repede, în topul rețelelor sociale este TikTok. Aceasta este o rețea socială, care permite crearea unor videoclipuri și distribuirea lor către ceilalți utilizatori ai rețelei sociale. Aceasta a fost lansată în anul 2014, având inițial denumirea Musical.ly. În momentul lansării, rețeaua socială oferea posibilitatea creării videoclipurilor muzicale (Bresnick, 2019). Bazându-se pe această opțiune, TikTok oferă posibilitatea tuturor utilizatorilor de a se exprima prin videoclipuri. Așadar, TikTok poate oferi posibilitatea serviciilor de informații să atragă potențiali candidați, prin distribuirea unor videoclipuri.

Snapchat este rețeaua socială care permite distribuirea efemeră a conținutului. În cadrul acestei rețelele sociale nu poți urmări postările utilizatorilor, nu poți identifica prietenii prietenilor și nu poți urmări aprecierile prietenilor. Snapchat nu arhivează conținutul distribuit precum Facebook sau Instagram. Scopul Snapchat este de a facilita conversațiile (Rettberg, 2018).

Analizând caracteristicile identificate pentru fiecare rețea socială, observăm faptul că, trei dintre cele șase rețele sociale și anume, Facebook Messenger, WhatsApp și Snapchat, sunt utilizate doar pentru conversații, motiv pentru care, nu le vom utiliza în cercetare. Cercetarea de față se axează asupra informațiilor publice distribuite pe rețelele sociale, acesta fiind motivul pentru care, nu putem realiza cercetarea asupra rețelelor sociale prin intermediul cărora se pot distribui doar mesaje. Așadar, rețelele sociale, în cadrul cărora vom urmări activitatea serviciilor de informații, sunt Instagram și TikTok.

Pentru realizarea cercetării, am introdus denumirea fiecărei organizații în parte, în caseta de căutare a rețelelor sociale. Prima rețea socială, pe care am căutat paginile serviciilor de informații, a fost Instagram. În urma căutării efectuate pe Instagram, am identificat paginile oficiale pentru cele două servicii de informații, iar rezultatele sunt afișate în *Figura 2* (vezi mai jos), fiind afișate antetele paginilor. În cadrul acestora sunt afișate scurte prezentări ale instituțiilor. De asemenea, în imagini apar numărul postărilor, numărul urmăritorilor și numărul celor urmăriți. Așadar, acesta este un rezumat al activității desfășurate, pe fiecare pagină oficială în parte.

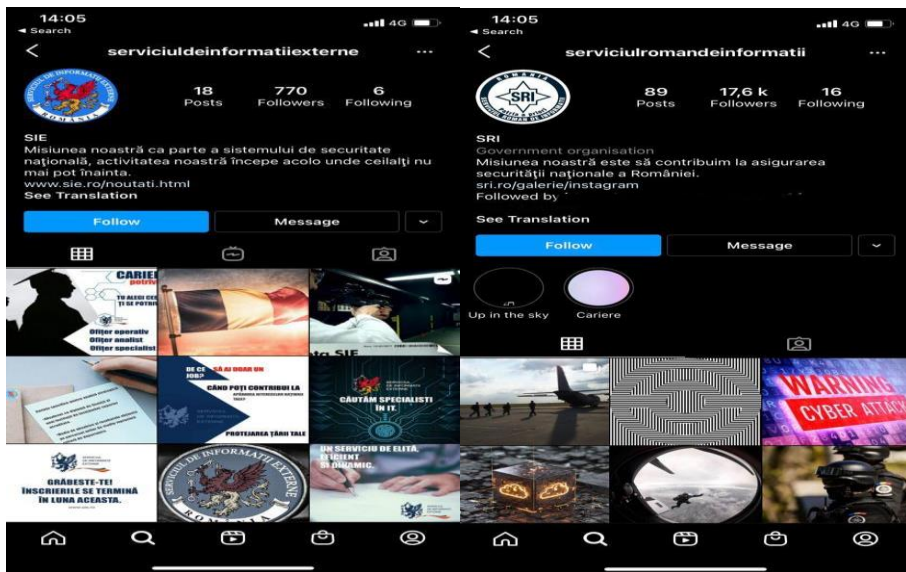

Figura 2: Paginile SRI și SIE pe Instagram

Pagina de Instagram a SRI conține postări, care au rolul de a recruta resurse umane. Însă, cele mai multe postări distribuite au rolul

de a informa cetățenii, cu privire la anumite activități desfășurate de către angajații SRI. Situația postărilor distribuite de SRI pe Instagram este redată în *Tabelul 2*.

Luna și an	Informarea cetățenilor	Promovarea organizației	Recrutarea resurselor umane
Iulie 2021	2	1	1
Iunie 2021	0	1	0
Mai 2021	1	0	1
Aprilie 2021	0	1	0
Martie 2021	2	2	1
Februarie 2021	2	0	0
Ianuarie 2021	1	0	1
Decembrie 2020	1	1	0
Noiembrie 2020	1	2	0
Octombrie 2020	0	0	0
Septembrie 2020	0	0	1
August 2020	0	0	0
Iulie 2020	1	1	0
Iunie 2020	0	1	0
Mai 2020	2	0	0
Aprilie 2020	0	0	0
Martie 2020	0	1	1
Februarie 2020	1	2	0
Ianuarie 2020	0	0	0
Decembrie 2019	1	0	0

Tabel 1 – *Activitatea SRI pe Instagram*

Postările distribuite pe pagina SIE sunt preponderent axate pe recrutarea resurselor umane. Acest serviciu nu este foarte activ, ultima postare distribuită fiind în urmă cu un an, față de momentul realizării cercetării, conform *Tabelului 3*, însă, cele mai multe postări au rolul de a oferi informații, cu privire la locurile disponibile de încadrare. Conform postărilor distribuite pe această pagină, scopul principal al SIE pe Instagram este sau a fost, ținând cont de perioada îndelungată de inactivitate, de a atrage potențialii candidați.

Luna și an	Informarea cetățenilor	Promovarea organizației	Recrutarea resurselor umane
Iulie 2021	0	0	0
Iunie 2021	0	0	0
Mai 2021	0	0	0
Aprilie 2021	0	0	0
Martie 2021	0	0	0
Februarie 2021	0	0	0
Ianuarie 2021	0	0	0
Decembrie 2020	0	0	0
Noiembrie 2020	0	0	0
Octombrie 2020	0	0	0
Septembrie 2020	0	0	0
August 2020	0	0	0
Iulie 2020	0	0	1
Iunie 2020	0	1	0
Mai 2020	0	0	2
Aprilie 2020	0	0	1
Martie 2020	1	1	1
Februarie 2020	0	1	3
Ianuarie 2020	0	0	0
Decembrie 2019	0	0	0

Table 2 – Activitatea SIE pe Instagram

Am urmărit și activitatea desfășurată de MAI și MAPN pe Instagram, pentru a confirma sau infirma presupunerea noastră, conform căreia, postările acestor ministere nu fac referire la structurile de informații din componența lor. Dat fiind faptul că, MAI este format din mai multe structuri, activitatea desfășurată pe pagina de Instagram este foarte generalizată. Cele mai multe postări sunt de informare, cu privire la desfășurarea unor misiuni pentru promovarea eficienței angajaților. O postare, cu referire directă la DGIPI, a fost distribuită pe 1 februarie 2020, având scopul de a celebra această instituție. Așadar, activitatea pe pagina oficială de Instagram a MAI nu are scopul de a recruta resurse umane, ci de a promova instituția.

MAPN este, de asemenea, o instituție formată din mai multe structuri, astfel încât, postările distribuite pe Instagram sunt generale. Scopul acestor postări este de a informa cetățenii și de a fi aproape de

aceștia. Postările distribuite pe Instagram nu fac referire la recrutarea resurselor umane și nici la structurile instituției.

Pe rețeaua socială Facebook, am identificat pagini oficiale atât pentru SRI, cât și pentru SIE. Am continuat cu urmărirea activității desfășurată de către SRI pe Facebook, iar situația este redată în *Tabelul 3*.

Luna și an	Informarea cetățenilor	Promovarea organizației	Recrutarea resurselor umane
Iulie 2021	1	1	1
Iunie 2021	0	1	0
Mai 2021	2	0	2
Aprilie 2021	0	1	0
Martie 2021	4	2	1
Februarie 2021	4	0	0
Ianuarie 2021	1	1	1
Decembrie 2020	3	1	0
Noiembrie 2020	2	1	0
Octombrie 2020	3	1	0
Septembrie 2020	1	0	2
August 2020	3	1	0
Iulie 2020	3	1	0
Iunie 2020	0	1	0
Mai 2020	3	0	0
Aprilie 2020	4	0	0
Martie 2020	2	1	1
Februarie 2020	2	0	0
Ianuarie 2020	1	0	0
Decembrie 2019	3	2	0

Tabel 3 – Activitatea SRI pe Facebook

SIE nu a derulat nicio activitate pe rețeaua socială Facebook, în perioada în care se încadrează cercetarea noastră. Mai mult decât atât, SIE nu a mai distribuit nicio postare pe pagina de Facebook, din anul 2017. Postările, distribuite până atunci, au avut rolul de a oferi câteva informații urmăritorilor, cu scopul de a fi mai aproape de aceștia și de a dezminți câteva mituri legate de serviciu. Prin postările respective, nu era declarat oficial scopul de recrutare, însă, dorința de a clarifica

anumite aspecte legate de activitatea SIE, poate fi considerată ca o modalitate de a atrage resursa umană.

Ultima rețea socială pe care am studiat-o a fost TikTok. Deși, TikTok este o rețea socială care a apărut recent, foarte multe persoane au fost atrase de ceea ce oferă aceasta. Astfel, într-un timp scurt, TikTok a ajuns în topul rețelelor sociale. Parte din comunitatea serviciilor de informații a observat acest lucru, motiv pentru care, am identificat o pagină pe TikTok pentru SRI.

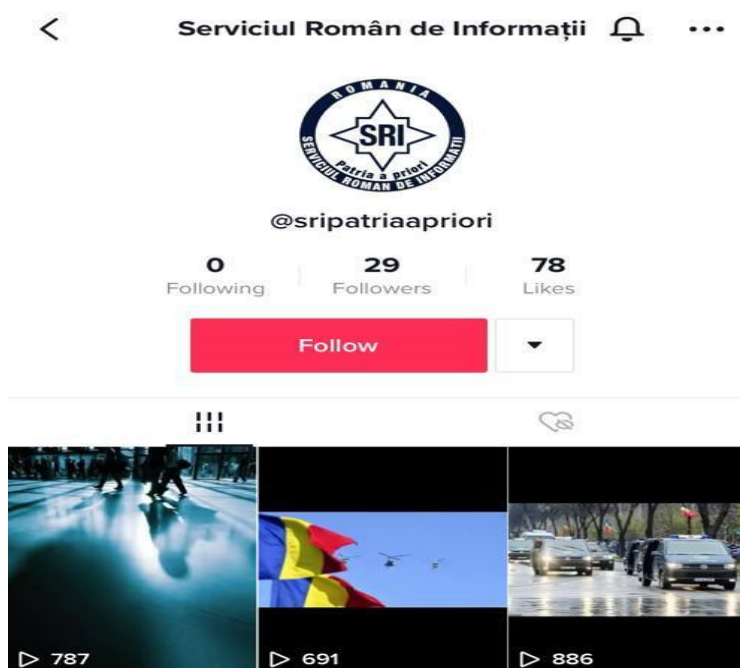

Figura 3: *Pagina SRI pe TikTok*

Deși SRI este prezent pe rețeaua socială TikTok, activitatea desfășurată este destul de redusă, fiind distribuite doar 3 postări în perioada cercetată. Dacă pentru SRI am identificat o pagină pe TikTok, SIE, în schimb, nu a luat decizia de a se alătura comunității acestei rețele sociale.

Interpretarea rezultatelor

SRI și SIE sunt prezente pe câteva rețele sociale, însă, nu sunt active pe toate acestea. În ceea ce privește Facebook, ambele servicii de informații au câte o pagină oficială pe această rețea socială, însă, doar SRI

distribuie postări. Pe Instagram, ambele servicii de informații au pagini oficiale și sunt active. Iar pe TikTok, ultima rețea socială pe care am studiat-o, doar SRI este prezent, însă, nici acest serviciu nu este activ.

În urma cercetării activității serviciilor românești de informații pe Facebook, putem observa că, SIE nu acordă atenție acestei rețelele sociale, dat fiind faptul, că nu a distribuit nicio postare în perioada cercetată. SRI a distribuit postări care se încadrează în toate cele trei categorii. Cele mai multe postări au avut rolul, de a informa cetățenii cu privire la anumite evenimente. Postările, care conțin mesaje referitoare la recrutarea resurselor umane, sunt în număr scăzut față de celelalte categorii, însă, existența acestora demonstrează faptul că, SRI acordă importanță rețelei sociale Facebook pentru recrutarea resurselor umane.

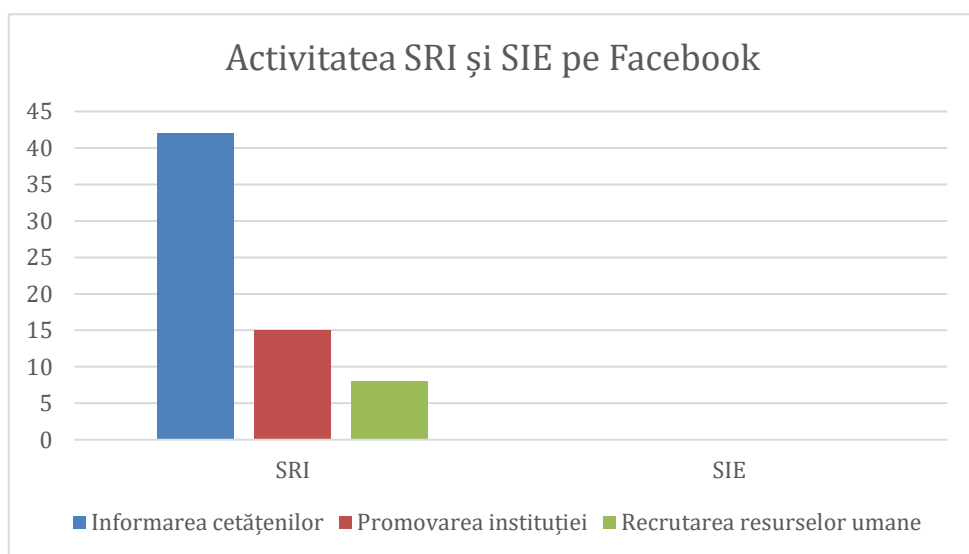

Figura 4: *Activitatea SRI și SIE pe Facebook*

Conform activității desfășurate pe paginile oficiale de Instagram ale celor două instituții, putem concluziona faptul că, SIE și SRI utilizează rețeaua socială ca pe un mod de a atrage potențiali candidați și o fac, în mod direct, oferind detalii referitoare la locurile vacante și la posibilitățile pe care le oferă pentru înscrierea candidaților.

Cele mai multe postări, în perioada cercetată, au fost distribuite de către SRI, însă, SIE a distribuit mai multe postări referitoare la recrutarea resurselor umane, față de celelalte două categorii de postări.

În cazul SRI, postările care au scopul de a atrage potențialii candidați sunt în cel mai mic număr, comparativ cu celelalte două tipuri de postări.

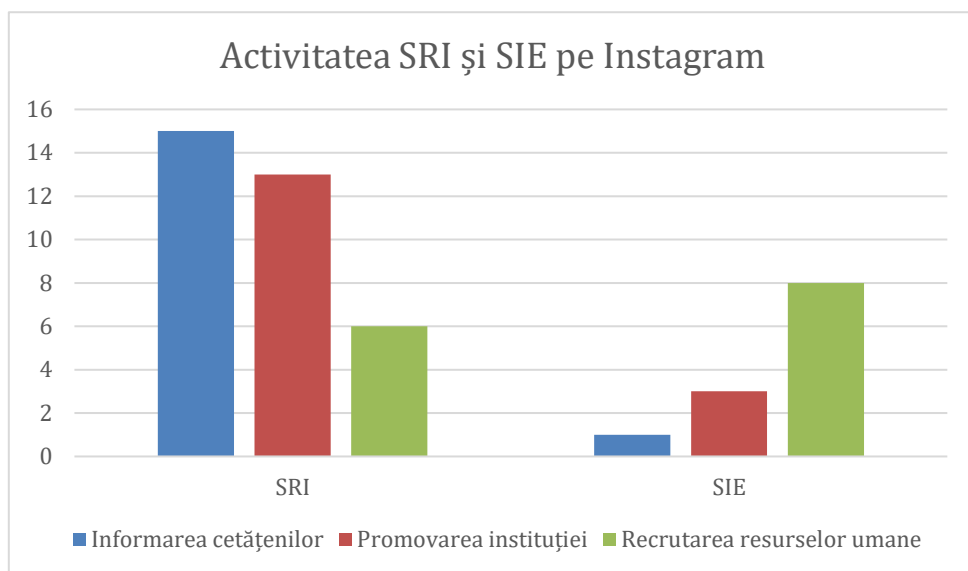

Figura 5: *Activitatea SRI și SIE pe Instagram*

Din analiza postărilor distribuite pe pagina de TikTok a SRI, putem afirma faptul că, prin intermediul acestei rețele nu se urmărește recrutarea resurselor umane. Scopul postărilor este de a promova activitatea SRI. Pentru moment, cel puțin, SRI nu pune accent pe TikTok, din perspectiva atragerii resursei umane.

Concluzii

Această analiză ne arată faptul că, serviciile românești de informații acordă atenție rețelelor sociale și sunt prezente în mod oficial, în mediul on-line, deși nu desfășoară o activitate intensă. Parte dintre postările distribuite pe aceste pagini au scopul de a recruta resurse umane, ceea ce înseamnă că, pentru serviciile românești de informații, utilizatorii rețelelor sociale pot reprezenta un bazin de recrutare a resurselor umane. În ultima parte a cercetării, am urmărit paginile oficiale ale serviciilor românești de informații, pe cele mai utilizate rețele sociale de către români. Am putut realiza această cercetare doar pentru SRI și SIE, dat fiind faptul că, DGIA și DGPI nu sunt organizații de sine stătătoare, ci fac parte din MAPN, respectiv din MAI. Pentru SRI am

identificat pagini pe Instagram, Facebook și TikTok, iar pentru SIE doar pe Instagram și TikTok.

În urma analizei efectuate, am ajuns la concluzia conform căreia, pentru serviciile de informații din România, mesajele transmise prin intermediul rețelelor sociale reprezintă un mijloc de a atrage potențiali candidați, adică rețelele sociale pot fi introduse în procesul de recrutare a resurselor umane. Utilizarea rețelelor sociale, în procesul de recrutare, poate determina o creștere a calității resursei umane în cadrul oricărei organizații.

Bibliografie:

1. Purkayastha, Nilanjana and Anupam Chanda, 2018. "WHATSAPP AS A MEANS OF SHARING INFORMATION AMONG LIS PROFESSIONALS OF NORTH-EAST INDIA: A STUDY". *IMPACT: International Journal of Research in Applied, Natural and Social Sciences*, 69-82.
2. Bresnick, Ethan, 2019. "Intensified Play: Cinematic study of TikTok mobile app".
3. Code, Mary, 2015. "Instagram, Social Media and the "Like": Exploring Virtual Identity's Role in 21st Century Students' New Socialization Experience". *Core*. August 26. <https://core.ac.uk/download/62649125.pdf>
4. Fazio, Marie, 2021. "The U.K. Spy Agency MI5 Joined Instagram. It Wasn't for the Likes". *The New York Times*, 04 23: <https://www.nytimes.com/2021/04/23/world/europe/mi5-british-intelligence-instagram.html>
5. Parlamentul României, 1992. „LEGE nr. 14 din 24 februarie 1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații”, București, 03 03.
6. Parlamentul României, 1998. „Legea nr. 1 din 6 ianuarie 1998 privind organizarea și funcționarea Serviciului de Informații Externe”, București, 01 06.
7. Rettberg, Jill Walker, 2018. "Snapchat: Phatic Communication and Ephemeral Social Media". *Jeremy Morris and Sarah Murray (eds.), Appified. Ann Arbor: University of Michigan Press*, 1-9.
8. Sava, Justina Alexandra, 2021. *Most used social media platforms in Romania 2021*. 05 05. Accessed 11 01, 2021, <https://www.statista.com/statistics/1233181/romania-social-media-platform-usage/>
9. Webopedia Staff, 2020. *Facebook Messenger*. Septembrie 10, <https://www.webopedia.com/definitions/facebook-messenger/>

ARHIVELE STATULUI DIN IAȘI ÎN TIMPUL CELOR DOUĂ CONFLAGAȚII MONDIALE (THE STATE ARCHIVES OF IAȘI DURING THE TWO WORLD CONFLAGRATIONS)

Emanuela LUNGU*

Abstract:

1.Objective: The main objective is to present the evolution of the State Archives of Iași during the two World Wars, a situation that is too little known. The archives of the State of Iași were established in 1832, by the Organic Regulation of Moldova and represent the "sanctuary of the rights of compatriots" (Gh. Asachi), "a public fortune that serves as the basis of the laws and history of the country" (V. Alecsandri). Although, initially, it was seen as a public place where all the documents that were no longer useful from a practical point of view for the institutions that created them were gathered, Gheorghe Asachi, the first archivist of the State Archives of Iași, manages to highlight the true meaning that they have, namely, the sacred deposit of all documents and archives considered as "historical materials", which would serve to write the history of the country and support the rights of all "compatriots".

2. Research method: This article is prepared on the basis of unpublished archival documents that are kept at the Iași County Service of National Archives and which are included in various archival funds and archival collections (The State Archives of Iași-Chancellery Archive, Iași City Hall, Stamps and Photographs Collection, etc.), as well as due to the specialized works.

3. Results: The archives of the State of Iași represent a cultural institution that functioned permanently, even during the two world conflagrations, but, of course, with significant changes and consequences that concerned the amount of documents and their temporary storage. Those who were in charge of it during the reference period: Sever Zotta (1912-1934), Alexandru Băleanu (1934-1940) and Gheorghe Ungureanu (1940-1968), took care of the security and protection of the documents in the records of the State Archives of Iași.

4.Conclusion: This article highlights the evolution in all aspects of an institution of overwhelming importance for the Romanian society in a period that marked its destiny. It also answers at many questions that have been asked over time about the existence or lack of certain documents and their condition.

Keywords: *documents, security, culture, protection, consequences.*

* Student-doctorand la Școala Doctorală Relații Internaționale și Studii de Securitate, domeniul Istorie, din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca; emanuela_lungu97@yahoo.com

Introducere

Arhivele Statului din Iași, "sanctuarul drepturilor compatrioților", precum era numită de Gheorghe Asachi, reprezintă o instituție culturală cu un rol foarte important în cadrul societății românești. Aceasta s-a înființat la 1 ianuarie 1832, prin coroborarea prevederilor art. 366 și 410 ale *Reglementului Organicesc a Moldovei* (*Reglement Organicesc a Moldovei* este un manuscris cu caracter de lege, ce cuprinde nouă capitole, 295 file scrise, text român și francez pe două coloane, cu ornamentele aurite. Acesta a fost cumpărat la 29 martie 1957, de Gheorghe Ungureanu, director al Arhivelor Statului din Iași, de la M. D. Sturza și se află în custodia Arhivelor din Iași). Astfel, art. 366 împărțea cancelaria Înalțului Divan în trei mese: Masa apelațiilor în pricini politicești și neguțitorești; Masa hotărîrilor și a anaforalilor în pricini criminalicești și Masa arhivelor. La Masa arhivelor se țineau toate actele publice, precum: „anaforale, hrisoave, hățșerifuri, atingătoare de dreptățile și pronomiile Moldovei”. De asemenea, tot la această masă, se păstrau „toate planurile rădicate de comisiile hotărîturii și copiile mărturiilor hotarnice date fieștecărue proprietariu, precum se orânduește la secția obșteștii hotărîturi”. Adunarea, îngrijirea și păstrarea tuturor acestor acte erau încredințate unui arhivar, iar pentru ca toate aceste acte să fie păstrate împreună și pentru a fi găsite cu ușurință, se prevedea existența, în cadrul curții domnești, a unei „înadinsă, cuvincioasă zidire întru îngrijitoarea pază a osăbitului arhivist al Statului” (Paul Negulescu, George Alexianu, 1944, p. 327-328).

Art. 410, menționează expres existența Arhivei Statului unde urmau a se depune, în fiecare an, la încheierea sesiunilor Adunării Obștești, „originalurile sânilor înfășoșate precum și alte documenturi”. În fruntea Arhivei Statului trebuia să se afle un boier, cu calitățile cerute pentru o astfel de funcție. Acesta era ales de către domn din doi candidați propuși de către „Obșteasca Obișnuită Adunare” (Paul Negulescu, George Alexianu, 1944, p. 338) Gheorghe Asachi, la dorința generalului Pavel Kiseleff (Gheorghe Asachi, în calitatea domniei sale de secretar pentru partea moldoveană al Comitetului moldo-valah, pentru elaborarea Regulamentului Organic, și cunoscând foarte bine starea arhivelor de la Iași și importanța acestora, a militat pentru înființarea Arhivei Statului din Moldova, numind-o "sanctuar al drepturilor compatrioților"), a fost numit la 1 ianuarie 1832, arhivistul Arhivei Statului din Moldova (Gheorghe Ungureanu, 1969, p. 16).

Aceasta a fost în subordinea Departamentului Dreptății/ Ministerului Justiției până în anul 1862, când, odată cu adoptarea

Regulamentului pentru administrarea Arhivelor din România, publicat în Monitorul Oficial nr. 245 din 5 noiembrie 1862, partea oficială, a intrat în subordinea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice/Ministerului Învățământului Public (Ana-Felicia Diaconu, 2016, p. 1, până în anul 1951 (Ana-Felicia Diaconu, 2016, p. 190).

Din anul 1862, Arhivele Statului din București devine Direcție Generală, sub titulatura de Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului din București, iar Arhivele din Iași devine sucursală în subordinea Direcțiunii Generale a Arhivelor Statului din București (Ana-Felicia Diaconu, 2016, p. 3).

Conform Regulamentului pentru organizarea Serviciului Arhivelor Statului publicat în Monitorul Oficial nr. 163 din 25 iulie 1872, art. 19 „Archiva din Iași... păstrează depozitele administrative și judecătorești ale districtului Iași și ale tuturor autorităților locale, cum și toate actele diplomatice până la anul 1859.” (Ana-Felicia Diaconu, 2016, p. 13).

Legea de organizare a Arhivelor Statului din 25 iunie 1925, publicată în Monitorul Oficial nr. 153 din 15 iulie 1925, prevede modul de organizare a Arhivelor Statului: o direcțiune generală cu sediul în București și 4 direcțiuni regionale cu sediile în Iași, Cluj, Chișinău și Cernăuți. Direcțiunea Regională din Iași păstra documentele județelor: Dorohoi, Botoșani, Iași, Fălticeni, Neamț, Roman, Vaslui, Fălciu, Putna, Tutova, Bacău, Tecuci și Covurlui (Ana-Felicia Diaconu, 2016, p. 33). Această organizare s-a menținut până în anul 1951.

În acest articol, vom prezenta situația Arhivelor din Iași în timpul celor două conflagrații mondiale. Pentru realizarea acestuia, am folosit metoda istorică, identificând sursele primare – informațiile inedite din documentele de arhivă, ce se găsesc în cadrul fondurilor arhivistice „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, „Primăria Iași-Caziere Imobile” și fotografiilor din cadrul colecției arhivistice "Stampe și Fotografii" – și, respectiv, sursele secundare – lucrările generale. Acest subiect prezintă importanță deosebită, datorită menirii instituției Arhivelor Statului din Iași: instituție culturală, care păstrează cele mai valoroase documente ce relatează trecutul și oferă identitate societății românești.

În ce măsură au afectat războaiele aceste documente, informațiile nu sunt lămuritoare, fapt pentru care, considerăm binevenit un astfel de studiu. Astfel, vom surprinde cronologic, încercând să punem în valoare străduințele directorilor instituției: Sever Zotta, Alexandru Băleanu și Gheorghe Ungureanu, toate evenimentele semnificative pentru istoria

Arhivelor din Iași. În prima parte, vom vorbi despre Sever Zotta și Arhivele din Iași în timpul Primului Război Mondial, în a doua parte, vom vorbi despre Alexandru Băleanu și Arhivele din Iași la începutul celui de-Al Doilea Război Mondial și, în a treia parte, vom vorbi despre Gheorghe Ungureanu și Arhivele din Iași, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Arhiva Statului din Moldova a fost instalată inițial în casele agăi Alecu Balș, în același imobil cu Înaltul Divan, după care a urmat un proces complex în vederea instalării permanente a acesteia, care s-a încheiat în anul 1911, când sediul Arhivelor a fost stabilit în curtea Mănăstirii Golia, în clădirea fostei stăreții. Acest loc "a găzduit" Arhivele Statului din Iași în timpul celor două războaie mondiale. Până la 1863, imobilul a fost proprietatea fostei Mănăstiri Golia, prin secularizarea averilor mănăstirești, imobilul a intrat în proprietatea statului.

Clădirea era făcută în prima jumătate a secolului al XIX-lea și era utilizată pentru stăreția Mănăstirii Golia. După secularizare (1863), a fost instalat ospiciul de nebuni, iar în anul 1908 au început lucrările de amenajare și reparații cu banii Ministerului Instrucțiunii și Cultelor, pentru a putea fi instalate Arhivele. Imobilul era construit din piatră și cărămidă și era acoperit cu tablă. Avea parter și etaj. Pe lângă clădirea principală, mai existau câteva atenanse pentru servitori și magazii, care însă, în urma cutremurului din noiembrie 1940, au fost grav avariate (SJAN Iași, fond „Primăria Iași-Caziere Imobile”, d. 165 bis, filele 4, 4v).

Sever Zotta și Arhivele din Iași în timpul Primului Război Mondial

Sever Zotta s-a născut în anul 1874, în comuna Chisălău, a studiat la Viena dreptul și științele de stat după care a mers la București, unde a obținut licența în drept, în anul 1905 (Gheorghe Ungureanu, 1971, p. 233). Director în perioada 1912-1934, a organizat depozitele după principii moderne, fiind un neobosit strângător de documente și devotat arhivist și cercetător. Grija permanentă a lui Sever Zotta a fost îmbogățirea Arhivelor de la Iași cu documente și buna lor păstrare. Sever Zotta s-a străduit să convingă particularii, să depună documentele la Arhivele din Iași. Zotta a făcut cunoscut tezaurul de la Iași, prin el arhivele au început să vorbească prin ziarele și revistele timpului (*Arhivele Statului. 125 ani de activitate, 1831-1956*, 1957, p. 61).

În perioada acestuia, în timpul Primului Război Mondial, a avut loc trimiterea tezaurului român în Rusia, cu scopul de a fi adăpostit de armatele Puterilor Centrale, care ocupaseră o parte însemnată a

României și amenințau să ocupe întreg teritoriul național. Acesta includea, printre multe obiecte valoroase și documente din Arhivele din Iași. Au fost trimise, la 24 iulie 1917, numeroase documente de o valoare istorico-documentară covârșitoare, precum: cărți de judecată, jalbe, acte de vânzare, acte de împărțeală, pașapoarte, surete, mărturii, zapise, jurnale, cărți domnești, spițe de neam, condici domnești etc. datând din secolele XV-XIX SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 1/1917, f. 1-62).

Sever Zotta a depus mari stăruințe și eforturi pentru readucerea acestor documente. Din documentele, pe care le regăsim în fondul arhivistic „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, aflăm că, acestea au fost restituite pe data de 13.03.1936, în timpul mandatului de director al lui Alexandru Băleanu.

Alexandru Băleanu și Arhivele din Iași la începutul celui de-Al Doilea Război Mondial

Alexandru Băleanu a ocupat mai întâi funcția de arhivar la Arhivele Statului din Iași, iar din mai 1934, a devenit director (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 1/1925-1936, f. 190v.). Acesta s-a preocupat de aducerea tezaurului arhivistic evacuat în Rusia, îmbogățirea Arhivelor din Iași, valorificarea acestora și buna lor păstrare. Având în vedere faptul că, întreținerea imobilului Arhivelor era în sarcina directorului, a făcut demersuri, în vederea reparării clădirii în care se găsea Direcțiunea Regională Iași a Arhivelor Statului, reușind în cursul anului 1939, să primească aprobare de la Rezidența Ținutului Prut pentru suma de 110.000 lei, pentru reparațiile urgente și de la Primăria Iași, care a aprobat suma de 7.000 lei, cu care s-au reparat toate ulucele de la clădire (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1940, f. 38).

De asemenea, a reușit să obțină noi spații de depozitare pentru arhive: o casă din curtea bisericii Golia și două camere în turnul Goliei (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1940, f. 38).

Din păcate, localul a avut mult de suferit în urma cutremurului din noiembrie 1940, care a mărit crăpăturile pereților încât amenințau cu prăbușirea (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, 3/1941, f. 35). Imobilele (clădirea principală, atenansele și muzeul) au suferit și de pe urma războiului, din cauza bombardamentelor, schijelor și gloanțelor, care au condus la spargerea geamurilor și a

acoperișului. Suprafața totală a geamurilor se ridică la 83 m.p. (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 4/1941, f. 49).

La sfârșitul anului 1940, directorul Alexandru Băleanu, a renunțat la această funcție, optând pentru funcția de inspector școlar în Iași. Ministerul l-a considerat demisionat pe data de 1 noiembrie 1940, iar Gheorghe Ungureanu a fost delegat cu direcția Arhivei din Iași (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1941, f. 33v.).

Gheorghe Ungureanu și Arhivele din Iași în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial

Gheorghe Ungureanu s-a născut la data de 8 martie 1907 și a absolvit Facultatea de Drept din Iași, în anul 1929. A fost numit copist la Arhivele Statului Iași pe 21 ianuarie 1927, la 1 octombrie 1934 a fost numit arhivar subdirector și la 1 noiembrie 1941 a fost numit director al Direcțiunii Regionale Iași a Arhivelor Statului, prin decretul nr. 2946 din 28 octombrie 1941 (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 4/1941, f. 18-19).

În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, în perioada directoratului domniei sale, Gheorghe Ungureanu s-a confruntat cu trei evenimente, care au marcat istoria materialului arhivistic de la Iași, cât și a clădirii: evacuarea materialului arhivistic în comuna Bascov, județul Argeș în martie 1941, evacuarea materialului arhivistic în comuna Săcelu, județul Gorj, în cursul anului 1944 și bombardamentele și incendierea clădirii Arhivelor Statului din Iași, din iunie 1944.

În martie 1941, au fost evacuate din depozitele de la Iași 2 300 de lăzi cu dosare și documente în Bascov, județul Argeș. Evacuarea s-a făcut în grabă, unele lăzi fiind umede, alte plouate în timpul transportului, ele au fost apoi îngrămădite în niște săli ale unor școli și acolo, au stat timp de un an de zile fără nici o aerisire, având cele mai proaste condiții de păstrare (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 5/1942, f. 70). Materialul arhivistic a fost readus în luna iulie a anului 1942 (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 2/1942, f. 168).

În luna martie, a anului 1944, a început evacuarea materialului arhivistic de la Iași în comuna Săcelu, județul Gorj. La data de 23 martie 1944, s-a reușit, în condiții extrem de grele, evacuarea a treisprezece vagoane cu lăzi (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 3). Într-un vagon au plecat și următorii funcționari: Gheorghe Ungureanu – director, Constantin Turcu – arhivar principal, Elena Piru, Elena Gheorghide și Elena Mihăilă – paleografe, care au ajuns

la Săcelu după un drum de 10 zile. Odată cu aceștia a fost luată soția cu copilul și bagajele funcționarului Ștefan Bujoreanu, care era mobilizat. În Iași, au fost lăsați pentru a încerca să mai salveze ceva, Nicolae Șendrea – arhivar ajutor și oamenii de serviciu: Vasile Rosmeteniuc, Aglaia Rosmeteniuc și Melania Tcaciuc. Petre Anghel era concentrat. După încercări zadarnice de a mai putea obține vagoane, au plecat și ei din Iași și au ajuns cu toții la Săcelu (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1944, f. 156v.).

Din aceste treisprezece vagoane s-au pierdut două, care au fost distruse de bombardament, în gara București Triaj (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 3).

Gheorghe Ungureanu s-a întors din nou în Iași, la 21 mai 1944, din proprie inițiativă și a reușit să mai salveze încă șase vagoane, dintre care, ultimul a fost încărcat în gara Vaslui, deoarece la Iași nu mai era posibil, după bombardamentul din 5/6 iunie. În noaptea de 5/6 iunie, imobilul principal al Arhivelor Statului a fost distrus de bombe și incendiat, focul mistuind întregul acoperiș al clădirii, depozitele cu întreaga instalație de rafturi (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 3). În acel imobil, locuia cu drept Gheorghe Ungureanu, director, Vasile Rosmeteniuc și Petru Anghel, oameni de serviciu și Nicolae Șendrea, funcționar, fără drept la locuință, plătind însă, o chirie hotărâtă prin decizie (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 4/1944, f. 35).

Clădirea principală a Arhivelor Statului din Iași avariată de bombardamentul din iunie 1944

(SJAN Iași, Colecția "Stampe și Fotografii", albumul cu nr. 5977, f. 4, 7)

Încărcarea ultimelor vagoane, în gările Iași și Vaslui, s-a făcut în unele zile sub focul artileriei, iar acel încărcat la Vaslui s-a făcut în grabă, fără nici un inventar al lăzilor, astfel încât, nu se cunoștea conținutul lor (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 3, 3v.).

Conținutul primelor vagoane a fost dus la Săcelu, depozitat în școala primară, care a fost ocupată în întregime de materialul arhivistic din Iași, lăzile de la secția istorică au fost depozitate în patru camere din vila lui Andrei Seceleanu, lăzile cu biblioteca – în vila lui Ion Popescu și registratura împreună cu lada cu pergamente – în vila generalului Tătărescu, care a fost pusă în întregime la dispoziția Arhivelor. O parte din lăzi au fost depozitate și în satul Scoarța, în două case. În casa altui locuitor, au fost instalate un birou de primire și câteva lăzi și, de asemenea, documente dintr-un vagon au fost depozitate într-o casă din satul Bârca. Această împărțire a fost făcută pentru siguranța împotriva bombardamentelor. Odată cu materialul arhivistic evacuat, s-au evacuat și mobilierul instituției, birourile, câteva vitrine, scaune, tablouri scumpe și piese din muzeu (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 4/1944, f. 23, 23v.).

Refugierea Arhivelor Statului din Iași la Săcelu, județul Gorj 1944 (SJAN Iași, Colecția "Stampe și Fotografii", albumul cu nr. 5977, f. 5.)

Primăria comunei Săcelu, județul Gorj, prin adresa cu nr. 883/1944 din 17 iulie 1944, informa Arhivele Statului Iași, că s-a decis începerea cursurilor pe data de 1 august 1944 și eliberarea școlilor, până la data de 15 iulie 1944, de către unitățile, formațiunile, stabilimentele și spitalele care le ocupă (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 2/1944, f. 38). Prin adresa cu nr. 8252/1944, Permanența Direcțiunii Învățământului Primar, Normal și Seminarial, Arhivele Statului Iași au fost informate, că Ministerul a aprobat folosirea, în continuare, a școlii primare din comuna Săcelu, județul Gorj, urmând ca directorul acelei școli, să ia măsuri pentru organizarea funcționării cursurilor în alt local (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 2/1944, f. 68).

Arhivele au fost evacuate atât la școală, cât și la Prefectura Județului Gorj (Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 2/1944, f. 211). Lăzi au fost duse și la București (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 2/1944, f. 114).

În martie 1945, Gheorghe Ungureanu s-a întors la Iași, pentru a vedea la fața locului posibilitățile de refacere și a găsit o situație mult mai rea, decât aceea pe care a lăsat-o după arderea clădirii: porțile de la sobe, încuietorile de la uși, ferestrele, țevile de la apă erau furate, iar parte din mobilierul care nu a putut fi luat, nu mai exista (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 3v).

Reevacuarea a început în anul 1945 și s-a finalizat în anul 1948, atât din cauza lipsei mijloacelor de transport, cât și a stării clădirii Arhivelor Statului din Iași, care nu era finalizată. Astfel, într-o primă fază,

În anul 1945, până la 10 septembrie, au fost încărcate și trimise la Iași cinci vagoane cu lăzi și dosare legate în pachete, care se găseau depozitate în școala primară din Copăcioasa și în două case din satul Scoarța. Aceste cinci vagoane făceau parte din cele șase aprobate. Într-un vagon au plecat funcționarii și cancelaria, pentru ca, de la 1 octombrie serviciul să-și reia activitatea la Iași. Mai întâi, au fost scoase arhivele din casele din Scoarța, pentru că oamenii voiau să-și repare casele, iar la școala din Căpăcioasa începuseră reparațiile (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 114).

Gheorghe Ungureanu a plecat pe 15 octombrie, din gara Copăcioasa, cu al șaselea vagon aprobat, luând cu dânsul o parte din lăzile cu documente mai importante și toate actele birourilor, și a ajuns joi, 18 octombrie, în București. De aici, vagonul a fost îndrumat pe linia Urziceni-Brăila și după o călătorie foarte anevoioasă și periculoasă, a ajuns în Iași abia la 30 octombrie 1945. În Iași, a găsit o bună administrare făcută de Constantin Turcu care, însă, lipsit de orice ajutor material de la minister, neaprobându-se niciun ban pentru reparații, nu a putut face decât să păstreze ceea ce a găsit (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 146).

În fața acestei situații, Gheorghe Ungureanu a decis să înceapă reparațiile cu orice posibilitate. A început cu repararea unui birou la sala fostei biblioteci "Ion Creangă" și cu repararea întregului acoperiș de la același local, pentru a adăposti lăzile care urmau să vină. Pentru a nu se ruina fostele birouri, a pornit la facerea unui acoperiș, peste partea de clădire rămasă bună, și a reușit aranjarea unui birou și a șapte camere, pentru depozitarea arhivei (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 145, 145v). Între timp, au venit și trei vagoane din cele patru reevacuate. Conținutul lor a fost așezat pe jos, în trei camere, foste birouri și dosarele răvășite au fost așezate în sala "Creangă", pentru a putea fi repartizate pe fonduri. În partea de clădire salvată, căreia i s-a reparat acoperișul, au fost așezate documente din trei vagoane, iar restul de documente, din două vagoane, au fost puse în fostul muzeu "Creangă", în sala bibliotecii "Creangă", în biserica Golia și în turn. Toate au fost așezate, pentru a fi găsite cu ușurință, până la amenajarea localului și a rafturilor (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 145v).

**Reconstrucția clădirii principale a Arhivelor Statului din Iași
în perioada postbelică**
(SJAN Iași, Colecția "Stampe și Fotografii", albumul cu nr. 5977, f. 9-10)

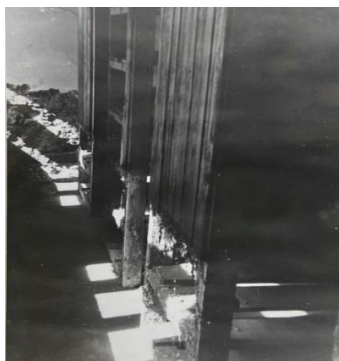

Cu ajutorul Primăriei Iași, s-au făcut reparațiile necesare pentru instalarea celor două birouri, din cele cinci ale serviciului, și adăpostirea documentelor din cinci vagoane întoarse din evacuare (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 258).

Mai trebuiau aduse unsprezece vagoane, fapt pentru care, lucrările de reparații (uși, geamuri, tencuieli, văruieli, acoperiș etc.) continuau (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 114, 114v.). Cele unsprezece vagoane au fost aprobate pe rând. Mai întâi, au fost aprobate opt vagoane, începând cu data de 27 ianuarie. Pentru executarea delegației de a readuce la Iași restul de opt vagoane cu lăzi cu arhive, rămase la Săcelu, Gorj, s-au luat toate măsurile necesare, pentru ca transportul să poată fi făcut în bune condiții, ca să nu sufere materialul arhivistic salvat cu atâtea sacrificii (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1947, f. 321). Deși, trebuia ca în ziua de 27 ianuarie să fie puse la dispoziție vagoane, în stația Copăcioasa, pentru lăzi cu documente deja pregătite și cărate cu carurile cu boi pe viscol, până pe 7 februarie au fost așteptate, în zăpadă, pe peronul stației Copăcioasa, pe motivul că lipseau vagoane. Față de această situație, s-a luat hotărârea de a se renunța de a mai căra de la Săcelu restul de lăzi, rămânând la școală, urmând ca cele rămase, să fie încărcate numai când existau mijloace de transport, pentru ca materialul arhivistic să nu fie afectat (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1947, f. 321, 321v.).

Ultimele trei vagoane au fost aduse în anul 1948, când, în intervalul de la 22 la 30 iulie 1948, Gheorghe Ungureanu s-a deplasat de la Iași la Săcelu, județul Gorj, și a executat dispozițiile, transportând la Iași cele 370 de lăzi cu arhive, care rămăseseră neaduse din evacuare (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 4/1948, f. 12). Domnul director Gheorghe Ungureanu a plecat de la reședința dumnealui pe 22 iulie 1948, a sosit la destinație pe 25 iulie 1948, a plecat de acolo pe 28 iulie 1948 și a sosit la Iași pe 30 iulie 1948. Transportul lăzilor de la Săcelu în gara Copăcioasa, pe o distanță de 20 km, s-a făcut cu un camion, în zilele de 26, 27, 28 iulie (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 4/1948, f. 15).

**Reconstrucția și rearanjarea depozitelor din clădirea principală
a Arhivelor Statului din Iași în perioada postbelică**
(SJAN Iași, Colecția "Stampe și Fotografii", albumul cu nr. 5977, f. 11.)

Lucrările de reparații la imobilul Arhivelor Statului din Iași, bombardat și incendiat în timpul războiului, s-au finalizat abia în decembrie 1948. Acestea au constat în tencuieli noi, vâruieli, reparații la acoperiș, sticlă la geamuri, bolțișoare de cărămidă între traverse (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 4/1948, f. 314), jgheaburi și burlane la acoperiș, a fost reparat acoperișul vechi și alte mici reparații și amenajări, strict necesare pentru conservarea imobilului. Pentru ridicarea bolțișoarelor între traverse și alte lucrări de zidărie, s-au întrebuințat 11 800 de bucăți de cărămidă, care nu au fost cumpărate, ci au fost scoase din pereții vechi din curtea Arhivelor Statului. De asemenea, s-a utilizat, pe lângă nisipul cumpărat și nisip provenit din cernerea molozului de la zidăria dărâmată (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 4/1948, f. 321, 321v).

Arhivele Statului din Iași după reconstrucție și reorganizare
(SJAN Iași, Colecția "Stampe și Fotografii", albumul cu nr. 5977, f. 12)

Concluzii

Arhivele Statului din Iași a supraviețuit eroic, în timpul celor două conflagrații mondiale, care au implicat evacuarea atât a materialului arhivistic, cât și a obiectelor de mobilier, datorită eforturilor depuse de către directori pentru protejarea și păstrarea, în condiții specifice, a acestei „averi publice...colecții a tuturor actelor publice atât administrative, cât și judecătorești și politice care slujesc de temelie legiurilor și istoriei țării” (V. Alecsandri). Deși, pusă în repetate rânduri la încercare, instituția nu și-a încetat activitatea, ci a funcționat în continuare, adaptându-se evenimentelor survenite.

Bibliografie:

Izvoare documentare inedite:

1. Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale (SJAN Iași), fond "Primăria Iași-Caziere Imobile", d. 165 bis;
2. Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale (SJAN Iași), fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 1/1917, 1/1925-1936, 3/1940, 3/1941, 4/1941, 2/1942, 5/1942, 2/1944, 3/1944, 4/1944, 3/1945, 3/1947, 4/1948;
3. Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale (SJAN Iași), Colecția "Stampe și Fotografii", albumul cu nr. 5977.

Lucrări generale:

1. *Arhivele Statului. 125 ani de activitate, 1831-1956*, Direcția Generală a Arhivelor Statului din Republica Populară Română, București, 1957;
2. Negulescu, Paul, George Alexianu, *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, vol. I, Intreprinderile Eminescu S.A., București, 1944;
3. Ungureanu, Gheorghe, *Figuri de arhiviști români. Gheorghe Asachi 1788-1869*, Direcția Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România, București, 1969;
4. Ungureanu, Gheorghe, *Sever Zotta în Figuri de arhiviști*, Direcția Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România, București, 1971;
5. Diaconu, Ana-Felicia, *Crestomație de acte normative și documente privind teoria și practica arhivistică (1862-1974)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016.

BUNURILE CULTURALE – VICTIMELE FENOMENULUI TERORIST

Alexandra NICOLESCU*

Abstract:

Cultural heritage has the unique characteristic of transcending time, accompanying the rise and fall of civilizations. Access to cultural heritage is a human right, its destruction being a direct attack on the identity of a state and its population. Since the Arab Spring in the Middle East a series of acts of destruction, looting and illicit trafficking in cultural heritage items have taken place. This study aims to conduct an analysis on how the acts of destruction, robbery and illicit trade in cultural goods serve the Islamic State.

In February 2015, the Islamic State distributed an online video in which the militants of the group destroy the ancient statues exhibited in the Mosul Museum. A first objective is to analyze the acts of destruction and looting of the museum in Mosul and to observe for what purpose they serve the terrorist group Islamic State. The video distributed on YouTube by the Islamic State generated an international reaction, being viewed with both horror and distrust. As a result, the international community has adopted legislation to regulate trafficking and illicit trade in antiques as a method of financing terrorism.

The international community admits the causal link between crimes against cultural heritage and the financing of terrorism since 2015, following the media coverage of acts of destruction of artifacts and cultural heritage in the Middle East. This study looks at international legislation regulating the fight against the financing of terrorism through illicit trafficking and trade in cultural goods. The second objective focuses on the importance and necessity of protecting the cultural heritage against acts of destruction, looting and trafficking in order to obtain sources of income that are invested in terrorist activities. In this study, the research method focuses on the analysis of the international legislative framework and on the international scientific research that deals with the issues addressed.

Actions to destroy the cultural heritage of the Middle East, especially in Syria and Iraq, have generated an international resurgence. Thus, the international community condemns the acts of destruction of the heritage, characterizing them as crimes against humanity and acts of cultural purification.

Keywords: *terrorist financing, cultural goods, illicit trafficking, illicit trade, destruction of artifacts.*

* Student-doctorand la Școala Doctorală de Relații Internaționale și Studii de Securitate, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca.

Introducere

Societatea contemporană traversează o perioadă de insecuritate și instabilitate generată de fenomenul terorist, care atinge cote maxime, într-un mediu general caracterizat de teamă și incertitudine, destabilizat politic și sfâșiat de conflicte armate. Pentru a putea preveni și combate fenomenul terorist este necesar să înțelegem, rațiunile care stau la baza modului de operare și a modalităților prin care grupările teroriste obțin finanțarea, care le permite să își desfășoare operațiunile violente împotriva umanității.

Este important să reflectăm asupra modalităților de combatere a terorismului și de eradicare a surselor de venit. Constatăm, cu îngrijorare, că artefactele culturale sunt victimele tăcute ale traficului și comerțului ilicit, activități care au menirea de a subvenționa grupările teroriste. În acest context, aceste activități se plasează, prin prisma veniturilor obținute, pe locul trei după traficul cu arme și traficul cu droguri.

Pornind de la realitatea faptului, că jefuirea și distrugerea siturilor arheologice este un fenomen ce datează de secole, constatăm că, distrugerile săvârșite de gruparea teroristă Statul Islamic în Orientul Mijlociu, cu precădere în Siria și Irak, asupra siturilor arheologice, culturale și religioase au dus la o schimbare radicală a modului de raportare referitor la aceste practici și, în acest context, traficul și comerțul ilicit cu bunuri culturale a permis grupării teroriste să își perpetueze activitățile violente, împotriva umanității și să își promoveze ideologia.

Modalitățile de finanțare a terorismului sunt intens cercetate, analizate și dezbătute, însă, contrar așteptărilor, literatura de specialitate este lacunară, în ceea ce privește subvenționarea terorismului, prin intermediul traficului și comerțului ilicit cu antichități. În ceea ce privește literatura de specialitate, de circulație internațională, observăm că, momentul de propulsare, în tratarea acestui subiect, îl constituie „Primăvara Arabă” când, au loc în Orientul Mijlociu o serie de acte de distrugere, intens mediatizate, săvârșite de gruparea teroristă Statul Islamic. Începând cu anii 2010-2015, studiile științifice internaționale se axează pe studierea, analizarea și înțelegerea actelor de distrugere a patrimoniului cultural din Orientul Mijlociu, atrocități săvârșite de gruparea teroristă Statul Islamic, cu scopul de a abține surse de venit pentru perpetuarea actelor violente, îndreptate împotriva umanității.

Comunitatea internațională conștientizează și adoptă măsuri legale, menite să combată traficul și comerțul ilicit cu antichități, într-un

mod etapizat, astfel că, într-o primă fază se axează pe modalitățile de import/export a bunurilor culturale, pe traficul și comerțul ilicit cu bunuri culturale și obiecte de patrimoniu, excluzând, în totalitate, legătura de cauzalitate dintre aceste practici și subvenționarea terorismului. Cea de a doua etapă, se conturează și concretizează în anul 2015, când, datorită proliferării mediatizate a actelor de distrugere și jaf, săvârșite de gruparea teroristă Statul Islamic/ISIS, în Siria și Irak, comunitatea internațională adoptă și implementează acte normative, menite să stopeze aceste atacuri sistematice îndreptate împotriva patrimoniului cultural.

Cu toate că România este membră NATO, UE, ONU – organizații care luptă pentru eradicarea surselor de finanțare a terorismului și pentru prevenirea și combaterea actelor teroriste, constatăm că, literatura de specialitate națională este inexistentă, în ceea ce privește tratarea și analizarea modalităților de finanțare a terorismului, prin activitățile ilegale de trafic și comerț cu antichități. Chiar dacă România este țară semnatară a documentelor internaționale, relevante în domeniul protejării patrimoniului cultural internațional, din punct de vedere al legislației interne, se exclude în totalitate legătura de cauzalitate dintre traficul și comerțul ilegal cu bunuri și artefacte culturale, ca metodă de finanțare a grupărilor teroriste.

Având ca punct de reper relațiile de mai sus, scopul acestui studiu este de a analiza și cerceta, în ce mod servesc actele de distrugere, jefuire și comercializare ilicită a bunurilor culturale grupării teroriste Statul Islamic. În acest sens, se va analiza acțiunea de distrugere și jefuire a muzeului din Mosul, mediatizată de gruparea teroristă Statul Islamic, prin lansarea unui videoclip pe YouTube, în data de 26 februarie 2015.

Un prim obiectiv al acestui studiu se va axa pe actele de distrugere și jefuire a muzeului din Mosul și încercarea de a descifra scopul săvârșirii acestor atrocități. Cel de al doilea obiectiv are în vizor observarea reacției comunității internaționale, la actele de distrugere și jefuire a muzeului din Mosul, respectiv a patrimoniului cultural din Orientul Mijlociu. Un alt obiectiv se concentrează, pe observarea și analizarea efectelor devastatoare resimțite de pierderea, de foarte multe ori irecuperabilă, unor bunuri culturale importante pentru patrimoniul cultural internațional. De asemenea, se pune accent pe importanța protejării patrimoniului cultural și prevenirea actelor de distrugere, jefuire, traficare și comercializare ilicită a bunurilor culturale, în vederea obținerii unor surse de venit, pentru subvenționarea grupărilor teroriste.

În demersul de cercetare sunt inserate actele legislative internaționale, ce reglementează traficul și comerțul ilicit cu bunuri culturale ca și metoda de finanțare a terorismului, aceste reglementări prinzând contur și concretizându-se începând cu anul 2015. Din acest moment, comunitatea internațională admite și devine conștientă de legătura de cauzalitate, dintre infracțiunile săvârșite împotriva patrimoniului cultural și subvenționarea grupărilor teroriste. Din punct de vedere metodologic, studiul are la bază metoda analitică, prin care se identifică și cercetează studiile științifice de circulație internațională și articolele din presa internațională – ce tratează acțiunile de distrugere și jefuire a Muzeului din Mosul și se axează pe evidențierea importanței și necesității protejării patrimoniului cultural, astfel încât, acesta să nu mai fie o victimă a acțiunilor distrugătoare, ce vizează niște interese politice și economice malefice.

Figura 1: Militanți ISIS distrugând statui expuse în Muzeul Mosul
Sursa: captură de ecran din videoclipul distribuit pe Youtube

Jefuirea muzeului din Mosul

În iunie 2014 Statul Islamic a preluat controlul asupra orașului Mosul, al doilea oraș ca mărime din Irak, ulterior extinzându-și controlul la aproape o treime din teritoriul Irakului și având sub control peste 4.500 de situri arheologice incluzând Hatra și Ashur – situri incluse în Patrimoniul Mondial UNESCO, Nimrud și Ninive – situri aflate pe lista provizorie UNESCO. După preluarea orașului, gruparea teroristă a

distrus peste 28 de clădiri istorice și religioase din oraș, pe lângă alte zeci de clădiri din Irak și Siria. În data de 26 februarie 2015, Statul Islamic a difuzat pe YouTube un videoclip, în care militanții grupării distrugeau și dărâmau statuile antice expuse în muzeul Mosul (Suadad, 2015).

În cadrul videoclipului, un militant afirmă: „Aceste ruine care sunt în spatele meu, sunt idoli și statui la care oamenii în trecut obișnuiau să se închine în locul lui Allah...Profetul Mahomed a doborât idolii cu mâinile goale când a mers în Mecca. Ni s-a ordonat de către profetul nostru să dărâmăm idolii și să-i distrugem. Când Dumnezeu ne poruncește să-i înlăturăm și să-i distrugem, ne devine ușor și nu ne pasă, chiar dacă costă milioane de dolari” (Kareem, 2015). Acest scurt videoclip, proliferat în mediul online, a fost privit deopotrivă cu neîncredere și groază, iar în acest context ministrul culturii din Irak, Dr. Abdulameer al-Hamdani, a declarat: „Oriunde teroriștii au preluat controlul, a existat o combinație de jaf și distrugere pentru a îndepărta artefactele și a șterge cultura mesopotamiană” (Westcott, 2020).

Muzeul din Mosul adăpostește trei principale și valoroase galerii: galeriile asiriene, galeriile hatrane și galeriile islamice. Galeria asiriană a fost jefuită sistematic de Statul Islamic, însă, unele obiecte care aveau dimensiuni prea mari pentru a fi furate au fost distruse, inclusiv o pereche de lamassu uriașe, o sculptură în formă de leu, un artefact cunoscut sub numele de Stela Galbenă și baza tronului unui rege asirian.

Directorul Muzeului din Mosul, Zeid al-Obeidi, afirmă faptul că, în galeria asiriană existau dovezi clare că unele obiecte culturale au fost furate. Pentru a afla ce lipsea, acesta a evaluat piesele rămase și le-a comparat cu fosta colecție a muzeului, constatând astfel, că nu totul a fost distrus și că multe exponate au fost furate (Tharoor, 2015).

De asemenea, directorul muzeului a remarcat în videoclip, că unele exponate păreau să lipsească de la locul lor din muzeu. Videoclipul nu indică dacă aceste exponate ale muzeului au fost deteriorate înainte de îndepărtarea lor (lipsa unor fragmente pe podea), ceea ce l-a determinat să creadă, că acestea au fost furate înainte de filmarea videoclipului (Westcott, 2020). Un fapt controversat este că anumite exponate, care erau vizibile în videoclip și care nu au fost distruse, în momentul eliberării muzeului acestea erau dispărute. Trebuie să amintim faptul, că în martie 2017, când forțele irakiene au eliberat orașul Mosul, aceștia au găsit clădirea muzeului goală și deposedată de fostele comori.

Luma Yass, fostul director general al Muzeului Irakian din Bagdad, afirmă faptul, că videoclipul reprezintă un șiretlic menit să deghizeze

adevărată intenție a grupării teroriste Statul Islamic, și anume aceea de a genera venituri din furtul și comercializarea ilicită a artefactelor (Westcott, 2019). În ceea ce privește galeria islamică, cu toate că nu apare în videoclip, aceasta nu a rămas nejeftuită. Exponatele din galeria hatrană aveau dimensiuni mai transportabile și nu toate erau originale, unele fiind copii. Desigur, pentru un expert este ușor să facă diferența dintre un original și o copie, însă, nu și pentru cineva care este profan în acest domeniu. Conform lui Luma Yass, Statul Islamic a distrus copiile și a vândut exponatele originale (Westcott, 2020).

Muzeul din Mosul s-a aflat sub controlul grupării teroriste Statul Islamic mai bine de opt luni, înainte ca aceștia să lanseze în mediul online imaginile de distrugere a exponatelor și, având în vedere că anumite obiecte expuse în muzeu lipseau de la locul lor, există posibilitatea ca gruparea teroristă să fi realizat replici după exponatele muzeului, în scopul propagandei de distrugere. Această posibilitate, ca gruparea teroristă să fii distrus, în principal, copii explică de ce în galeria hatrană au fost îndepărtate fragmentele statuilor distruse, dar nu și în galeria asiriană – rămășițele statuilor distruse rămânând acolo unde au căzut (Knight, 2015).

Viteza cu care a fost preluat muzeul din Mosul ne determină să considerăm, că Statul Islamic avea în vizor artefactele culturale încă de la ocuparea orașului. Scopul principal al videoclipului de distrugere a exponatelor muzeului din Mosul este acela de a înștiința comunitatea internațională, că artefactele au fost distruse. Prin urmare, dacă se crede că exponatele muzeului au fost distruse s-ar reduce posibilitatea ca anumite artefacte, identice sau asemănătoare, care tranzitează pe piața internațională să fie semnalate ca fiind furate sau având o proveniență dubioasă (Westcott, 2020).

Artefactele jefuite de Statul Islamic din muzeul Mosul au fost transferate ulterior în Siria, o parte dintre bunurile culturale jefuite fiind recuperate de către forțele americane, în urma unui atac asupra locuinței unui membru senior al Statului Islamic. În luna mai a anului 2015, forțele americane au efectuat lovituri aeriene asupra locuinței lui Fathi Ben Awn Ben Jildi Murad al-Tunisi (cunoscut și sub numele de Abu Sayyaf), recuperând un depozit de antichități furate din muzeul Mosul – unele artefacte încă având numerele de referință originale. Conform șefului diviziei juridice a Departamentului de Recuperare a Antichităților din Irak, Ali al-Taib, Abu Sayyaf a fost șeful departamentului de finanțare a grupării teroriste Statul Islamic, iar recuperarea artefactelor culturale ce aparțin muzeului din Mosul constituie o dovadă importantă, care arată

că, comerțul ilegal cu antichități irakiene finanțează teroriștii și grupările teroriste (Morris, 2015). De asemenea, forțele irakiene au găsit artefacte culturale în casele civile din Mosul, ce au fost ocupate de către membrii grupării teroriste.

Actele de distrugere și jefuire a muzeului din Mosul, supuse analizei în acest studiu, nu sunt singurele fapte de distrugere a patrimoniului cultural săvârșite de o grupare teroristă. Amintim câteva dintre aceste atrocități: 1. În 2001, talibanii au aruncat în aer două statui ale lui Buddha, sculptate într-o stâncă din valea Bamiyan din centrul Afganistanului; 2. În anul 2003, are loc invazia Bagdadului și jefuirea muzeului din Bagdad; 3. În anul 2006, Al-Qaeda bombardează în Irak moscheea al-Askari, unul dintre cele mai sfinte altare šiite din lume; 4. În 2008, grupul somalez al-Shabaab a distrus morminte și altare sufi în Kismayo; 5. În 2012, islamiștii Al-Qaeda și Ansar Dine au invadat orașul antic Timbuktu din Mali, pe care l-au distrus; 6. În 2014, ISIS/Statul Islamic a detonat mormântul profetului biblic Iona/Yunus din orașul Mosul, Irak; 7. În 2015, Statul Islamic distruge situl arheologic Hatra, Irak; 8. În 2015, Statul Islamic distruge orașul asirian Nimrud din Irak; 9. În august 2015, Statul Islamic distruge templul Baalshamin, din situl arheologic Palmyra, Siria și lista de atrocități continuă, nu se oprește aici (Singer, 2015).

Prezentând acest context putem observa că, reacția comunității internaționale s-a manifestat, într-un mod virulent, tocmai datorită faptului că, acțiunile de distrugere a patrimoniului cultural din Irak au fost intens mediatizate, artefactele fiind utilizate pentru generarea unor venituri substanțiale, menite să finanțeze gruparea teroristă Statul Islamic, nu doar cu scopul de a răspândi teroare la nivel internațional și de promovare a ideologiei.

Reacția comunității internaționale la atrocitățile săvârșite împotriva patrimoniului cultural

În lunga lista de atrocități atribuită grupării teroriste Statul Islamic, care cuprinde crime de război, crime împotriva umanității, încălcări grave ale drepturilor omului și, probabil, chiar genocid; distrugerea și traficul ilicit al bunurilor culturale din Irak, poate părea că nu are importanță. Cu toate acestea, moștenirea culturală a regiunii, care cuprinde o parte din cele mai vechi urme ale civilizației din lume, aparține patrimoniului cultural internațional și ar trebui protejată de comunitatea internațională. În acest context, campania de distrugere desfășurată de Statul Islamic, împotriva patrimoniului cultural al

Irakului reprezintă atât o încălcare gravă a dreptului internațional, cât și un atac direct asupra nucleului civilizației irakiene (Keller, 2015).

Actele de distrugere și jefuire a patrimoniului cultural din Orientul Mijlociu, cu precădere din Siria și Irak, săvârșite de gruparea teroristă Statul Islamic au determinat reacția comunității internaționale, care s-a materializat prin adoptarea și implementarea unor norme legislative, menite să combată acțiunile de trafic și comerț ilicit cu artefacte culturale, cu scopul de a genera venituri pentru grupările teroriste. Aici amintim: Rezoluția nr. 2199, adoptată în februarie 2015, de către Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, prin care se extinde în Siria interdicția comerțului cu obiecte culturale (existentă deja în Irak, începând cu anul 2003, prin Rezoluția nr. 1483). În cadrul Rezoluției nr. 2199, Consiliul de Securitate ONU își exprimă îngrijorarea cu privire la faptul că, Statul Islamic generează venituri, din angajarea directă sau indirectă în jefuirea și contrabanda cu obiecte de patrimoniu cultural, cu scopul de a susține eforturile de recrutare și consolidare a capacităților de organizare și desfășurare a atacurilor teroriste.

În cadrul Rezoluției Parlamentului European, din 30 aprilie 2015, referitoare la distrugerea siturilor culturale de către ISIS/Da'esh se stipulează că, atacurile sistematice îndreptate împotriva patrimoniului cultural sunt crime împotriva umanității și acte de epurare culturală. Termenul de epurare culturală este definit de UNESCO ca fiind o strategie, care urmărește în mod intenționat distrugerea diversității culturale, vizând în mod deliberat persoanele care se identifică pe baza sorginții lor culturale, etnice sau religioase.

Pentru prima dată se ia în calcul și este subliniat faptul că, artefactele culturale, care provin din jefuirea siturilor culturale și religioase și din traficul cu bunuri culturale, sunt utilizate la finanțarea activităților teroriste. În acest context bunurile culturale devin arme de război. Tot în cadrul acestei Rezoluții se punctează că, comercializarea ilicită cu bunuri culturale constituie cea de a treia formă ilicită de comerț, după traficul cu droguri și traficul cu arme.

În cuprinsul Comunicării Comisiei către Parlamentul European și Consiliu privind Planul de acțiune pentru consolidarea combaterii finanțării terorismului de la Strasbourg, din 2 februarie 2016, se admite că, modalitățile de finanțare a terorismului sunt diverse, fiind recunoscut și tratat într-un mod amplu subiectul finanțării terorismului prin intermediul traficului și comerțului ilicit cu bunuri culturale, din Orientul Mijlociu, cu precădere din Siria și Irak. Distrugerea siturilor arheologice de către gruparea teroristă ISIS/Statul Islamic este considerată, ca fiind

crimă de război îndreptată împotriva patrimoniului cultural, existând dovezi clare, că Statul Islamic efectuează săpături ilegale în siturile arheologice, pentru a obține bunuri culturale care sunt folosite ca sursa producătoare de venituri. S-a constatat că bunurile culturale scoase ilegal din Siria și Irak reprezintă o sursă semnificativă de venit pentru grupările teroriste, astfel că, în măsura în care acest venit se bazează pe încasări de pe piețele europene, identificarea și eliminarea acestui comerț ar putea avea un impact real asupra unei surse importante de finanțare a activităților teroriste.

Rezoluția nr. 2347/2017 adoptată de Consiliul de Securitate la a 7907-a întrunire din 24 martie 2017, se concentrează asupra faptului că fenomenul terorist, sub toate formele și manifestările sale, reprezintă una dintre cele mai grave amenințări la adresa păcii și securității internaționale, orice act terorist fiind considerat un act criminal nejustificat. În cadrul Rezoluției se subliniază faptul că distrugerea, traficul și comerțul ilegal cu obiecte de patrimoniu cultural, în eventualitatea unui conflict armat sau săvârșirea acestor acte de către grupări teroriste, generează repercusiuni pe termen lung, care se materializează prin eventualitatea alimentării și exacerbării conflictelor, în acest context reconcilierea națională postconflict poate fi împiedicată.

Se constată că grupările teroriste, precum Da'esh/Statul Islamic și Al-Qaida, sunt implicate într-un mod activ în acte de distrugere a patrimoniului cultural și în traficul ilicit cu bunuri culturale provenite din: situri arheologice, muzee, biblioteci și arhive – acestea fiind utilizate pentru sprijinirea eforturilor de recrutare și consolidare a capacităților de organizare și desfășurare a atacurilor teroriste.

Propunerea de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind importul bunurilor culturale, de la Bruxelles, din data de 13 iulie 2017, reprezintă un cumul de măsuri legislative adoptate drept răspuns la cadrul juridic internațional, anterior urmărindu-se împiedicarea importului și depozitării, în Uniunea Europeană, a bunurilor culturale provenite din țările terțe. Concomitent, se vizează reducerea traficului de bunuri culturale, în special obiecte arheologice, venite din țările afectate de conflicte armate.

Prezenta Propunere de Regulament aduce o întregire a cadrului juridic al Uniunii Europene referitor la comerțul cu bunuri culturale, care a conținut până la acel moment, doar o legislație, care trata exportul de bunuri culturale și restituirea obiectelor culturale care au părăsit ilegal teritoriul unui stat membru. În ceea ce privește importul de bunuri culturale, cadrul juridic se limita la măsurile de restricționare a

comerțului cu bunuri culturale provenite din Irak și Siria. De asemenea, se stipulează că traficul cu artefacte culturale, obținute prin acțiuni de jaf, reprezintă o sursă de finanțare a terorismului și o modalitate de spălare a banilor. Traficul de artefacte și obiecte culturale obținute prin jaf a fost identificat, ca fiind o sursă de finanțare a terorismului și o modalitate de spălare a banilor. În ceea ce privește combaterea traficului de bunuri culturale – prezenta Propunere de Regulament, se va înscrie în lupta purtată de Uniunea Europeană împotriva criminalității organizate.

Trecând în revistă legislația internațională, ce vizează combaterea finanțării terorismului prin intermediul traficului și comerțului ilicit cu bunuri culturale, observăm că, anul 2015 reprezintă momentul în care, comunitatea internațională admite legătura de cauzalitate dintre atrocitățile comise de grupările teroriste asupra patrimoniului cultural și subvenționarea terorismului. Ce a determinat această schimbare? În acest context, trebuie să afirmăm că schimbarea a constat în actele, intens mediatizate, de distrugere și jefuire a patrimoniului cultural, din Orientul Mijlociu, în special din Irak și Siria, care au determinat o schimbare radicală a modului de raportare asupra practicilor, prin care grupările teroriste obțin sursele financiare.

Figura 2: Militanți ISIS distrugând statui expuse în Muzeul Mosul
Sursa: captură de ecran din videoclipul distribuit pe YouTube

Importanța și necesitatea protejării patrimoniului cultural

Pornind de la citatul că, „o națiune trăiește atâta timp cât cultura sa este vie”¹ amintim, faptul că ființa umană a creat, încă din timpuri străvechi, obiecte pe care le-a folosit atât în activitățile zilnice, cât și pentru a-și înfrumuseța ambientul. În acest context, bunurile culturale reprezintă expresia tăcută a tuturor lucrurilor, prin care o națiune se identifică, astfel că, prin intermediul bunurilor culturale putem afla ce au reprezentat civilizațiile trecute și ce au realizat de-a lungul veacurilor.

Bunurile culturale simbolizează cartea de vizită a fiecărei civilizații, deoarece marchează un loc al memoriei, istoriei, tradițiilor și obiceiurilor acumulate și transmise prin negura timpului, până în prezent. Patrimoniul cultural/moștenirea culturală desemnează totalitatea bunurilor materiale și imateriale care, printr-un procedeu subtil, definește vechimea și originalitatea tradițiilor fiecărei comunități umane. Accesul la moștenirea culturală este un drept al omului, iar păstrarea patrimoniului cultural este crucială, deoarece aceasta are o semnificație aparte pentru indivizi, grupuri și comunități, în ceea ce privește identitatea și evoluția lor (Doppelhofer, 2016, p. 3).

Așadar, distrugerea moștenirii culturale reprezintă un atac direct asupra identității unui stat și a populației acestuia. Multe națiuni au ajuns să se gândească la artefactele lor culturale, ca la o expresie tăcută a tuturor lucrurilor prin care se identifică și care le oferă unicitate.

Trebuie amintit faptul că, siturile arheologice, monumentele și bunurile culturale reprezintă rămășițele tangibile ale trecutului umanității, iar pentru majoritatea perioadelor istorice, îndeosebi pentru perioada antică, resursele arheologice furnizează principala și singura sursă de informare. Artefactele culturale conțin, în sine, o anumită cantitate de informații, acestea relatând fragmente de istorie, atunci când sunt păstrate și studiate în contextul inițial. Însă, aceste fragmente se destramă și se pierd, atunci când sunt sustrate din contextul istoric, respectiv din situl arheologic. Subliniem faptul că, o consecință secundară a distrugerii și jefuirii siturilor arheologice și a bunurilor culturale este reprezentată de distrugerea contextului arheologic original în care au fost găsite bunurile culturale jefuite. Deoarece, o dată distrus, contextul arheologic nu mai poate fi recuperat, iar pierderea informațiilor arheologice și științifice este permanentă.

Succesul avut în traficul și comerțul ilicit cu artefacte culturale se datorează, în principal, tipului de artă traficat – arta modernă versus arta

¹ Citat scris de către un anonim deasupra ușii muzeului din Kabul.

antică. Arta modernă este extrem de cunoscută și aproape imposibil de realizat tranzacții, fără ca autoritățile să afle, de exemplu: dacă o pictură de Vincent van Gogh ar fi furată întreaga lume ar afla, iar datorită notorietății ar fi imposibil de vândut. Însă, dacă s-ar fura o vază mesopotamiană de pe un sit arheologic este posibil, ca furtul să nu fie raportat din două motive: într-o primă situație datorită faptului că, dispariția a trecut neobservată și în cea de a doua situație datorită faptului că, situl arheologic de unde s-a realizat furtul nu este cunoscut/încă este nedescoperit. Prin urmare, arta antică este mult mai ușor de obținut și manevrat.

Făcând o paralelă între gruparea teroristă IRA (Irish Republican Army) și gruparea teroristă Statul Islamic/ISIS, precizând că ambele grupări s-au folosit de bunurile culturale pentru a-și finanța activitățile, observăm că, IRA nu a avut succes tocmai datorită faptului, că a folosit arta modernă. Arta modernă este extrem de cunoscută și destul de dificil de vândut, o piesă de artă faimoasă fără ca autoritățile să afle, iar dacă totuși procesul de vânzare are loc nu poate fi vândută la prețul estimat (Hanson, 2015).

La polul opus se află Statul Islamic/ISIS, care a distrus și jefuit siturile arheologice din Orientul Mijlociu și a beneficiat extrem de mult din vânzarea bunurilor culturale. Succesul avut se datorează faptului că, artefactele culturale datează din perioada Antichității și cele mai multe nu au fost înregistrate de experți înainte de a fi furate sau încă nu au fost descoperite. În prezent, arta antică nu este bine documentată și cunoscută, iar acest fapt facilitează și ușurează procesul ilicit de traficare și comerț, ceea ce face a fi dificil de prevenit și stopat (Williams, Coster, 2017).

Prin urmare, adevărată dominație asupra unei civilizații provine din controlul total și distrugerea fiecărui aspect, inclusiv cultura și memoria istorică, iar în acest context, distrugerea siturilor culturale introduce degradarea și instabilitatea într-o cultură, reducând-o la nivelul tradiției orale (Keller, 2015).

Concluzii

Patrimoniul cultural are caracteristica unică de a transcende timpul, însoțind de-a lungul istoriei ascensiunea și căderea civilizațiilor. Ca urmare a analizării literaturii de specialitate, ce tratează acțiunile de distrugere și jefuire a muzeului din Mosul și a importanței și necesității protejării patrimoniului cultural, putem afirma că scopul atrocităților săvârșite împotriva patrimoniului cultural irakian au la bază dorința de a genera venituri, dar și de promovare a ideologiei. Așa cum am specificat

mai sus, acțiunile de distrugere a patrimoniului irakian (concretizat în acest studiu, prin analizarea actelor de distrugere și jaf a muzeului din Mosul) sunt caracterizate de către comunitatea internațională, ca fiind crime împotriva umanității și acte de epurare culturală, asemănătoare celor întreprinse de regimul nazist și cel stalinist. În contextul în care, bunurile culturale devin într-un mod ilicit pârghia de finanțare a grupării teroriste Statul Islamic, acestea capătă statutul de arme de război.

Astfel că, viteza cu care a fost preluat muzeul din Mosul, de către militanții Statului Islamic, după ocuparea orașului, și declarațiile lansate către comunitatea internațională, prin intermediul videoclipului lansat pe YouTube în februarie 2015, ne determină să credem că, artefactele culturale deveniseră o țintă pentru gruparea teroristă, deoarece acestea nu sunt susceptibile spre a fi vizate de atacuri și bombardamente, precum instalațiile petroliere.

Este important să conștientizăm faptul că, conflictele și actele de violență generează o victimă tăcută ce nu se poate apăra sau salva, moștenirea culturală, care spre deosebire de alte resurse este de neînlocuit și o dată dispărută nu poate fi reconstituită. Prin urmare, este important, necesar și de datoria noastră, ca beneficiarii direcți ai moștenirii culturale, să oferim protecție împotriva acțiunilor ce periclitează siguranța și securitatea patrimoniului cultural. Accesul la patrimoniul cultural este un drept al omului, acesta constituind o componentă importantă a identității culturale a comunităților, a grupurilor și a persoanelor.

Suntem conștienți de faptul că, actele de distrugere și jefuire a muzeului din Mosul nu sunt prima acțiune în acest sens întreprinsă de o grupare teroristă, însă, atrocitățile prezentate în acest studiu, pe lângă altele de acest fel din Irak și din Siria, săvârșite de gruparea teroristă Statul Islamic au generat la nivel internațional reacția cea mai virulentă, forțând comunitatea internațională, să admită și să conștientizeze legătura de cauzalitate, dintre acțiunile de distrugere a patrimoniului cultural și generarea unor profituri, ce sunt investite în planificarea și manifestarea acțiunilor teroriste. Prin urmare, la nivel internațional au fost adoptate norme legislative, menite să combată actele de trafic și comerț ilicit cu bunuri culturale, astfel încât, acestea să nu devină o pârghie de obținere a unor surse de venit substanțiale pentru grupările teroriste.

Bibliografie:

1. Doppelhofer, C. (2016). *Will Palmyra rise again? – War Crimes against Cultural Heritage and Post-war Reconstruction*, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/CulturalRights/DestructionHeritage/NGOS/Ch.Doppelhofer.pdf>
2. Hanson, V. (2015). *Looted Antiquities: Economic Opportunity for Terrorists*.
3. Kareem, S. (2015). *ISIS fighters destroy ancient artefacts at Mosul museum*, <https://www.theguardian.com/world/2015/feb/26/isis-fighters-destroy-ancient-artefacts-mosul-museum-iraq>
4. Keller, J. (2015). *Why ISIS's destruction of ancient art is more than a war crime*, <https://www.dailydot.com/unclick/isis-war-crimes-genocide-ancient-art/>
5. Knight, C. (2015). *The Mosul Museum video from Islamic State could be a staged drama*, <https://www.latimes.com/entertainment/arts/la-et-cm-mosul-museum-knight-notebook-2>.
6. Morris, L. (2015). *Artifacts looted during the Iraq invasion turned up in the house of an Islamic State leader*, <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/07/15/how-ancient-artifacts-looted-during-the-iraq-invasion-turned-up-in-the-house-of-an-islamic-state-leader/>
7. Ross, P. (2015). *ISIS destroys 3.000-year-old Mosul Museum artifacts with sledgehammer, pickaxes [video]*, <https://www.ibtimes.com/isis-destroys-3000-year-old-mosul-museum-artifacts-sledgehammer-pickaxes-video-1829270?rel=rel1>
8. Singer, G. G. (2015). *ISIS's War on Cultural Heritage and Memory*, http://ukblueshield.org.uk/wp-content/uploads/2015/06/Singer-Isis_Against_World_Heritage.pdf
9. Suadad, al-S. (2015). *The full story behind ISIL's takeover of Mosul Museum*, <https://www.aljazeera.com/features/2015/3/9/the-full-story-behind-isils-takeover-of-mosul-museum>
10. Tharoor, I. (2015). *Watch: Islamic State militants smash ancient irreplaceable artifacts with sledgehammers*, <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/02/26/watch-islamic-state-militants-smash-ancient-irreplaceable-artifacts-with-sledgehammers/>
11. Westcott, T. (2019). *Stolen treasures: How Iraq is hunting for ancient relics looted from its museums*, <https://www.middleeasteye.net/discover/iraq-stolen-treasure-ancient-history-auction>
12. Westcott, T. (2020). *Destruction or theft? Islamic State, Iraqi antiquities and organized crime*.
13. Westcott, T. (2020). *A shadow of its former self: Mosul Museum and the long road to recovery*, <https://www.middleeasteye.net/discover/iraq-mosul-museum-reconstruction-antiquities>

14. Williams, P.R., Coster, C. (2017). „Blood Antiquities: Addressing a Culture of Impunity in the Antiquities Market”, în: *Case Western Reserve Journal of International Law*, vol. 49, nr. 1, p. 103-114.

Legislația Internațională:

*** Rezoluția nr. 2199/2015 adoptată de Consiliul de Securitate în cadrul celei de a 7379-a reuniuni din 12 februarie 2015.

*** Rezoluția Parlamentului European din 30 aprilie 2015 referitoare la distrugerea siturilor culturale de către ISIS/Da'esh.

*** Comunicare a Comisiei către Parlamentul European și Consiliu privind Planul de acțiune pentru consolidarea combaterii finanțării terorismului, Strasbourg, 2.2.2016.

*** Rezoluția nr. 2347/2017 adoptată de Consiliul de Securitate la a 7907-a întrunire din 24 martie 2017.

*** Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind importul bunurilor culturale, Bruxelles, 13.07.2017.

CONSIDERAȚII PRIVIND MIJLOACELE DE MANIPULARE PSIHOLAGICĂ UTILIZATE ÎN CADRUL CULTULUI ADNAN

Andrei-Cristian MORARU*

Abstract:

The present paper thoroughly analyzes the ever-evolving concept of psychological manipulation. Its objective is to assess the risk level of manipulation and its techniques using different actors and to establish a pattern of evolution. The problems raised by manipulation exist not only in the family environment, but also in the circle of friends and society, through mass-media and politics. The continuous technological advancement of the internet has opened new opportunities for those interested in providing fake news and distorting the truth, all while using manipulation techniques, which are described in this paper. The research method used is a qualitative one, providing a case study of a Turkish leader known for manipulating his cult members. Given the analysis of the psychological profile of a manipulator, exemplified through the case study, the paper explains the evolution of the usage of manipulative techniques, passed down to different actors.

Results have shown that manipulators of the truth use different channels for spreading information, all adjusted to retain the attention of citizens, by using as bait their subjects of interest and employing powerful emotional responses, to mobilize them in forming an opinion, changing one, or act acceptably. Therefore, people have become simple objects through which the interests of manipulators can be put to action. The main factors that prevent humans from seeing manipulation are the need to belong to a social group and the need to affiliate with others. By responding favorably to the needs mentioned, they are conforming to a set of rules set by society, when in fact those rules are made by people with high social statuses, to fulfill their interests. This solution seems to be optimal for both parties, as the social or ideal identities of the people are maintained, and the interests of high-society actors are achieved.

The most vulnerable spot of humans, as social beings, is the pain associated with not being accepted or being rejected by society. That is the reason why citizens are afraid to think or act differently from the group, and they accept the social norms as they are set by the group. What they fail to realize is that beyond the society, and overruling the basis on which it works, are the puppeteers, actors that have hidden interests in controlling the social movements and mindset. Nevertheless, the power of influence and manipulation on citizens is as significant as society allows it because by observing and naming manipulation, we are able to control it and develop our critical thinking.

Keywords: *risk, psychological manipulation, society, techniques, emotional responses, social group, critical thinking.*

* Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”.

Introducere

În prezenta lucrare am abordat tema manipulării psihologice, deoarece acest fenomen ne înconjoară atât în relaționările directe, cât și în mediul online. Identificând modalitățile de manipulare, putem să înțelegem mai bine ce intenții are sursa și care este soluția, pentru a nu deveni victime. În plus, această conștientizare ne va transpune dintr-o stare letargică în una vigilentă, pentru a fi capabili de observație și analiză critică a situației.

Lucrarea este structurată pe următoarele capitole – Definierea conceptelor, Stadiul actual al cercetării în domeniu, Studiu de caz, Rezultatele cercetării, Concluzii și Referințe bibliografice. Cercetarea conține o metodă calitativă (studiu de caz).

Obiectivul cercetării îl constituie identificarea elementelor definatorii ale manipulării în studiul de caz prezentat și găsirea de modalități de prevenire a materializării riscurilor asociate fenomenului, atât la nivel individual, cât și la nivel social. Informațiile furnizate în prezenta lucrare, fiind accesibile publicului, vor ridica nivelul de cunoaștere, cu privire la riscurile asociate fenomenului psihologic de manipulare și va aduce în lumină studiul de caz privind mișcarea Adnană din Turcia, prea puțin cunoscut în spațiul european.

Manipularea este la fel de veche ca omenirea însăși, în toate timpurile și în toate locurile au existat și există indivizi sau grupuri de indivizi care o folosesc, pentru a-i convinge pe ceilalți de justetea cauzei lor. Fie că vorbim de manipularea în scopuri politice, comerciale sau pur și simplu în activitatea de zi cu zi, o întâlnim la tot pasul, suntem victimele ei sau o folosim chiar noi, fără să fim conștienți de modurile acesteia de manifestare.

Legitimitatea manipulării este oferită atât de efectele observabile ale fenomenului în viața socială, cât și de conceptele care stau la baza acesteia, precum influențarea și persuasiunea, existând anumite diferențieri între ele care vor fi analizate în capitolul introductiv.

De asemenea, existența sectelor, precum și denaturarea informațiilor de presă ne arată că, manipularea are loc și în prezent. Acest lucru naște îngrijorări în rândul societății – la nivelul cetățenilor și al autorităților. Deși, studiul de caz din cercetarea prezentă nu analizează fenomenul, din perspectiva securității naționale, problema manipulării există în cadrul tuturor dimensiunilor de securitate, unde deciziile luate afectează securitatea națională. Conștientizarea modului în care funcționează procesul manipulării ne ferește de posibilitatea transformării în victime, directe sau indirecte.

Definirea conceptelor

Manipularea, în toate formele sale, reprezintă *„acțiunea de a determina un actor social (persoană, grup, colectivitate) să gândească și să acționeze într-un mod compatibil cu interesele inițiatorului, iar nu cu interesele sale, prin utilizarea unor tehnici de persuasiune care distorsionează intenționat adevărul, lăsând însă impresia libertății de gândire și decizie”* (Zamfir & Vlăsceanu, 1998: 4-12).

Într-un sens mai general, *„prin manipulare se urmărește relativizarea, alterarea sau distrugerea referințelor personale sau de grup de natură axiologică, cognitivă, afectivă sau praxiologic-utilitară, cu scopul de a se obține schimbări atitudinale și comportamentale la nivelul țintei, care să corespundă intereselor sursei”* (Cristea, 2011: 209).

În încercarea separării fenomenului manipulării de altele asociate, au fost trecute în revistă atât persuasiunea, cât și influențarea proceselor, care se află în strânsă legătură cu subiectul lucrării.

Dimensiunile tehnicilor persuasive sunt adesea identificate și distinse în literatura de specialitate, prin referire la caracterul distinctiv al sursei, subiectului, mediului, beneficiarilor sau rezultatelor asupra cărora se concentrează (Slattery, Vidgen & Finnegan, 2019: 7). Într-o viziune mai largă, persuasiunea poate fi considerată *„schimbarea necoercitivă a atitudinilor sau a comportamentului unui individ”* (Steiny, 2009: 474).

Aceste două concepte au la bază influențarea, pe care Cialdini și Guadagno au definit-o drept *„schimbarea atitudinilor, comportamentului sau credințelor cuiva din cauza presiunii externe care este reală sau imaginară”* (Guadagno & Cialdini, 2005: 4).

Astfel, manipularea reprezintă o tehnică (sau mai multe) de influențare sau persuasiune, care a fost perfecționată și a atins un prag atât de înalt, încât poate schimba comportamentul individului, chiar și în lipsa stimulilor inițiali sau a sursei. Diferențierea celor trei concepte stă în tehnicile folosite, precum și în efectul avut asupra subiectului, pe termen lung.

Încă de la naștere, ființa umană are în gene tendința de a manipula. Cu cât ne dezvoltăm intelectual, cu atât manipularea devine conștientă și poate fi periculoasă. Perioada maturității este cea în care manipularea poate ajunge la apogeu. Ca orice alt proces, manipularea presupune o victimă și un vinovat – conștientizarea fenomenului reprezintă momentul în care ne atribuim statutul.

Stadiul actual al cercetării în domeniu

În prezent, literatura de specialitate este bine conturată și accesibilă publicului, fiind definite și conceptualizate atât elemente și aspecte ce vizează manipularea și actorii acesteia, cât și concepte privind evoluțiile istorice ale acesteia. În capitolul prezent au fost analizate cercetări și rezultatele acestora cu privire la tehnici manipulative, faze și profilul psihologic al manipulatorului și al manipulatului, precum și elementele care au stat la baza cercetărilor ulterioare.

Astfel, George Simon (1996: 28-43) a identificat o serie de tehnici specifice de manipulare, fiind printre primii autori care au adus în spațiul public conceptul de manipulare, în termeni de metode folosite. Printre acestea, autorul vorbește despre: *minciună*, *minciună prin omisiune* (această tehnică este utilizată în prezent și pentru amplificarea propagandei), *negarea*, *atenția selectivă*, *minimizarea*, *raționalizarea*, *evaziunea*, *învinovățirea persoanei vizate*, *rușinarea* (prin tactici subtile – de exemplu un timbru scăzut al vocii, comentarii șoptite), *asumarea rolului de victimă* și altele.

În completarea acestor tehnici, cercetările prezente au fost cultivate prin conceptualizarea termenului de „manipulare a maselor”, Noam Chomsky (Borovic, 2014: 1), formulând zece principii care stau la baza procesului. Acestea sunt relevante, mai ales când vorbim despre lideri carismatici, precum Hitler, Osho sau Adnan Oktar, tiranul german fiind cel care a determinat curiozitatea autorului, în cercetările care astăzi aduc plus-valoare fenomenului analizat, din perspectivă teoretică.

La baza elementelor studiate, însă, după cum a fost evidențiat în capitolul anterior, stau o serie de procese și fenomene, din care manipularea a evoluat, precum influențarea. Deși, în anii premergători începutului mileniului III, la momentul efectuării cercetării de către Robert Cialdini (2000: 40-45), cercetările nu erau abundente, acesta au sporit dorința de cunoaștere a cercetătorilor din domeniu. Autorul vorbește despre șase principii de influențare: *reciprocitatea*, *dovada socială*, *raritatea*, *angajamentul*, *simpatia și autoritatea*. În prezent, acestea sunt folosite, fiind observate în viața de zi cu zi a societății (la restaurante, în momentul semnării unui contract etc.), în mod deosebit principiile enunțate fiind folosite în medieri și negocieri, între actori de importanță majoră pentru state. Modul de manifestare al acestora a evoluat, față de cercetările de la acea vreme, însă, și-au păstrat baza originală de funcționare.

O altă metodă, conform lui Robert-Vincent Joule (Joule, 1997: 101-130) este aceea de a cere cuiva o favoare extremă, al cărei refuz este

sigur, ulterior fiind solicitată o cerere mai puțin intruzivă. Individul ar putea resimți o presiune normativă, care să-l facă să răspundă concesiei printr-un compromis din partea sa.

În ciuda simplității și a ușurinței de utilizare a acestor tehnici, în viața de zi cu zi, este nevoie de o victimă deschisă la nou și care nu are o gândire critică bine dezvoltată, pentru ca procesul manipulării să aibă succes. Așadar, tehnicile trebuie aplicate într-o anumită ordine, sau în câteva faze. Conform Hare și Babiak (2006: 96-103), persoanele cu empatie scăzută (sau aproape inexistentă) denumite generic „psihopate”, caută să își manipuleze victimele în trei faze: *faza de evaluare, faza de manipulare și faza de abandonare* – ultima dintre acestea fiind pusă în aplicare, în momentul satisfacerii nevoilor sursei.

Pentru o mai bună înțelegere a dinamicii interacțiunii dintre sursă și recipient, cercetători din domeniul sociologiei au stabilit o serie de concluzii privind profilul psihologic al acestora.

Astfel, manipulatorii pot suferi de numeroase condiții psihologice (Braiker, 2004: 33-61), precum: *personalitate de tip machiavelic și de tip A, tulburări de personalitate* (narcisică, borderline, anxioasă, dependentă, histrionică, antisocială), *comportament pasiv-agresiv*. De asemenea, conform aceluiași autor (2004: 33-61), aceștia au trei motivații posibile: *câștigul cu orice preț, dorința de a deține controlul și nevoia de a se simți în superioritate*.

Sigmund Freud, în lucrările sale (Ficeac, 1997: 23-68), a analizat modul de lucru al manipulatorilor și a stabilit o serie de elemente specifice victimelor acestora, printre care: *altruism exagerat, naivitate, încredere exagerată, masochism, lăcomie, impresionabilitate, imaturitate, dependență emoțională, impulsivitate, narcisism*. Același autor a determinat că, în majoritatea cazurilor studiate, victimele au o vârstă înaintată și că le lipsește încrederea și respectul de sine. Un alt factor, care ridică semnale de alarmă, îl reprezintă lipsa unui suport emoțional, sub formă de prieteni sau familie, astfel că, victimele pot căuta acest sprijin din partea unor persoane necunoscute, în scopul compensării lipselor. Cercetările efectuate de Freud reprezintă un punct-cheie în evoluția conceptualizării manipulării, introducând termenul de „victimă a manipulării”. Acesta a adus în discuție și criza vârstei mijlocii, ca fiind un factor de influență major, în lipsa unei viziuni critice a realității de către victime, dată fiind instabilitatea emoțională pe care o presupune această etapă a vieții.

Studiu de caz

În cele ce urmează, vom analiza un caz de manipulare la nivelul unui cult musulman creaționist din Turcia, ce a avut loc în perioada 1979-2018, care poartă numele de cultul Adnan. Pentru atingerea obiectivelor lucrării, în cadrul acestuia vor fi analizate tehnicile de manipulare și principiile de influențare folosite, elementele comune ale victimelor sale, motivațiile manipulatorului, precum și stabilirea existenței celor trei faze ale manipulării.

Pentru înțelegerea metodelor și tehnicilor de manipulare folosite este necesară încadrarea istorică a grupării conduse de Adnan Arslanoğullar, cunoscut drept Adnan Oktar.

În anul 1979, pe timpul anilor de studiu din facultate, acesta a început să adune studenți și să le țină discursuri despre francmasonerie, darwinism și alte aspecte, pe care le considera simple mituri. Acesta, încă din acea perioadă, făcea adunări secrete, cu grupuri restrânse de persoane, și le propovăduia o viziune diferită asupra lumii (Solberg, 2013: 3).

Liderul de cult emergent a avut primele probleme cu autoritățile naționale în anul 1986, când, după ce a oferit un interviu, a fost acuzat de Curtea de Securitate a Statului din Istanbul de propagandă, cu scopul slăbirii sentimentelor naționale (Solberg, 2013: 4). A fost încarcerat timp de 19 luni și ulterior, trimis la un azil clinic, unde a fost diagnosticat cu schizofrenie paranoidă (Güner, 1986: 14).

În perioada 1980-1990, mișcarea Adnană a fost văzută ca o grupare conservatoare, fiind influențată și condusă de filozoful și activistul musulman, turc, Said Nursi. Gruparea promova pasaje religioase din Qur'an, într-un stil diferit de alte organizații, fapt ce a atras numeroși tineri. Adnan Oktar s-a separat de Said Nursi la finalul secolului al XX-lea, iar de atunci, acesta a condus mișcarea drept lider unic și autoproclamat profet (Solberg, 2013: 5).

Până în anul 2000, liderul de cult a elaborat o serie de lucrări de cercetare științifică și cărți, în care denigra poziția darwinistă și conceptul de materialism, sub pseudonimul Cavit Yalçın și Harun Yahya. Tot în acea perioadă, a început să comercializeze elemente de vestimentație, produse de gruparea pe care o conducea (Solberg, 2013: 6).

În perioada următoare, mișcarea Adnană a exploatat avantajele tehnologice, prin folosirea mass-media și a mediului online, în scopul dobândirii unui renume. Astfel, au fost generate mijloace de propagare a mesajelor acesteia, prin crearea unui site web, unui canal de Youtube și alte conturi de social media (Solberg, 2013: 7).

În anul 2011, Adnan Oktar a înființat A9 TV, un canal televizat, prin care prezenta viața luxoasă, pe care membrii cultului său o aveau. În cadrul acestuia, existau emisiuni, precum „Viața pisicuțelor” (femeile din cadrul grupului erau numite în acest fel) și „Regii leu” (bărbații membrii ai grupării erau numiți „lei”), precum și talk-show-uri, în care erau abordate subiecte care se aflau în trending la momentul respectiv, precum stilurile de viață ale vedetelor (Rutherford, 2009).

În anul 2007, Adnan Oktar a scris și a publicat o carte de 800 de pagini, numită „Atlas of Creation”, care a fost distribuită în numeroase universități internaționale și propagată în mediul online (Solberg, 2013: 7).

În conținutul acesteia, autorul pretinde că, nicio ființă care există astăzi nu a suferit mutații și nu a evoluat, evoluția fiind un concept fals și că, în realitate, oamenii au fost dintotdeauna așa cum sunt astăzi. A demonstrat pretensele obiecții față de teoriile evolutive prin poze, care arătau fosile de animale, care trăiesc în zilele noastre pe Terra sub aceeași formă, dimensiune etc. Aceste poze, însă, erau plagiate și acele fosile nu existau, în realitate, fiind vorba despre o serie de creații artistice (Rutherford, 2009).

Printre cercetătorii care și-au arătat dezacordul profund față de dovezile științifice, din cartea scrisă de Adnan Oktar, se numără și Adam Rutherford (2009), genetician și autor, care a explicat aspectele științifice care stau la baza proceselor evolutive ale omului de astăzi.

Numeroși jurnaliști au încercat să poarte discuții cu autorul controversat, în urma materialului publicat. Printre aceștia se numără un reporter, care a reușit să stabilească o întâlnire cu auto-proclamatul profet și a adresat întrebări, cu privire la sursele de venit pentru publicarea numărului mare de cărți și cu privire la discrepanța dintre credința profesată de el și bogăția în care trăiește. Adnan Oktar a refuzat să ofere răspunsuri clare, menționând doar că, aspiră către un stil de viață precum cel al Profetului Solomon, care avea tot timpul grijă de modul în care se prezenta. Acesta a adăugat, că „*este voia lui Allah ca musulmanii să fie frumoși, și aceștia ar trebui să îi respecte dorințele*” (Butt, 2008).

De asemenea, în cadrul aceluiași interviu, autorul cărții de 800 de pagini a menționat că, nu are studii în științe sau domenii asociate, fiind absolvent al unui program de studii de design interior. În ciuda acestor discrepanțe, el își explica teoria, printr-un crez relativ simplu „*Nu există fosile care să demonstreze că oamenii au evoluat. Un crocodil de 100 de milioane de ani, de exemplu, nu a devenit profesor după un timp*” (Butt, 2008).

Sursele financiare ale cultului, însă, puteau fi presupuse, date fiind acțiunile vizibile în spațiul public, precum apariții televizate, fiind afișate anumite elemente propagandistice, prin care se urmărea manipularea membrilor cultului și a societății de-a întregul în scopul donării de bani. În cadrul unei emisiuni din anul 1999 (NostaljiTürkiye, 2018), de exemplu, prezentatorul promova un anunț umanitar, cu privire la fratele liderului, Babuna Oktar. Acesta era neurochirurg și programul îl prezenta ca fiind diagnosticat cu leucemie. Se susținea că, ar fi programat pentru un test de țesuturi osoase în Turcia, cu trei luni mai târziu, însă medicul mai avea doar 15 zile până când „nu va mai fi printre noi” (NostaljiTürkiye, 2018: 5:52-6:00). O altă posibilitate este ca situația să fie reală, iar motivul pentru care membrii cultului sufereau operații estetice, cu pretextul unei înfățișări „demne de superioritatea lor” era donarea de țesuturi osoase, întrucât, conform cercetărilor (Mutlu *et.al.*, 2008: 142-145), nu existau donatori în perioada semnalată.

În altă lucrare publicată, intitulată „A call for a Turkish-Islamic Union”, acesta scoate în evidență elemente folosite pentru manipulare, precum asumarea unui statut înalt:

„Aș dori să vă spun, frații mei, că zilele care urmează vor fi excelente (...) Va fi o mare unitate între lumile islamice și turcești. (...) Voi fi, cu ajutorul lui Allah, așa cum a fost Profetul Solomon” (Oktar, 2018: 239).

O altă tehnică de manipulare este reliefată în următorul pasaj, fiind vorba despre exagerarea adevărului:

„Uniunea Islamică Turcă va contribui la dezvoltarea unui model care va folosi toate resursele energetice în cel mai eficient mod, fără a afecta nicio țară” (Oktar, 2018:329).

De asemenea, autorul folosește raționalizarea și minciuna, pentru legitimarea autorității sale în cadrul grupului, folosindu-se de ideea de cunoaștere absolută:

„Această mentalitate, care consideră civilizațiile non-occidentale ca fiind primitive, a fost punctul de vedere dominant în secolul al XIX-lea și al XX-lea. Se presupune că a fost demonstrată științific de teoria evoluției lui Darwin; cu toate acestea, în realitate, este o rămășiță a colonialismului. După cum știm, Darwin a susținut că umanitatea și maimuțele au evoluat din același strămoș și că existau diferențe mari între rase, pentru că unele erau foarte evolute, în timp ce altele erau încă <<jumătate maimuță>>. Această teorie a fost recunoscută pe scară largă la momentul formulării sale, dar a fost infirmată de datele științifice obținute în ultimele decenii” (Oktar, 2018: 332).

În data de 11 ianuarie 2021, Adnan Oktar este încarcerat pentru o perioadă de 1.075 de ani și trei luni, după ce a săvârșit multiple infracțiuni, printre care înființarea și conducerea unei organizații criminale, sprijinirea grupării teroriste Gülenist (FET), spionaj, privare de libertate, abuz sexual asupra minorilor, încălcarea dreptului la educație, precum și tortură (Daily Sabah, 2021).

Un scurt-metraj tip documentar, numit „*Valley of the Islamic Dolls*” a fost realizat în anul 2015, cu privire la studiul de caz analizat, în care este prezentată experiența unui recrut în cadrul cultului, de către reporterița Mehed Ahmad din cadrul agenției de presă VICE.

Rezultatele cercetării

Pentru atingerea obiectivului lucrării, vor fi analizate tehnicile de manipulare și principiile de influențare folosite, elementele comune ale victimelor, motivațiile manipulatorului precum și stabilirea existenței celor trei faze ale manipulării.

În baza interviurilor întreprinse de reporterii agențiilor de presă The Guardian (Butt, 2008) și VICE (VICE Life, 2016) a putut fi stabilit un algoritm prin care membrii cultului creaționist erau ținuti sub control și informațiile controversate privind activitatea desfășurată să nu ajungă în spațiul public.

Prima etapă, cea de recrutare, avea loc în mediul online, prin intermediul rețelelor de socializare sau prin recomandări, iar cu persoanele interesate discutau doar membrii avizați de către Adnan Oktar. În cadrul discuțiilor erau dezbătute informații neavizate științific, cu privire la teorii anti-darwiniste și cu caracter propagandistic, fiind impusă citirea cărții „Atlas of Creation” și descrierea părții preferate.

Atunci când, un posibil recrut dorea să pășească în cult, era stabilită o dată și o locație generală, unde candidatul urma să se întâlnească cu un al membru al cultului, care deținea funcția de „îndrumător”, pentru a fi evitată furnizarea locației exacte. Acest îndrumător era tot timpul prezentabil, fiind îmbrăcat cu haine elegante și scumpe, care erau impregnate cu parfum, astfel încât, să exprime „bogăție și bunăstare”.

Odată ajunși la sediu, recruților le era interzisă folosirea oricărui aparat electronic, cu scopul de a filma sau fotografia, fiind stabilită o regulă conform căreia, doar membrii cultului pot întreprinde aceste activități, imaginile și filmările editate fiindu-le furnizate după părăsirea incintei.

Un element obligatoriu pentru includerea în grup era participarea la o emisiune din cadrul canalului TV, a lui Adnan Oktar. Indiferent de gen, era folosită o cantitate mare de machiaj pentru participanți și urma o întâlnire televizată, care semăna cu un interviu pentru admitere. Candidații erau obligați să adreseze întrebări lui AdnanOktar și să-și exprime dorința de a abandona viața anterioară, pentru a trăi alături de acesta și „pisicuțele” sau „lei” săi, fiind obligați să trăiască în cartierul pe care îl deținea. De menționat este faptul că, membrii grupării nu părăseau incinta cartierului fără aprobarea acestuia, pe care o puteau obține prin intermediul „asistentului” său.

Tehnicile de manipulare folosite de către Adnan Oktar sunt *minciuna, minciună prin omisiune, exagerarea adevărului, negarea, raționalizarea, evaziunea și asumarea unui statut înalt*. Toate aceste elemente contribuie la conturarea unei imagini de „unitate” și par să ofere un scop mișcării, fie el politic, economic, ecologic etc., victimele fiind motivate în acest fel, să rămână parte din grup.

Din perspectiva principiilor de influențare folosite, putem observa *raritatea* (membrii le era prezentată o viață cu totul nouă, care părea simplistă și în același timp aducând împliniri materiale și spirituale), *angajamentul* (era adusă în discuție ideea că, recrutul deja își asumase ideologia, în urma discuțiilor din social media cu reprezentanți ai grupării), *simpatia* (în cadrul emisiunilor sale erau folosite melodii, care erau în trending la momentul respectiv, aveau loc discuții despre show-biz și se apropia de telespectatori, prin comportamentul său non-verbal – zâmbete, comportamente de liniștire etc.), *autoritatea* (se auto-proclama ca fiind un urmaș de al Profetului Solomon, o figură importantă din Qur'an). De menționat este faptul că, *reciprocitatea și dovezile sociale* nu au fost utilizate pe timpul îndoctrinării membrilor de cult, fiind folosite metode directe și agresive de manipulare.

Dintre elementele comune ale victimelor, în studiul de caz, cele mai relevante sunt *naivitatea* (membrii credeau în teorii științifice nevalidate și ilustrate într-un stil minimalist, cădeau în capcana lui Adnan Oktar la prima vedere a palatului în care trăia etc.), *încredere exagerată* (pe timpul interviurilor realizate de reporteri, membrii au fost confrunțați cu realitatea, în ceea ce privește anumite elemente științifice și istorice – precum faptul, că Darwin nu ura femeile, așa cum susținea liderul – însă, aceștia au refuzat să creadă), *lăcomie* (deși mișcarea promova minimalismul și era anti-materialistă, membrii erau tot timpul îmbrăcați cu haine scumpe și trăiau în locuințe, care le ofereau tot confortul, în cadrul cartierului ce îi aparținea lui Adnan Oktar),

dependență emoțională (membrii mișcării erau tot timpul împreună, iar nevoia de confirmare socială și de afiliere era evidentă, în mod special, atunci când era necesară primirea unei donații financiare din partea acestora).

Cu privire la motivațiile lui Adnan Oktar putem concluziona că, acestea se încadrează în modelul dezvoltat de Braiker (2004: 33-61). Principalele obiective ale liderului de cult fiind atinse prin îmbogățire, dorința de a avea putere și prin avantajele sexuale, pe care le putea cere oricând de la adepții săi, indiferent de vârstă sau gen.

În studiul de caz analizat, nu sunt prezente toate fazele manipulării, conform teoriilor lui Hare și Babiak (2006: 96-103), însă, se poate stabili existența primelor două – *faza de evaluare* (discuțiile anterioare recrutării propriu-zise) și *faza de manipulare* (recrutarea candidaților și respectarea ordinelor primite de către lider). Motivul pentru care faza de abandonare nu este prezentă în cadrul analizei poate fi faptul, că Adnan Oktar își orienta toți membrii cultului către satisfacerea nevoilor proprii, iar atunci când intervenea o schimbare atitudinală, din partea unuia, era mutat pe altă „funcție” în cadrul mișcării.

Cu scopul îndeplinirii obiectivului lucrării, au fost, de asemenea, elaborate o serie de modalități de prevenire a materializării riscurilor asociate fenomenului de manipulare psihologică, la nivel individual și social.

Un prim element care trebuie reținut este informarea din surse sigure. În studiul de caz, existența cărților și a articolelor de cercetare științifică, a căror autor era Adnan Oktar, oferea o formă de legitimitate autorității acestuia, însă, teoriile promovate nu erau validate științific, iar informațiile prezentate erau folosite în interes propriu.

Altă modalitate de prevenire a manifestării fenomenului este prin conștientizarea motivației sursei. În cazul în care, manipulatorul refuză să dea explicații coerente cu privire la motivele acțiunilor sale, sau sunt observate anumite comportamente necongruente cu poziția asumată, pot fi puse întrebări justificate, cu privire la intențiile acestuia.

De asemenea, de importanță majoră este eliminarea factorului social din judecată, atunci când este luată o decizie majoră. În termeni mai largi, factorul social, în expresia de mai sus, exprimă nevoia de confirmare socială și de afiliere a individului, pe care o poate conștientiza și separa în procesul de luare a deciziei, în momente critice.

Concluzii

Oricine poate manipula, și cel mai important – oricine poate ascunde această acțiune. Depinde de fiecare persoană în parte, dacă reușește să observe acest lucru la timp. Deși există persoane care conștientizează și acceptă manipularea psihologică, din diverse motive personale (în dragoste, în grupul de prieteni, pentru a fi acceptați de societate etc.), restul societății, prin conștientizarea unor elemente definitorii ale fenomenului, poate face inutilă încercarea de manipulare.

Întrebarea cheie ce trebuie adresată, în momentul în care simțim că suntem manipulați, este „*Ce urmărește persoana/instituția care îmi oferă avantaje?*” Pentru a reuși să manipuleze, inițiatorul va încerca să aducă avantaje persoanei vizate – materiale, emoționale sau să apeleze la ideile inconștiente, existente la nivelul fiecărui individ. În vederea identificării acestor încercări, care se pot face asupra noastră, pe baza confuziei emoționale, ne putem induce câteva momente de detașare, de analiză lucidă, ori de câte ori simțim că cineva abuzează de sentimentele celui în cauză, când avem un disconfort psihic, sau când sesizăm că ceva nu este în ordine, într-un context dat.

Indicatorii stabiliți de către autorii enunțați, în prima parte a lucrării, s-au dovedit a rezista testului timpului, astfel că, și cazuri mai recente de manipulare, precum mișcarea Adnană, poate fi interpretată în această cheie.

Manipularea este parte inerentă din comportamentul uman, în societate, și este o caracteristică specifică ființelor inteligente. Oamenii o folosesc nativ, fără să o conștientizeze, în familie și în mediul social și profesional. Atunci când ia forme oficiale însă, precum denaturarea informațiilor de interes pentru societate, în mass-media, sub forma fake-news, impactul asupra securității naționale este clar conturat. Lucrarea de față este o contribuție științifică, redactată în vederea creșterii nivelului de cultură privind posibilitățile de manipulare și modalități de contracarare a acesteia.

Considerații privind evoluția ulterioară a cercetării, în domeniul manipulării psihologice, pot fi făcute având la bază studiul prezent. Posibile demersuri științifice ulterioare pot avea loc, prin inițiative din partea cercetătorilor din domeniu, precum proiecte de specialitate, pentru realizarea unor aplicații ce utilizează inteligență artificială, în vederea identificării elementelor definitorii ale manipulării, în diverse situații, inclusiv în mediul online, în momentele recrutării candidaților de către culte sau grupări cu interese ostile.

Referințe bibliografice:

1. Borovic, M. (2014, June 18). *10 Strategies of Manipulation*. Retrieved from <https://www.scribd.com/document/230329069/10-Strategies-of-Manipulation-by-Noam-Chomsky>
2. Braiker, H. (2004). *Who's Pulling Your Strings? How to Break The Cycle of Manipulation*. New York: McGraw-Hill.
3. Butt, R. (2008). *Muslim creationist Adnan Oktar challenges scientists to prove evolution*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/science/blog/2008/dec/22/atlas-creationism-adnan-oktar-harun-yahya>
4. Cialdini, R. (2000). *The Psychology of Persuasion*. New York: Harper Collins.
5. Cristea, D. (2011). *Tratat De Psihologie Socială*. Bucharest: Renaissance.
6. Daily Sabah. (2021). *Cult leader Adnan Oktar sentenced to thousands of years in Turkey*. Retrieved from <https://www.dailysabah.com/turkey/cult-leader-adnan-oktar-sentenced-to-thousands-of-years-in-turkey/news>
7. Ficeac, B. (1997). Tehnici de manipulare. Bucharest: Nemira
8. Freud, S. (1914). *The Psychopathology of Everyday Life*.
9. Guadagno, R.; Cialdini, R. (2005). Online persuasion and compliance: Social influence on the Internet and beyond In Amichai-Hamburger, Y. (2005). *The social net: Understanding human behavior in cyberspace*. Oxford University Press. 91-113.
10. Güner, A. (1986, July). *Adnan Hoca Bu Kez Tutuklandı*. Milliyet.
11. Hare, R; Babiak, P. (2006). *Snakes in Suits: When Psychopaths Go to Work*. New York: Harper Collins Publishers.
12. Joule, R. (1997). *Tratat de Manipulare*. București: ANTET.
13. Mutlu, A. et.al. (2008). Turkish Transplant Registry: A comparative analysis of national activity with the EBMT European Activity Survey. *Bone marrow transplantation* 42 Suppl 1. 142-145. Retrieved from doi: 10.1038/bmt.2008.144.
14. NostaljiTürkiye. (2018). *Mart 1999 Dr Oktar Babuna Kanser Tedavisi Yaridim*. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=9MXauFO-Snk>. 08:39.
15. Oktar, A. (2018). *A Call for a Turkish-Islamic Union*. Global Publishing. Retrieved from https://www.academia.edu/34754843/A_Call_for_a_Turkish-Islamic_Union
16. Rutherford, A. (2009). *Should I interview Adnan Oktar?*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/commentisfree/belief/2009/feb/10/religion-evolution>.
17. Simon, G. (1996). *In Sheep's Clothing: Understanding and Dealing with Manipulative People*. Arkansas: A.J. Christopher & Co.
18. Slattery, P; Vidgen, R; Finnegan, P. (2019, September). Persuasion: An Analysis and Common Frame of Reference for IS Research. *Communications*

of the Association for Information Systems 3(1), 33-65. Middlesex, England: SAGE Publishing. Retrieved from doi:10.13140/RG.2.2.21088.02564.

18. Solberg, A.R. (2013). The Mahdi Wears Armani: An Analysis of the Harun Yahya Enterprise. *Södertörn doctoral dissertations 80*. Södertörn University.

19. Steiny, D.F. (2009). Networks and persuasive messages. *Communications of the Association for Information Systems, 24(1)*, 473-484.

20. VICE Life. (2016). *Inside the Weird World of Adnan Oktar's Islamic 'Feminist' Cult*. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=7bH21w2R0hc>. 19:08.

21. Zamfir, C.; Vlăsceanu, L. (1998). *Dicționar de sociologie*. Bucharest: Babei.

INCURSIUNE ÎNTR-UN JOC DUBLU AL MISTIFICĂRII ȘI DISEMINĂRII DE INFORMAȚII PENTRU IDENTIFICAREA INDICATORILOR DE TRĂDARE

Teodora-Ioana MORARU*

Abstract:

In a knowledge-based society, information is power. In the never-ending war for greatness, intelligence services worldwide take advantage of vulnerable individuals, citizens of foreign countries, to gain intel that would be otherwise inaccessible.

This paper presents the infamous espionage case of Robert Hanssen, an infamous spy for the former KGB, Russia's foreign intelligence service. As an individual, he has a damaged perception of reality, due to his early life and vain personality. The current research objective is to determine the motivation that led Hanssen to spy for a foreign intelligence service and analyze his psychological profile, in order to establish a pattern.

The research method used was qualitative, analyzing Robert Hanssen's case study, alongside a psychological analysis to contour his profile. To establish the motivation of the spy, Robert Cialdini's inspired MICE instrument was used. Given the brief assessment found in the present paper, the key to discovering it lay in his perception of life. As well as applying the journalists' questions, the personal life and career of Hanssen were put through the looking glass.

The results of the paper offered a series of red flags in terms of personality development and psychological traits that would push an individual towards committing treason against his country. Robert Hanssen's motivation, though not very clear at a first glance, represented for him the way out from a life that had failed to offer him the solutions he sought, to alleviate his needs. The calm and controlled manner in which he sold classified information gave us a clue that he had been through conspicuous life events before, starting from his personal double-life. This goes to show that having a high IQ does not compensate for the feeling of being without purpose or the need to fulfill desires and needs. In the end, having emotionally unstable employees can prove to be the biggest vulnerability for an organization, especially for one that conducts conspiratorial or secret activities.

In the complex mental chess game designed by Hanssen, the USA is always at loss, as the effect of his espionage had, at all times, devastating effects over the national security of the country, leading, in the end, to the most gruesome terrorist attack of all times – 9/11.

Keywords: *intelligence, KGB, national security, espionage, motivation, vain personality, terrorist attack*

* Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Ministerul Apărării Naționale.

Introducere

În societatea contemporană este necesar, ca fiecare cetățean să conștientizeze importanța securității naționale și faptul că, lipsa unui nivel ridicat al acesteia va destabiliza, în mod ireversibil, statul. Cazul de trădare al lui Robert Hanssen nu este unic, deoarece există o succesiune de spioni și defectori care, de-a lungul timpului, au adus prejudicii Statelor Unite ale Americii. Formele extreme ale trădării s-au manifestat în perioada post-Război Rece.

Lucrarea de față are drept scop, identificarea unor serii de indici, cu ajutorul cărora, la nivel instituțional, se vor putea face observații obiective privind comportamente suspecte, ale unor persoane care, ar putea periclita securitatea națională prin diseminarea de informații clasificate. De asemenea, un alt obiectiv este acela de a stabili motivația ce a fundamentat trădarea lui Robert Hanssen. Cercetarea este una calitativă, prezintă un studiu de caz bine cunoscut în rândul persoanelor care lucrează în domeniul de intelligence, și se finalizează cu identificarea indicilor menționați anterior. Acest demers are în vedere implementarea unor inițiative, cu ajutorul specialiștilor din domeniu, pentru integrarea acestor serii de indicatori în cursurile de formare inițială, ale viitorilor analiști și lucrători ale instituțiilor cu atribuții în domeniul securității naționale.

Pentru a stabili sursele, pe care s-au fundamentat acțiunile lui Robert Hanssen, vom urmări atât dimensiunea intrinsecă, cât și cea extrinsecă a motivației lui. În acest sens, pentru aprofundarea analizei, lucrarea este structurată pe următoarele etape:

„*Definiții conceptuale și discuții*”, capitol esențial pentru înțelegerea riscurilor implicate ale spionajului, atât pentru stat, cât și pentru persoana care execută această activitate;

„*Încadrarea în literatura de specialitate*”, în care sunt detaliate studiile științifice recente din domeniul vizat;

„*Hanssen – omul și spionul*”, care prezintă atât o viziune la nivel general despre viața și activitatea lui Robert Philip Hanssen, cât și o incursiune în mintea acestuia;

„*Profil psihologic*”, care detaliază tulburările de personalitate ale lui Robert Hanssen și explică impactul acestora în dezvoltarea lui ca individ, cercetând motivațiile intrinseci ce au determinat trădarea;

„*Rezultatele cercetării*”, etapa finală a cercetării, în care sunt stabiliți indicatorii de trădare, bazați pe studiul de caz prezentat.

Definiții conceptuale și discuții

Având ca misiune asigurarea securității naționale, Federal Bureau of Investigation (FBI), „*în calitate de principala agenție de contraspionaj din țară, are ca responsabilitate detectarea și contracararea, în mod legal, a acțiunilor serviciilor de informații străine [...] ce au ca scop culegerea de informații despre SUA*” (FBI, 2021). Dat fiind acest motiv, existența unui trădător în cadrul FBI, ar putea produce daune nemăsurabile pentru securitatea națională.

Atât spionajul, cât și trădarea, sunt concepte care, urmate de acțiuni în consecință, lezează securitatea națională, indiferent de statul în cauză. Pentru a aprofunda obiectivul lucrării, voi expune definițiile celor doi termeni.

Spionajul este practica de spionare a unui guvern, organizație, entitate străină, sau persoană prin care se obțin, în mod secret sau ilicit, informații confidențiale pentru scopuri militare, politice, avantaj strategic sau financiar (Cybersecurity and Infrastructure Security Agency, 2020: 14).

Pentru a înțelege posibilele motivații ale unui agent de a transmite informații clasificate vom explica acronimul utilizat de Randy Burkett (2013) – MICE. Termenul se referă la:

- bani – datele furnizate pot fi răsplătite financiar;
- ideologie – elemente ce fac referire la identitate națională, religioasă, politică;
- coerciție și compromis – folosesc ca și ancoră, sentimentul de vină sau sentimentul de frică al agenților;
- ego – se referă la o serie de emoții, ce se pot manifesta ca dorințe de afirmare, de confirmare sau alte elemente ce satisfac pulsuni interne.

Un alt aspect important în studiul de față îl reprezintă studiile efectuate de Robert Cialdini (2007, 7), din care au rezultat 6 principii ale influenței. Acesta vorbește despre:

- reciprocitate – obligația morală de a răsplăti o persoană, care a avut o atitudine plăcută sau care a ajutat persoana în cauză;
- autoritate – renumele, puterea și recunoașterea socială sunt elemente ce atrag persoane, pe baza principiului conformismului social;
- penurie – resursa umană este atrasă de organizațiile care au nevoie de abilitățile și competențele lor;
- asumare și consistență în acțiuni;
- similitudine – oamenii sunt atrași de cei asemănători lor;

➤ acceptare socială – oamenii au un anumit comportament în diferite situații, acceptat social, pentru a fi și ei, la rândul lor, integrați în grup.

Încadrarea în literatura de specialitate

Studiul de față este subsumat domeniului intelligence, astfel că, pentru încadrarea temei vor fi analizate cercetări din literatura de specialitate privind domeniul vizat.

Autorii au oferit, de-a lungul timpului, multe definiții diferite pentru termenul de intelligence. Unii autori definesc intelligence, ca „o capacitate corporativă de a prognoza schimbarea la timp pentru a acționa în acest sens” (Breakspear, 2013, 1). O altă conceptualizare, mai complexă, a intelligence este „procesul de colectare, adunare, analiză, interpretare și conversie a datelor brute în informații acționabile de către un grup politic cu scopul de a-și asigura securitatea relativă” (Falode, 2021, 72).

Autorii au rezumat diferite conceptualizări ale termenului, ajungând la concluzia că, intelligence este „orice informație procesată a cărei esență o constituie importanța pentru organele răspunzătoare ale guvernului în formularea și executarea de politici de securitate” (Afolabi, 2018, 2).

Sursele și formele intelligence întâlnite frecvent includ Human Intelligence (HUMINT), Imagery intelligence (IMINT), Measurement and Signature Intelligence, Signal Intelligence (SIGINT) și Open Source Intelligence (OSINT) (Afolabi, 2018, 6-7).

Cercetătorii din domeniul intelligence au descoperit vulnerabilități în ceea ce privește analiza informațiilor, deoarece „se colectează mult mai multe informații decât pot fi procesat și exploatare vreodată” (Lowental, 2015, 78). Prin urmare, pentru a înțelege mai bine această deficiență, au fost aprofundate liniile directoare de analiză oferite analiștilor pentru evitarea acestor situații.

Elaborat în 1998, manualul Agenției Centrale de Informații (CIA) rezumă o serie de linii directoare, pentru procesarea și analiza intelligence, oferind câțiva pași generali: „definirea problemei, generarea de ipoteze, colectarea de informații, evaluarea ipotezelor, selectarea celei mai probabile ipoteze și monitorizarea continuă” (Heurer, 1999, 173-177).

Pentru ca organizațiile de securitate să progreseze în mod optim, reducerea decalajului dintre abilitățile de colectare și cele analitice ale angajaților este crucială (Palfy, 2015, 365). Prin urmare, integrarea

acestor cunoștințe este esențială pentru prevenirea riscurilor și a consecințelor amenințărilor, precum amenințările interne și tentativele de spionaj.

În literatura și lucrările științifice, existente în prezent, au fost efectuate numeroase studii, cu privire la motivația persoanelor care au recurs la oferirea de informații clasificate, către organizații străine.

Un studiu recent (Fishcher, 2018: 3) a sintetizat statistic cazurile de spionaj faimoase, ulterior celui de Al Doilea Război Mondial, și a stabilit că, majoritatea acestor persoane au contactat reprezentanți ai organizațiilor străine, însă dintre ei, mai puțin de 25% dintre voluntari și-au atins obiectivul. De asemenea, autorul a stabilit că, motivația financiară a jucat un rol primordial (aproape 60%).

Alt autor (Wilson, 2012: 77-100) a examinat metamotivele indivizilor care au comis spionaj, pe baza cercetărilor guvernul S.U.A. și a surselor deschise. Studiul a fost concluzionat cu o serie de concluzii: spionii sunt blocați într-o stare de rebeliune față de propriul stat, pe baza frustrărilor personale și există un bias intern, pe care aceștia îl au în raport cu statele pentru care desfășoară acțiunile ilicite, numit bias de dominanță, astfel că, se simt protejați de statul în cauză (Wilson, 2012: 91).

Alte cercetări (Noonan, 2018: 40) au analizat legătura dintre amenințările interne, sub formă de spionaj, și identificarea înșelăciunii în organizații. Severitatea incidentului și repercusiunile rezultate sau influența asupra securității naționale pot fi utilizate, pentru a cuantifica impactul amenințării date. Acestea pot fi clasificate ca rău intenționate sau inadvertente, potrivit autorului, iar eliminarea totală a acestei amenințări este dificilă.

În alte studii (Moore *et.al.*, 2015, 15), bazate pe două cazuri de spionaj, este oferit un model dinamic preliminar de identificare a spionajului, din interior, al rețelelor sociale. Autorii au identificat o serie de elemente ce pot avertiza organizațiile, printre care „Puterea legăturilor rețelei sociale a spionului cu familia se reduce în primele faze ale spionajului, în special al celui motivat financiar”.

Amenințările provenite din interior s-au transformat în amenințări cibernetice, conform descoperirilor altor cercetători. Potrivit studiului (Pun, 2017: 391), activitățile cibernetice sunt considerate mai agresive, necesitând reforme legale, care să reflecte capacitățile tehnologiei actuale. Alte concluzii se referă la cheltuielile asociate acestor amenințări, care au ca rezultat o creștere a costurilor.

Hanssen – omul și spionul

Din punct de vedere ale carierei, Robert Philip Hanssen a operat sub diferite nume de cod, printre care „Graysuit”, „Ramon Garcia”, „G. Robertson” și „Jim Baker”. Acesta a lucrat 25 de ani în FBI, fiind agent special de contrainformații și ocupând funcția de expert de date și sistem, în cadrul Biroului „Informații și Resurse” (Crime Documentaries, 2021: 02:10-04:53).

Hanssen a furnizat peste două duzini de dischete de computer, care conțineau informații sensibile. Până în final, a oferit serviciilor sovietice de securitate KGB și GRU mai mult de 6.000 de pagini, de materiale documentare valoroase, zeci de documente clasificate, inclusiv documente „Top Secret” și de importanță majoră. Acesta a compromis tehnicile, sursele, metodele și operațiunile de investigație a contraspionajului FBI și a dezvăluit, către KGB, detalii privind ancheta lui Felix Bloch, un ofițer de informații străin, acuzat de spionaj (FBI, 2021).

În termeni de viață personală, Hanssen trăia în Vienna, Virginia alături de Bernadette, profesoară la o școală catolică de fete, și aveau 6 copii. Dată fiind familia numeroasă și soția, care îl îngrijea tot timpul, se putea presupune, că avea o viață aparent echilibrată, monotonă, fără să fie sesizate acțiuni ieșite din comun.

Hanssen era o persoană foarte credincioasă, membru al grupului catolic „Opus Dei”. Mergea des la biserică și se spovedea preotului, detaliindu-i modul în care vindea informații. Pentru a-i fi iertate păcatele, i se sugera, să doneze o parte din banii primiți către biserică (Blackman & Shannon, 2002: 5-6).

În realitate, toate acestea erau doar o aparență. Hanssen punea pe Internet poze și videoclipuri cu soția lui, în ipostaze indecente. În același sens, un prieten de al lui, Jack Hoschouer, militar în rezervă, era chemat în secret de Hanssen să se uite pe monitoare, în timp ce făcea dragoste cu soția lui, ea nefiind conștientă că era filmată.

De asemenea, o mare parte din suma de bani, primită de la KGB, erau cheltuiți la barul de striptease pe care îl frecventa. Acesta avea o amantă care lucra acolo, oferindu-i, per total, cadouri de aproximativ 100.000 de dolari, inclusiv o mașină (Crime Documentaries, 2021: 02:10-04:53).

FBI a început să cerceteze posibilitatea existenței unui trădător, după ce o operațiune de importanță strategică, în cooperare cu CIA, ce viza agenții dubli KGB, care furnizau informații pentru SUA, fusese sabotată. Acesta dezvăluise identitățile unor agenților dubli, precum:

Valery Martynov, Sergei Motorin și Dimitri Polyakov (Blackman & Shannon, 2002: 5-6) către KGB. Cei trei au fost executați.

Plecând de la această suspiciune, FBI a cumpărat de la un defector al Serviciului Federal de Securitate rus (SVR), pentru 7 milioane de dolari, dosarul „Graysuite”, dosar ce data din anul 1986 și care conținea identitatea trădătorului. După ascultarea înregistrării unei discuții telefonice existente în dosar, agenții FBI au realizat că vocea îi aparține lui Robert Philip Hanssen. El oferea informații către serviciul rus, din anul 1979 (Wise & Pariseau, 2019: 03:04:00-03:04:50).

De asemenea, în dosar a fost găsită o pungă neagră de gunoi, veche de 15 ani, care a fost folosită pentru a transmite materiale clasificate către KGB. Ampretele analizate îi aparțineau lui Hanssen (Crime Documentaries, 2021: 02:10-04:53), astfel, fiind confirmate suspiciunile inițiale.

În ciuda dovezilor, FBI a ales să nu abordeze situația în mod direct, ci să aștepte momentul pentru organizarea unui flagrant. În acest scop, un ofițer debutant a fost adus în biroul lui Hanssen, având ca legendă faptul că, a fost promovat. În birou au fost montate camere de supraveghere audio-video, iar lui Hanssen i-a fost asigurat accesul neîngrădit la informații, inclusiv la cele mai sensibile, pentru a fi facilitat un contact între părțile implicate.

Pe 30 ianuarie 1986, după ce au montat microfoanele, agenții FBI au controlat mașina lui Hanssen, în secret, și au descoperit arme și documente clasificate. Dată fiind situația alarmantă, FBI a cumpărat casa vecină pentru a-l urmări (Blackman & Shannon, 2002: 10-11), i-a instalat în locuință sisteme video și audio specifice și a obținut mandat, pentru a-i asculta telefonul.

Într-una dintre zilele de lucru, a fost chemat de urgență la poligonul de tragere, și fiind vizibil enervat de această situație, a uitat în birou o servietă, care conținea un stick USB. Ofițerul debutant a preluat stick-ul USB, în lipsa lui Hanssen, și l-a dus într-un birou special amenajat, pentru a fi decriptat. În urma decriptării, după 22 de ani, au fost descoperite toate informațiile furnizate de el pentru KGB, inclusiv scrisori către serviciul rus și datele privind următorul schimb de materiale. Schimbul urma să aibă loc în data de 18 februarie, la ora 20:00, în locația obișnuită, Foxstone Park, Vienna, Virginia (Crime Documentaries, 2021: 02:10-04:53).

În acea zi, după ce l-a lăsat la aeroport pe Jack Hoschouer, prietenul său, Robert Hanssen a oprit în parcare a unui mall, a aranjat ceva în portbagaj și s-a dus în Foxstone Park. Acesta a ajuns la ora 16:40,

deși, întâlnirea era programată pentru ora 20:00. Trădătorul a plasat documentele sub pod, loc bine-cunoscut de agenții FBI, și a lipit banda adezivă pe stâlpul de la intrarea din parc, în poziția orizontală. Flagrantul a decurs conform planului, iar Hanssen a fost arestat la câteva minute după. În timp ce era încătușat, Hanssen a rostit o frază ce a devenit faimoasă, și anume: „Ce v-a luat atât de mult timp?” (Crime Documentaries, 2021: 02:10-04:53).

Pe data de 6 iulie 2001, Robert Philip Hanssen a pledat vinovat pentru 15 capete de acuzare de spionaj. În prezent, săvârșește pedeapsa de închisoare pe viață, fără posibilitate de eliberare, într-un penitenciar de maximă siguranță din SUA (FBI, 2021).

Pentru a sintetiza informațiile prezentate în studiul de caz și a descoperi motivația trădătorului, vom analiza cazul, din perspectiva „întrebărilor jurnalistului”.

- *Cine?*

Robert Philip Hanssen, agent FBI de 25 de ani.

- *Ce?*

Hanssen a oferit informații și documente clasificate către serviciile de informații ale Federației Ruse.

- *Când?*

Robert Hanssen a divulgat secrete de stat timp de 22 de ani, din anul 1979, până în 2001.

- *Unde?*

Singurul loc de întâlnire descoperit de agenții FBI a fost Foxstone Park, chiar dacă existau indicii cu privire la mai multe locații de întâlnire, de rezervă. Acesta transmitea documentele clasificate în Foxstone Park, Vienna, Virginia, plasându-le sub un pod.

- *Cum?*

Agentul aplica metoda „căsuței poștale impersonale” pentru transmiterea informațiilor clasificate, un modus operandi, folosit de regulă de serviciile de informații. Trădătorul aranja documentele într-o pungă neagră de gunoi, le pregătea în portbagajul mașinii sale, într-o parcare publică, de regulă, înainte să ajungă la punctul de întâlnire. Acesta utiliza ca sistem de comunicare o bucată de bandă adezivă, lipită pe un stâlp, la intrare în Foxstone Park. Dacă banda era dispusă vertical, materialele urmau să fie plasate, iar, dacă era dispusă orizontal, materialele au fost predate (Crime Documentaries, 2021: 02:10-04:53).

- *De ce?*

Agentul a declarat, la interogatoriu, că a vândut informații clasificate din dorința de a se expune la situații riscante, rațiunile pecuniare ocupând locul doi.

O altă întrebare relevantă pentru acest subiect este „*Cu ce efect?*”.

Hanssen a facilitat atacurile teroriste. A oferit, către Serviciul Federal de Securitate rus (SVR), acces la software-ul folosit de SUA pentru a urmări diverse operații de informații, ce conțineau inclusiv date privind modul de desfășurare al operațiunii de capturare a lui Osama bin Laden. Software-ul a fost vândut de către un individ rus, către Al-Qaeda, astfel, capturarea lui bin Laden a eșuat. Consecințele acțiunilor lui au făcut posibile atentatele (Ensor, 2002), care au determinat o nouă paradigmă pentru securitatea internațională.

De asemenea, transmiterea de informații către Federația Rusă a avut ca și consecință executarea, de către serviciul rus de informații, a unor agenți dubli. Trădătorul a oferit identitățile unor agenți, ce lucrau pentru FBI, printre aceștia numărându-se: Valery Martynov (omorât în 1985), Sergei Motorin (omorât în 1986) și Dimitri Polyakov (omorât în 1986) (Blackman & Shannon, 2002: 5-6).

Nu în ultimul rând, Hanssen a predat rușilor planul pentru protejarea Președintelui și ai altor înalți oficiali și planul SUA, pentru represalii împotriva oricărui atac (Ensor, 2002).

Profil psihologic

Robert Philip Hanssen este aparent extrovert, instabil emoțional, cu un temperament de tip coleric. Acesta nu agreează autoritatea și consideră, că este demn de a comanda, nu de a executa. Este o persoană impulsivă, cu o încredere de sine ridicată, care are dreptate întotdeauna și care consideră, că ceilalți trebuie să îl asculte.

Din punct de vedere bio-psihic, Robert Philip Hanssen are în componența neuratransmițătorilor, ca substanță dominantă, epinefrina sau adrenalina, hormonii fericii fiind secretați, în situații în care este expus la risc (Sanford, 2007: 1-17).

Acest aspect, asociat cu moștenirea genetică a trăsăturilor de personalitate, de tip antisocial și psihopatic, a dus la accentuarea instabilității emoționale a lui Hanssen. De asemenea, testele psihologice aplicate agentului, pe când era în câmpul muncii, au relevat trăsături accentuate de personalitate de tip narcisic și dependent (Blackman & Shannon, 2002: 30).

Tulburarea lui de personalitate antisocială a fost alimentată încă din copilărie, de către un tată autoritar, necomunicativ, care mereu îl

muștra și umilea, supunându-l unui abuz mental, dar și fizic foarte puternic (Sanford, 2007: 1-17). Acestea au facilitat formarea unor trăsături psihopatice accentuate, Hanssen dezvoltând frustrări, pe care nu și le putea manifesta la acea vârstă. În cadrul FBI, acesta a putut observa, cum cei din jur se ghidează după o serie de reguli stricte și cum își manifestă autoritaritatea, în relație cu inferiorii. Astfel, a fost creată o ancoră psihologică, care l-a făcut să resimtă frustrările și traumele din copilărie, determinându-l să caute metode de răzbunare pe societate.

Urmărind situația din perspectivă psihanalitică, poate fi susținut faptul că, cele întâmplate au declanșat amintirea traumei. Din acest motiv, Hanssen a căutat să își satisfacă frustrările reprimite din copilărie, prin pedepsirea celorlalți. Astfel, pedeapsa a vizat și satisfacerea unei nevoi personale, nevoia de risc, dată de nivelul său ridicat de adrenalină. Prin vânzarea de informații clasificate către KGB, executând sarcini de mare risc, primind bani, pe care îi putea folosi pentru a oferi cadouri scumpe amantei lui (Sanford, 2007: 24), acesta se simțea împlinit. De asemenea, pentru a-și intensifica senzația de risc, Hanssen își filma soția, în ipostaze indecente, și punea aceste videoclipuri pe internet, pentru a fi văzute de alți bărbați. În diferite momente, îl invita pe prietenul lui, Jack Hoschouer, să se uite pe camerele video, montate în dormitor, în timp ce făcea dragoste cu soția lui, ea nefiind în cunoștință de cauză (Blackman & Shannon, 2002: 30).

Având o inteligență generală ridicată, nu se remarcă nivelul scăzut al inteligenței emoționale (Office of the General Inspector, 2003), pentru că manifestă o formă de empatie. Acesta, însă, nu empatizează emoțional cu ceilalți, ci mai degrabă cognitiv.

Atracția, de la vârste fragede, față de activități precum manipulare, minciună, escrocherie (Sanford, 2007: 27), conturează o serie de trăsături accentuate de personalitate, ce stau la baza tulburării de personalitate pasiv-agresivă. Fiind în strânsă legătură cu frustrarea reprimată, aceste trăsături au dus la formarea unor atitudini anti-sociale, ce s-au manifestat în comportament prin acte de trădare, menite să provoace suferință celorlalți, și, în final, țării.

Ieșit din comun este faptul că, Robert Philip Hanssen a abordat ca metodă de eliminare a frustrării trădarea țării. Însă, dacă nu ar fi fost angajat al FBI, nu ar mai fi trădat statul, ci ar fi ales o altă metodă la îndemână, pentru a se răzbuna pe societate și pentru a-și satisface ego-ul.

Rezultatele cercetării

Analizând cele două cadre ale motivațiilor identificate în introducere, putem emite concluzii, cu privire la încadrarea studiului de caz actual în parametrii acestora.

Privind acronimul MICE, putem menționa apartenența clară a trădătorului în parametrii motivației financiare, din cadrul modelului, dat fiind și răspunsurile oferite agenților FBI, în momentul interogărilor. Satisfacerea ego-ului este o altă motivație, ce reiese din prezentul studiu, particularitățile psihologice ale acestuia reliefând dorințe de afirmare și asumarea de riscuri.

Conform studiilor efectuate de Robert Cialdini, acesta folosea multiple principii de influență, pentru atingerea obiectivelor sale: autoritatea – se folosea de puterea funcției acestuia și de recunoașterea acestuia în cadrul organizației, pentru a afla informații clasificate de interes pentru serviciile de informații ruse; penurie – acesta profita de poziția unică pe care o ocupa, biroul în care era încadrat din cadrul FBI neavând alocat un număr ridicat de angajați, astfel că, anumite informații trebuiau să treacă de acesta, pentru a obține aprobări din partea conducerii; consistență – acesta avea un comportament suspect, date fiind rezultatele studiului, însă constant, așadar, observarea acestor elemente nu era la îndemână celor cu care lucra de o perioadă mare de timp.

În baza obiectivelor cercetării, vom analiza indicii oferți de Robert Hanssen și acțiunile care au facilitat formarea unor suspiciuni, din partea agenților FBI, în scopul emiterii unor concluzii pertinente și obiective ale cazului studiat, precum și pentru identificarea unor serii de indicatori ai trădării.

Din punct de vedere comportamental, am putut observa, în studiul de caz analizat, o serie de acțiuni care au ridicat suspiciuni:

Fiind o persoană religioasă, se spovedea preotului, discutând deschis cu el despre modalitatea folosită pentru schimbul de informații. Ceea ce l-a salvat, de la a fi capturat încă de atunci, a fost chiar lipsa de inițiativă a părintelui, care îi cerea la rândul lui bani, sub formă de donații, pentru iertarea păcatelor.

Hanssen pune pe Internet poze și videoclipuri cu soția lui, în ipostaze indecente, și invita prieteni la locuința lui, care priveau momente intime dintre cei doi. De asemenea, despre Hanssen se cunoștea că frecventează baruri de striptease, cheltuind sume exagerate de mari, pentru achiziționarea de bunuri amantei sale, care lucra acolo. Alt aspect controversat este faptul că, acesta păstra în mașină arme și

documente clasificate, pentru care nu putea oferi nicio explicație pertinentă.

Executarea a 3 agenți dubli, care furnizau informații pentru SUA, de către serviciile de informații ruse, în cursul unei operațiuni majore a CIA care îi viza, a oferit indicii clare că, acestea au deținut informații cu privire la identitatea dublă a acestora.

Alte elemente observabile în studiul de caz actual sunt modul în care se pregătea pentru întâlniri, precum și traseul său și faptul că păstra în birou, într-o servietă, un stick USB considerat suspect de către colegii de muncă.

De asemenea, au fost observate și o serie de caracteristici psihologice care au facilitat aceste comportamente:

Acesta prezintă elemente ale tulburării de personalitate antisocială, existența acestora fiind confirmată de declarațiile lui privind mediul familial necomunicativ și dur în care a crescut. Acestea au facilitat formarea unor trăsături psihopatic accentuate, Hanssen dezvoltând frustrări reprimite.

Lipsa, din partea acestuia, a unei empatii emoționale, explică lipsa de remușcări pe care a avut-o față de acțiunile întreprinse, chiar și după ce au avut loc atentatele 9/11. Specific unui comportament psihopatic, acesta empatiza cognitiv cu ceilalți.

Un alt aspect de interes este plăcerea asociată cu activități precum manipulare, minciună, escrocherie, lucru ce denotă elementele ale tulburării de personalitate pasiv-agresivă, în strânsă legătură cu frustrarea reprimată.

Astfel, corelând faptele lui Robert Hanssen cu comportamentul și elementele sale de tulburare psihologică, am stabilit o serie de indicatori ai trădării, care ar trebui să ne ridice suspiciuni:

- cheltuirea unor sume exagerate de mari de bani, care nu pot fi explicate;
- păstrarea unor obiecte aparent neimportante asupra acestuia tot timpul;
- existența unor stick-uri USB sau documente, care nu au ce căuta în zonele de securitate;
- evoluții bruște și neașteptate ale operațiunilor întreprinse, care nu pot avea loc fără a fi cunoscute aspecte interne ale acestora;
- rute suspecte la și de la muncă, care nu pot fi catalogate drept comportamente specifice acelei persoane;
- o nevoie de confirmare socială excesivă;
- comportament excentric;

- elemente ale tulburării de personalitate antisocială;
- trăsături psihopatice accentuate;
- existența unor frustrări reprimite, care pot fi observate în elemente ale tulburării de personalitate pasiv-agresivă;
- acte de răzbunare și de violență.

Concluzii

În concluzie, date fiind particularitățile psihologice ale lui Robert Philip Hanssen, se poate observa faptul că, principala motivație ce a stat la baza acțiunilor întreprinse împotriva Statelor Unite ale Americii, nu a fost corelată cu sentimente de patriotism față de un alt stat sau cu dorința de a se îmbogăți. Acesta, în mod conștient sau inconștient, a căutat să își satisfacă dorințele și pulsunile interne. Prin vânzarea informațiilor clasificate către serviciile de informații ruse, Hanssen simțea că are viața pe care și-o dorește – o viață dublă, riscantă, palpitantă și își elimina, aparent, frustrările reprimite prin răzbunare.

Dată fiind analiza psihologică a lui Robert Hanssen, întreprinsă în lucrarea de față, putem concluziona că, acesta a ales să trădeze SUA având la bază o motivație intrinsecă, satisfacerea ego-ului. Avantajele financiare, obținute în urma divulgării de secrete de stat, au constituit un bonus pe care Robert Hanssen nu l-a căutat în mod deosebit, folosind banii în același scop, pentru satisfacerea unor nevoi de ordinul ego-ului. Federația Rusă a fost, din perspectiva lui Hanssen, un simplu pion în jocul de șah pe care acesta îl conducea. Cu toate acestea, nu reușea niciodată să câștige, chiar dacă se afla la o mutare distanță de „șah-mat”. În final, deși a fost capturat și condamnat la închisoare pe viață, el nu a resimțit acest lucru ca pe o înfrângere, întrucât lupta adevărată se ducea în interiorul său, între liniște și satisfacerea ego-ului.

Cercetarea de față și-a îndeplinit obiectivele, fiind stabilită motivația trădării, precum și identificarea indicilor specifici unui trădător. În ciuda faptului, că există multe analize amănunțite asupra diverselor personaje catalogate drept spioni, consider că lucrarea prezentă este un prim pas către conștientizarea, de către populația civilă, a prejudiciilor pe care această activitate o aduce stabilității statului, pe toate dimensiunile acestuia (social, economic, politic etc.). De asemenea, indicatorii de trădare, rezultați din analiza studiului de caz, pot sta la baza unor inițiative sau programe din partea societății civile, prin care se pot notifica instituțiile care exercită atribuții în domeniul securității naționale, în cazul în care, sunt observate comportamente suspecte și se cunosc date, din care rezultă suspiciuni de trădare sau spionaj. Acești

indicatori ar putea, de asemenea, într-o formă mai dezvoltată, și corobați cu specificul muncii fiecărei instituții, să fie introduși în cursurile de formare inițială ale viitorilor ofițeri de informații ai României.

Referințe bibliografice:

1. Afolabi, M. (2018). *Introduction to Intelligence and Security Studies; A Manual for the Beginners*. Lagos: Admoft Mega Ventures. Preuate de la https://www.researchgate.net/publication/331501497_Introduction_to_Intelligence_and_Security_Studies_A_Manual_for_the_Beginners.
2. Blackman, A; Shannon, E. (2002). *The Spy Next Door: The Extraordinary Secret Life of Robert Philip Hanssen, the Most Damaging FBI Agent in U.S. History*. New York: Hachette.
3. Breakspear, A. (2013). "A new definition of intelligence". *Intelligence and National Security* 28(5), 678-693. Preuate de la <http://dx.doi.org/10.1080/02684527.2012.699285>
4. Burkett, R. (2013). "An Alternative Framework for Agent Recruitment - From MICE to RASCLS". *Studies in Intelligence*. 57(1), 7-17. Preuate de la <http://hdl.handle.net/10945/43831>.
5. Cialdini, R.B. (2007). *Influence: The Psychology of Persuasion*. New York: Collins.
6. Crime Documentaries. (2021). *Robert Hanssen: Double Agent Revealed (Crime Documentary)*. Preuate de la <https://youtu.be/3E4bdhrZLDo>.
7. Cybersecurity and Infrastructure Security Agency. (2020, November). *Insider Threat Mitigation Guide*. Preuate de la https://www.cisa.gov/sites/default/files/publications/Insider%20Threat%20Mitigation%20Guide_Final_508.pdf.
8. Ensor, D. (2002, May 10). *What Made the American Turncoat Tick?* Preuate de la <http://edition.cnn.com/2002/LAW/05/10/spy.hanssen/>.
9. Falode, A. (2021). "Found: A Definition of Intelligence". *Journal of Social Sciences* 4, 70-73. Preuate de la doi:10.52326/jss.utm.2021.4(1).09.
10. Federal Bureau of Investigations. (2021). *Robert Hanssen*. Preuate de la <https://www.fbi.gov/history/famous-cases/robert-hanssen>.
11. Federal Bureau of Investigations. (2021). *What is the FBI's Foreign Counterintelligence Responsibility?* Preuate de la <https://www.fbi.gov/about/faqs/what-is-the-fbis-foreign-counterintelligence-responsibility>
12. Fischer, L.F. (2018). *Espionage: Why Does it Happen?*. Online: DoD Security Institute. Preuate de la <https://www.hanford.gov/files.cfm/whyhappens.pdf>

13. Heurer, R.J. (1999). *Psychology of Intelligence Analysis*. Online: Central for the Study of Intelligence, CIA. Preluat de la https://www.iaeia.org/docs/Psychology_of_Intelligence_Analysis.pdf.
14. Lowenthal, M. (2015). *Intelligence: from Secrets to Policy (6th ed.)*. Thousand Oaks: CQ Press.
15. Moore, A.P.; Carley, K.M; Collins, M.L. & Altman, N.W. (2015). *Social Network Dynamics of Insider Threats: A Preliminary Model*. Pittsburgh: Carnegie Mellon University. Preluat de la https://resources.sei.cmu.edu/asset_files/conferencepaper/2015_021_001_506866.pdf
16. Noonan, C.F. (2018, March). *Spy the Lie. Detecting Malicious Insiders*. Washington: Pacific Northwest National Laboratory. Preluat de la <https://irp.fas.org/eprint/noonan.pdf>
17. Office of the General Inspector. (2003, August 14). *A Review of the FBI's Performance in Deterring, Detecting, and Investigating the Espionage Activities of Robert Philip Hanssen*. Preluat de la <https://oig.justice.gov/sites/default/files/archive/special/0308/index.htm>
18. Palfy, A. (2015). "Bridging the Gap between Collection and Analysis: Intelligence Information Processing and Data Governance". *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, 28(2), 365-376. Preluat de la doi:10.1080/08850607.2015.992761.
19. Pun, D. (2017). "Rethinking Espionage in the Modern Era". *Chicago Journal of International Law*, 18(1), 354-391. Preluat de la: <https://chicagounbound.uchicago.edu/cjil/vol18/iss1/10>
20. Sanford J.S. (2007). *Policing and Psychopathy: The Case of Robert Philip Hanssen*. North Carolina: University of North Carolina. Preluat de la https://www.researchgate.net/publication/233034389_Policing_and_Psychopathy_The_Case_of_Robert_Philip_Hanssen.
21. Sanford J.S. (2007). *Policing and Psychopathy: The Case of Robert Philip Hanssen*. North Carolina: University of North Carolina. Preluat de la https://www.researchgate.net/publication/233034389_Policing_and_Psychopathy_The_Case_of_Robert_Philip_Hanssen.
22. Wilson, L.R. (2012). "Reversal Theory: Understanding the Motivational Styles of Espionage". *International Journal of Intelligence Ethics* 3(1). 77-100.
23. Wise, D.; Pariseau, K. (2019). *The Seven Million Dollar Spy*. Audiobook. New York: Audio Studios, 2019. 6 hours, 21 minutes.

INTELLIGENCE – O ABORDARE DIN PERSPECTIVĂ COMUNICAȚIONALĂ

Mădălina-Elena LUPU*

Abstract:

This article aims to analyze intelligence, a fundamental concept for national security, using a communication perspective. The article is structured in three sections, it begins by assigning a meaning to the intelligence product using some declassified documents as examples. It continues with highlighting the communication imperative between intelligence providers and decision makers in cases where the intelligence product proves to be not enough understood, not used enough in the decision-making process or not convincing enough for decision makers to act on it. Given these three cases, the article ends with a briefers' perspective regarding intelligence product communication to decision makers. The article shows that the intelligence product is a communication product and that, in various forms and in various approaches, it requires communication in relation to the decision makers. It also shows some elements that a briefer should give attention in order to succeed in communicating intelligence to decision makers, so that intelligence can be understood, in order to be convincing for decision makers and to be used in decision-making in the end.

Keywords: *intelligence, decision, communication, national security, intelligence providers, decision makers, briefing*

Introducere

Literatura de specialitate abundă de informații despre *intelligence*, din perspectiva unei activități, a unui produs și a unei organizații, de unde putem deduce gradul ridicat de interes pentru acest subiect de cercetare. Dacă unele dintre informații nu lasă loc interpretării, altele comportă discuție și nu pot fi ignorate. Focalizarea, în acest articol, pe abordarea *intelligence* dintr-o perspectivă comunicațională, se justifică prin faptul că, ocupă un loc central în activitatea de *intelligence*, în procesul decizional, precum și prin consecințele, pe care necomunicarea sau comunicarea deficitară a *intelligence* le poate produce la adresa securității naționale.

* Student-doctorand la Școala Doctorală Informații și Securitate Națională din cadrul Academiei Naționale de Intelligence „Mihai Viteazul”, e-mail: lupu.madalina@animv.eu

Dintre instituțiile care au atribuții în domeniul de securitate, organizațiile de *intelligence*, prin intermediul furnizării de *intelligence* decidenților politici îndeplinesc un rol de sprijin, în creșterea calității actului decizional, în particular și în implementarea politicii de securitate națională, în ansamblu. Dacă organizațiile de *intelligence* ar trebui să fie cel mai bine documentate, pentru a-și îndeplini această funcție de sprijin, atunci decidenții politici ar trebui să fie cel mai bine informați, în urma acestui proces de informare. George Maior (2013) aprecia că, informațiile pe care decidenții politici le acumulează, în mod natural, din poziția deținută, se impune a fi dublate de ceva mai valoros, care să le faciliteze și să le fundamenteze procesul de luare a deciziilor, respectiv de *cunoaștere*.

Pornind de la acest element cheie din procesul decizional, cunoașterea, ne propunem, în cadrul acestui demers de cercetare, să analizăm cunoașterea rezultată în urma activității de *intelligence*, din perspectivă comunicațională. Astfel, în prima parte, intenționăm să analizăm produsul de *intelligence* din perspectiva unui produs de comunicare, să continuăm cu analiza formelor de manifestare a eșecului comunicațional și să finalizăm, cu investigarea unor experiențe directe ale *briefingurilor* cu decidenții politici. Din aceste experiențe, ne propunem să extragem care sunt elementele, care necesită atenție pentru *briefinguri*, în vederea eficientizării procesului de informare, proces care are la bază comunicarea.

Produsul de *intelligence* - o abordare din perspectivă comunicațională

În continuare, vom încerca să oferim un răspuns la ceea ce semnifică conceptul de *intelligence*, din perspectiva unui produs de *intelligence*. Produsul de *intelligence*, realizat de către organizațiile de *intelligence*, poate fi asociat unui produs de comunicare, fiind în esență, un mesaj cărui i-a fost atribuită o anumită semnificație, într-un anumit context, iar cuvintele care alcătuiesc mesajul sunt indecșii, pe care îi utilizăm în procesul de comunicare orală sau scrisă. Contextul realizării unui produs de *intelligence* are la bază cerințele decidenților politici de obținere a *intelligence*, iar semnificația acestuia este atribuită acelor informații, colectate într-o primă etapă, procesate și analizate ulterior, de către organizațiile de *intelligence*. Pentru a ilustra cele menționate mai sus, vom oferi un exemplu al unui produs de *intelligence*, care a fost declassificat în data de 25.02.2021, de către Avril Danica Haines, director al Comunității Naționale de Informații (SUA) și publicat în data de

26.02.2021, cu acordul administrației actualului președinte al Statelor Unite ale Americii, Joseph Robinette Biden, Jr. (Joe Biden).

(U) EXECUTIVE SUMMARY

(U) This report is provided by the ODNI. Questions should be directed to the NIO for Near East.

██████ We assess that Saudi Arabia's Crown Prince Muhammad bin Salman approved an operation in Istanbul, Turkey to capture or kill Saudi journalist Jamal Khashoggi.

- ██████ We base this assessment on the Crown Prince's control of decisionmaking in the Kingdom, the direct involvement of a key adviser and members of Muhammad bin Salman's protective detail in the operation, and the Crown Prince's support for using violent measures to silence dissidents abroad, including Khashoggi.
- ██████ Since 2017, the Crown Prince has had absolute control of the Kingdom's security and intelligence organizations, making it highly unlikely that Saudi officials would have carried out an operation of this nature without the Crown Prince's authorization.

Sursă foto: <https://www.nytimes.com/interactive/2021/02/26/us/report-jamal-khashoggi-killing.html>, accesat la data de 25.06.2021.

Mesajul acestui produs de intelligence se referă la aprobarea unei operațiuni, de către prințul moștenitor al Arabiei Saudite, Muhammad bin Salman, pe teritoriul Turciei, în orașul Istanbul, operațiune privind capturarea sau uciderea jurnalistului saudit Jamal Khashoggi. Acest produs de intelligence se referă la implicarea directă a unui consilier și a unor membri ai acestuia în operațiune, la sprijinul prințului saudit, pentru utilizarea unor măsuri violente împotriva disidenților din străinătate și la controlul absolut, pe care prințul moștenitor saudit îl deține asupra securității regatului Arabiei Saudite, precum și asupra organizațiilor de intelligence saudite.

Intelligence, în esență, este o formă de răspuns la întrebări curente, determinate, exacte, urgente și relevante pentru securitatea națională, precum: unde a avut loc evenimentul sau unde va avea loc? cine sunt persoanele, grupurile, organizațiile, instituțiile sau actorii statali implicați? care este nivelul acestora de implicare și care sunt interesele acestora? ce s-a întâmplat, de fapt? cum s-a desfășurat sau se va desfășura evenimentul? care au fost cauzele, care au fost factorii care au facilitat extinderea evenimentului sau care au redus impactul și care

sunt implicațiile posibile? Dacă întrebările sunt baza de debut, răspunsurile oferite la aceste întrebări sunt baza, pentru atribuirea unei semnificații datelor rezultate, precum și pentru realizarea mesajului. În continuare, vom oferi un exemplu de produs de intelligence descriptiv, unul explicativ și unul predictiv, care să illustreze potențialele răspunsuri pe care un produs de intelligence le poate oferi la aceste întrebări.

Declassified and Approved
for Release, 10 April 2004

Bin Ladin Determined To Strike in US

Clandestine, foreign government, and media reports indicate Bin Ladin since 1997 has wanted to conduct terrorist attacks in the US. Bin Ladin implied in US television interviews in 1997 and 1998 that his followers would follow the example of World Trade Center bomber Ramzi Yousef and "bring the fighting to America."

After US missile strikes on his base in Afghanistan in 1998, Bin Ladin told followers he wanted to retaliate in Washington, according to a [REDACTED] service.

An Egyptian Islamic Jihad (EIJ) operative told an [REDACTED] service at the same time that Bin Ladin was planning to exploit the operative's access to the US to mount a terrorist strike.

Sursă foto: <https://rantt.com/trump-intelligence-and-the-post-9-11-presidency>, accesat la data de 25.06.2021.

Unde intenționa Osama bin Laden să inițieze atacuri teroriste? Pe teritoriul Statelor Unite ale Americii (SUA), mai exact în Washington. Cine sunt persoanele și actorii statali implicați? Osama bin Laden și adepții acestuia, iar actorii statali – Statele Unite ale Americii și Afghanistan, pe teritoriul căruia, reprezentanții SUA au avut intervenții militare și unde acesta își avea una dintre bazele de operare. Ce se comunică, de fapt? Că existau surse clandestine, din cadrul unor guverne străine și rapoarte media care indicau faptul, că Osama bin Laden intenționa, din anul 1977, să inițieze atacuri teroriste pe teritoriul Statelor Unite ale Americii.

Un exemplu al unei părți dintr-un produs de intelligence explicativ a fost identificat într-un raport, din anul 1971, declassificat și aflat în arhivele Agenției Centrale de Informații, referitor la Ierusalim, cel

mai mare oraș din Israel și cu cea mai profundă semnificație religioasă. Acest produs oferă unele dintre răspunsurile, pe care un produs de intelligence le poate oferi la întrebările menționate mai sus:

No Objection to Declassification in Part 2009/12/16 : LOC-HAK-11-6-30-9

SECRET

25X1

Israelis at Dome of the Rock Mosque

the US has agreed with Israel that the city should remain unified, it maintains that Jordan should also have a role and that the final status of the city should be determined by negotiations as part of a package settlement between Israel and Jordan. The US has also emphasized the need for arrangements to safeguard the interests of Christianity, Judaism, and Islam in Jerusalem and to guarantee free access for all to the city.

Sursă foto: <https://www.muckrock.com/news/archives/2017/dec/07/jerusalem-report/>, accesat la data de 10.07.2021

Cine sunt actorii statali implicați, principali și secundari? Statele Unite ale Americii și Israel, respectiv Regatul Hașemit al Iordaniei. Cum va fi stabilit statusul final al orașului Ierusalim și de către cine? Prin intermediul negocierilor dintre reprezentanții Israel și ai Regatului Hașemit al Iordaniei. Care sunt implicațiile, care prezintă importanță? Implicațiile se referă la protejarea celor trei religii, care îi conferă statutul Ierusalimului de oraș sfânt, respectiv creștină, iudaică și musulmană și la garantarea accesului liber la nivelul întregului oraș.

În ceea ce privește un exemplu al unui produs de intelligence predictiv, un exemplu pe care îl apreciem a fi relevant și care ar fi putut schimba, probabil, cursul istoriei și al omenirii, îl constituie intelligence-ul furnizat lui Ioseb Besarionis Dze Jugashvili (Iosif Vissarionovici Stalin), liderul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste (URSS), în intervalul 1922-1953, atât de la organizațiile de intelligence americane sau britanice, dar și de la organizațiile interne sovietice privind atacarea URSS de către Germania, în data de 22 iunie 1941. Acest exemplu oferă răspunsuri clare, concise și relevante pentru securitatea URSS. Unde va

avea loc evenimentul? Pe teritoriul URSS. Cine sunt actorii statali implicați? Germania, URSS și aliații acestora. Când va avea loc atacul? La data de 22 iunie 1941.

Forme de manifestare a eșecului comunicațional

După realizarea unui produs de intelligence, indiferent de tipul acestuia, următoarea etapă o constituie diseminarea sau transmiterea acestuia către decidenții politici, în funcție de ariile de expertiză ale acestora. În această secțiune, vom analiza formele de manifestare a eșecului comunicațional, forme rezultate din procesul de comunicare, dintre reprezentanții intelligence-ului și decidenții politici. În ansamblul procesului de comunicare a intelligence-ului decidenților politici, care are la bază o tematică de interes similară, respectiv: asigurarea securității naționale, organizațiile de intelligence pot fi asociate cu emițătorul, canalul de comunicare poate fi telefonic, electronic sau în format fizic, produsul de intelligence rezultat poate fi asociat cu mesajul, iar decidenții politici pot fi asociați cu receptorul sau destinatarul mesajului.

În procesul de comunicare a intelligence-ului decidenților politici, Richard Betts (2007, p. 14) remarcă dificultatea, ca intelligence-ul să fie înțeles cu certitudine și utilizat în consecință de către aceștia. Acest grad de certitudine a înțelegerii intelligence-ului, nu poate fi obținut decât de la sursa emitentă, respectiv de la reprezentanții intelligence-ului și numai prin intermediul comunicării, cu mențiunea că emitentul, în general, este responsabil pentru ceea ce comunică, nu și pentru ceea ce este înțeles sau neînțeles. Această variabilă a certitudinii poate conduce la succes decizional, având la bază raționamentul, conform căruia, o înțelegere mai bună poate conduce la o decizie mai bună, însă, poate conduce și la eșec decizional, atunci când intelligence-ul nu este înțeles sau nu este utilizat corespunzător.

În ceea ce privește utilizarea intelligence-ului, John McLaughlin, fost director al Agenției Centrale de Informații, a împărțit decidenții politici în două categorii, respectiv: capabili să interpreteze și să utilizeze intelligence-ul și care nu dețin cunoștințele necesare sau nu-și manifestă voința în acest sens (George & Bruce, 2008). Dacă pentru cei din prima categorie, comunicarea cu reprezentanții intelligence-ului este facilă și eficientă, remarcăm că, pentru cei din cea de-a doua categorie comunicarea devine imperativă.

Există și anumite situații când produsul de intelligence este nu doar neînțeles sau neutilizat în procesul decizional, ci considerat a fi și

neconvingător, pentru decidenții politici, astfel încât, aceștia să acționeze în baza lui. În aceste situații, intelligence-ul rezultat și furnizat decidenților politici impune argumentare, precum și convingere cu privire la riscul generat la adresa securității naționale. În același timp implică și o asumare a responsabilității reprezentanților intelligence-ului, în cazul în care, intelligence-ul furnizat nu se va confirma. Un exemplu, în acest sens, îl constituie afirmația fostului consilier de securitate națională al SUA, Henry Kissinger, după cum urmează: „...*m-ai avertizat, dar nu m-ai convins*” (George & Kline, 2006, p. 188), ceea ce sugerează că, impune mai mult decât o comunicare scrisă a mesajului, ci trebuie dublată de comunicarea orală, precum și de abilitatea de persuasiune a reprezentanților intelligence-ului, pe de o parte și de abilitatea de ascultare și deschidere a decidenților politici, pe de altă parte.

Există posibilitatea ca în anumite cazuri, de persuadare a decidenților politici, să existe și o implicare interesată a reprezentanților intelligence-ului. În aceste cazuri, poate fi afectată nu doar decizia de securitate națională, dar și independența și credibilitatea intelligence-ului, alături de profesionalismul reprezentanților intelligence. Mai mult decât atât, acest precedent poate influența relația decidenților politici cu reprezentanții intelligence-ului în viitor și, în mod indirect, poate afecta și raportul dintre intelligence și deciziile de securitate națională.

Drept urmare, pentru reprezentanții organizațiilor de intelligence existența unui echilibru, între determinarea luării unor decizii și persuasiunea nelegitimă, din punct de vedere deontologic, devine imperativă. În acest context, reprezentanții intelligence-ului ar trebui să identifice *granița*, între a oferi perspective echilibrate de abordare a unei anumite situații și între eliminarea posibilității ca oferirea acestor perspective, să pară sau să fie favorizată de către intelligence. Apreciem că, acest lucru se poate realiza prin măsuri, precum: conștientizarea bias-urilor, care pot influența produsul de intelligence rezultat, raportarea a ceea ce a rezultat la dovezi și la raționamente, bazate pe logică, utilizarea unor mecanisme de dublu control, care să confirme rezultatul, orientarea către interesul național și nu către cel personal și existența unor sancțiuni, în cazul în care, perspectivele sunt favorizate de către intelligence.

Abordând aceste posibile cazuri, din mai multe perspective, putem afirma că, responsabilitatea revine organizațiilor de intelligence, atunci când, acestea au avertizat decidenții politici, dar nu i-au convins și drept urmare, nu s-a acționat în baza intelligence-ului (inacțiunea decidenților politici americani cu privire la apariția iminentă a unei

pandemii, exemplu ilustrat în continuare) și în cazul în care, i-au convins, însă, amenințarea nu s-a confirmat (Irak, 2003). Există și un al treilea scenariu, respectiv atunci când, organizațiile de intelligence nu reușesc să anticipeze amenințările la adresa securității naționale și decidenții politici sunt luați prin surprindere (11 septembrie 2001, 11 martie 2004 – Madrid, 7 iulie 2005 – Londra, Războiul de Yom Kippur – 1973), scenariu în care, funcția de anticipare revine organizațiilor de intelligence, deci și responsabilitatea eșecului revine tot acestora.

Un caz ilustrativ, care a presupus avertizarea timpurie a decidenților politici americani, dar și inacțiunea acestora în baza avertizărilor, se referă la intelligence-ul furnizat privind apariția iminentă a unei pandemii, apreciat de către Ana Maria Lankford, Derrick Storzieri, Joseph Fitsanakis, în articolul *Spies and the Virus: The COVID-19 Pandemic and Intelligence Communication in the United States*, dar și de reprezentanți ai Comunității de Intelligence din SUA, ca fiind: „o disfuncționalitate critică” (2020), disfuncționalitate identificată în procesul de comunicare strategică, dintre cei doi actori. Cercetarea efectuată, de către cei trei autori, sugerează crearea de către Comunitatea de Intelligence a unui nou flux de comunicare, care să fie destinat provocărilor majore la adresa securității naționale.

Un caz sugestiv, pentru convingerea decidenților politici asupra unei amenințări care nu s-a confirmat, îl constituie *presupusa* prezență a armelor de distrugere în masă pe teritoriul Irakului. Acest caz nu a generat doar prejucii de ordin uman, material, de imagine și de credibilitate, ci a și vulnerabilizat securitatea națională a Statelor Unite ale Americii și pe cea internațională, ca urmare a prezenței militare nejustificate pe teritoriul altui stat.

Exemple ilustrative, pentru neanticiparea unei amenințări la adresa securității naționale, care au surprins decidenții politici, care nu au oferit posibilitatea prevenirii amenințării și care au demonstrat vulnerabilitatea securității naționale, se regăsesc în atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, de pe teritoriul SUA, atentatele din 11 martie 2004, de la Madrid sau atentatele din 7 iulie 2005, de la Londra, în timp ce, în Israel, Războiul de Yom Kippur, din anul 1973, a reprezentat un atac neașteptat, într-o zi cu semnificație religioasă profundă pentru poporul evreu. Dacă, pentru Israel replierea și victoria a fost imediată, pentru Statele Unite ale Americii efectele s-au extins pe durata a aproximativ 20 de ani de luptă împotriva terorismului.

Având la bază exemplele de mai sus, generăm următoarea întrebare: în momentul comunicării intelligence-ului decidenților

politici, este predată și responsabilitatea intelligence acestora? Este relevant de delimitat faptul că, responsabilitatea le revine decidenților politici, doar în ceea ce privește utilizarea sau neutilizarea intelligence-ului în procesul decizional. Referitor la intelligence-ul rezultat, responsabilitatea îi revine sursei emitente, respectiv a organizațiilor de intelligence, responsabilitate care, de cele mai multe ori a fost evidențiată în cazul unor eșecuri ale decidenților politici, în atingerea unor obiective ale politicii externe.

Richard Betts aprecia că, „numai cunoașterea adevărului poate servi decizia politică” (2007, p. 17), apreciere care generează următoarea întrebare legitimă: în ce măsură poate fi considerat intelligence-ul, ca fiind adevăr și în ce măsură poate acesta contribui la decizie? În oferirea unui răspuns la prima întrebare, trebuie să pornim de la premisa că, intelligence-ul poate fi o înțelegere parțială, în baza a ceea ce a fost obținut până la momentul respectiv, se poate dovedi a fi incomplet, atunci când, nu au fost obținute toate informațiile necesare până la momentul deciziei sau se poate dovedi, în egală măsură și în mod inevitabil, a fi eronat. Eroarea intelligence-ului poate fi explicată ca urmare a limitărilor inerente, atât de ordin uman, cât și tehnologic, precum și ca urmare a imposibilității existenței unui grad maxim de certitudine. Prin analogie, și deciziei îi pot fi atribuite aceste posibilități.

Intelligence-ul poate acționa până într-un anumit punct, respectiv până la informarea decidenților politici. George Tenet specifica, că „*nu m-am opus deciziei președintelui (SUA) de a invade Irakul, deoarece astfel de decizii aparțin în mod corespunzător decidenților politici, și nu oficialilor de intelligence*” (Tenet & Harlow, 2007), delimitând astfel, limitele intelligence-ului de atribuțiile decizionale. Afirmatia lui George Tenet generează întrebarea, dacă decidenții politici ar trebui să ia astfel de decizii, cu sau fără aportul intelligence-ului. În caz afirmativ, apreciem că, activitatea și existența organizațiilor de intelligence nu s-ar mai justifica în formatul existent.

Decidenții politici au posibilitatea să asculte și să ia în considerare ceea ce le este transmis, să asculte și să nu accepte rezultatul obținut, să asculte din obligație și să ignore mesajul transmis, să asculte și să solicite un alt produs de intelligence, precum și posibilitatea să nu asculte versiunea organizațiilor specializate. Există posibilitatea ca, deciziile să fie luate cu sprijinul intelligence-ului, fără sprijinul intelligence-ului, în cazurile în care intelligence-ul nu există, în care este inutil, este tardiv sau nu este credibil, precum și în antiteză cu ceea ce indică intelligence-ul. De asemenea, există posibilitatea ca, decidenții politici să-și fundamenteze

deciziile și din comunicarea cu aliații și cu partenerii strategici, comunicare care, poate avea ca fundament la rândul ei intelligence, din realizarea unor analize proprii sau realizate de către personalul din subordine, precum și din sursele deschise, care pot contribui la realizarea unei imagini de ansamblu.

Arthur Hulnick (Phythian, 2013, pg. 154-155) argumenta că, nu există un indicator exact al influenței intelligence-ului și, mai mult decât atât, afirma că, unele studii confirmă că majoritatea deciziilor nu implică intelligence, decât într-o măsură redusă. Autorul indica, în acest sens, factori precum agenda politică proprie a decidenților politici, presiunile exercitate asupra acestora, de către anumite grupuri de interese sau gradul redus de cunoaștere al acestora, cu privire la cunoștințele deținute în domeniul internațional, factori care, pot avea influențe atât asupra decidenților politici, cât și asupra deciziilor de securitate națională.

În cadrul procesului de comunicare dintre reprezentanții intelligence-ului și decidenții politici, Richard Betts (2007, pg. 14, 70) avertiza asupra faptului că, procesul complex de guvernare poate influența ajungerea *mesajului la destinatar*, precum și păstrarea sensului de bază al intelligence. Autorul exemplifica că, deținerea unei poziții cât mai înalte în ierarhie atrage după sine un grad mai mare de responsabilitate, mai multe probleme de manageriat și mai mult timp pentru exercitarea atribuțiilor formale și informale, de unde putem deduce că aceste aspecte organizatorice și temporale pot afecta timpul care ar trebui alocat intelligence. Un exemplu ilustrativ al complexității îl reprezintă Comunitatea de Intelligence a Statelor Unite ale Americii, care este cea mai mare din lume, fiind formată din șaptesprezece organizații. *Apreciem că, pe măsură ce sunt prezenți mai mulți factori exteriori și interiori în procesul decizional, cu atât rămâne mai puțin spațiu și timp pentru intelligence în actul decizional.*

Apreciem că, atunci când decidenții politici nu acordă atenție și timp pentru intelligence-ul furnizat, date fiind condițiile de complexitate a exercitării atribuțiilor și a presiunii timpului, această decizie în sine comunică gradul lipsit de importanță, pe care decidenții politici îl acordă componentei intelligence în procesul decizional. Dincolo de mesajul transmis al unei decizii, decizia în sine este o formă de comunicare și o formă de răspuns la o anumită situație. Deciziile privind securitatea națională pot fi mai mult decât o poziție asumată sau neasumată a unui lider sau a unui stat. Acestea pot fi și o formă de comunicare, cu privire la tipul de putere și nivelul de resurse deținut, la gradul de atenție

acordat respectivei problematice, la gradul de încredere avut în aliați și în partenerii strategici, la intențiile predictibile ale statului, respectiv și la raportul dintre intelligence și decizie, atunci când, deciziile de securitate națională sunt *o reflecție* sau *o oglindă* a intelligence-ului.

Dacă în prima parte a cercetării am analizat produsul de intelligence, din perspectiva unui produs de comunicare, în cea de-a doua parte am arătat trei contexte care determină comunicarea dintre reprezentanții intelligence și decidenții politici, respectiv atunci când conținutul acestuia nu este neînțeles, atunci când nu este utilizat de către decidenții politici, respectiv atunci când nu este suficient de convingător, astfel încât, să determine decizie în baza lui. În continuare, vom investiga cercetări rezultate în urma unor experiențe directe și a unor discuții aplicative ale *briefingurilor* cu decidenții politici, deoarece apreciem că, acestea ar putea avea aplicabilitate și în alte state și ar putea avea rezultate directe, în facilitarea comunicării dintre *briefinguri* și decidenții politici. În acest ultim demers al cercetării, pornim de la premisa că, *briefingul reprezintă cea mai eficientă modalitate de informare a decidenților politici.*

Comunicarea produsului de intelligence – o abordare din perspectiva *briefingurilor*

În această secțiune vom aborda comunicarea produsului de intelligence, din perspectiva *briefingurilor*, deoarece *briefingul*, spre deosebire de alte forme de diseminare a intelligence (comunicare scrisă, comunicare telefonică), permite interacțiunea dintre *briefinguri*, ca reprezentant al organizațiilor de intelligence și decident politic, din perspectiva unui beneficiar al intelligence. În cartea *The President's Book of Secrets. The Untold Story of Intelligence Briefings to America's Presidents from Kennedy to Obama*, David Priess (2016, p. 506) aprecia că, informarea în acest format prezintă mai multe avantaje decât dezavantaje, dintre care, menționa adresarea unor întrebări clarificatoare privind presupunerile și gradul de încredere în concluziile rezultate, abordarea unor evaluări alternative sau solicitarea unor date suplimentare.

Briefingul reprezintă modalitatea prin care, cunoașterea obținută de către organizațiile de intelligence este comunicată decidenților politici, iar *briefingul* este persoană desemnată de către organizațiile de intelligence și agreeată de către decidenții politici, în vederea îndeplinirii acestui rol de informare. Relația *briefingului* cu decidenții politici reprezintă doar o componentă a relației, în ansamblu dintre organizațiile

de intelligence și cele guvernamentale. Este o relație strategică, deoarece vizează securitatea națională, o relație organizațională, deoarece reprezintă poziția oficială a organizației de intelligence și o relație interpersonală, deoarece vizează interacțiunea cu decidentul politic.

Adrian Wolfberg (2017), în articolul *Managing the Relationship between Intelligence and the Policymaker* a efectuat o cercetare bazată pe metoda interviului, care a avut ca subiecți paisprezece *brieferi* din Statele Unite ale Americii și, ca temă de cercetare, relația dintre reprezentanții intelligence și decidenții politici. Deși, nu este precizată limitarea acestei cercetări, putem afirma că, *brieferi*-ii au exprimat doar anumite aspecte cu caracter general, care au fost permise în cadrul acestui demers, având în vedere caracterul secret al activității de intelligence.

Independent de această limitare, cercetarea efectuată de către Adrian Wolfberg își dovedește relevanța, ca urmare a experienței directe a *brieferi*-ilor intervievați cu decidenții politici. Din această cercetare a rezultat că, pentru eficientizarea informării, *brieferii* trebuie să acorde atenție numărului de subiecte prezentate, gradului de evidențiere a acestora, precum și duratei exprimării. În ceea ce privește decidenții politici, a fost remarcat faptul că, gradul de atenție pe care aceștia îl acordă, precum și durata timpului pe care o alocă anumitor tematici, pot determina care este aria care prezintă interes pentru aceștia.

În cadrul relaționării dintre *brieferi* și decidenți, din cercetare au existat situații în care, decidenții politici au întrebat care este poziția oficială a organizației de intelligence, pentru a lua în considerare și alte opinii față de cele oferite de personalul din subordine. De asemenea, aceștia au manifestat interes pentru sursa de proveniență a intelligence-ului, pentru a le confirma gradul de încredere pe care îl pot avea în acesta, de unde putem deduce gradul acestora, relativ, de cunoaștere a activității de intelligence, precum și aplicarea scepticismului cu privire la intelligence-ul furnizat.

Din această cercetare a rezultat și necesitatea detectării stării de spirit a decidentului politic și acționarea *brieferi*-ului, la începutul și pe durata informării în funcție de aceasta, pentru a eficientiza sesiunea de informare. De asemenea, a reieșit faptul că pe durata informării, *brieferi*-ii se confruntă cu două dificultăți simultane, cu provocarea de a răspunde cu un grad mulțumitor întrebărilor adresate de către decidenții politici, precum și cu interpretarea comportamentului nonverbal al decidentului politic, manifestat prin diferite gesturi, prin poziția corpului adoptată sau prin anumite ticuri sau expresii faciale pe care le manifestă. Această interpretare nonverbală devine esențială, în situațiile în care, dialogul

este scurt și în situațiile în care, interpretarea dobândește valoarea de singura sursă de feedback, în lipsa oferirii unui feedback oral sau scris de către decidentul politic.

Un alt element relevant evidențiat în cercetare, se referă la intrarea într-un conflict a *briefier*-ilor, între păstrarea încrederii pe care le-o acordă decidenții politici și loialitatea pe care trebuie să o păstreze față de organizația de intelligence din care fac parte, atribute de încredere și de loialitate, care trebuie dovedite simultan și în mod permanent pe durata relației. Apreciem că, în cazul în care trădează încrederea decidenților politici, aceștia riscă nu doar să nu mai desfășoare această activitate, dar și să periclitizeze relația per ansamblu, dintre decidenții politici și organizațiile de intelligence, relație care reprezintă accesul intelligence-ului la decidenții politici și care, poate vulnerabiliza securitatea națională prin limitarea acestui acces. În cazul în care nu respectă loialitatea instituției, aceștia riscă încetarea activității în domeniul intelligence, astfel că, *briefier*-ul este captiv în această dualitate și supus acestei potențiale presiuni.

Nu în ultimul rând, a fost identificat riscul creării unei relații interpersonale între cei doi actori, pe durata informării și drept urmare, decidentul politic să fie perceput, din punct de vedere social, ca o persoană și nu doar ca o poziție de autoritate. Raportarea la această poziție de autoritate prezintă avantajul de a crea acea *distanță*, între profesional și personal, care este atât de necesară construirii unei relații profesionale, în detrimentul unei relații personale care afectează obiectivitatea și întregul proces decizional.

În procesul informării, *briefierii* se confruntă cu dificultatea de a practica un tip de comunicare oficială și de a nu stabili o relație interpersonală cu decidenții politici, având la bază faptul că, poziția exprimată de către aceștia ar trebui să aparțină organizației de intelligence pe care o reprezintă, și nu a propriei persoane. Această recomandare, are la bază faptul că, *briefier*-ul este reprezentant al unei organizații de intelligence și este desemnat să comunice decidenților politici o poziție agreată și asumată de către organizația respectivă, nefiind o persoană independentă, care se reprezintă pe sine și care își poate exprima punctul de vedere, în procesul de informare a decidenților politici.

Remarcăm că, *briefier*-ul, auxiliar expertizei intelligence pe care trebuie să o dețină și care îl califică în această calitate, trebuie să dețină și anumite calități, care să eficientizeze procesul de informare a decidenților politici. Într-o primă etapă, *briefierii* trebuie să aibă

abilitatea de a detecta starea de spirit a decidentului politic și de a acționa în funcție de aceasta. În timpul informării, *briefier*-ul trebuie să-și gestioneze emoțiile, să aibă prezență de spirit, să se calibreze în exprimare și să ofere răspunsuri clare, exacte, oficiale și convingătoare la întrebările interlocutorului în condiții de presiune. În același timp, aceștia trebuie să aibă atenție distributivă, să interpreteze comportamentul nonverbal al decidentului politic, să dea dovadă de încredere și loialitate și să respecte bariera dintre personal și profesional. La aceste calități rezultate din cercetare, putem adăuga și calități, precum: prezență personală, carismă, încredere în sine, curaj, responsabilitate sau profesionalism.

Concluzii

În acest demers am arătat, că produsul de intelligence este un produs de comunicare și că acesta, sub diverse forme și în diverse abordări, precum: atunci când conținutul acestuia nu este neînțeles, atunci când nu este utilizat de către decidenții politici în procesul decizional, respectiv atunci când nu este suficient de convingător, astfel încât, să determine decizie în baza lui, acesta necesită comunicare în relaționarea cu decidenții politici. Nu trebuie omis faptul că, atributul secret al activității de intelligence reduce foarte mult din ceea ce comunică intelligence-ul, însă, produsul rezultat de intelligence rămâne un produs de comunicare, cu mențiunea că, nu poate fi cunoscut decât de către persoanele care au fost abilitate în acest sens.

În ceea ce privește elementele cărora ar trebui să le acorde atenție *briefier*-ii, astfel încât, să fie eficientizat procesul de comunicare a intelligence-ului rezultat decidenților politici, au reținut atenția următoarele: numărul de subiecte prezentate, gradul de evidențiere a subiectelor care fac obiectul informării, durata exprimării sau elementele care indică, în mod indirect, tematica de interes a decidenților politici. Au mai rezultat anumite calități, pe care ar trebui să le dețină sau să le dobândească un *briefier* în relaționarea cu decidentul politic, respectiv: detectarea stării de spirit a interlocutorului, calibrare în exprimare pe durata informării, prezență de spirit, acționarea sub presiune, oferirea unor răspunsuri clare, exacte, oficiale și convingătoare, gestionarea emoțiilor, atenție distributivă, interpretarea comportamentului nonverbal, deducție, încredere, loialitate și respectarea barierei dintre personal și profesional.

Bibliografie:

Cărți:

1. Betts, R. (2007). *„Enemies of Intelligence. Knowledge and Power in American National Security”*. New York: Columbia University Press.
2. George, R., & Bruce, J. (2008). *„Analyzing Intelligence. Origins, Obstacles, and Innovations”*. Washington, D.C: Georgetown University Press.
3. George, R., & Kline, R. (2006). *„Intelligence and the National Security Strategist: Enduring Issues and Challenges”*. USA: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
4. Gill, P., & Phythian, M. (2018). *Intelligence in an Insecure World* (Third Edition ed.). Cambridge, UK, Medford, MA: Polity Press.
5. Lankford, A. M., Storzieri, D., & Fitsanakis, J. (2020, Decembrie 03). „Spies and the Virus: The COVID-19 Pandemic and Intelligence Communication in the United States”. *Frontiers in Communication*. doi:<https://doi.org/10.3389/fcomm.2020.582245>
6. Maior, G. C., & Nițu, I. (2013). *„Ars Analytica. Provocări și tendințe în analiza de intelligence”*. București: Rao.
7. Phythian, M. (2013). *„Understanding the Intelligence Cycle”*. USA, Canada: Routledge.
8. Priess, D. (2016). *„The President’s Book of Secrets. The Untold Story of Intelligence Briefings to America’s Presidents from Kennedy to Obama”*. New York: Public Affairs.
9. Tenet, G., & Harlow , B. (2007). *„At the CENTER of the STORM. My Years at the CIA”*. New York: HarperCollins.
10. Wolfberg, A. (2017). „Managing the Relationship between Intelligence and the Policymaker”. *Political Science Quarterly* 132(2), 225-258. doi:10.1002/polq.12616

Site-uri:

1. <https://www.nytimes.com/interactive/2021/02/26/us/report-jamal-khashoggi-killing.html>, accesat la data de 25.06.2021.
2. <https://rantt.com/trump-intelligence-and-the-post-9-11-presidency>, accesat la data de 25.06.2021
3. <https://www.muckrock.com/news/archives/2017/dec/07/jerusalem-report/>, accesat la data de 10.07.2021

NARCOTERRORISMUL MANIFESTAT ÎN MEDIUL VIRTUAL

Nicolae PETRESCU*

Abstract:

The aim of this research is to show why narcoterrorism is a real form of terrorism, although some authors consider it only a more violent manifestation of organized crime, and why its manifestation in the virtual environment is very dangerous for naive young people. The research is descriptive because it shows how narcoterrorism has evolved and how it has begun to manifest itself through YouTube or other networks, but also because it shows how the video content, that the leaders posted on YouTube influences young South Americans to be on the side of the cartels, to the detriment of the Mexican state.

Basically, these manifestations are different from the usual acts of terrorism, because, even if there is an illegal act of violence, directed against civilians or non-combatants, which also has the objective of intimidating the population or governments, the purpose is not always political or financial. Moreover, this manifestation has roots in the virtual space, attracting more and more supporters among the young people, who most likely become warriors in the private armies of the groups. These armies come to control areas where the state administration is eliminated and sometimes carry out attacks to show that they can do what they want and evade the law. One such concrete example is represented by the bombings in the city of Culican after the arrest of Ovidio Guzman, the son of leader El Chapo Guzman. Although the young mobster had to spend many years in prison, he was released to the authorities in order for the attacks to stop.

The result of the research was that although an atypical form of terrorism, narcoterrorism, in my opinion, can be considered terrorism. The reason behind this idea, is that the state may become incapable of exercising its powers and thus the groups end up applying their own law. There are also many extremely violent attacks, which will be detailed in the research.

Keywords: *narcoterrorism, terrorism, violence, virtual, intelligence.*

Introducere

Prezenta analiză se referă la narcoterrorism, deoarece fenomenul în sine reprezintă o problemă de actualitate, iar manifestarea sa în mediul virtual l-a făcut să atragă tot mai mulți adepți. În urma cercetării efectuate consider că, acest fenomen reprezintă o formă de terorism și

* Masterand anul 2 Academia Națională de Informații Mihai Viteazul, Facultatea de Informații, Program *Managementul Informațiilor în Combaterea Terorismului*.

nu doar simplă criminalitate organizată. În plus, manifestarea acestuia în mediul virtual reprezintă un pericol pentru Statele Unite ale Americii (deoarece foarte mulți tineri pot fi atrași de către activitatea cartelurilor și pe cale de consecință să se alăture cauzei lor), dar poate reprezenta un pericol și pentru spațiul european, deoarece după cum o să prezentăm, în România a fost arestat un important lider, ce fusese desemnat să vândă o cantitate mare de cocaină.

Fenomenul terorist

Conform FBI „*terorismul reprezintă acte criminale violente pentru obținerea unor obiective ideologice, din cauza unor influențe, fiind motivate politic, religios sau rasial*” (Federal Bureau of Investigation, 2001). Iar conform teoreticianului Arthur H. Garrison „*terorismul reprezintă acte violente nelegale, îndreptate împotriva non-combatanților, ce se fac în scopul intimidării populației civile sau a guvernelor, din motive politice, religioase sau ideologice*” (Garrison, 2004).

Practic, se observă cum terorismul reprezintă acele acte violente nelegale, care sunt îndreptate împotriva civililor (non-combatanți) și care sunt motivate politic, ideologic sau religios. Aceste aspecte se regăsesc și în articolele 1 și 2 din legea 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului. Infracțiunile de terorism sunt tratate cu multă atenție la nivel internațional, această problemă fiind considerată o amenințare la adresa securității globale. Mai mult, începând cu anii '70, comunitatea internațională a început să se gândească la o serie de măsuri legislative, pentru reprimarea fenomenului. (Diaconu 2013: 142-143). O astfel de măsură, aplicată în secolul 21, este înființarea Tribunalului Special pentru Liban, primul tribunal internațional pentru pedepsirea actelor de terorism (The Special Tribunal for Lebanon, 2022).

Conform definiției dată de Tribunalul Special pentru Liban, terorismul este „*un mijloc susceptibil de a crea un pericol public, cum ar fi dispozitive explozive, materiale inflamabile, produse toxice sau corozive și agenți infecțioși sau microbieni*” (The Special Tribunal for Lebanon, 2022). Astfel, conform acestei definiții, observăm o diferență majoră față de celelalte definiții și anume, lipsește scopul politic, ideologic sau religios.

Narcoterorismul

Fenomenul drogurilor, venite dinspre America de Sud, a devenit o problemă foarte gravă pentru SUA, astfel, instituțiile de forță din state au hotărât că oprirea traficului reprezintă o prioritate. Există grupări, ce

se ocupă cu traficul de droguri, care ating nivelul bandelor stradale și grupări care au devenit narcoteroriste, acestea fiind cele mai puternice. Narcoterorismul, ca fenomen, începe să se regăsească în doctrina din SUA, în momentul în care, cele mai puternice carteli intră în războiul drogurilor, în anii 70-80, război purtat de către carteli împotriva structurilor SUA de Intelligence și LAW Enforcement (organele de urmărire penală), așa numitul *Narco-War*. Mai mult de atât, fenomenul a fost foarte mediatizat în SUA, pentru a inspira cetățenilor antipatia față de droguri și de grupări (Der Derian 2009: 63-67).

Practic CIA, cea mai importantă structură de intelligence a SUA (Central Intelligence Agency, 2022) și DEA, structura de cercetare penală a SUA cu atribuții anti-drog (Drog Enforcement Agency, 2022), au pornit războiul drogurilor după uciderea agentului Kiki Camarena, în anul 1985, ce avea rol de investigator sub acoperire. Aceasta a fost ucis de către cartelul Guadalajara, cu sprijinul nemijlocit al DFS (Heath, 2020). DFS – Dirección Federal de Seguridad (Direcția Federală de Securitate) reprezenta, în anii '80, principala structură cu atribuții de poliție judiciară și de intelligence, în același timp, a statului mexican (DeTura, 2022).

Cartelul Guadalajara a fost fondat în anii '70, prin acțiunea mai multor oameni, aceștia fiind Miguel Angel Felix Gallardo (liderul) alături de Don Neto și Rafael Caro Quintero, cu sprijinul DFS (Osorio, 2021). Miguel, cunoscut ca și Jefe de Jefes (Șeful cel mare), a unit toate cartelurile de droguri devenind primul lider al celui mai mare cartel. Ulterior arestării sale, cartelul s-a împărțit în mini grupări, care și-au împărțit teritoriile și au început un adevărat război (Telemundo, 2021).

Ulterior, în Mexic, au avut loc mai multe atentate, cum ar fi uciderea cardinalului sau atentatele ce au loc în prezent. În cadrul acestei cercetări vor fi analizate două cazuri celebre din Mexic și alte două cazuri celebre de atentate din Columbia:

1. Cardinalul Mexicului numit Posadas Ocampo a fost omorât într-o confruntare dintre cartelul Tijuana din Baja California și El Chapo, cu luptătorii săi, în anul 1993. Au existat, însă, și alte asemenea atentate (Golden, 1993).

2. Ministrul justiției columbian a fost ucis în anul 1984 de către oamenii lui Pablo Escobar. Atentatul a fost o consecință a faptului că, Pablo Escobar a fost dat afară din Parlamentul columbian, ca urmare a faptului că, s-a descoperit o fotografie făcută la poliție cu Escobar ca inculpat. După ce a fost condamnat public, din cauza activităților ilicite, de către ministrul justiției, Pablo Escobar a fost nevoit să își dea demisia din funcția politică și, ulterior, l-a ucis pe ministru (New York Times, 1984).

3. Deturnarea avionului de către Escobar. Mai exact, în anul 1989, avionul numit Avianca a fost bombardat de către unul din oamenii lui Escobar. După mai mulți ani, cel care a pregătit atacul (la ordinul lui Pablo Escobar) a fost condamnat pentru terorism, din cauza deturnării acestui avion (AP NEWS 1995).

4. În anul 2019, în Mexic, Ovidio Guzman, fiul lui El Chapo Guzman (liderul Cartelului mexican Sinaloa) a fost arestat. Ulterior, fratele acestuia a organizat atentate și mai agresive, fiind nevoie ca Guzman, care trebuia să primească o sentință cu închisoarea, să fie eliberat pentru ca violențele să se oprească (Digi24, 2019). Observăm cum statul mexican nu poate să își exercite atribuțiile, iar o persoană, ce trebuia să fie condamnată, este eliberată fără proces la presiunile guvernului, pentru ca atentatele să înceteze.

Narcoterorismul se definește prin acte de violență, comise de cartelurile de droguri și îndreptate împotriva populației civile, cu scopul de a intimida guvernele pentru eliminarea politicilor anti-drog. (Bjornehed 2004: 306) Observăm cum, manifestarea narcoteroristă se referă la grupări de traficanți de droguri care au început să comită atentate, asemenea celor teroriste, pentru ca statul să nu interfereze în exercitarea traficului ilicit de stupefiante. În urma analizei, au rezultat o serie de puncte comune între actele de violență, comise de cartelurile de droguri și terorism, ceea ce justifică desemnarea lor ca acte de narcoterorism.

1. Statul nu își poate exercita atribuțiile legale și este forțat să ia decizii ilicite, din cauza atentatelor.

2. Conform definiției dată de către Tribunalul Special pentru Liban, un atentat cu explozibil reprezintă terorism, cum avem cazul avionului aruncat în aer de o persoană din anturajul lui Escobar, care a fost și condamnat pentru terorism.

3. După uciderea agentului Kiki Camarena, doctrina americană desemnează narcoterorismul drept o amenințare oficială.

4. De multe ori există și un scop politic, cum a fost uciderea ministrului justiției de către Escobar, pentru faptul că, Escobar a fost destituit dintr-o funcție politică din cauza respectivului ministru.

5. Există și spețe în care grupările narcoteroriste preiau controlul unor regiuni, înlocuind administrația statală cu oamenii lor, împânzind zonele, ulterior, cu trupe paramilitare. Cel mai bun exemplu este Cartelul Jalisco Nueva Generacion, care administrează regiuni din Mexic, unde nu mai există autoritate statală, milițiile cartelului asigurând ordinea

publică, după regulile impuse de către lider și anume El Mencho (Washington Post, 2020).

Deși s-ar putea considera, că narcoterorismul nu reprezintă terorism, deoarece cartelurile nu vor să preia controlul total asupra statelor, totuși, de cele mai multe ori acestea vor să facă statul să le accepte oficial acțiunile ilegale, existând interferențe astfel, cu sfera politică prin însăși eludarea legii. Mai mult, există după cum vedem și situații în care, aceștia preiau chiar oficial zone pe care le controlează sau au motive, din sfera politică pentru care efectuează atentatele.

Consider narcoterorismul o specie aparte de terorism, deoarece chiar dacă nu este inclus în majoritatea definițiilor clasice, totuși, este un fenomen care a depășit cu mult simplul trafic de droguri, cartelurile, în prezent, având propriile trupe paramilitare, care de multe ori au făcut statele în zona Americii de Sud să acționeze după cum doresc ei.

Vlogurile cartelurilor narcoteroriste și faima căpătată datorită susținătorilor din spațiul virtual

După cum vedem, fenomenul narcoterorist este unul considerat foarte periculos de către autoritățile din SUA și America de Sud. Totuși, activitatea cartelurilor s-a extins pe tot globul, chiar recent, în România fiind arestat unul dintre cei mai apropiați locotenenți al lui El Mencho, liderul cartelului Jalisco Nueva Generacion, menționat anterior, că a preluat administrarea prin forță a unor zone întinse și regiuni din Mexic. Acesta venise în România, pentru a extinde afacerile și a transporta în România sute de kilograme de cocaină și metanfetamină (HotNews, 2021). Conform surselor media, „asasinul din Mexic, venit în România să pună la punct un transport de sute de kilograme de cocaină și metanfetamină prin portul Constanța, făcea parte dintr-o grupare atât de violentă încât americanii o considerau **teroristă**” (Digi24, 2021).

Mai mult, autoritățile din SUA inclusiv DEA, consideră gruparea criminală condusă de El Mencho, o grupare teroristă, iar acest fenomen se extinde, ajungând și în România. Iar gruparea mai sus menționată, a început să posteze din ce în ce mai mult pe YouTube și să formeze o comunitate de susținători. Acest lucru are relevanță, din prisma acestei cercetări, deoarece subiectul în sine (subiectul principal al cercetării) nu este reprezentat de apartenența fenomenului narcoterorist la terorism (acesta fiind un subiect adiacent), ci este reprezentat de problematica manifestărilor exercitate de către grupările (cartelurile) narcoteroriste în spațiul virtual (inclusiv pe YouTube).

În continuare, pentru a vedea și alte exemple de manifestări ale narcoterorismului în spațiul virtual, o să examinăm cazul lui Rafael Caro Quintero (membrul cofondator al cartelului Guadalajara, despre care am vorbit mai sus). După care, o să prezentăm mai multe clipuri video, postate de către grupările narcoteroriste în spațiul virtual, pe care le vom și analiza raportat la impactul avut asupra tinerilor care le urmăresc și se abonează la canalele care au postat respectivele clipuri.

Rafael Caro Quintero, membru fondator al cartelului Guadalajara alături de Miguel Angel Felix Gallardo și condamnat pentru uciderea agentului DEA Camarena, în 1985, este cel mai căutat om de către DEA în prezent (Drog Enforcement Agency, 2018). După cum se poate observa, prin accesarea site-ului DEA (Drog Enforcement Agency, 2018), statul American oferă 20 de milioane de dolari recompensă pentru el. Cu toate acestea, Rafael postează pe YouTube din ascunzătorile sale, manifestând o atitudine sfidătoare la adresa autorităților. Mai mult, acesta este în prezent, unul dintre cei mai căutați 10 oameni de către FBI (Federal Bureau of Investigation, 2018), însă el postează interviuri, unde spune că este nevinovat și afirmă faptul că, serviciile și structurile Americane și internaționale care îl caută nu o să îl prindă niciodată (Corrido Files, 2020). Rafael spune în interviu, că a fost acuzat pe nedrept deși, au existat foarte multe probe împotriva sa. Comunitatea online îl susține, cum rezultă din comentariile postate la unul din clipurile sale.

The screenshot shows the YouTube interface for a video titled "rafael caro quintero la fiesta". At the top, there is a search bar with the text "rafael caro quintero la fiesta" and the YouTube logo. Below the search bar, it indicates "2.253 de comentarii" and a sorting option "SORTEAZĂ DUPĂ". The comments section displays several user comments:

- A comment from "Petrescu Nicolae" with a profile picture 'm' and the text "Comentezi public ca mas. Petrescu Nicolae".
- A comment from "Melisa Gonlez Casarez" (profile picture 'M') from 3 years ago, with the text "No se yo pero es la mejor version de la yaquesita que eh escuchado !!". It has 253 likes and a "RĂSPUNDE" button. A dropdown arrow indicates "Afișează 11 răspunsuri".
- A comment from "Emma Ramirez" (profile picture 'E') from 5 months ago, with the text "Hombre de honor y hombría ojalá la gente leea y se de cuenta de la verdadera historia". It has 3 likes and a "RĂSPUNDE" button.
- A comment from "Henry Garcia" (profile picture 'H') from 8 months ago, with the text "Es chingon el viejo man caro quintero viva mx". It has 5 likes and a "RĂSPUNDE" button.
- A comment from "Lilla Vasquez" (profile picture of a woman) from 4 months ago, with the text "Da gusto ver a la gente feliz ❤️". It has 16 likes and a "RĂSPUNDE" button. A dropdown arrow indicates "Afișează răspunsul".
- A comment from "Joel Morales Nigoha" (profile picture 'J') from 9 months ago, with the text "Así se festeja felicidades por estos amigos eres único". It has 14 likes and a "RĂSPUNDE" button.

În legătură cu filmulețul postat de către Rafael pe internet (El 585 YouTube, 2916), se poate observa că, la aproape 8 milioane de vizualizări, 27.000 de persoane au dat like și aproape 9.000 s-au abonat la canal, pentru a putea urmări și alte postări viitoare. Mai mult, la respectivul videoclip există 2.694 de comentarii (în proporție de peste 98% fiind de susținere). Printscreenul prezentat mai sus înfățișează comentarii relevante, ce arată cum tinerii îl consideră pe Rafael *un om de onoare sau un om și amic unic*.

Un alt exemplu de clip video, ce are foarte mare impact asupra tinerilor (T13 YouTube, 2020), este postat pe YouTube de către Cartelul Jalisco Nueva Generacion (cartelul din care făcea parte liderul mexican arestat în România). Putem vedea, ca și exemplu, un alt clip unde cartelul își manifestă nivelul de forță deținut, iar oamenii îl susțin (T13 YouTube, 2020).

The image is a screenshot of a YouTube video player. At the top, the YouTube logo is visible on the left, and a search bar contains the text "cartel jalisco nueva generacion". The video player shows a scene with several individuals in tactical gear, some holding rifles, standing in front of a white van. A news banner at the bottom of the video frame reads "GOBIERNO MEXICANO INVESTIGA AUTENTICIDAD DE VIDEOS" and "CÁRTEL DE JALISCO EXHIBE SU ARSENAL". The video player interface includes a progress bar, volume control, and a small inset window showing a woman speaking. Below the video, the text "#Noticias #México #Mundo" and "México: Cártel de Jalisco exhibe su arsenal" is displayed, along with "5,370,242 views • Jul 20, 2020". At the bottom, there are icons for likes (36K), dislikes, share, save, and a red "SUBSCRIBE" button for the channel "T13" which has 1.83M subscribers.

Și în cadrul acestui clip, la un total de vizionări în număr de 5 milioane și jumătate, există 36.000 de like-uri și aproape 2 milioane de abonați la canalul care a postat filmulețul. Din printscreen-uri, se observă cum gruparea este susținută atât de mexicani, cât și de oameni din alte țări (mai ales din America de Sud, din țări ca Peru sau Chile). Și în această situație putem spune, că mai mult de 95% din comentarii sunt de susținere, și acestea fiind de ordinul miilor.

Consider că, acest fenomen este unul extrem de periculos datorită violenței uzitate, și pentru faptul că, se întinde nu doar în zona Americii de Sud și de Nord, ci și în Europa. Deși, momentan în zona spațiului european cartelurile considerate narcoteroriste nu au putere să săvârșească atentate și nu au adepți, totuși, fenomenul poate să evolueze. Chiar dacă încercările lor (cum a fost cazul de la noi din țară, prezentată mai sus), de a face trafic și a câștiga putere în zonă nu au avut un succes, nu putem să concludem, că aceștia nu vor mai încerca să acționeze și să își extindă numărul de adepți și în spațiul statelor membre ale Uniunii Europene. Astfel, pentru a se limita numărul atragerii de adepți, este nevoie ca tinerii să conștientizeze gradul de pericol, rezultat din asocierea cu persoanele care sfidează legea.

Iar, în scopul de a înțelege și de a responsabiliza tinerii împotriva consumului de droguri, aceștia trebuie să conștientizeze ce materiale să urmărească online și să aibă încredere în autorități și în mesajele transmise de acestea. În acest sens, se pot face campanii, inclusiv filme, din care să se înțeleagă mesajul și să se promoveze necesitatea de a avea

încredere în structurile statului ce au atribuții în combaterea acestor grupări.

Concluzie

În concluzie, consider că narcoterorismul din America de Sud reprezintă terorism datorită tuturor argumentelor anterior menționate, iar acțiunea lor se intensifică din ce în ce mai mult pe internet, un curent de dezvoltare periculos pentru tinerii naivi. În ceea ce privește grupările implicate în narcoterorism, analiza a demonstrat faptul că, acestea își extind afacerile în spațiul european, chiar și în România, astfel, conștientizarea lor ar trebui să facă parte din cultura de securitate minimă, pe care cetățenii oricărei țări trebuie să și-o însușească.

Bibliografie:

1. Bjornehed Emma, *Narco-Terrorism: The Merger of the War on Drugs and the War on Terror*, Editura Routledge, Global Crime Vol. 6, No. 3&4, August–November 2004, pag 306, articol preluat de pe <https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/drogue-terreur.pdf>
2. Diaconu Ion, *Răspunderea Internațională în Dreptul Internațional*, Editura Pro Universitaria, București 2013, pag. 142-143.
3. James Der Derian *Critical Practices of International Theory*, Editura Routledge, Londra și New York, 2009, paginile 63-67.
4. Legea 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului.

Bibliografie site-uri

5. <https://www.fbi.gov/investigate/terrorism>
6. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1478601042000281105>
7. <https://www.stl-tsl.org/en>
8. <https://www.stl-tsl.org/en/about-the-stl/unique-features>
9. <https://www.stl-tsl.org/en/about-the-stl/unique-features>
10. <https://www.britannica.com/topic/Central-Intelligence-Agency>
11. <https://www.dea.gov/>
12. <https://eu.usatoday.com/in-depth/news/politics/2020/02/27/enrique-camarena-dea-agent-murder-narcos-mexico/2566023001/>
13. <https://wp.nyu.edu/esferas/past-issues/critical/from-police-to-paramilitaries-an-analysis-of-the-mexican-direccion-federal-de-seguridad-dfs/>

14. <https://www.nbcnews.com/news/latino/guadalajara-drug-cartel-founder-first-interview-talks-murdered-dea-age-rcna1715>
15. <https://www.youtube.com/watch?v=vXHOaxUMdQ0>
16. <https://www.nytimes.com/1993/05/25/world/cardinal-in-mexico-killed-in-a-shooting-tied-to-drug-battle.html>
17. <https://www.nytimes.com/1984/05/01/world/justice-minister-slain-in-bogota.html>
18. <https://apnews.com/article/e6ed187c3137830e026c3e843677587a>
19. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/guvernul-mexican-a-facut-publica-filmarea-arestarii-esuate-a-fiului-lui-el-chapo-13-persoane-ucise-in-luptele-de-strada-1209424>
20. <https://www.youtube.com/watch?v=VyMdOL2JDUA>
21. <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-24620413-video-membru-unui-cartel-mexican-extradat-din-romania-sua-politia-face-publice-imagini-extradarea-acestuia.htm>
22. <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/justitie/ofiterul-antidrog-care-l-a-prins-pe-traficantul-mexican-a-venit-in-romania-pentru-ca-se-simte-a-in-siguranta-voia-sa-dezvolte-reteaua-1458213>
23. <https://www.dea.gov/fugitives/rafael-carro-quintero>
24. <https://www.youtube.com/watch?v=dTXiH2hRmFs>
25. https://www.youtube.com/watch?v=aw6c_LFTTC0
26. https://www.youtube.com/watch?v=wmUPp_tm_Jw
27. <https://www.youtube.com/watch?v=mCbHx2FefUY>
28. <https://www.youtube.com/watch?v=1JrSTVi64q0>

PARTIȚIA INDIEI. PROVOCĂRI ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII NAȚIONALE ÎN INDIA INDEPENDENTĂ

Alexandra-Iulia NUC*

Abstract:

The aim of this research is to approach, from an historic perspective, the events that occurred in 1947 on the current territory of India and Pakistan.

The 20th century marks a new start for India, following two events that determined the fate of the Indian people: nation's independence from the British Raj and the partition of India. When the clock beat midnight on 15 August 1947, the cries of joy of liberation from colonial rule were drowned by the shouts of millions of people who were making their way through the outrageous landscape of India and Pakistan. What should have been a moment of coronation of triumph after years of struggle against the British Raj was, in fact, affected by unimaginable violence and bloodshed. Up to two million people have lost their lives in the most terrible ways. The dark landscape has brought silent testimonies about trains loaded with dead, decapitated corpses, limbs scattered along the sides of the roads, rapes and looting. The division of the Indian sub-continent in 1947 into independent nations, India with Hindu majority, and Pakistan with a Muslim majority, was followed by one of the largest mass migration in human history and violence on a scale that had rarely have been seen before. India has experienced violence that followed the division, which has resulted in the death of up to one million people and the displacement of millions more. The division of India into two dominions led to the creation of two different nations from a religious, social, political and cultural point of view.

As a methodology, historical tools and perspectives will be taken into account, both in terms of diachronic, descriptive presentation following the historical thread of events, and in terms of synchronous, analysis and comparative synthesis, where possible, of decisive historical aspects and times experienced by India at that time.

The results will reflect answers to questions related to partition events, border-setting, inter-religious fighting, addressing in particular national safety challenges. India's partition has created new challenges in the field of defense and national security. The interstate conflicts that broke out in 1947 have echoed even in independent India. From ongoing conflicts at the Indian-Pakistani border, to unsolved questions about the place of religious minorities in both countries, to traumatic memories of violence that shaped the origins of both nations, the South-Asian subcontinent is still marked by that fateful moment.

* Doctorand la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj Napoca, Școala Doctorală de Relații Internaționale și Studii de Securitate, nuc.iulia@yahoo.com

In conclusion, after so many years, India is facing the consequences of the devastating events that happened in 1947. India's partition continues to have a footprint on national security, which remains threatened by interethnic conflicts.

Keywords: *India, partition, security, interethnic, hindu, muslim.*

Introducere

Cercetarea își propune să prezinte evenimentele care s-au petrecut pe subcontinentul indian, după anul 1947. Secolul al XX-lea aduce mari schimbări, trecând de la obținerea independenței la împărțirea teritoriului, un terifiant episod din istoria Indiei. Bucuria obținerii independenței a fost umbrită de evenimentele din timpul Partiției. Violențe și vărsări de sânge inimaginabile au înglobat teritoriul indian. Până la două milioane de oameni și-au pierdut viața, în cele mai groaznice moduri. Împărțirea sub-continentului indian în 1947, în națiuni independente, India cu majoritate hindusă și Pakistan cu majoritate musulmană, a fost urmată de o mare migrație în masă. Luptele interetnice, violența și jafurile au fost consecințe ale împărțirii Indiei în două stăpâniri, diferite din punct de vedere religios, social, politic și cultural.

Ca metodologie, voi folosi instrumentele și perspectivele istorice, utilizând prezentarea diacronică, descriptivă, dar și analiza și sinteza comparativă. Astfel, voi urmări firul istoric al evenimentelor trăite de India la acea vreme.

Studiul este structurat în două părți, care vor reflecta evenimentele de dinainte și de după independența Indiei și care, vor expune principalele piedici în păstrarea integrității naționale. Astfel, prima parte descrie pașii spre obținerea independenței, factorul declanșator al acesteia și efectele partiției. Iar a doua parte se concentrează pe analiza provocărilor din domeniul securității și integrității naționale, suferite de India odată cu obținerea independenței, ceea ce se reflectă în contribuția personală.

Independența a adus cu ea tulburări politico-economice, sociale și religioase. Acestea au fost cauzate de neînțelegeri, nevoia păstrării teritoriului și dorința de a controla cât mai multe zone. Provocările au ținut de evenimente politice interne, precum lupta dintre comunism și secularism, dar și externe, de exemplu, războiul cu China sau conflictele cu noul Pakistan. Felul în care s-a desfășurat partiția și consecințele ei au dus la lupte interetnice, groaznice și continue. După atâția ani, India încă se confruntă cu consecințele evenimentelor, devastatoare, petrecute în

1947. Împărțirea Indiei continuă să aibă o amprentă asupra securității naționale, care rămâne amenințată de conflicte interetnice.

Cercetarea își dorește să pună accentul pe impactul și consecințele socio-economice și politice, pe care le-au avut partiția asupra securității naționale a Indiei. Ca și argument, menționez situația politicii interne și externe a Indiei contemporane, raportată la efectul pe care l-a avut momentul partiției asupra securității naționale indiene, în secolul precedent.

De la independența din 1947, economia și populația Indiei au crescut constant. Acum, o țară cu peste un miliard de oameni, India are ca priorități dezvoltarea socio-economică și stabilitatea regională. În acest scop, India a urmat, în mod tradițional, o politică largă de apărare defensivă. Cu toate acestea, evoluțiile militare și ostilitățile în creștere cu Pakistan, au determinat-o să treacă la o strategie de prevenire a războiului. Din moment ce dezvoltarea Indiei o implică din ce în ce mai mult, în aspectele economice, tehnologice și evoluțiile politice din Asia, ea se confruntă, de asemenea, cu consecințele schimbării strategice a securității internaționale. Evoluția, care modelează mediul de securitate națională din India, are loc la nivel global, în regiunile adiacente, în subcontinentul indian și pe plan intern. Ca exemple, ascensiunea crescândă a puterii economice, ca factor cheie în relațiile internaționale, relațiile Indiei cu Statele Unite și Rusia, turbulențe în centrul Asiei și Afganistan, terorism global și conflict continuu cu China și Pakistan.

De asemenea, India trece printr-o transformare strategică, dintr-un stat nealiniat, din Lumea a Treia, la unul în care trebuie să stea pe picioarele lui în comunitatea internațională, în mijlocul unor probleme complexe de securitate. India se confruntă cu o securitate națională majoră, în urma unor provocări din partea unei Chine, care renaște și a statului islamic instabil, Pakistan.

Pe plan intern, India se confruntă cu o populație musulmană din ce în ce mai agitată, în special în regiunile vestice și Kashmir, combinate cu dispute etnice și rasiale persistente și certuri vechi între caste. Au loc mai multe insurgențe, sprijinite de puterile externe, și anume Pakistan și China.

Subiectul securității Indiei nu este unul foarte des abordat. Într-o lume amenințată de un viitor conflict armat, tratarea unui asemenea subiect este necesară, din moment ce problematica asigurării securității naționale încă reprezintă o provocare.

Rezultatele vor oferi răspunsuri la întrebări, legate de evenimentele din momentul împărțirii, stabilirea frontierelor, luptele

interreligioase, abordând, în special, provocările naționale de siguranță. Partiția Indiei a creat noi instigări în domeniul apărării și securității naționale. Conflictele interstatale, care au izbucnit în 1947, au avut ecou și în India independentă. De la conflictele aflate în desfășurare, la granița dintre India și Pakistan, la întrebările nerezolvate despre locul minorităților religioase în ambele țări, la amintirile traumatizante ale violenței, care au modelat originile ambelor națiuni, subcontinentul sud-asiatic este încă marcat de acel moment fatidic.

Partiția Indiei

Anul 1947 a schimbat cursul istoriei teritoriului indian, fiind marcat de două evenimente majore: independența Indiei, față de Imperiul Britanic și împărțirea în două țări independente: India și Pakistan (Chaurasia, 2002, p. 290). Cea din urmă va fi compusă din Pakistanul de Vest, azi Pakistan, și Pakistanul de Est, devenit Bangladesh, în 1971 (Chatterji, 2007, p. 45).

Sfârșitul anului 1946 transformă Marea Britanie într-o țară cu o economie scăzută. Prin urmare, s-a decis renunțarea la teritoriul indian. Louis Mountbatten era cel însărcinat cu supravegherea modului în care, va avea loc independența Indiei Britanice, încercând să evite împărțirea și să păstreze o Indie unită. În ciuda dorinței sale inițiale, situația comunală tensionată l-a făcut să accepte ideea că, împărțirea este modalitatea necesară pentru a ieși de sub jugul britanic (Ziegler, 1985, p. 359).

Vallabhbhai Patel a fost unul dintre liderii Congresului care a acceptat împărțirea Indiei, ca o soluție a creșterii mișcării separatiste musulmane. Din decembrie 1946, până în ianuarie 1947, Patel, împreună cu Vappala Pangunni Menon, au lucrat la planul separării. Menon a sugerat stăpânirea separată a Pakistanului, creat din provincii cu majoritate musulmană. Violențele din Bengal și Punjab, care au început în ianuarie 1947, l-au convins pe Patel de necesitatea unei împărțirii (Pardesi, 2015, p. 25). La propunerea planului, de către Lordul Mountbatten, în data de 3 iunie 1947, s-a încercat convingerea lui Jawaharlal Nehru și a altor lideri ai Congresului să accepte propunerea (Menon, 1957, p. 385).

În urma negării de către Mahatma Gandhi și aprobării de către Congres a planului, Patel a reprezentat India în Consiliul de Partiție, deși, nici el, nici vreun alt lider indian nu a conștientizat că, momentul partiției va aduce cu el violență și o mare migrație a populației. În iunie 1947, Jawaharlal Nehru și Abul Kalam Azad, în numele Congresului, Muhammad Ali Jinnah, reprezentând Liga Musulmană, Bhimrao Ramji

Ambedkar, reprezentantul comunității celor de neatins și Tara Singh, comunitatea sikh, au acceptat împărțirea pe baze religioase. Zonele predominant hinduse și cu populație sikh au rămas pe teritoriul actual al Indiei, iar zonele predominant musulmane, au fost date noii națiuni Pakistan.

În iunie 1947, la o conferință de presă, s-a prezentat „Planul Mountbatten”, al celui căruia îi poartă numele, Lordul Mountbatten. Acesta a anunțat independența, din 15 august 1947, și împărțirea Indiei Britanice. În urma acestui plan, populația sikh, hindușii și musulmanii, din Punjab și Bengal, aveau dreptul de a se întâlni și vota împărțirea (Ghose, 1993, p. 181).

În următoarea lună, a fost adoptat *Actul de Independență a Indiei*, rezultatul planului de împărțire, în urma căruia, a fost abandonată suzeranitatea britanică asupra statelor princiare. Acestea din urmă aveau puterea de alegere, în legătură cu statutul pe care doreau să îl dețină: să adere la una dintre noile stăpâniri sau să rămână independente.

În data de 15 august a aceluiași an, India a devenit independentă, avându-l pe viceregele Mountbatten, ca și guvernator general al țării și pe Jawaharlal Nehru, ca prim-ministru:

Cu mulți ani în urmă, am avut o întâlnire cu destinul și acum vine vremea când ne vom răscumpăra angajamentul, nu în totalitate, dar foarte substanțial. La miezul nopții, când lumea va dormi, India se va trezi la viață și libertate. Vine un moment, rar în istorie, când pășim de la vechi la nou, când o epocă se termină și când sufletul unui neam, înăbușit de mult, își găsește rostirea... . Ambiția celui mai mare om al generației noastre a fost de a șterge fiecare lacrimă din ochi. Poate că ne depășește, dar atâta timp cât vor exista lacrimi și suferință, atâta vreme munca noastră nu se va termina. Și așa trebuie să muncim din greu, pentru a da realitate viselor noastre. Aceste vise sunt pentru India, dar și pentru întreaga lume (Chandra, 2008, p. 87).

După august 1947, Pakistanul și-a exprimat dorința de a adera la Națiunile Unite, în cadrul căreia, a fost acceptat în 30 septembrie 1947. India, membru fondator al acestei organizații, încă din 1945, și-a păstrat sediul în cadrul acesteia.

Independența Indiei și Pakistanului, în perioada 14-15 august 1947, a fost un moment cheie în istoria Imperiului Britanic. India fusese piatra sa de temelie și multe colonii au avut rolul de a proteja rutele comerciale către ea.

Urmările Partiției. Ceea ce ar fi trebuit să fie un moment de glorie pentru destinul Indiei a fost umbrat de un eveniment tragic: împărțirea subcontinentului indian. În India britanică, granița dintre India și Pakistan a fost semnalată prin *Linia Radcliffe*, realizată de Sir Cyril Radcliffe, un avocat din Londra. Aceasta a produs o violență comunală îngrozitoare. Au existat abuzuri pe scară largă, cu estimări ale pierderilor de vieți însoțite sau premergătoare împărțirii contestate. Natura agresivă a partiției a creat o atmosferă de ostilitate și suspiciune, între India și Pakistan, cadru care afectează relația lor până în prezent (Zamidar, 2013).

Descriind altercația, care a însoțit împărțirea Indiei, istoricii Ian Talbot și Gurharpal Singh afirmă că:

Există numeroase relatări ale martorilor oculari despre mutilarea victimelor. Catalogul ororilor include dezmembrarea femeilor însărcinate, lovirea capului bebelușilor de pereții de cărămidă, tăierea membrelor și organelor genitale ale victimei și expunerea capetelor și cadavrelor. În timp ce revoltele comunale anterioare fuseseră mortale, amploarea și nivelul brutalității din timpul masacrelor Partiției au fost fără precedent. Deși unii savanți pun la îndoială utilizarea termenului „genocid” în ceea ce privește masacrele din timpul partiției, o mare parte a violenței s-a manifestat cu tendințe genocide. A fost conceput pentru a curăța o generație existentă și pentru a preveni reproducerea ei viitoare (Talbot, Singh, 2009, pp. 67-68).

Schimburi masive de populație au avut loc între cele două state nou formate, în lunile imediat premergătoare împărțirii. Partiția a strămutat între 10 și 20 de milioane de oameni, de-a lungul liniilor religioase, creând crize copleșitoare de refugiați în noile dominații constituite. În Punjab, transferul de populație a fost organizat din cauza violenței comunale, care a afectat provincia: „Populația Indiei neîmpărțite în 1947 era de aproximativ 390 de milioane. După împărțire, erau 330 de milioane de oameni în India, 30 de milioane în Pakistanul de Vest și 30 de milioane de oameni în Pakistanul de Est (acum Bangladesh)” (Kharabanda, 2015). Recensământul Indiei, din 1951, a înregistrat un număr mare de persoane strămutate, aparent mulți hinduși, care s-au mutat în India din Pakistan imediat după împărțire.

Guvernele nou formate nu erau pregătite pentru o asemenea migrație, de o amploare uluitoare. Estimările privind numărul de decese variază între 200.000 și 2.000.000. Se concluzionează că, cel mai grav caz

de violență dintre toate regiunile a avut loc în Punjab (Talbot, 2009, pp. 403-410).

Împărțirea a fost un aranjament, care a avut urmări negative și rămâne o cauză a multor tensiuni pe subcontinentul indian, chiar și astăzi. Potrivit savantului american Allen McGrath, mulți lideri britanici erau nemulțumiți de împărțirea Indiei (Grath, 1996, p. 38). Un fapt interesant este că, celor două națiuni li s-a acordat independența chiar înainte de a exista o graniță definită între ele. Unii cercetători susțin că, faptul că britanicii au grăbit procesul a dus la creșterea violențelor din timpul împărțirii. Deoarece independența a fost declarată înainte de împărțire, era la latitudinea noilor guverne din India și Pakistan să mențină ordinea între popoare. Nu s-au luat în considerare mișcările mari de populație care au urmat. S-a observat o cădere completă a legii și ordinii. Ceea ce a urmat, a fost una din cele mai mari mișcări ale populației din istorie. Potrivit lui Richard Symonds, la cea mai mică estimare, jumătate de milion de oameni au murit și 12 milioane au rămas fără adăpost (Symonds, 1950, p. 74).

Se consideră, că împărțirea Indiei este momentul în care, Imperiul Britanic a încetat să mai fie o putere mondială, urmând dictonul lui Curzon: „Atâta timp cât noi dominăm India, suntem cea mai mare putere din lume. Dacă o pierdem, vom scădea imediat la o a treia putere.” (Roychoudhury, 2020).

Încă persistă întrebările legate de locul minorităților religioase în India și Pakistan. În India a rămas, totuși, o populație musulmană foarte substanțială. Cu toate acestea, ideea că musulmanii nu aparțin Indiei, o idee născută din împărțire, rămâne o prezență dăunătoare și a alimentat ascensiunea unei politici hinduse majoritare, care i-a vizat pe musulmani ca victime ale violenței, ecouri ale ororilor anilor de împărțire.

Nisid Hajari, în cartea sa *Midnight's Furies: The Deadly Legacy of India's Partition*, descrie, cu detalii înspăimântătoare, momentul crud al împărțirii Indiei. Potrivit spuselor lui, pământul ambelor țări devenise roșu, pe calea ferată ce lega cele două țări, cunoscută sub numele de *Samjhauta Express*, circulau trenuri pline de cadavre:

Calea ferată între India și Pakistan a fost plină de cadavre de refugiați... un tren de sânge... de multe ori acest tren trecea granița în tăcere și se vedea sângele curgând pe sub ușa și pe la capătul trenului. Oamenii erau însetați de sângele celuiilalt. Copiii au fost uciși în fața fraților și surorilor și au avut loc violuri.

În legătură cu acest eveniment, istoricul pakistanez Ayesha Jalal îl descrie, ca fiind „un moment care nu are nici început, nici sfârșit, diviziunea continuă, oamenii din Sud și națiunile din Asia de Est au avut în mână prezentul, trecutul și viitorul lor” (Dalrymple, 2015).

Nașterea Indiei și Pakistanului ca state independente, în 1947, a fost un moment cheie în istoria Imperiului Marii Britanii și a armatei sale. Dar procesul de împărțire a fost însoțit de migrație în masă și violență etnică, care a lăsat o moștenire amară până astăzi. Violența, care a însoțit împărțirea, care a dus la moartea a până la un milion de oameni și la strămutarea a altor milioane, se numără printre cele mai grave tragedii umane ale secolului XX. După 75 de ani, lumea încă se confruntă cu consecințele acestor evenimente, din 1947.

Provocări în domeniul securității naționale a Indiei

În prezenta lucrare academică, descriu evenimentele partiției Indiei, pe care le voi analiza, în concordanță cu efectele pe care le-a avut împărțirea asupra Indiei actuale.

Informațiile, care vor fi prezentate în următoarele pagini, expun o relație cauză-efect, cauza fiind reprezentată de situația din momentul obținerii independenței, iar efectul concretizându-se în situația politică externă a teritoriului indian actual.

Scopul lucrării este de a oferi o nouă perspectivă asupra securității naționale a Indiei independente. Despre acest subiect nu s-a scris foarte mult, deși este unul foarte complex și care merită dezbătut. Pentru a obține rezultatul dorit, am realizat o prezentare a conflictelor, pe care le avea India după independență cu Pakistan și China, o legătură care, a avut impact asupra istoriei sale. Prezentarea a fost urmată de menționarea urmărilor acestor conflicte.

Noutatea subiectului constă, în încercarea de a identifica și înțelege raportul dintre cauza și efectul menționate anterior. Iar rezultatul cauzalității se dorește a se materializa în ideea că, partiția Indiei continuă să fie o umbră asupra securității naționale a subcontinentului, care este încă amenințat de viitoare conflicte pe plan intern, dar și extern.

India după independență. India de după independență a fost definită de un schimbul masiv de populație cu Pakistanul, urmare a partiției, de războiul indo-pakistanez din 1947, de probleme legate de integrarea teritorială și administrativă a statelor princiare și de insurgența comunistă (Chandra, 2008).

Integrarea refugiaților, perturbarea economică și resursele inadecvate, conflictele comunale continue (deoarece mai mult de 10% din populația Indiei era musulmană) și izbucnirea războiului nedeclarat cu Pakistanul, pentru Kashmir, sunt câteva dintre provocările cu care s-a confruntat noua stăpânire.

La 26 noiembrie 1949, Adunarea Constituantă a adoptat Constituția Indiei. La 26 ianuarie 1950, India a devenit republică democratică suverană, cu Dr. Rajendra Prasad, ca președinte al Republicii Indiei și Jawaharlal Nehru, ca prim-ministru. Guvernarea lui Nehru s-a caracterizat printr-o politică externă îmbunătățită și independentă (Walsh, 2006, p. 190). Sub presiunea celor două supraputeri, SUA și URSS, statele din Lumea a treia au simțit tot mai mult nevoia de a se organiza, a se alia politic, economic și militar, pentru a-și menține granița, neutralitatea și nealinierea. Politica lui Nehru a fost influențată de doi factori, nealinierea sau neutralismul și anticolonialismul.

India a jucat un rol important în mișcările multilaterale ale coloniilor și țărilor noi, independente, care s-au orientat spre Mișcarea de Nealiniere, India numărându-se printre co-fondatori (Șandru, 1978, p. 24). Într-o lume dominată politic, de alianțele Războiului Rece și economic, de capitalismul occidental și comunismul sovietic, India și celelalte țări membre în Mișcarea de Nealiniere au ales să fie neutre. Scopurile nealinerii, așa cum au fost articulate de Nehru și succesorii săi, au fost păstrarea libertății de acțiune a Indiei, la nivel internațional, prin refuzul de a alinia India cu orice bloc sau alianță, în special cu cele conduse de Statele Unite sau Uniunea Sovietică, cooperarea internațională ca mijloc de soluționare a disputelor internaționale și nonviolența. Într-o scrisoare, din ianuarie 1947, adresată lui K.P.S. Menon, Nehru afirma:

Politica noastră generală este de a evita încurcarea în lumea politică și de a nu ne alătura niciunui grup de puteri... . Cele două grupuri conducătoare azi sunt blocul rușilor și blocul angloamerican. Noi trebuie fim prietenoși cu amândoi și, totuși, să nu ne alăturăm. America și Rusia sunt extraordinar de suspicioși unul față de celălalt precum și față de alte țări. Asta face calea noastră dificilă și s-ar putea să fim bănuți că ne alăturăm oricărui bloc. Acest lucru nu poate fi susținut (Vinod, 1990, pp. 17-46).

Comunalism versus secularism. O provocare în domeniul securității naționale a fost lupta dintre comunalism și secularism,

izbucnită imediat după partiție. Potrivit Constituției, ca sistem de guvernare, India este o republică democratică, suverană, socialistă și laică.

Comunalismul este o ideologie care afirmă, că societatea este împărțită în comunități religioase, ale căror interese diferă. Desemnează încercările de a construi o identitate religioasă sau etnică, ceea ce duce la conflicte între oameni din comunități diferite și stimulează violența comunală între acele grupuri (Horowitz, 1985). A luat naștere în urma diferențelor de credințe și a anumitor tensiuni dintre comunități. Principiile unității și secularismului sunt amenințate de creșterea comunalismului și a casteismului. Aceste două elemente sunt mijloacele folosite de către partidele politice, pentru a câștiga puterea în Guvern. Conform acestora, indienii se împart pe baza comunității, castei și religiei.

Comunalismul este folosit de oamenii din clasele superioare și de elite, ca instrument de divizare și exploatare a identităților comunale ale coreligioșilor lor. De asemenea, lovește în rădăcinile democrației, secularismului și integrării naționale. Comunalismul a devenit o problemă serioasă, care planează astăzi asupra Indiei. S-a strecurat în toate nivelurile politicii indiene. În multe situații, statul însuși a acționat într-o manieră cu prejudecăți repressive, dedându-se la practici non-seculare.

Violența comunală implică persoane, aparținând a două comunități religioase diferite, mobilizate una împotriva celeilalte și purtătoare de sentimente de ostilitate, furie emoțională, exploatare, discriminare socială și neglijare socială. Fiindcă India este un loc în care cultura este diversă, în majoritatea zilelor și în majoritatea locurilor, membrii diferitelor grupuri se bucură de drepturile lor politice și civile de bază. Au libertatea de a-și urma propriile convingeri religioase.

Conviețuirea unor națiuni atât de diferite a dus la anumite tensiuni, generate de luptele pentru un anumit teren, de accesul la resurse limitate sau de rivalități politice. Uneori au avut loc incidente locale, cum ar fi luptele de stradă sau criminalitatea locală. De când politica a ajuns să fie comunalizată, violența comunală a crescut calitativ și cantitativ.

Printre consecințele comunalismului se numără omorurile pe scară largă și pierderile materiale suferite de popor. De asemenea, afectează minoritățile, creând suspiciuni asupra lor. De exemplu, atacurile teroriste islamice care au avut loc în întreaga lume, iar acum, din acest motiv, musulmanii sunt considerați o amenințare chiar și după multe eforturi pe care le-au făcut, pentru a dovedi că sunt o parte a societății. Pe lângă efectele pe care le are asupra societății, este o

amenințare pentru constituția Indiei, care prevede secularismul și toleranța religioasă. Locul, în care se produce o astfel de violență, lasă un mare impact asupra mentalității oamenilor, care au nevoie de mult timp pentru a depăși trauma. Din acest motiv, ei se simt distruși din punct de vedere emoțional.

În ciuda presiunii sentimentului comunal, naționalismul indian a rezistat, dar comunalismul s-a făcut vinovat de iscarea unor conflicte interetnice. S-a dorit ca situația să fie sub control, adoptându-se măsuri politice și administrative, menite să păstreze ordinea socială. Armata a fost prezentă în stradă și s-a ordonat poliției să acționeze împotriva grupurilor comunale, care apelau la jafuri și crime (Chandra, 2008). Guvernul Indiei a reușit să protejeze minoritatea musulmană, prin urmare, mulți musulmani au decis să rămână în țară. Comunalismul a fost slăbit, dar nu eliminat. Nehru știa că, era o problemă fundamentală a politicii indiene și principala amenințare a integrității teritoriale. A dus o luptă împotriva comunalismului, prin discursuri publice, emisiuni la radio, discuții în parlament. Comunalismul și fundamentalismul religios, care implică separatismul, în India sunt amenințările majore la adresa unui stat secular, fiind între provocările din domeniul securității naționale (Singh, 1994).

Relația cu China. Atacul din 1962. Odată cu independența Republicii India și formarea Republicii Populare Chineze (RPC), în anul 1949, una dintre politicile guvernului indian a fost aceea, de a menține relații cordiale cu China (Sen, 2020). Statele Unite nu acceptau recunoașterea Chinei Comuniste de către India, în anii 1950, nici faptul că, India aprobă reprezentanți chinezi în cadrul Națiunilor Unite. În anul 1950, China a ocupat Tibetul. Indiei nu i-a convenit, dar nu a reacționat. În 1954, China și India au încheiat un tratat, care conține cele cinci principii ale coexistenței pașnice, conform cărora, India a recunoscut dominația chineză în Tibet (Paranjpe, 2004).

Relațiile Indiei cu China au început să se deterioreze, începând cu 1959, odată cu refugiul lui Dalai Lama în India și cu disputa de la granița sino-indiană (Hoffman, 1990, pp. 101-104). În octombrie 1959, chinezii au atacat o patrulă indiană în Ladakh, iar în septembrie 1962, au atacat creasta Thagla, iar trupele indiene au fost strămutate. La 20 octombrie 1962, 13 posturi au fost capturate de chinezi, în Valea Galwan. Războiul s-a încheiat, când China a declarat încetarea focului, la 20 noiembrie 1962 și, în același timp, și-a anunțat retragerea la pretinsa *Linie actuală de control*, regiunea Aksai Chin mergând la China.

Relațiile chino-indiene au devenit dificil de prezis și mai dificil de gestionat după acest episod. După cum le-a caracterizat C. Raja Mohan, „Când există o relativă liniște în Tibet, India și China au relații destul de bune. Când tensiunile chino-tibetane cresc, relația Indiei cu China se îndreaptă spre sud.”(Sikri, 2011). Astfel de tensiuni reflectă conflicte etnice în interiorul Tibetului, iar ciocnirile dintre clerul tibetan și autoritățile locale chineze și politica lui Dalai Lama sunt adesea în afara controlului orașelor Beijing și Delhi.

Anul 1962 a lăsat Indiei și Chinei o zonă încă disputată, declanșatoare de războaie. Astfel, până în prezent, China continuă să revendice statul indian Arunachal Pradesh, în timp ce New Delhi își dorește teritoriul Aksai Chin, controlat de chinezi. Această dispută continuă să împiedice înțelegerea dintre cele două țări, în ciuda a aproape un sfert de deceniu de negocieri și a vizitei, în 2003, a primului ministru Atal Bihari Vajpayee în China. În plus, disputa teritorială a dus la militarizarea periculoasă a graniței chino-indiene, în special, în zonele disputate. Ambele părți au construit infrastructură de transport, piste de aterizare și avanposturi și au desfășurat un număr mare de trupe la graniță, inclusiv o forță specială paramilitară, tibetană, angajată de serviciul de informații al Indiei. Rezultatul a dus la nenumărate confruntări și chiar lupte între soldații indieni și chinezi.

Sfârșitul frăției chino-indiene a cristalizat și a consacrat suspiciunile și stereotipurile, pe care fiecare parte le avea față de cealaltă. Până în prezent, Beijingul suspectează că India, cu ajutorul SUA, se străduiește să-i submineze dominația în Tibet, pentru a echilibra puterea în creștere a Chinei. Aceste suspiciuni au fost sporite, doar de găzduirea de către India a lui Dalai Lama și de îmbunătățirea recentă a relațiilor dintre SUA și India.

La rândul ei, India încă vede China ca o putere naționalistă, agresivă, care încearcă să domine Asia și una care, ar putea lovi din nou pe neașteptate, la fel ca în 1962. Desigur, recenta asertivitate a Chinei în problema graniței și acumularea militară întărește astfel de temeri. Aceste stereotipuri s-au dovedit un obstacol major, în construirea unei relații chino-indiene puternice și stabile.

Războiul, din 1962, a încărcat relațiile chino-indiene cu un puternic sentiment de rivalitate, care a modelat politicile externe ale ambelor țări. Căutând să echilibreze cealaltă parte, fiecare țară a creat relații, care acționează ca un contrapunct față de cealaltă. Rivalitatea a determinat, de asemenea, ambele părți să concureze pentru influența la periferiile lor, în special, în Birmania și Nepal, și să deranjeze răspândirea

influenței celeilalte aproape de granițele lor. Prin urmare, Delhi a fost adesea obsedat de pătrunderea chineză în Asia de Sud și de „colierul de perle” aflat în jurul granițelor maritime ale Indiei, în timp ce Beijingul este supărat de implicarea tot mai mare a Indiei în Asia de Sud-Est și în special în Marea Chinei de Sud.

Episodul conflictului dintre India și China este unul care ne arată că India, chiar și după independență, a fost implicată în lupte pentru stabilirea granițelor. Deși războiul cu Pakistan a fost semnificativ pentru protejarea securității și identității naționale, conflictul sino-indian a însemnat o piedică în păstrarea națiunii unite.

Conflictele cu Pakistan: 1947/1965/1971. Cea mai mare provocare a securității naționale a Indiei independente a fost conflictul cu Pakistan, un conflict atât politic, cât și interetnic. După cum am mai menționat, India a fost împărțită în zone preponderent hinduse și zone locuite de musulmani. Nu a fost doar o despărțire geografic-politic, ci și religioasă.

Aproape imediat după obținerea independenței, au izbucnit tensiunile dintre India și Pakistan. Istoria a înregistrat trei mari lupte duse între Pakistan și India actuală. După împărțire, statele princiare au avut dreptul de a alege cui să i se alăture dintre India și Pakistan sau dacă doresc să rămână independente. În cazul zonei Kashmir, războiul din 1947, numit și Primul Război din Kashmir, a fost cauzat de faptul că Maharaja nu era hotărât la ce stat să adere. Pakistanul se temea că Maharaja din statul princiar Kashmir va adera la India. Prin urmare, forțele islamice, cu sprijinul armatei Pakistanului, au atacat și au ocupat părți ale statului princiar, forțând Maharaja să semneze *Instrumentul de aderare* al statului princiar la Dominionul Indiei pentru a primi ajutor militar indian. Trupele indiene au ajuns în Srinagar chiar înainte ca acesta să cadă în mâinile invadatorilor. India a făcut plângere la ONU împotriva agresiunii pakistaneze. Încurajate de britanici, care continuau să aibă un resentiment față de Congres și pentru că voiau ca Pakistanul să fie o linie de apărare împotriva URSS, Statele Unite s-au aliniat cu Pakistanul (Hagerty, 1986). Fiindcă nu era sprijinită nici de URSS, India a cerut un armistițiu.

În Kashmir au avut loc alegeri în urma cărora s-a votat pentru aderarea la India. India a câștigat controlul a aproximativ două treimi din stat (valea Kashmirului, Jammu și Ladakh), în timp ce Pakistanul a câștigat aproximativ o treime din Kashmir (Azad Kashmir și Gilgit-Baltistan) (Hagerty, 2005, p. 161). Un război groaznic a izbucnit în întreg

statul până la încetarea focului, în 1948. Foști camarazi din vechea armată indiană s-au trezit luptându-se între ei. Problema Kashmirului rămâne încă nerezolvată și este cauza multor presiuni pe subcontinent astăzi.

O sursă a tensiunii dintre cele două state a fost simțul insecurității printre hindușii din Bengalul de Est, indus de caracterul comunal al sistemului politic din Pakistan. Acest lucru a dus la migrarea lor și atacurile asupra musulmanilor în vestul Bengalului. Nehru a îndemnat Pakistanul să pună capăt atacurilor comunale asupra hindușilor pentru a rămâne în Bengalul de Est. La 8 aprilie 1950, Jawaharlal Nehru și Liaqat Ali Khan, primul ministru al Pakistanului, au semnat un pact pentru a rezolva problema protecției minorităților. Pactul s-a confruntat cu puternica dezaprobare a comunaștilor hinduși. Astfel, migrarea hindușilor a continuat.

Prin comunicatul din 20 august 1953, Nehru a fost de acord să țină un plebiscit în Kashmir, când a afirmat că zona Kashmir nu este o zonă care trebuie schimbată, ci are o existență individuală, pe care oamenii săi trebuie să o guverneze. Pakistan s-a alăturat CENTO și SEATO și a semnat un pact militar cu SUA, în 1954, spre ghinionul Indiei. În 1955, a început să apară suportul Uniunii Sovietice în problema Kashmirului, în cadrul Națiunilor Unite. URSS își folosea dreptul de veto, în Consiliul Securității Națiunilor Unite pentru a bloca rezoluțiile nefavorabile Indiei în privința Kashmirului (Mastny, 2010).

Acesta nu a fost singurul conflict, în 1965 având loc un atac militar al Indiei asupra Pakistanului de Vest. Acest război a izbucnit în urma Operațiunii Gibraltar din Pakistan, care a fost creată pentru a infiltra forțele în Jammu și Kashmir cu scopul de a grăbi o insurgență împotriva guvernării Indiei (Lyon, 2008, p. 82). La 5 august 1965, între 26.000 și 33.000 de soldați pakistanezi au trecut *Linia de control* îmbrăcați ca localnici și se îndreptau către diferite zone din Kashmir. Conflictul dintre cele două țări s-a încheiat după ce a fost declarată încetarea focului în urma intervenției diplomatice a Uniunii Sovietice și SUA și emiterea ulterioară a Declarației de la Tașkent, acord de pace între India și Pakistan, semnat în 1966 (Bajwa, 2013, p. 362).

Bătălia din 1971, care a dus la nașterea Bangladeshului, a fost unică prin faptul că nu a implicat problema Kashmirului, ci a fost mai degrabă precipitată de criza creată de bătălia politică care se desfășura în fostul Pakistan de Est (acum Bangladesh) între șeful Mujibur Rahman, liderul Pakistanului de Est și Yahya Khan și Zulfikar Ali Bhutto, liderii Pakistanului de Vest. Acest lucru a culminat cu declararea independenței

Bangladeshului față de sistemul de stat al Pakistanului. În urma *Operațiunii Searchlight*, lansată de Pakistanul de Vest către Pakistanul de Est, și a violențelor din Bangladesh din 1971, aproximativ 10 milioane de bengalezi din Pakistanul de Est s-au refugiat în India vecină, care a intervenit. După o lovitură preventivă pe scară largă a Pakistanului, au început luptele între cele două țări. Pakistanul a atacat granița de vest a Indiei cu Pakistan, dar armata indiană și-a menținut cu succes pozițiile. Armata indiană a răspuns mișcărilor armatei pakistaneze în vest și a avut câteva victorii. În două săptămâni de lupte intense, forțele pakistaneze din Pakistanul de Est s-au predat comandamentului comun al forțelor indiene, ceea ce a dus la crearea Republicii Populare Bangladesh. Acest război s-a încheiat cu un număr mare de victime, în urma conflictelor India-Pakistan, precum și cel mai mare număr de prizonieri de război. După acest război, cele două state au semnat Acordul Simla, care recunoștea o linie de control în Kashmir și care a dus la încheierea unor relații bilaterale benefice amândurora.

Concluzii

Studiul de față și-a propus să expună problemele de securitate cu care India s-a confruntat după independență și încă se confruntă. Desigur, aceste probleme au la rădăcină diferite cauze. În legătură cu primul subiect abordat, comunalism versus secularism, cauzele sunt evidente: rezultatul partiției, disputele religioase și violențele survenite din varii motive. Comunalismul a dus deseori la violențe în masă și ură între oameni. Din cauza comunalismului, poporul nu își îndeplinește îndatoririle față de națiune, este o amenințare la unitatea și integritatea națiunii, promovează ura în rândul comunităților și împarte poporul pe linii comunitare.

Un al doilea moment care a sensibilizat și afectat siguranța națională a subcontinentului indian a fost disputa dintre China și India. Războiul de graniță a insuflat neîncredere profundă și un puternic sentiment de rivalitate între cele două părți. Iar anul 1962 a fost punctul culminant al unei lupte mai mari între China și India, care a pus capăt prieteniei *Chini-Hindi Bhai Bhai*, frăția chino-indiană.

De la împărțirea Indiei Britanice în 1947 și crearea Indiei și Pakistanului, cele două țări din Asia de Sud au fost implicate în mai multe războaie, trei mai semnificative, precum și în multe lupte la graniță și în conflicte militare. Disputa pentru Kashmir a fost cauza, directă sau indirectă, a tuturor conflictelor majore dintre cele două țări, cu excepția războiului indo-pakistanez din 1971, unde conflictul a apărut din cauza

tulburărilor din fostul Pakistan de Est (acum Bangladesh). Războiul dintre India și Pakistan reprezintă, în continuare, un război fără sfârșit.

Pentru a-și atinge scopurile, respectiv păstrarea securității, menținerea stabilității și a prosperității, India independentă a folosit o gamă variată de instrumente și modalități, de concepte și perspective diplomatice. De la politica de nealinie din perioada Războiului Rece, India și-a propus să își păstreze integritatea și securitatea națională. Independența obținută a declanșat creșterea constantă a economiei și a populației. Fiind o țară cu peste un miliard de oameni, o primă prioritate a noii India a fost dezvoltarea socio-economică. În același timp, India considera că, un nivel asigurat de stabilitate regională este necesară acestei dezvoltări. India a urmat, în mod tradițional, o politică largă de apărare defensivă. Cu toate acestea, evoluțiile militare și ostilitățile în creștere cu Pakistanul au determinat-o să treacă la o strategie de prevenire a războiului. Deși, s-a ferit de declanșarea unui război, împrejurările cauzate de problemele cu Kashmir și cu alte zone au implicat-o direct în conflicte interstatale, dar și interetnice.

Pe plan intern, India s-a confruntat cu o populație musulmană din ce în ce mai agitată, în special în regiunile vestice și în Kashmir, la care se adaugă dispute etnice și rasiale persistente și certuri între caste și grupuri etnice. Au loc mai multe insurgențe sprijinite de puteri externe ca și Pakistan sau China. Pe plan extern, India a înfruntat provocări venite din partea statelor vecine. Zonele comune cu Pakistan și China au fost mereu o iscoadă a disputelor. După atâția ani, India încă se confruntă cu consecințele devastatoare ale evenimentelor din 1947. Partiția Indiei continuă să aibă o amprentă asupra securității naționale, care este amenințată în continuare de conflicte interetnice.

Referințe bibliografice:

1. Bajwa, F. (2013). *From Kutch to Tashkent: The Indo-Pakistan War of 1965*. London: Hurst Publishers.
2. Chatterji, J. (2007). *The Spoils of Partition: Bengal and India, 1947–1967*. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Chaurasia, R. S. (2002). *History of Modern India, 1707 A. D. to 2000 A. D.* New Delhi: Atlantic Publishers and Distributors.
4. Cohen, S. P. (2004). *The Idea of Pakistan*. Brookings Institution Press.
5. Dalrymple, W. (2015). *The Bloody Legacy of India Partition*. (www.newyorker.com).

6. Dr. Bates, C. (2011). *The Hidden Story of Partition and its Legacies*. BBC.
7. Ferguson, N. (2003). *Empire: how Britain made the modern world*. London: Allen Lane.
8. Ghose, S. (1993). *Jawaharlal Nehru, a biography*. New Delhi: Allied Publishers.
9. Hagerty, D. (2005). *South Asia in World Politics*. Rowman & Littlefield.
10. Hagerty, D.T. (1985). *The development of American defense policy toward Pakistan, 1947-1954*. The Fletcher School of Law and Diplomacy. 10(2), 217-242.
11. Hajari, N. (2017). *Midnight's Furies: The Deadly Legacy of India's Partition*. Gloucestershire: Amberley Publishing.
12. Hoffman, S. A. (1990). *India and the China Crisis*. Berkeley: University of California Press.
13. Horowitz, D.L. (1985). *Ethnic Groups in Conflict*. London: University of California Press.
14. Jain, J. C. (1987). *Gandhi, the Forgotten Mahatma*. Delhi: Mittal Publications.
15. Jalal, A. (1994). *The Sole Spokesman: Jinnah, the Muslim League and the Demand for Pakistan*. Cambridge: Cambridge University Press.
16. Kosinski, L.A., Elahi, K.M. (ed.) (1985). *Population Redistratation and Development in South Asia*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company.
17. Lyon, P. (2008). *Conflict between India and Pakistan: an encyclopedia*. California: ABC-CLIO.
18. McGrath, A. (1996). *The Destruction of Pakistan's Democracy*. Oxford: Oxford University Press.
19. Menon, V. P. (1957). *Transfer of Power in India*. Princeton: Princeton University Press.
20. Paranjpe, V. V. (2004). *Panchsheel: The untold story*. Hindustan Times. <https://www.hindustantimes.com/india/panchsheel-the-untold-story>
21. Pardesi, M.S. (2015). *Violent Punjab, Quiescent Bengal, and the Partition of India*. Indiana University Bloomington.
22. Roychoudhury, H.P. (2020). *India My Country under Modi*. Notion Press.
23. Sen, T. (2020). *Relations between the Republic of China and India, 1937-1949*. Routledge Handbook of China-India Relations.
24. Singh, M.S. (1994). *Secularism and communalism in India: dialectics and dilemmas*. The Indian Journal of Political Science. 55(2). 91-98.
25. Symonds R. (1950). *The Making of Pakistan*, London: Faber & Faber.
26. Șandru, V. (1978). *Mișcarea de Nealinieri*. București: Editura Politică.
27. Talbot, I. (2009). *Partition of India: The Human Dimension*. Cultural and Social History. 6 (4), 403-410.

28. Talbot, I., Singh, G. (2009). *The Partition of India*, Cambridge: Cambridge University Press.

29. Vinod, M.J. (1990). *Attitudes towards India: contrasting approaches of the United States and the Soviet Union*. *India Quarterly*. 46(1), 17-46.

30. Walsh, J.E. (2006). *A Brief History of India*, Infobase Publishing, 2006.

31. Zamindar, V. F.-Y. (2007). *The Long Partition and the Making of Modern South Asia: Refugees, Boundaries, Histories*, New York: Columbia

PERCEPȚII CU PRIVIRE LA SECURITATEA DATELOR CONFIDENȚIALE ÎN CADRUL REȚELELOR SOCIALE

Elena-Iuliana BULGARIU*

Abstract:

Nowadays, in a networked society, the culture of security on social media platforms involves not only understanding confidentiality and controlling data, but also complying with these rules of confidentiality about what, why and to whom information is shared. Understanding privacy influences how confidential data is disclosed and defines user behavior on Facebook and Instagram. The paper focuses on what motivates users to provide access to confidential data and the effects of this decision. We will look at the generational differences and analyze the reasons for Z, Y, X and Boomers generations to post confidential data on social networks. The inductive thematic analysis, conducted on the basis of the semi-structured individual interview that we used as a method of data collection, will help to identify users' attitudes towards data security. The research identified that the attitude of users towards data security is influenced by the behavior, lifestyle of the age segment, but also by the benefits that come with the disclosure of confidential data. We were able to identify that users concerned about privacy and personal data are more reluctant and either do not provide personal data or provide it incompletely. The higher the level of privacy concerns, the less personal data users provide. In other words, the higher the level of security culture on social networks, the lower the degree of exposure to confidential data. This paper is relevant because it provides an x-ray of the behavior of Z, Y, X and Boomers generations, users of social networks, to identify the level of security culture on Facebook and Instagram platforms in relation to understanding privacy and the limits of the social contract.

Keywords: *security culture, privacy, confidential data, social contract, social networks.*

Introducere

Într-o societate în rețea, controlul datelor nu este suficient pentru crearea și protejarea confidențialității în cadrul rețelelor de socializare. De aceea, conceptul de confidențialitate, în cadrul rețelelor de socializare, ia forma unui contract social. Această confidențialitate este

* Elena-Iuliana BULGARIU-student masterand în cadrul Facultății de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca.

privită ca un construct complex, care schimbă societatea și impune utilizatorilor un anumit mod de a o folosi. În momentul în care, oamenii percep contractul social ca fiind unul fiabil, utilizatorii au mai multă încredere în el și sunt mai predispuși să partajeze informații personale; acest aspect crește interacțiunea din online. Cu toate acestea, atunci când utilizatorii percep contractul social a fi mai puțin fiabil, din cauza colectării sau utilizării informațiilor personale, acest lucru le poate influența negativ atitudinea față de securitatea datelor, dar și comportamentul în cadrul rețelelor de socializare. Astfel, atunci când un utilizator de Facebook și/sau Instagram percepe contractul social ca fiind mai puțin de încredere, își poate adapta comportamentul pentru a-și proteja confidențialitatea și implicit datele personale. Înțelegerea confidențialității influențează modul în care se divulgă datele confidențiale și influențează atitudinea față de securitatea datelor. Cultura de securitate, în cadrul platformelor de socializare, nu presupune doar înțelegerea confidențialității și controlul datelor, ci și respectarea acestor norme de confidențialitate cu privire la ce, de ce și cui sunt împărtășite informațiile. Astfel, decizia de a oferi acces la aceste date confidențiale atrage după sine efecte ale acestei atitudini și oferă o înțelegere a nivelului culturii de securitate, în cadrul rețelelor de socializare.

Cercetarea se concentrează pe ce anume îi determină, pe utilizatori, să ofere acces la datele personale și pe efectele acestei decizii. Vom urmări diferențele generaționale și vom analiza, în baza contractului social, perspective importante asupra motivației comportamentului, în cadrul rețelelor sociale. Vom discuta despre ce anume i-a motivat, să împărtășească aceste informații și cum influențează această decizie atitudinea din online, a generațiilor Z, Y, X și Boomers. Analiza va contribui la explicarea motivelor intrinseci și extrinseci, pe care utilizatorii platformelor de socializare le vor menționa în interviul individual semistructurat. De asemenea, vom identifica, pe baza binomului confidențialității și socializării, care stă la baza contractului social, faptul că, respectarea confidențialității implică și înțelegerea normelor de confidențialitate cu privire la ce, de ce și cui sunt împărtășite informațiile în cadrul rețelelor de socializare. Totodată, lucrarea va contribui la literatura, limitată, cu privire la efectele atitudinii față de securitatea datelor, în cadrul Facebook și Instagram.

Această lucrare se va baza pe o analiză tematică, în care constatările celor 28 de interviuri semistructurate vor fi interpretate și vor ajuta, la înțelegerea atitudinii oamenilor față de securitatea datelor

personale, în cadrul rețelelor de socializare. Pentru ca rezultatul interpretării datelor calitative să fie mai precis, am realizat o analiză a opiniilor utilizatorilor de Facebook și Instagram, pe categorii de vârstă, după cum urmează: 17-24 ani, 25-40 ani, 41-59 ani. Fiecare interval corespunde unei anumite generații. Generația Z se referă la populația născută de la sfârșitul anilor '97 până în anii 2012, Generația Y, născută 1981-1996 și Generațiile X (1965 și 1979/80) și Boomers (1946 și 1964), pe care le-am luat ca pe un singur segment în această cercetare, deoarece se raportează la fel, cu privire la datele confidentiale. Am ales să realizez o astfel de analiză, pe segmente de vârstă, întrucât fiecărei generații i se poate atribui un set de valori, din care se poate desprinde o percepție general valabilă, pentru un segment de vârstă și un anumit caracter în mediul online. Această lucrare va utiliza o abordare calitativă, întrucât oferă un context general și amplu pentru a observa și a înțelege realitatea. În cadrul cercetărilor calitative se urmărește o credință comună, conform căreia, înțelegerea cadrului general pune la dispoziție observarea atitudinii societății, din România, față de datele cu caracter personal din cadrul rețelelor de socializare Facebook, respectiv Instagram.

Am identificat faptul că, utilizatorii de rețele sociale sunt conștienți de faptul că divulgă date cu caracter personal, însă în schimbul nevoii de a face parte dintr-o comunitate, de a comunica, cedează datele personale în baza contractului social. Utilizatorii de rețele sociale cedează datele lor personale pentru că au beneficii de pe urma acestora, susținând faptul că protecția confidențialității în baza acestui contract încurajează o creștere a partajării datelor confidentiale fără a se teme că le poate fi atinsă securitatea datelor în vreun fel. Totodată, utilizatorii preocupați de confidențialitate și de datele cu caracter personal sunt mai susceptibili și fie nu furnizează date cu caracter personal, fie le furnizează incomplete. Cu cât este mai mare nivelul de preocupare asupra confidențialității, cu atât utilizatorii furnizează mai puține date cu caracter personal. Mai mult decât atât, înțelegerea eronată a confidențialității poate fi o reprezentare a paradoxului confidențialității, întrucât este o contradicție între două variabile: preferințele de confidențialitate și activitățile de protecție a confidențialității.

Lucrarea este relevantă pentru că analizează modul în care oamenii înțeleg și folosesc rețelele de socializare. De asemenea, pentru că oferă o radiografiere, pe generații, a atitudinilor utilizatorilor de rețele de socializare în raport cu confidențialitatea și limitele contractului social. Cu alte cuvinte, se desprind percepțiile cu privire la securitatea

datelor confidențiale în cadrul rețelelor de socializare și se identifică nivelul culturii de securitate în cadrul acestora din urmă.

Obiectiv

Această secțiune se concentrează pe ce anume îi determină pe utilizatori să ofere acces la datele personale și efectele acestei decizii. Mai exact, am urmărit și desprins ipoteze de cercetare ce ne ajută la a răspunde întrebării de cercetare; întrebare ce urmărește efectele preocupărilor privind securitatea datelor cu caracter personal asupra deciziei de a oferi acces la datele confidențiale. Vom urmări diferențele generaționale și vom analiza, în baza contractului social, perspective importante asupra motivației comportamentului în cadrul rețelelor sociale. Vom discuta despre ce anume i-a motivat să împărtășească aceste informații și cum influențează această decizie atitudinea din online a generațiilor Z, Y, X și Boomers. Analiza va contribui la explicarea motivelor intrinseci și extrinseci, pe care utilizatorii platformelor de socializare le vor menționa în interviul individual semistructurat. De asemenea, vom identifica, pe baza binomului confidențialității și socializării, care stă la baza contractului social, faptul că, respectarea confidențialității implică și înțelegerea normelor de confidențialitate cu privire la ce, de ce și cui sunt împărtășite informațiile în cadrul rețelelor de socializare. Lucrarea va contribui la literatura, limitată, cu privire la efectele atitudinii față de securitatea datelor, în cadrul Facebook și Instagram.

Pe baza narațiunii contractului social utilizatorii se bucură de libertatea de a face parte dintr-o comunitate, de a socializa (Elgesem D, 1996, p. 51), de a face schimb de informații, având și un interes în colectarea informațiilor, precum și în schimbul de informații în mediul online (Singleton S, 1998, p. 30-32). Astfel spus, scopul/scopurile comunității în care sunt partajate informațiile primează și dictează, în fața confidențialității informațiilor colectate sau dezvăluite în cadrul rețelelor de socializare. Totodată, se poate observa faptul că, preocupările legate de pierderea identității sunt cel mai frecvent asociate cu utilizarea rețelelor sociale pentru a distribui și a afla informații despre ceilalți (Kelly Quinn, 2016, p. 63). Acest lucru înseamnă că, utilizatorii de rețele sociale sunt conștienți de faptul că, divulgă date cu caracter personal, însă, în baza contractului social, membrii împărtășesc implicit și responsabilitatea de a păstra informațiile personale partajate (Hartzog W, 2011, p. 46). De aici se poate extrage prima ipoteză și anume: părțile

bune sau beneficiile pe care le văd utilizatorii în platforme (Facebook și Instagram) influențează decizia acestora de a oferi date personale.

Pe de altă parte, persoanele divulgă informații în cadrul unei rețele de socializare, fără a se teme că aceste comportamente îi face vulnerabili. O a doua ipoteză face referire la faptul că, unele persoane divulgă datele confidențiale în cadrul acestor rețele de socializare, fără să se teamă că această decizie are implicații asupra securității datelor. Cu alte cuvinte, indiferența/neglijența, cu privire la confidențialitatea datelor de care dau dovadă utilizatorii, ne indică faptul că, suntem siguri de modul în care oamenii percep contractul social.

O a treia ipoteză statuează următorul lucru: cu cât este mai mare nivelul de preocupare asupra confidențialității, cu atât utilizatorii furnizează mai puține date cu caracter personal. Utilizatorii preocupați de confidențialitate și de securitatea datelor cu caracter personal sunt mai reticenți și fie nu furnizează date cu caracter personal, fie le furnizează incomplete (Baruh Lemi, 2017, pp. 4). Această îngrijorare a indivizilor pentru confidențialitatea informațiilor din cadrul rețelelor sociale ne indică faptul că, există o relație între preocupările legate de confidențialitate și percepțiile asupra riscurilor, pe de o parte, și adaptarea comportamentului oamenilor, privind securitatea datelor în cadrul rețelelor de socializare, pe de altă parte (Baruh Lemi, 2017, pp. 4).

Metoda de cercetare

Acest capitol va prezenta selecția cazului, datele și metodele utilizate, pentru a înțelege ce efect are atitudinea față de securitatea datelor asupra deciziei oamenilor de a oferi acces la datele confidențiale pe Facebook și Instagram.

Selecția cazurilor

Această lucrare se concentrează pe România, care poate fi considerată un studiu de caz unic, întrucât studiile de caz unic sunt selectate pentru a înțelege lumea în funcție de un caz individual dintr-o anumită populație (Seawright J, 2008, pp. 295). Totodată, studiile de caz unic implică un număr limitat și reprezintă o caracteristică sau un comportament al unei populație (Seawright J, 2008, pp. 295). România poate fi considerată un studiu de caz tipic, deoarece, în ansamblu, utilizarea unui studiu de caz tipic oferă o perspectivă a unui fenomen extins și este reprezentativ pentru o varietate de cazuri. Acest caz ajută la înțelegerea fenomenului în ansamblul său și determină, totodată, un set de valori reprezentative (Seawright J, 2008, pp. 295). În cazul de față,

Împărțirea persoanelor intervievate pe generații, în cadrul acestui studiu, va reflecta cum se raportează indivizii de diferite vârste la securitatea datelor, cu precădere a datelor personale, în cadrul rețelelor de socializare. Vom analiza această atitudine în cadrul rețelelor Facebook, respectiv Instagram. Cazul tipic mai este folosit și pentru a identifica ce efect are această atitudine asupra deciziei indivizilor de a oferi acces la datele confidențiale de pe Facebook și Instagram.

România este un caz reprezentativ pentru analiză, din mai multe motive. În primul rând, numărul utilizatorilor de Facebook din România a atins punctul culminant în martie 2021, la 12,57 milioane de utilizatori, iar până în martie 2021 existau peste 5,3 milioane de utilizatori Instagram în România. În al doilea rând, pentru că utilizatorii acestor rețele de socializare generează și consumă informații în cadrul acestor platforme. Întrucât indivizii sunt entități sociale, aceștia își dezvăluie diferite imagini ale sinelui, în cadrul rețelelor de socializare. Mai degrabă, indivizii se adaptează mai multor euri pentru a se potrivi unui anumit mediu social, unei societăți și valorilor interumane. În acest context, indivizii care trăiesc într-o societate, în care rețelele de socializare joacă un rol foarte important, utilizatorii pot manifesta diferite comportamente pentru a-și exprima multiple aspecte ale sinelui, dezvăluind date confidențiale în cadrul rețelelor de socializare. În al treilea rând, ilustrează modul în care, generațiile se raportează la informațiile/datele cu caracter personal, din cadrul rețelelor de socializare.

Metoda de colectare a datelor

Această lucrare va utiliza o abordare calitativă, întrucât oferă un context general și amplu pentru a observa și a înțelege realitatea (Silverman, D, 2019, pp.30). În cadrul cercetărilor calitative se urmărește o credință comună, conform căreia, înțelegerea cadrului general pune la dispoziție observarea atitudinii, societății din România, față de datele cu caracter personal din cadrul rețelelor de socializare Facebook, respectiv Instagram. Pe lângă acest aspect, abordarea calitativă permite testarea ipotezelor (Chigbu U.E, 2019, pp. 1-3), evidențiind totodată, flexibilitatea metodelor calitative.

O metodă calitativă, pe care am folosit-o, este cea a interviurilor individuale semistructurate, ca metodă de bază pentru colectarea datelor. Interviuul semistructurat are trei caracteristici majore: capacitatea de a adresa întrebări clarificatoare, menținerea unei relații armonioase cu persoana intervievată și totodată, stabilirea unei relații

transparentă și empatică cu receptorul (Noaks L., Wincup, E, 2004, pp. 80). Acestea din urmă ne-au ajutat ca dialogul să fie unul activ. Interviuurile semistructurate s-au bazat pe un ghid, care ne-au permis să modelăm interviurile, oferindu-i în același timp respondentului un confort și libertate de răspuns (Bryman, A, 2016, p. 38). Interviuurile individuale au asigurat confidențialitatea, anonimatul și s-au desfășurat atât în format fizic, cât și telefonic. Interviuurile au reprezentat o metodă prin care, cu ajutorul întrebărilor de follow up, conversația să fie una eficientă (Brinkmann, S, 2014, pp. 278-300) și să ofere o clarificare asupra unor aspecte ale răspunsurilor celor intervievați (Brinkmann, S, 2014, pp. 278-300). Conversațiile apropiate și active i-au permis, de asemenea, respondentului să genereze introspecții și confesiuni autentice, verosimile; lucru ce a oferit date valide pentru cercetare (Bryman, A, 2016, p. 64). Pentru a putea obține date utile, ne-am folosit de „ascultarea activă”, în care am oferit intervievatului spațiu și libertatea de a discuta și de alocă semnificații. Punctul de vedere oferit de respondent mi-a permis, totodată, să înțeleg atitudini și decizia oamenilor de a oferi acces la datele personale (Brinkmann, S, 2014, pp. 278-300). Datele au fost codate și puse pe categorii, astfel încât, să dea impresia unor relatări tematice, ce prezintă realitatea interviuatorilor (Silverman, D, p. 217-218). Pe scurt, interviurile individuale semistructurate oferă o înțelegere aprofundată a opiniei, așteptărilor și experienței individuale (Propp, V.I., 1968, p. 321).

Pentru colectarea datelor am desfășurat 28 de interviuri semistructurate, aplicând interviurile pe eșantioane diferite, care să cuprindă mai multe categorii de vârstă sau chiar nivele de pregătire. Eșantioanele reprezentative mi-au permis să realizez inferențe mai ample. De exemplu: scopul cercetării calitative, așa cum am menționat în rândurile de mai sus, este să studieze un segment relativ mic al unei populații și de a-i cunoaște atitudinile și comportamentul (Arber, S., 1993, p. 38).

Pentru acest interviu s-a realizat împărțirea persoanelor interviuate pe generații. Acest fapt va arăta cum se raportează indivizii, de diferite vârste, la securitatea datelor personale în cadrul rețelelor de socializare, în speță Facebook și Instagram. Interviul cu respondenții s-a realizat prin eșantionare deliberată, utilizând metoda bulgărelui de zăpadă. Prin urmare, participanții au trebuit să se identifice, cu criteriile precum: utilizarea rețelelor de socializare și furnizarea de date cu caracter personal în cadrul acestora.

Acesta reprezintă punctele de vedere ale bărbaților și femeilor, cu o pondere de 50%, și respectiv 50%. Anexa 1 va surprinde numărul respondenților, vârstele acestora, genul, studiile, dar și mediul de proveniență. Fiecare dintre acești respondenți a fost chestionat, în legătură cu atitudinea sa față de datele lor personale, dar și cu privire la decizia lor de a oferi acces, la datele confidențiale pe Facebook și Instagram. În urma răspunsurilor primite, am putut surprinde mai multe teme, pe care le vom discuta în secțiunea următoare.

Metoda de analiză a datelor

Analiza din cadrul acestei lucrări se va baza pe o analiză tematică inductivă. În cadrul acesteia, se va realiza o analiză a datelor în funcție de punctele comune, a relațiilor și diferențelor dintre acestea (William Gibson, 2009, p. 127). Încă din terminologie, ne putem da seama de faptul că, analiza se va baza pe temele agregate datelor, astfel „tematic” face referire la scopul analizei (William Gibson, 2009, p. 127).

Există trei seturi generale de obiective în analiza tematică: examinarea punctelor comune, examinarea diferențelor și examinarea relațiilor. În cadrul primului obiectiv, se vor examina punctele comune, identificând datele care fac parte din aceeași categorie. În continuare, se vor examina diferențele – particularitățile datelor și contrastul dintre ele. În cele din urmă, examinarea relațiilor presupune analiza felului în care, diferite categorii de coduri se raportează unele la altele sau cât de specifice sunt caracteristicile individuale sau diferențele dintre date (William Gibson, p. 128-129). Analiza tematică presupune atât crearea de teme, cât și și codificarea datelor în raport cu aceste teme. Acest proces necesită înțelegerea datelor și totodată, abstractizarea ideilor mai largi (Andrew J. B, 2019, p. 3). Codarea datelor, din punct de vedere inductiv, implică o abordare de jos în sus, în care temele sunt identificate de la bază, din cadrul datelor (Gareth Terry, 2017, p. 22). Analiza tematică implică interpretarea codurilor și a temelor în cadrul datelor (Clarke V, 2017, pp. 297-298). În primul rând, datele sunt înțelese și transcrise de cercetător (Clarke V, 2017, pp. 297-298). În continuare, cercetătorul dezvoltă coduri în cadrul fiecărei transcrieri, care se referă la întrebarea de cercetare, acestea fiind apoi compilate, pentru a dezvălui temele subiacente. În cele din urmă, temele sunt abordate și explorate pe baza întrebării de cercetare. (a se vedea tabelul 1).

Tabelul 1: – Un exemplu ilustrativ de codare a temelor

Tema	Coduri / Subteme	Propozițiile care se potrivesc codurilor
Beneficiile rețelelor de socializare	interconectivitate, comunicare, informare, dezvoltare personala și profesională, credibilitate, necesitate, felicitări/urări, promovarea unui anumit produs, serviciu, gaming, job, partajarea de fotografii	„un mediu benefic pentru a-ți dezvolta cunoștințele, părerile și a-ți ține relațiile de prietenie pe termen lung.” „pot comunica cu persoanele dragi mie găsesc anunțuri pentru casă și grădină, rețete culinare” „au revoluționat și felul în care facem afaceri” „în zona de marketplace pentru ca cumpărătorul sau vânzătorul cu care vrei sa faci o afaceres -ar uita de multe ori pe contul tău dacă pari credibil.”
Indiferență cu privire la securitatea datelor		„Momentan, nu folosesc nicio metodă..nici nu mă pricep foarte bine la tehnologie...” „Nu...nu consider că sunt predispus riscului de a mi se folosi datele personale” „O parte din termeni i-am citit...o parte nu...i-am omis...nu m-au interesat” „Nu mă consider o persoana atât de importantă ca cineva chiar să-mi urmărească profilul sau să mă afecteze cu ceva faptul că mi-ar folosi datele personale. Chiar sincer nu

		m-am gândit la asta niciodată”
Conștientizarea riscului divulgării datelor confidențiale	fraudă, șantaj, cont fals, furt de date, hărțuirea online, urmărirea, monetizarea datelor, livrarea de date explicit online sau scurgeri de informații, pierderea conturilor bancare, a unor coduri, a unor parole, denigrarea imaginii	„s-ar efectua plăți utilizând cardul bancar...ăăă..în cadrul unor jocuri cu care m-am conectat la Facebook” „monetizarea datelor pentru ca în ziua de astăzi hackerii strâng date pentru monetizarea loc în criptomonede sau chiar în bani reali.” „exista unele linkuri dubioase care nu necesită accesare sau unele poze care pot interfera cu adresa de email sau nr de telefon.”
Necunoscători cu privire la securitatea datelor personale	neinformați	„nu mă pricep foarte bine la tehnologie” „Alte riscuri nu cunosc deocamdată. Nu folosesc nimic deocamdată.(ref la metoda de protejare a datelor personale”
Precauții cu privire la datele personale	restricționarea datelor personale	„Consider că nu ar trebui să dezvălui viața mea personală care s-ar putea încadra într-un anumit CV.” „încerc sa nu fac publice locațiile unde sunt ...să nu dăm check-in, să nu dăm un anunț ca am plecat din tara” „sunt de părere ca nu ar trebui publicate datele personale” „Prin folosirea și expunerea datelor doar prin rețele

		sigure...Nu am accesat rețele Wi-Fi în zone publice...pentru că și prin această metodă pot fi transferate date destul de ușor.”
Neîncrederea în rețelele de socializare		„Rețelele de socializare au luat o pantă descendentă, deoarece dezinformarea este foarte des vehiculată, cât și furtul de date și anumite ilicite prin care anumite persoane cum ar fi hackerii...ar dori să obțină aceste date personale în scopul monitorizării lor.” „Cred că indiferent de cât de mult spunem despre noi, oricum aceste platforme fac o analiză a comportamentului nostru în mediul online în funcție de urmărirea pe care le avem.” ”Uneori găsesc puțin impropriu modul lor de gestionare a datelor.”
soluționarea incidentelor sau posibilelor incidente de securitate	acțiuni, raport către Facebook/Instagram, acționare în instanță sau ar apela la Poliție, depinde de impact	„Aș invita și alte persoane din lista mea de prieteni să raporteze persoana respectivă, întrucât cu cât există mai multe asemenea raportări, contul respectiv va fi șters de către Facebook sau Instagram.” „Cred că într-o prima fază aș încerca să-mi închid contul, iar în momentul în

		care aş alege sa-mi deschid un nou cont pe aceeași platforma de socializare, cu siguranță aş fi ai atentă la datele pe care le-aş furniza. Iar dacă s-ar ajunge sa fiu victimă unui accident de amploare, cu siguranța s-ar ajunge la autorități.”
--	--	--

Pe scurt, selectarea cazului, colectarea datelor și metoda de analiză a datelor prezintă cadrul metodologic al acestei lucrări. Totodată, datele colectate și analizate mai apoi sunt cele pe baza cărora, pot obține răspuns la întrebarea de cercetare a acestei lucrări.

Rezultate

Acest capitol se va baza pe o analiză tematică în care constatările celor 28 de persoane chestionate pe baza unui interviu semistructurat vor fi interpretate prin intermediul temelor și codurilor pe care le-am identificat în capitolul anterior (conform Tabelului 1: Un exemplu ilustrativ de codare a temelor). Pentru înțelegerea atitudinii oamenilor față de securitatea datelor personale în cadrul rețelelor de socializare, vom interpreta opiniile populației din România. Astfel, se poate observa un set de valori și credințe reprezentative pentru a identifica modul în care se raportează un anumit segment de populație la datele personale de pe platformele de socializare (17-59 de ani-conform anexei 1). Pentru ca rezultatul interpretării datelor calitative să fie mai precis, am realizat o analiză a opiniilor cetățenilor pe categorii de vârstă după cum urmează: 17-24 ani, 25-40 ani, 41-59 ani. Fiecare interval corespunde unei anumite generații. Astfel, vom urmări Generația Z care se referă la populația născută de la sfârșitul anilor '97 până în anii 2012, Generația Y, născută 1981-1996 și Generațiile X (1965 și 1979/80) și Boomers (1946 și 1964) pe care le-am luat ca pe un singur segment în această cercetare, întrucât se raportează la fel cu privire la datele confidențiale. Am ales să realizez o astfel de analiză pe segmente de vârstă, deoarece fiecărei generații i se poate atribui un set de valori din care se poate desprinde o percepție general valabilă pentru un segment de vârstă/generație. Credințele, valorile și particularitățile fiecărei generații le-am clasificat, identificându-se astfel temele amintite în

capitolul anterior al acestei cercetări. Temele cuprind aspecte precum: beneficiile rețelelor de socializare, precauții cu privire la datele personale, indiferență cu privire la datele personale, conștientizarea riscului, soluționarea incidentelor sau posibilelor incidente de securitate. Analiza acestor teme servește la înțelegerea atitudinii oamenilor față de securitatea datelor personale în cadrul rețelelor de socializare. Acest aspect ne va ajuta să identificăm ce efect are atitudine față de securitatea datelor asupra deciziei utilizatorilor de a oferi acces la datele confidențiale de pe Facebook și Instagram.

Beneficiile rețelelor de socializare

Această temă, surprinsă din interviurile individuale semistructurate, confirmă prima ipoteza conform căreia, părțile bune sau beneficiile, pe care le văd utilizatorii în platforme (Facebook și Instagram) influențează decizia acestora de a oferi date personale. În schimbul nevoii de a face parte dintr-o comunitate, nevoii de comunicare, informare, dezvoltare personală și profesională, credibilitate, promovarea unui anumit produs, serviciu, sau chiar pentru gaming, pentru găsirea unui job, sau pentru partajarea de fotografii, utilizatorii sunt dispuși să-și expună datele personale în baza contractului social. Relațiile și interacțiunile dezvoltate sub forma unui acord reciproc în cadrul unei comunități de pe Facebook sau Instagram, cu privire la partajarea și utilizarea informațiilor/datelor personale ia forma unui contract social. Acest contract social, din mediul online, poate fi definit ca un acord de confidențialitate, în care utilizatorii rețelelor de socializare divulgă datele personale, în schimbul acestor beneficii pe care Facebook și Instagram le oferă. Protecția confidențialității, în baza contractului social încurajează o creștere a partajării datelor personale, deoarece obiectivul acestuia din urmă nu urmărește scopurile comunității: socializare și confidențialitate totodată. Datorită acestui lucru, se poate identifica o dorință de auto-divulgare și o nevoie de a împărtăși informații în cadrul acestor rețele întâlnită la 18/28 de persoane intervievate, care susțin faptul că, atât Facebook-ul, cât și Instagram-ul le aduc beneficii, odată cu partajarea datelor confidențiale: „Idea în sine este că aceste rețele nu mă obligă să dau datele personale, ci eu aleg să fac asta. Eu am niște reguli cărora, în momentul în care accept să fac parte din comunitate, mă conformez; accept.” (R13).

Segmentul de populație, cu vârste cuprinse între 17-24 ani, folosește aceste rețele preponderent pentru socializare, dar și pentru dezvoltare personală și profesională, pentru gaming sau pentru

partajarea de fotografii. Așa cum se poate deduce din: „...un aspect pozitiv ar fi facilitarea comunicării cu persoanele care se află la distanță cum ar fi: familia, colegii, până și profesorii...ăăă...Site-urile de socializare, cum ar fi Facebook, acum sunt folosite și pentru grupuri de facultate și se pot posta anumite documente, cursuri, sau chiar și tematici, bibliografia. Acestea rămân stocate, iar accesul este foarte facil (...) în cadrul unor jocuri cu care m-am conectat la Facebook” (R8).

Preocuparea legată de partea profesională a acestui segment de populație este subliniată de „Consider că este o ocazie bună de a interacționa cu prietenii, cu colegi sau cu oameni noi din diferite medii, specializări, cu diferite viziuni.” (R10). De asemenea „iei la cunoștință evenimente care se desfășoară în apropierea orizontului tău local...hmm...iei legătura și cu alte persoane din domeniul tău de interes.” (R7), „dar și un mod prin care-ți poți promova un anumit produs, serviciu...sau o metodă de a face bani” (R5). Un beneficiu care vine odată cu dezvăluirea datelor confidențiale este redibilitatea „în zona de marketplace pentru că, cumpărătorul sau vânzătorul cu care vrei să faci o afacere s-ar uita de multe ori pe contul tău dacă pari credibil. Mai mult pentru credibilitate ar ajuta dezvăluirea anumitor informații personale (...) să vad cu cine fac afaceri; să văd dacă e o persoană cu care aș vrea să interacționez în business” (R26).

Segmentul de populație 25-40, la fel ca segmentul 17-24, recunoaște faptul că, partajează datele personale pentru a socializa, pentru a se dezvolta din punct de vedere profesional, dar și pentru unele beneficii oferite de Marketplace a Facebook-ului. După cum se poate observa: „Ele nu doar că ne ajută să fim în contact cu prietenii sau...cu cunoștințele...dar au revoluționat și felul în care facem afaceri...sau felul în care ne găsim un job.” (R25). Ceea ce diferențiază aceste două generații este faptul că, cea cuprinsă între 25-40 este mai interesată de evoluția situației mediului înconjurător, de aceea în schimbul divulgării datelor personale, aceștia preferă să li se facă un profil în cadrul rețelelor de socializare și să primească diferite articole, din domeniul în care lucrează: „în ceea ce privește partea profesională, încerc să caut anumite articole cu privire la profesia mea și să mă informez.” (R19), preferă să primească știri/informări locale, sau chiar doresc să primească articole pentru ceea ce înseamnă administrarea și îngrijirea locuinței, întrucât majoritatea respondenților au întemeiate familii. Aceștia mărturisesc faptul că: „văd știri, văd vremea și sunt...fac parte din diferite grupuri pentru activități de grădiniță” sau faptul că „mă ajută și la marketplace să-mi găsesc unelte de folos” (R2). Generația Y poate fi caracterizată de o

dorință de a avea stabilitate, lucru ce-i determină pe utilizatorii Facebook și Instagram din acest segment, să se realizeze în carieră, să-și construiască o casă, o familie. Lucrurile acestea îi schimbă interesele și prioritățile acestei generații, lucru ce se poate observa din motivele pentru care, aceștia folosesc rețelele de socializare și divulgă datele confidențiale în cadrul acestora.

Segmentul 41-59, la fel ca segmentul anterior, 25-40, susțin că, beneficiile distribuirii datelor confidențiale sunt pentru a primi știri sau pentru alte articole, ce țin de partea administrativă a locuinței: „găsesc anunțuri de casă și grădină sau rețete culinare” (R3). Acest segment de populație, la fel ca celelalte două menționate anterior, recunosc faptul că, un beneficiu ce survine odată cu dezvăluirea datelor este cel al conectării cu ceilalți, de a relaționa: „e o metodă de a face oamenii să socializeze” (R15). Un aspect ce nu-l întâlnim la celelalte generații, segmentul 41-59 susține că, dezvăluirea datelor personale i-a ajutat să-și regăsească unii prieteni și colegi din liceu „ca să mă întâlnesc cu foștii colegi” (R20).

Această temă a surprins, pe segmente de vârstă, percepția oamenilor, în legătură cu beneficiile postării datelor confidențiale în cadrul Facebook și Instagram. Ceea ce am putut surprinde este faptul că, beneficiile pe care le aduc Facebook și Instagram, în urma dezvăluirii datelor personale, primează și dictează în fața confidențialității informațiilor.

Indiferență cu privire la securitatea datelor din cadrul Facebook și Instagram

Narațiunea contractului social are în vedere binomul confidențialității și socializării, susține faptul că, protecția confidențialității contractului social încurajează o creștere a partajării datelor personale, însă, unii oameni sunt indiferenți cu privire la riscurile ce pot apărea și iau în calcul, doar beneficiile amintite în cadrul primei teme (Nicole B. Ellison, Danah M. Boyd, 2013, pp. 151-172). Tocmai, pentru că protecția confidențialității contractului social încurajează o creștere a partajării datelor personale, există o înțelegere eronată, cu privire la confidențialitatea în cadrul acestor rețele de socializare. Unele persoane divulgă datele confidențiale în cadrul acestor rețele de socializare, fără să se teamă că această decizie are implicații asupra securității datelor. Această supoziție va fi tratată în această temă, pe segmente de vârstă. Modul în care, indiferența față de securitatea datelor, poate influența decizia oamenilor de a oferi acces la datele confidențiale este o ipoteză ce se poate deduce din mărturiile respondenților.

Astfel, am putut deduce faptul că, segmentul de vârstă 25-40, dar și segmentul 41-59 sunt cele mai indiferente, cu privire la securitatea datelor în cadrul Facebook și Instagram, iar 7/15 persoane din aceste generații susțin că, pe lângă faptul că nu folosesc nicio metodă, prin care să-și securizeze datele confidențiale „Momentan nu folosesc nicio metodă” (R1) sau „Nu folosesc nimic deocamdată. Nu folosesc o metodă de protecție anume ” (R21), aceștia nu citează nici politica de utilizare a datelor a Facebook și Instagram: „Cine citește atâtea pagini și cu scris mărunț!” (R15). Acest lucru arată faptul că, aceste segmente de populație au o înțelegere eronată asupra confidențialității, divulgând date personale precum: „numele, locația, număr de telefon, email” (R18) sau „nume, prenume, studii, locul de munca, ăăă...și locația, orașul, data nașterii...” (R22).

De asemenea, întrebarea 5: „Cum caracterizați nivelul dumneavoastră de securitate pe aceste platforme de socializare având în vedere datele personale expuse pe profilul de Facebook/Instagram?”, din cadrul interviului, am putut evalua nivelul de securitate al datelor, al persoanelor din cadrul acestui studiu. Rezultatele pot confirma permissa pe care am enunțat-o anterior, conform căreia, segmentele de vârstă 25-40 și 41-59 au un nivel mediu de securitate a datelor confidențiale. Pentru segmentul 25-41, 8/10 persoane menționează faptul că, au un nivel mediu spre scăzut, ceea ce înseamnă că, metodele folosite pentru protejarea datelor confidențiale nu sunt direct proporționale cu volumul datelor dezvăluite. Mai exact, riscurile la care se expun odată cu dezvăluirea unor astfel de date sunt mari, ceea ce înseamnă că, nivelul de securitate, așa cum l-au caracterizat respondenții, este mediu spre scăzut. „Cred că este vulnerabil...că-mi poate fura datele. Mă expun la riscuri...” (R1). Segmentul 41-59 afirmă faptul că, 4/6 persoane au un nivel mediu al securității datelor, iar 2/6 unul scăzut. De aici se poate deduce, așa cum a surprins și un respondent, faptul că, „Nivel foarte scăzut fiindcă nu am niciun control asupra datelor.” (R6). Ce am putut deduce, pe baza acestor răspunsuri, ale interviurilor individuale semistructurate este faptul că: cu cât indiferența este mai mare, cu atât nivelul de securitate al datelor este mai scăzut; ipoteza a putut fi dedusă pe baza răspunsurilor segmentului de populație 25-40, 41-59, utilizatori de Facebook și Instagram, ceea ce înseamnă că, acest aspect îi caracterizează întru totul. „Ăăă...Daaa...Nu mă consider o persoană atât de importantă ca cineva chiar să-mi urmărească profilul sau să mă afecteze cu ceva faptul că mi-ar folosi datele personale. Chiar, sincer, nu m-am gândit la asta niciodată. ...Mediu, cred eu.” (R22). Acest lucru

implică o expunere mai mare la riscurile și incidente de securitate, ce pot avea un impact mare asupra datelor confidențiale. Indiferența cu privire la securitatea datelor, pe care am putut-o desprinde pe baza interviurilor individuale semistructurate, este o atitudine general valabilă, reprezentativă pentru segmentele de populație 25-40, respectiv 41-59.

Conștientizarea riscului divulgării datelor confidențiale

Dacă segmentele de vârstă cuprinse între 23-40, respectiv 41-59 se identifică a fi mai indiferente, din cadrul acestui studiu cu privire la securitatea datelor confidențiale, segmentul de vârstă 17-22 este cel care, are un nivel de securitate a datelor ridicat și cel care, conștientizează cel mai bine riscurile divulgării datelor confidențiale. Totodată, se poate testa ipoteza conform căreia, cu cât este mai mare nivelul de preocupare asupra confidențialității, cu atât utilizatorii furnizează mai puține date cu caracter personal. Astfel, în baza răspunsurilor întrebării 5: „Cum caracterizați nivelul dvs. de securitate pe aceste platforme de socializare având în vedere datele personale expuse pe profilul de Facebook/Instagram?”, se poate observa faptul că, pentru segmentul 17-22, majoritatea celor intervievați au un nivel ridicat de securitate al datelor confidențiale. Majoritatea populației intervievate, care se încadrează în segmentul 17-22 menționează faptul că, nedezvăluirea datelor confidențiale în cadrul acestor platforme de socializare este cel mai important lucru, pentru a împiedica materializarea unui risc în incident de securitate. Nivelul de securitate al datelor pentru acest segment de vârstă este evaluat prin raportarea la volumul datele confidențiale, pe care îl alege să le ofere în cadrul rețelelor de socializare. „În decursul timpului nu am postat foarte multe lucruri personale. Am încercat să evit vârsta, data nașterii...informații cu...date cu caracter personal, informații bancare.” (R25). Majoritatea respondenților spun: „Susțin, și mai ales în grupurile de prieteni, familiale, susțin ideea conform căreia nedezvăluirea datelor este un beneficiu. Consider că o dată de naștere pe care tu o postezi pe social media sau o anumită locație în care te aflii poate să devină un dezavantaj în momentul în care o persoana poate să te urmărească și să încerce să-ți producă anumite daune.” (R9). De asemenea, segmentul de vârstă 17-24 menționează: „consider că nivelul de securitate este unul destul de ridicat, fiindcă totul este restricționat în așa fel încât să fie văzut doar de lista mea de prieteni” (R7).

Cu toate că generația aceasta consideră că, nivelul securității datelor personale din cadrul rețelelor de socializare, a putut identifica

riscuri, precum: monetizarea datelor, livrarea de date explicit online sau scurgeri de informații, pierderea conturilor bancare, a unor coduri. De exemplu: „s-ar efectua plăți utilizând cardul bancar...ăăă..în cadrul unor jocuri cu care m-am conectat la Facebook” (R8); „Riscuri în ceea ce privește..cum spuneam mai devreme...monetizarea datelor pt că în ziua de astăzi hackerii strâng date pt monetizarea lor în criptomonede sau chiar în bani reali. Cele mai multe date pot să spun că sunt cele provenind din mediul sănătății. Ele sunt cele mai bine căutate și cele mai bine plătite. După aceea vin datele personale cum ar fi : adresa, numărul de telefon, adresa de email.” (R9).

Necunoscători cu privire la securitatea datelor

Segmentele de vârstă cuprinse între 23-41 și 41-59 rămân cele pe care le putem caracteriza a fi necunoscătoare, în materie de rețele de socializare. Generația Y (23-41) și Generațiile X și Boomers (segmentul de vârstă 41-59) sunt necunoscătoare și neglijente în același timp, cu privire la securitatea datelor personale, întrucât aceste generații, când vine vorba de tehnologie, atât Baby Boomers, cât și Generațiile X și Y au cunoscut o educație diferită, au socializat diferit și și-au întreprins activitățile profesionale, în mare parte, fără mijlocirea tehnologiei în comparație cu Generația Z. Generațiile Boomers și X, de exemplu, utilizează tehnologia, pentru a-i ajuta să consume informațiile din cadrul rețelelor de socializare. „Să văd grupurile mele de prieteni, grupurile în care sunt înscris pe Facebook ...și cam atât.” (R16). Unii sunt de părere: „Personal, nu văd să aducă un plus consistent în relațiile dintre oameni. E ceva superficial.” (R20). Tehnologia, pentru Millennials (Generația Y) este utilizată mai mult sau mai puțin pentru conexiuni, interacțiuni și uneori socializare. Generațiile Boomers și X au adoptat cu succes noile tehnologii, dar nu sunt la fel de confortabile cu tehnologia, în comparație cu celelalte generații. În condițiile acestea, s-a putut observa din analiza temelor anterioare, faptul că, nivelul de indiferență/neglijență este cel care influențează decizia oamenilor de a-și securiza datele personale, din cadrul Facebook și Instagram. Pe lângă acestea, putem spune că, și nivelul studiilor influențează decizia oamenilor de a oferi acces la datele confidențiale. Un alt aspect este cel care evidențiază faptul că, nivelul studiilor este direct proporțional cu nivelul de securitate al datelor confidențiale, din cadrul Facebook. Astfel, cei cu studii medii, au mărturisit, că „Nu prea cunosc...” (R2) sau „Nu folosesc nimic deocamdată. Nu folosesc o metodă de protecție anume ” (R21), iar majoritatea nu știu să utilizeze foarte bine tehnologia. „nu mă pricep

foarte bine la tehnologie” (R2), „Mă conectez prin email, dar nu...nu l-am creat eu.” (R18). Așa cum a surprins și tema „Indiferență cu privire la securitatea datelor”, segmentul de vârstă 23-40, dar și segmentul 41-59 sunt cele mai indiferente cu privire la securitatea datelor, în cadrul Facebook și Instagram, pentru că 7/18 persoane din aceste generații susțin că, pe lângă faptul că majoritatea au probleme cu utilizarea tehnologiei, așa cum se poate observa din mărturiile respondenților, aceștia din urmă nu folosesc nicio metodă, prin care să-și securizeze datele confidențiale

Precauții cu privire la datele personale

Se poate observa faptul că, cei preocupați de confidențialitate și de datele cu caracter personal sunt mai reticenți și fie nu furnizează date cu caracter personal, fie le furnizează incomplete, sau într-un număr redus. O altă ipoteză, care se afirmă este: cu cât este mai mare nivelul de preocupare asupra confidențialității, cu atât utilizatorii furnizează mai puține date cu caracter personal. Răspunsurile primite în cadrul interviurilor semistructurate vin să demonstreze și să întărească acest lucru. De asemenea, segmentul de populație, care a identificat cele mai multe riscuri este conștient asupra pericolului la care se poate expune, de aceea este precaut, își ia măsuri, și astfel, nivelul de securitate al datelor în cadrul rețelelor de socializare, se poate caracteriza ca fiind unul ridicat. Cei cu vârste cuprinse între 17-24 (Generația Z-nativi digitali) este cel mai precaut segment de populație din studiul nostru, întrucât „consider că nu ar trebui să dezvălui viața mea personală care s-ar putea încadra într-un anumit CV” (R8) sau pentru că „sunt de părere ca nu ar trebui publicate datele personale” (R9). De aceea, „Nu am accesat rețele wi-fi în zone publice...pt că și prin această metodă pot fi transferate date destul de ușor.” (R13) sau „încerc să nu fac publice locațiile unde sunt” (R28).

Neîncredere în rețelele de socializare

Pe lângă faptul că, odată cu divulgarea datelor confidențiale utilizatorii beneficiază de avantaje de pe urma acestei decizii, există și persoane care își declară, în acest interviu, neîncrederea în rețelele de socializare. Acestea consideră, că „uneori găsesc puțin impropriu modul lor de gestionare al datelor” (R25). Pe baza acestei supoziții s-a putut desprinde o nouă ipoteză de cercetare: nivelul neîncrederii în rețelele de socializare influențează decizia oamenilor de a oferi acces la datele confidențiale. De aceea, „Cred că indiferent de cât de puțin spunem

despre noi, oricum aceste platforme fac o analiză a comportamentului nostru în mediul online, în funcție de urmărirea pe care le avem.” (R14).

Cultura de securitate în cadrul rețelelor de socializare

Cetățeanul, ca membru al societății civile, este generator, utilizator și apărător al securității atât la nivel național, dar și la nivelul organizațiilor, în a căror activitate este implicat. Aceste organizații trebuie să își protejeze datele, angajații și resursele, într-un mediu în care, competiția poate recurge la metode disimulate, pentru a-și păstra avantajele sau a profita de vulnerabilități (2021). Consolidarea culturii de securitate permite cetățenilor să înțeleagă rolul acestora în societate, plecând de la premisa că, securitatea este un bun comun.

Această lucrare a intenționat să exploreze variabilele ce influențează decizia oamenilor de a oferi acces la datele confidențiale de pe Facebook și Instagram, dar și identificarea nivelului culturii de securitate în cadrul rețelelor de socializare, în raport cu gradul expunerii datelor confidențiale și a metodelor de securizare al acestora. Aceste variabile/teme au fost identificate pe baza celor 28 de interviuri individuale semistructurate și ulterior, analizate în acest capitol, după cum urmează: Beneficiile rețelelor de socializare, indiferență cu privire la securitatea datelor, conștientizarea riscului divulgării datelor confidențiale, necunoscători cu privire la securitatea datelor personale, precauții cu privire la datele personale și neîncrederea în rețelele de socializare. În urma analizei acestor variabile am putut confirma două dintre ipotezele pe care le-am enunțat în fază incipientă: părțile bune sau beneficiile pe care le văd utilizatorii, în platformele Facebook și Instagram, influențează decizia acestora de a oferi date personale, dar și cu cât este mai mare nivelul de preocupare asupra confidențialității, cu atât utilizatorii furnizează mai puține date cu caracter personal; mai exact, cu cât nivelul de conștientizare este mai mare, cu atât volumul datelor confidențiale va fi mai mic. De asemenea, alte două ipoteze pe care le-am putut desprinde, în urma interpretării datelor calitative: cu cât indiferența față de securitatea datelor este mai mare, cu atât volumul de date personale este mai mare, dar și ipoteza conform căreia, nivelul studiilor influențează decizia utilizatorilor de a oferi acces la datele confidențiale de pe Facebook și Instagram.

Percepțiile asupra securității datelor personale din cadrul rețelelor de socializare, care stau să confirme sau să infirme aceste ipoteze menționate anterior, pot totodată, să determine nivelul culturii de securitate. Cercetarea a identificat faptul că, atitudinea utilizatorilor

față de securitatea datelor este influențată de apartenență, comportamentul și stilul de viață al segmentului de vârstă 17-24 – Generația X, segmentului de vârstă 25-40 – Generația Y și segmentului de vârstă-generațiile X și Boomers. Pentru că atât Baby Boomers, cât și Generațiile X și Y au cunoscut o educație diferită, în comparație cu Generația Z, acestea din urmă au adoptat cu succes noile tehnologii, dar nu sunt la fel de confortabile cu tehnologia, în comparație cu celelalte generații. Când vorbim despre generația Z, Gen Tech, post-Millennials, iGeneration, tehnologia și rețelele de socializare fac parte din viața lor. Aceștia au mărturisit că, prin divulgarea datelor confidențiale, în cadrul Facebook și Instagram, pot beneficia de dezvoltare personală și profesională. Cu toate acestea, generația Z este cea care are un nivel de securitate al datelor ridicat și cel care conștientizează cel mai bine riscurile divulgării datelor confidențiale. 17-24 de ani este cel mai precaut segment de populație din studiul nostru, și majoritatea își iau măsuri pentru a-și proteja datele personale din cadrul Facebook și Instagram, îndemnând și alte persoane să facă același lucru. Generația Z menționează faptul că, nedezvăluirea datelor confidențiale, în cadrul acestor platforme de socializare, este cel mai important lucru pentru a împiedica materializarea unui incident de securitate. Generația Y poate fi caracterizată de o dorință de a avea stabilitate, aspect ce influențează interesele și prioritățile acestei generație. Tendința aceasta se poate desprinde din motivele pentru care aceștia folosesc rețelele de socializare și divulgă datele confidențiale în cadrul acestora. Segmentul 41-59, la fel ca segmentul anterior, 25-40, susțin că, beneficiile distribuirii datelor confidențiale sunt pentru a primi știri sau pentru alte articole ce țin de partea administrativă a locuinței. Dacă, pentru Generația Z, securitatea datelor este un deziderat în cadrul rețelelor de socializare, Generațiile Y, X și Boomers sunt mai indiferente și neglijente, cu privire la securitatea datelor în cadrul Facebook și Instagram. Majoritatea dintre aceștia mărturisesc faptul că, nu folosesc nicio metodă prin care să-și securizeze datele confidențiale și nici nu citesc politica de utilizare a datelor a Facebook și Instagram. În condițiile acestea, s-a putut observa, din analiza temelor anterioare, faptul că, nivelul de indiferență este cel care influențează atât decizia oamenilor de a oferi acces la datele personale, dar și securitatea datelor confidențiale din cadrul Facebook și Instagram. Tot din cauza indiferenței utilizatorii ajung să fie necunoscători, cu privire la securitatea datelor personale, întrucât influențează dorința de a ști ce metode să utilizezi pentru a proteja datele sau pentru a soluționa o amenințare sau un incident de securitate.

Se poate desprinde faptul că, protecția confidențialității, în baza contractului social, încurajează o creștere a partajării datelor personale, deoarece obiectivul acestuia din urmă urmărește scopurile comunității: socializare și confidențialitate totodată. Datorită acestui lucru, se poate identifica o dorință de auto-divulgare și o nevoie de a împărtăși informații, în cadrul acestor rețele, întâlnită la toate categoriile de vârstă. De asemenea, nevoile psihologice fundamentale modelează comportamentul, și crește interacțiunea din online. Altfel spus, conform teoriei autodeterminării, ce combină diferențele individuale cu motivația, se afirmă faptul că, satisfacerea nevoilor psihologice fundamentale modelează comportamentul, și crește interacțiunea din online. Teoria susține că, nevoile individuale ale unui individ se încadrează în trei categorii principale: competență (dorința de stăpânire), relaționare (dorința să aibă grijă de alții și să aibă o relație cu alții) (Richard M Ryan, Edward L Deci, 2000, p. 68-78). Prin cele spuse se demonstrează că, utilizarea rețelelor sociale crește sentimentele de conectivitate și satisface nevoile individuale de relaționare. Tocmai pentru că protecția confidențialității contractului social încurajează o creștere a partajării datelor personale, există o înțelegere eronată cu privire la confidențialitatea, în cadrul acestor rețele de socializare. Unele persoane divulgă datele confidențiale în cadrul acestor rețele de socializare, fără să se teamă că această decizie are implicații asupra securității datelor. Modul în care, indiferența față de securitatea datelor poate influența decizia oamenilor de a oferi acces la datele confidențiale, poartă numele de paradoxul confidențialității, în literatura de specialitate sau discrepanța, dintre pretenția oamenilor de a se preocupa de confidențialitatea lor și comportamentul lor real online, care nu reflectă aceste preocupări afirmă că, persoanele în cauză continuă să împărtășească informații personale și nu se angajează să-și protejeze confidențialitatea (Philip Fei Wu, 2018, pp. 212-215). Mai precis, este un paradox al modului în care, rețelele de socializare au posibilitatea de a-i face pe oameni să se simtă mai conectați unul cu celălalt, să-și divulge datele personale și sinele propriu, care pot crește stima de sine și sentimentele de fericire .

Concluzii

Cercetarea a identificat faptul că, atitudinea utilizatorilor față de securitatea datelor este influențată de comportamentul, stilul de viață al segmentului de vârstă, dar și de beneficiile venite odată cu dezvăluirea datelor confidențiale. Astfel, am putut identifica faptul că, indiferența cu

privire la securitatea datelor confidențiale influențează decizia de a oferi acces la acestea, în cadrul rețelelor de socializare. De asemenea, cei care conștientizează riscurile la care se supun odată cu divulgarea datelor personale, pe platformele de socializare, au un nivel de date mic expuse în cadrul acestora. Această atitudine îi determină pe unii dintre utilizatori, să ia anumite măsuri pentru protecția datelor în cadrul Facebook și Insagram. Mai mult decât atât, la unii dintre utilizatori se întâlnește o oarecare precauție, cu privire la decizia de a oferi acces la datele confidențiale.

Cu toate că internetul a devenit un element definitoriu caracteristic generației Z, care mai este recunoscută a fi generația Tech sau cea a nativilor digitali, aceasta din urmă are o atitudine activă. Tinerii sunt cei mai precauți în mediul online, conștientizând riscurile la adresa securității datelor confidențiale. Tot aceștia sunt cei care își iau cele mai multe măsuri de protecție, îndemnând și alte persoane să-și protejeze datele. Generația Z menționează faptul că, nedezvăluirea datelor confidențiale în cadrul acestor platforme de socializare este cel mai important lucru, pentru a împiedica materializarea unui risc în incident de securitate. Generația Y poate fi caracterizată de o dorință de a avea stabilitate, Segmentul 41-59, la fel ca segmentul anterior, 25-40, susține că, beneficiile distribuirii datelor confidențiale sunt pentru a primi știri sau pentru alte articole ce țin de stilul de viață și de preocupările acestora. Pentru că generațiile acestea nu au cunoscut încă de mici tehnologia, acest fapt îi determină să aibă o înclinație mai mare de a recupera perioada aceasta, observând o dependență față de social media, care contribuie activ, partajează, caută și consumă conținut pe platformele de socializare. Pe lângă faptul, că sunt activi în cadrul rețelelor, divulgă o cantitate foarte mare de date confidențiale, cum ar fi numărul de telefon, email, locația, studiile și conținut media. Această atitudine pe care o au față de securitatea datelor, se poate caracteriza a fi una de neglijentă, întrucât majoritatea dintre aceștia mărturisesc faptul că, nu folosesc nicio metodă prin care să-și securizeze datele confidențiale și nici nu citesc politica de utilizare a datelor a Facebook și Instagram. În condițiile acestea, s-a putut observa din analiza temelor anterioare, faptul că, nivelul de indiferență este cel care influențează atât decizia oamenilor de a oferi acces la datele personale, dar și securitatea datelor confidențiale din cadrul Facebook și Instagram.

Pentru segmentul 17-22, majoritatea celor intervievați au un nivel ridicat de securitate al datelor confidențiale, întrucât menționează faptul că, nedezvăluirea datelor confidențiale în cadrul acestor platforme

de socializare este cel mai important lucru, pentru a împiedica materializarea unui incident de securitate. Nivelul de securitate al datelor, pentru acest segment de vârstă, este evaluat prin raportarea la volumul datele confidențiale, pe care îl alege să le ofere în cadrul rețelelor de socializare. Tot acest segment al populației este cel care conștientizează și identifică riscurile din cadrul rețelelor de socializare. Acest fapt este datorat înțelegerii de către aceștia a securității și a riscurilor, vulnerabilităților și amenințărilor din cadrul rețelelor de socializare. Cu toate că Generațiile Boomers și X au adoptat cu succes noile tehnologii, acestea nu se simt confortabile cu tehnologia, în comparație cu celelalte generații. În condițiile acestea, s-a putut observa, din analiza temelor anterioare, faptul că, nivelul de indiferență/neglijență este cel care influențează atât de mult decizia oamenilor de a-și securiza datele personale din cadrul Facebook și Instagram.

De aceea consider că, este util ca și celelalte generații să cunoască implicațiile unei atitudini neglijente cu privire la datele confidențiale, întrucât amenințările, riscurile și vulnerabilitățile pot avea impact la nivel individual, societal, național chiar.

Un nivel ridicat al culturii de securitate poate preveni materializare vulnerabilităților în amenințări și, totodată, prevenirea trecerii unui astfel de eveniment de la nivelul individului la nivel național.

Traietoriile cercetărilor viitoare, care pot fi făcute pe baza constatărilor din lucrarea aceasta, sunt cele legate de Generația Z, întrucât, doresc să urmăresc modul în care, aceste percepții cu privire la securitatea datelor confidențiale în cadrul rețelelor de socializare au un impact asupra mediului în care își desfășoară activitatea profesional.

Referințe bibliografice:

Cărți și articole

1. Andrew J. B. Fugard, Henry W. W. Potts, "Thematic Analysis", în: Paul Atkinson et al., *Sage Research Methods Foundations*, vol. 1, 2019, p. 3.
2. Arber, S., "The research process", în: N. Gilbert (ed.), *Researching Social Life, London, Sage*, 1993, pp. 38.
3. Baruh Lemi, Secinti Ekin, Cemalcilar Zeynep, "Online Privacy Concerns and Privacy Management: A Meta-Analytical Review", în: *Journal of Communication*, vol. 67, nr. 1, 2017, pp. 4.

4. Brinkmann, S., "Unstructured and Semi-Structured Interviewing", in Leavy, P. (ed.) *The Oxford Handbook of Qualitative Research*. Oxford: Oxford University Press, 2014, pp. 278-300.
5. Brinkmann, S., "Unstructured and Semi-Structured Interviewing", în: Leavy, P., Ed. *The Oxford Handbook of Qualitative Research*. Oxford: Oxford University Press, 2014, pp. 278-300.
6. Bryman, A., "Social Research Methods", în: Oxford: Oxford University Press., 2016, p. 64.
7. Bryman, A., *Social Research Methods*, Oxford, Ed. Oxford University Press, 2016, p. 38.
8. Chigbu U.E., "Visually Hypothesising in Scientific Paper Writing: Confirming and Refuting Qualitative Research Hypotheses Using Diagrams", în: *Publications*, vol. 7, nr.22, 2019, pp. 1-18.
9. Clarke, V. and Braun, V., "Thematic analysis", în: *The Journal of Positive Psychology*, vol. 12, nr.3, 2017, pp. 297-298.
10. David SILVERMAN, *Interpretarea datelor calitative*, CA Publishing, 2018, p. 51.
11. Elgesem D., "Privacy, respect for persons, and risk", în: C. Ess (Ed.), *Philosophical perspectives on* Fried C., "Privacy", în: *The Yale Law Journal*, 1968, pp. 476-493.
12. Gareth Terry, Nikki Hayfield, Victoria Clarke, Virginia Braun, "Thematic analysis" în: Carla, Sage Publications Ltd, London Willig, Wendy Stainton Rogers, *The SAGE Handbook of Qualitative Research in Psychology*, vol. 2, 2017, p. 22.
13. Hartzog W., "Chain-Link Confidentiality", în: *Georgia Law Review*, vol. 657, 2011, p. 46.
14. Kelly Quinn, "Why We Share: A Uses and Gratifications Approach to Privacy Regulation in Social Media Use", în: *Journal of Broadcasting, Electronic Media*, 2016, pp. 61-86.
15. Nicole B. Ellison, Danah M. Boyd, "Sociality through Social Network Sites", în: W. H. Dutton (Ed.), *The Oxford Handbook of Internet Studies*, 2013, pp. 151-172.
16. Noaks L., Wincup, E., *Criminological Research: Understanding Qualitative Methods*. London, Ed. Sage, 2004, pp. 80.
17. Philip Fei Wu, "The privacy paradox in the context of online social networking: A self-identity perspective", în: *Journal of the Association for Information Science and Technology*, vol. 70, nr. 6221, 2018, pp. 207-217.
18. Propp, V.I., "Morphology of the Folktale, second revised edition", ed. L.A. Wagner. Austin, TX: University of Texas Press, 1968, pp. 321.
19. Richard M Ryan, Edward L Deci, "Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development and Well-Being", în: *American Psychologist*, vol. 55, nr. 1, 2000, pp. 68-78.
20. Seawright J., Gerring, J., "Case Selection Techniques in Case Study Research,,", în: *Political Research Quarterly*, vol. 61, nr. 2, 2008, pp. 295.

21. Silverman, D., *Doing Qualitative Research*, London, Sage, 2010, pp.217-218.
22. Silverman, D., *Interpreting Qualitative Data*, London, Ed. Sage Publications, 2019, pp.30.
23. Singleton S., "Privacy as censorship: A skeptical view of proposals to regulate privacy in the private sector", în: Cato Institute, 1998, pp.30-32.
24. William Gibson, Andrew Brown, *Working with Qualitative Data*, London, Sage, 2009, p. 127.

Surse web

25. Revista de Intelligence, *Parteneriatul cu societatea civilă. Educația de securitate*, <https://intelligence.sri.ro/parteneriatul-cu-societatea-civila-educatia-de-securitate/>, accesat la data de 14.04.2022.

Anexa 1**Prezentare generală a participanților**

Intervievat	Gen	Vârstă	Nivel de pregătire	Mediul de proveniență
1	Feminin	26	Studii medii	Rural
2	Masculin	35	Studii medii	Rural
3	Feminin	45	Studii medii	Rural
4	Feminin	17	Studii medii	Rural
5	Masculin	19	Studii medii	Rural
6	Masculin	49	Studii medii	Rural
7	Feminin	21	Studii superioare	Urban
8	Feminin	21	Studii superioare	Rural
9	Feminin	21	Studii superioare	Rural
10	Masculin	22	Studii superioare	Urban
11	Feminin	21	Studii superioare	Urban
12	Feminin	23	Studii superioare	Rural
13	Masculin	21	Studii superioare	Urban
14	Feminin	35	Studii superioare	Urban

Conferința Științifică Studențească

15	Masculin	46	Studii superioare	Urban
16	Masculin	43	Studii superioare	Rural
17	Feminin	31	Studii medii	Rural
18	Feminin	59	Studii medii	Rural
19	Masculin	24	Studii superioare	Urban
20	Masculin	50	Studii superioare	Urban
21	Masculin	33	Studii medii	Urban
22	Feminin	40	Studii superioare	Rural
23	Feminin	31	Studii medii	Urban
24	Feminin	31	Studii medii	Urban
25	Masculin	31	Studii superioare	Urban
26	Masculin	21	Studii superioare	Urban
27	Masculin	21	Studii superioare	Urban
28	Masculin	21	Studii superioare	Urban

PROPAGANDA VIZUALĂ A FEDERAȚIEI RUSE ÎN SPAȚIUL PUBLIC PRIVIND „MARELE RĂZBOI PENTRU APĂRAREA PATRIEI”

Dana SÎRBU (c. DRUGĂ)*

Abstract:

1. *Objective: The purpose of this paper is to present the main visual elements used by the Russian Federation propaganda in public space based on the narrative of the Great Patriotic War. At the same time, the paper analyzes the use of this narrative in Russian foreign policy. In this case, symbols such as the Ribbon of Saint George, military parades, but also monuments, parks and museums dedicated to the perpetuation of the narrative of the Great Patriotic War will be analyzed. The originality of the research idea lies in the fact that visual content analysis has been used as methodology on the contemporary visual propaganda of the Russian Federation on the Great Patriotic War.*

2. *Research method: The methodology of the paper addressed both qualitative research and quantitative research through visual content analysis and observation.*

3. *Results: The visual elements were classified and numbered according to the themes used: symbols, monuments, politicians, Vladimir Putin, historical photographs, military parades, events. Each element of these categories is analyzed and contextualized in terms of the goals and objectives of Russia's domestic and foreign policy.*

4. *Conclusion: Russian official propaganda presents the Soviet victory in World War II as the founding element of today's Russian identity. This victory, alive in popular memory, is used by Vladimir Putin's regime to justify its aggressive actions.*

Keywords: *propaganda, the Russian Federation, the Great Patriotic War, symbols, visual content analysis.*

Introducere

Conținutul vizual reprezintă o parte esențială a comunicării, fie că ne referim la comunicarea politică, socială, sau economică (Brantner, Lobinger, & Wetzstein, 2011), (Domke, Perlmutter, & Spratt, 2002); (Fahmy, Bock, & Wanta, 2014). Apariția tehnologiilor de comunicare digitală a făcut ca rolul elementelor vizuale în comunicare să fie mai proeminent, deoarece oamenii optează pentru conținut ușor de înțeles și împărtășesc imagini care captează atenția, prin intermediul canalelor de

* Student doctorand în cadrul Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”.

socializare (Alper, 2013), (Seo & Ebrahim, 2016). Agențiile de presă, organizațiile guvernamentale și companiile au încercat să optimizeze conținutul vizual pentru o comunicare eficientă.

Elementele vizuale sunt o componentă cheie a propagandei (Jowett & O'Donnell, 2019), (Green, 2014). De la monede antice, înfățișând imagini ale împăraților din Roma, afișe politice în timpul Primului și celui de-al Doilea Război Mondial, până la imaginile și videoclipurile din mediul online, imaginile sunt folosite pentru a transmite și crea „uimire și respect” și „un sentiment de putere” (Jowett & O'Donnell, 2019, p. p.327). Astfel, imaginile contribuie la maximizarea efectelor dorite, provocând emoții puternice. În studierea propagandei vizuale primează modul de organizare și prezentare a imaginilor pentru a convinge publicul, cu privire la un anumit subiect aflat în atenția societății. Totodată, mai multe studii aduc în discuție conceptul de *framing* sau teoria încadrării. Aceasta, se referă la capacitatea comunicatorilor de a prezenta și de a încadra o anumită problemă, astfel încât, să influențeze interpretarea și înțelegerea pe care publicul o va avea asupra subiectului discutat. Teoria încadrării consideră că, mass-media atrage atenția asupra anumitor evenimente și apoi le plasează într-un câmp de semnificație. Pe scurt, un cadru de știri poate afecta raționamentul unui individ, subliniind anumite aspecte ale realității și marginalizând alte aspecte în fundal: cadrul știrilor are o funcție selectivă. În acest fel, sunt sugerate anumite atribute ale problemei, judecăți și decizii (Scheufele D. A., 1999), (Scheufele & Tewksbury, 2007), (Melki, 2014).

Conținutul vizual prezent în mediul online poate evidenția opiniile politice, reacțiile, informațiile și evenimentele importante de pe scena internațională. Creșterea prezenței conținutului vizual de pe platformele de social media consacrate, cum ar fi Twitter, Facebook și Instagram evidențiază rolul, din ce în ce mai important, pe care îl joacă vizualul în vederea cercetării rețelelor sociale. De asemenea, imaginea are o mare putere socială și politică – în special imaginea digitală, care poate conduce la acțiuni politice și sociale, într-un timp mult mai scurt decât cele clasice (Harlow, 2014).

În ultimii 10 ani, lucrările academice despre propagandă și persuasiune s-au orientat către analiza vizualului, mai mulți autori examinând – și demonstrând – modalitățile prin intermediul cărora, se poate argumenta vizual (Cheles, 2010). Un argument vizual este un argument formulat, în primul rând, prin imagini care au scopul de a convinge publicul să creadă sau să facă ceva (Groarke, 2002). În

consecință, focusul empiric și analitic a fost extins de la analiza discursului verbal la includerea elementelor vizuale (Richardson & Wodak, 2009). În conformitate cu acest punct de vedere, presupunem că este posibilă afirmarea și apărarea vizuală a punctelor de vedere și că, dacă vrem să înțelegem impactul propagandei asupra comunității internaționale, analiza propagandei vizuale a actorilor politici este deosebit de importantă. Propaganda vizuală constituie un element cheie în campaniile politice, fie că este comunicată prin simboluri, imagini, fotografii ale oamenilor politici sau designul materialelor tipărite.

Marele Război pentru Apărarea Patriei

„Marele Război pentru Apărarea Patriei” reprezintă evenimentul desfășurat în perioada 1939-1945, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, și reflectă contraofensiva sovietică împotriva Germaniei naziste, cele mai importante bătălii având loc în orașele Stalingrad, Leningrad și Kursk. Ziua Victoriei, sărbătorită la 9 mai în Federația Rusă, este un element central al amintirii culturale a celui de-al Doilea Război Mondial în spațiul post-sovietic (Fedor, Lewis, & Zhurzhenko, 2017), (Trubina, 2010) (Bernstein, 2016).

„Conflictul cu Germania nazistă a primit numele oficial de „Marele Război pentru Apărarea Patriei”, pentru a evoca „Războiul Patriotic împotriva lui Napoleon”. Au apărut noi decorații, cu numele unor eroi din istorie – Ordinele Suvorov, Kutuzov și Nevski – iar în uniforme militare a fost reintrodus firetul aurit, trupele primind ordin să pornească la luptă cu strigătul «pentru patrie și pentru Stalin!»” (Sixsmith, 2016, pg. pp. 355-357).

Tradiția din prezent consacrată paradelor anuale de comemorare a Zilei Victoriei a fost introdusă la 9 mai 1995. În acea zi, Piața Roșie a organizat o paradă în care au defilat membrii forțelor armate și veteranii de război. În plus, o paradă contemporană cu echipament militar a avut loc în timpul deschiderii oficiale a Parcului Victoriei. Chiar dacă, folosirea simbolurilor sovietice era încă prezentă, până la cea de-a 50-a aniversare, victoria era privită ca o realizare fără ambiguitate a Federației Ruse. Parcul Victoriei, în sine, include elemente asociate cu valorile tradiționale ale popoului rus, în special ortodoxia – Sfântul Gheorghe fiind prezent la baza monumentului principal din Parcul Victoria.

Statuia Sfântului Gheorghe, care se află în piața principală a Parcului Victoriei de pe Dealul Poklonnaya simbolizează cele 1418 zile și

Fig. 1: Sfântul Gheorghe la baza monumentului Parcului Victoriei din Federația Rusă

noapți ale „Marelui Război pentru Apărarea Patriei”. Călare, eroul neînfricat lovește dragonul (un simbol al răului) cu o săgeată. Mult timp, Sfântul Gheorghe a fost văzut drept protectorul războinicilor ortodocși din Rusia. În plus, Sfântul Gheorghe este simbolul orașului Moscova.

Introducerea de către Boris Elțin a sărbătorilor anuale dedicate „Marelui Război pentru Apărarea Patriei” a

reprezentat un efort de stimulare a unei practici sociale, stabile în societate. În acest sens, în discursul său din 9 mai 1996, președintele Elțin face o asociere directă, între efortul din timpul războiului și eroii tradiționali ai istoriografiei naționale ruse, de la Alexander Nevsky¹ din secolul al XII-lea până la Marshall Kutuzov, care a condus lupta împotriva invaziei lui Napoleon din 1812.

Până la sfârșitul președinției lui Elțin în 1999, a avut loc o remodelare treptată a ceremoniei, în scopul de a o îndepărta de simbolismul sovietic. Formele, gradele și simbolurile militare s-au schimbat, revenind la cele de dinainte de perioada sovietică, iar discursurile dedicate celebrării Victoriei au vizat laudele pentru eroii de război, iar mențiunile referitoare la URSS au dispărut în cele din urmă în 1999.

Narațiuni asociate „Marelui Război pentru Apărarea Patriei”

Politica de remodelare și rescriere a istoriei Federației Ruse constă în idei și practici, menite să modeleze memoria colectivă și discursul istoric într-un mod care să servească intereselor politice ale elitei conducătoare (Wijermars, 2019). Este implementată de agenții de stat, instituții media controlate de stat, o parte din mediul academic și o rețea de organizații sociale. Politica memoriei se dorește a fi unul dintre instrumentele de legitimare a unui regim autoritar. Semnificația sa crește

¹ Tradițional recunoscut ca primul „erou” care a apărut ținuturile rusești de invadatorii străini.

ori de câte ori impactul altor factori de legitimare (economici, politici, sociali și internaționali) scade (Domańska & Rogoza, 2021).

Versiunea actuală a politicii ruse, a memoriei războiului, a luat naștere în timpul celui de-al treilea mandat prezidențial al lui Vladimir Putin (2012–2018) (Wijermars, 2019). Inaugurarea sa, ca președinte, a fost afectată de protestele politice în masă de la Moscova, care au durat câteva luni și au fost privite de elita conducătoare, ca rezultat al unei conspirații a serviciilor de informații occidentale. Președinția lui Vladimir Putin a fost umbrită și de încetinirea economică, care în anii următori a fost urmată de noi provocări: Revoluția Euromaidan la începutul anilor 2013 și 2014; sancțiunile occidentale impuse ca răspuns la agresiunea armată a Federației Ruse împotriva Ucrainei; criza financiară și economică din 2014–2016; și, în sfârșit, perspectiva stagnării economice pe termen lung (Domańska & Rogoza, 2021).

Din cauza naturii sistemului politico-economic rus, elita conducătoare nu poate folosi dezvoltarea economică și nivelul de trai ca bază ideologică pentru legitimarea sa. Mai mult, putem spune că regimul manifestă un vid ideologic evident, nereușind să formuleze o viziune atractivă asupra viitorului și acordă prioritate controlului politic asupra dezvoltării economice. Prin urmare, clasa conducătoare caută legitimitatea în sfera politicii externe, mai degrabă decât în cea internă. Cel mai important factor care influențează gândirea factorilor de decizie din Federația Rusă cu privire la politica externă decurge din prăbușirea imperiului sovietic. Elita conducătoare, condusă de interese specifice naturii autoritare a regimului și nereușind să pună bazele unei viziuni convingătoare asupra identității naționale ruse („ideea națională”), a decis să utilizeze **tema reînvierii identității internaționale tradiționale a Rusiei ca mare putere** (Adomeit, 1995). Această identitate rămâne ușor de înțeles și atrăgătoare pentru publicul rus. Politica memoriei istorice care reproduce în mare măsură paradigma sovietică a istoriei Rusiei, cu puternica ei impulsie anti-occidentală, este parte integrantă a acestui proiect. Reafirmarea obiectivelor de mare putere are un efect dublu: în primul rând, justificarea politicii externe agresive a Federației Ruse în ochii societății ruse; în al doilea rând, legitimarea ambițiilor de mare putere ale Rusiei în ochii comunității internaționale (Likhacheva, Makarov, & Makarova, 2015). Șabloanele sovietice au fost alese din mai multe motive. În primul rând, pentru proximitatea temporală a URSS cu statutul de superputere. În al doilea rând, pentru că oferă un set de simboluri gata făcute, pe care mulți cetățeni ruși încă îl prețuiesc și îl consideră semnificativ. În al treilea

rând, o astfel de alegere reflectă mentalitatea și servește intereselor Federației Ruse (Adomeit, 1995).

Din cauza filozofiei autoritare a puterii și culturii politice ruse împărtășite de elita conducătoare, narațiunea istorică oficială este puternic ideologizată. Formularea și promulgarea sa creează un „monopol asupra adevărului”, deoarece autoritățile restricționează în mod constant accesul la sursele din arhive și limitează libertatea cercetării istorice (Domańska M., 2017). Politica memoriei constituie un element important al propagandei susținute de stat: **faptele istorice și interpretările lor sunt subordonate intereselor politice ale factorilor de decizie** (FIDH, 2021).

Pe plan extern, interesele pe termen lung ale Federației Ruse sunt de natură strategică și includ (Menkiszak, 2019):

- acordul occidental la hegemonia rusă asupra zonei post-sovietice;
- revizuirea arhitecturii europene de securitate în conformitate cu interesele Federației Ruse (marginalizarea NATO; crearea unei zone tampon de securitate în Europa Centrală; asigurarea dreptului de veto pentru Federația Rusă în ceea ce privește aspectele referitoare la securitatea europeană);
- limitarea prezenței și influenței SUA în Europa;
- oportunități nerestricționate și necondiționate pentru dezvoltarea cooperării economice și politice cu Occidentul.

Narațiunea despre „Marele Război pentru Apărarea Patriei” este un instrument de legitimare a aspirațiilor de mare putere a Federației Ruse. Pentru a servi nevoilor actuale ale politicii externe a Federației Ruse, victoria din 1945 ocupă locul de mândrie, ridicând Uniunea Sovietică la statutul de superputere. Această narațiune poartă un puternic mesaj mesianic: înfățișează Uniunea Sovietică ca pe un stat care a îndeplinit o misiune unică de a salva lumea de răul absolut. După cum a declarat un oficial rus de rang înalt, *„Europa există astăzi datorită acelor soldați și ofițeri sovietici care au plătit prețul suprem pentru a-i permite dezvoltarea.”* Pierderea a peste 20 de milioane de cetățeni sovietici, ca urmare a războiului este exploatată ca un contraargument pentru a invalida narațiunile istorice ale statelor vecine, care afirmă că, în secolul XX au fost victimele expansiunii imperiale sovietice. Narațiunea oficială rusă a războiului este încadrată în termeni religioși – orice încercare de a pune sub semnul întrebării versiunea oficială a evenimentelor este stigmatizată drept „blasfemie”. De exemplu, actuala Strategie de Securitate Națională a Federației Ruse descrie încercările de „revizuire a

rolului Rusiei în istorie” drept o amenințare la adresa „securității culturale” a statului (Guler & Shakirova, 2021). În 2014, Parlamentul rus a adoptat o lege care incriminează „difuzarea de informații false în mod intenționat despre acțiunile Uniunii Sovietice în timpul celui de-al Doilea Război Mondial”. Acesta prevede o pedeapsă de până la cinci ani de închisoare ².

Pe de altă parte, cercetările și analizele istorice (Sixsmith, 2016), (Harrison, 2014), (Kramer, 2020), (Weiner, 1996) reliefează rolul și acțiunile Federației Ruse în cel de-al Doilea Război Mondial și se referă la:

- Pactul Ribbentrop-Molotov, cunoscut și sub numele de Pactul Stalin-Hitler stabilea împărțirea sferelor de influență între Germania nazistă și URSS, urmând ca „partea estică a Poloniei și Basarabia, ca și Finlanda, Estonia și Letonia să intre în sfera de influență sovietică” (Stănescu).
- co-responsabilitatea URSS pentru izbucnirea războiului;
- atacul asupra Poloniei și Finlandei;
- anexarea statelor baltice;
- execuțiile a circa 22.000 de ofițeri și intelectuali polonezi – cunoscut sub numele de masacrul de la Katyń –;
- teroarea în masă împotriva cetățenilor și locuitorilor sovietici din noile teritorii anexate.

Pentru a contracara astfel de critici, Federația Rusă denaturează sau falsifică în mod evident faptele istorice. De exemplu, în cazul masacrului de la Katyn, Federația Rusă a răspândit o narațiune, care relativizează evenimentul, așa-numitul „anti-Katyń” (Bogdanova & Makarychev, 2020, p. 188).

Narațiunea rusă înfățișează rolul armatei sovietice în țările vecine în perioada 1944-1945 ca pe cel al eliberatorilor de ocupația germano-nazistă. Federația Rusă a protestat constant împotriva presupuselor „distorsiuni ale adevărului istoric” ale statelor vecine (Polonia, Cehia, Estonia) care refuză să accepte retorica „eliberării”.

Eliminarea simbolurilor epocii sovietice din spațiul public din statele fostului bloc sovietic, în special a monumentelor care comemorează rolul „eliberator” al Armatei Roșii, a stârnit nemulțumirea Federației Ruse. În acest sens, propaganda Federației Rusiei s-a îndreptat către campanii media și atacuri cibernetice prin care a încercat remodelarea opiniei publice din Polonia, Cehia și Estonia cu privire la rolul URSS în cel de-Al Doilea Război Mondial. De exemplu: Federația

² Aceasta este așa-numita „lege împotriva reabilitării nazismului” (articolul 354.1 din codul penal al Federației Ruse) din 5 mai 2014.

Rusă a susținut, în mod fals, că legea Poloniei din 2016, care interzice propagarea comunismului și a altor sisteme totalitare permite vandalizarea cimitirelor militare sovietice (Luxmoor, 2017); o campanie media împotriva Cehiei, ca urmare a unui anunț privind eliminarea statuii unui feldmareșal sovietic, Ivan Konev (Debiec, 2019), și a unei plăci comemorative în cinstea lui; și, în cele din urmă, un atac cibernetic la scară largă asupra Estoniei în 2007, după îndepărtarea unui monument dedicat „soldaților-eliberatori” din centrul orașului Tallinn.

Analiza de conținut a imaginilor asociate „Marelui Război pentru Apărarea Patriei” de pe pagina web a agenției de presă ITAR-TASS

Această secțiune va ilustra rezultatele obținute în urma analizei de conținut a imaginilor asociate „Marelui Război pentru Apărarea Patriei” de pe pagina web a agenției de presă ITAR-TASS. Am ales pagina web a agenției de presă TASS, deoarece este agenția oficială de știri a Federației Ruse, având 70 de puncte de lucru în Federația Rusă și în Comunitatea Statelor Independente, precum și 68 de birouri în întreaga lume. Totodată, agenția de știri este înregistrată ca întreprindere de stat, deținută de Guvernul Federației Ruse. Din aceste considerente, poate fi considerată un instrument de propagandă, care reflectă poziția oficială a președinției și a oamenilor politici ai Federației Ruse.

Am ales analiza de conținut a imaginilor deoarece este o metodă de cercetare care se poate aplica atât în planul cercetării calitative, cât și cantitative, fiind utilizată uneori și în moduri mixte (White & Marsh, 2006). Analiza conținutului vizual este cea mai comună metodă calitativă utilizată în comunicarea vizuală și în cercetarea mass-media. Este o procedură empirică (de observație) și obiectivă de cuantificare a reprezentărilor vizuale folosind o schemă de codificare, definită în mod explicit (valori și variabile independente) (Bell, 2001) (Bauer & Gaskell, 2000).

Întrebările de cercetare: Cum sunt operaționalizate imaginile asociate cu „Marele Război pentru Apărarea Patriei”, regăsite pe pagina web a agenției de presă ITAR-TASS, în propaganda vizuală rusă? Ce fel de elemente vizuale sunt utilizate în scop de propagandă? Care sunt temele și narațiunile evocate prin intermediul imaginilor?

Grila de analiză s-a bazat pe investigarea a două dimensiuni: (1) elementul vizual principal și (2) elementul cromatic. Elementul vizual principal a cuprins următoarele categorii analizate: categoria politică (Vladimir Putin, oameni politici); categoria militară (parada militară,

echipamente militare, veterani de război); categoria socială (Marșul Regimentului Nemuritor) și categoria simbolistică (Panglica Sfântului Gheorghe, monumente). Elementul cromatic a inclus analizarea fotografiilor monocromatice și a semnificației culorii roșu care este prezentă în majoritatea fotografiilor analizate.

Perioada supusă analizei: 2018-2021.

După stabilirea perioadei de analiză am stabilit un set de categorii pentru codificarea fiecărei imagini. Prin codificare înțelegem atașarea unui set de etichete descriptive fiecărei imagini analizate. Codurile au fost stabilite, astfel încât, să aibă o semnificație analitică în context cu tema cercetată. În stabilirea codului aferent fiecărei imagini a fost luată în considerare fotografia, ca întreg, în vederea determinării celei mai proeminente teme și principalul cadru exprimat de fotografie.

Sintagme de căutare în interiorul paginii: „*Great Patriotic War*”, „*World War II*”, „*Victory Day*”, „*Immortal Regiment*”.

Limitele cercetării: Cea mai persistentă critică de-a lungul timpului la adresa analizei de conținut a imaginii se referă la lipsa abordării audienței cu privire la imagini (Rose, 2012). În acest sens, sunt analizate doar imaginile, nu și impactul asupra publicului. De asemenea, unii critici suțin că analiza conținutului vizual nu abordează semnificația culturală a imaginilor (Hall, 2013). Considerăm că, această limitare a fost depășită în contextul de față, prin realizarea legăturilor dintre conținutul imaginilor supuse analizei de conținut și contextul lor cultural mai larg. O altă critică la adresa analizei de conținut este aceea că, variabilele/valorile definite („categorii”) au un grad redus de obiectivitate (Lacy, Watson, Riffe, & Lovejoy, 2015).

Rezultate obținute:

Rezultatele următoare sunt bazate pe analiza de conținut a **261** de imagini asociate Marelui Război pentru Apărarea Patriei regăsite pe pagina web a agenției de știri TASS, în perioada 2018-2021. Toate imaginile analizate au fost fotografii. În stabilirea categoriilor a fost luat în considerare și contextul cultural istoric și politic mai larg. Din analiza imaginilor, au rezultat **9 tematici vizuale**, după cum urmează: (1) *Vladimir Putin*, (2) *Oameni politici*, (3) *Panglica Sfântului Gheorghe*, (4) *Veterani de război*, (5) *Paradă militară*, (6) *Regimentul Nemuritor*, (7) *Monumente*, (8) *Fotografii istorice monocromatice*, (9) *Echipamente militare*.

În ceea ce privește analiza de conținut a imaginilor în funcție de distribuția totală a imaginilor, în funcție de an, rezultă că, în anul 2020 au

fost fost prezente pe site-ul agenției de știri cel mai mare număr (87) de imagini asociate Marelui Război pentru Apărarea Patriei, iar în 2021 cele mai puține.

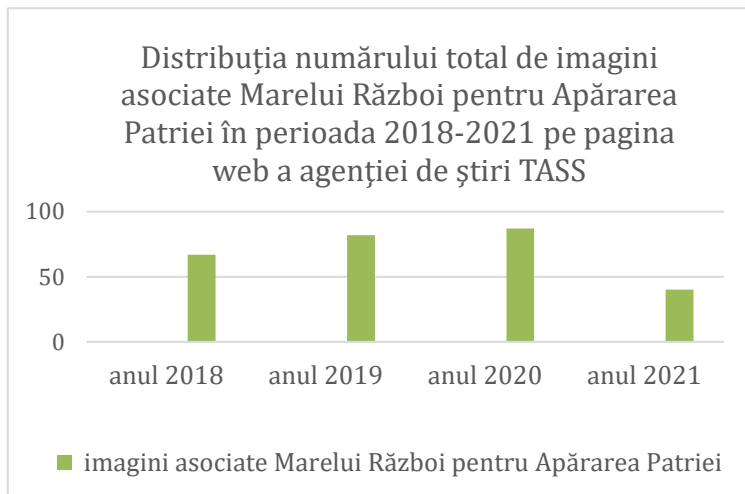

Fig. 2: Distribuția numărului total de imagini asociate Marelui Război pentru Apărarea Patriei pe pagina web TASS

În ceea ce privește distribuția tematicilor asociate imaginilor, au rezultat următoarele:

Nr.crt	Tema	2018	2019	2020	2021	Total
1	Parada militară	17	27	18	12	74
2	Echipamente militare	25	19	14	5	63
3	Vladimir Putin	7	6	16	10	39
4	Oameni politici	1	14	14	3	32
5	Fotografii istorice monocromatice	5	4	12	1	22
6	Regimentul Nemuritor	8	5	2	3	18

7	Monumente	3	3	1	1	8
8	Veterani de război	0	2	1	1	4
9	Panglica Sfântului Gheorghe	0	0	1	0	1

Tabelul 1 – Distribuția numărului total de imagini în funcție de tematică

În ceea ce privește dominanța cromatică, roșul apare în majoritatea fotografiilor analizate. Pornind de la teoria semiologiei vizuale, apreciem că roșul este o culoare simbolică a comunismului și socialismului; Rusia sovietică a adoptat un steag roșu în urma Revoluției Bolșevice din 1917, când Armata Roșie (reprezentată de forțele bolșevice) a luptat contra susținătorilor țarului (Armata Albă), urmând ca mai târziu și alte state comuniste (Republica Populară Chineză, Vietnam etc.) să adopte culoarea roșie în componența cromatică a steagurilor lor. „Bolșevicii și-au însușit culoarea roșie pentru a simboliza sângele muncitorilor, iar steagul roșu al Uniunii Sovietice, cu ciocanul și secera de culoare aurie, este și astăzi recunoscut” (Erokhina & Soboleva, 2021, p. 54). În timpul perioadei sovietice, roșul a devenit parte și din societate, membrilor grupurilor de tineri numiți Pionieri li se cerea de către Partidul Comunist să poarte o eșarfă roșie la școală în fiecare zi.

Din punct de vedere etimologic, cuvântul rus pentru roșu, „krasnîi”, era utilizat și pentru a descrie ceva frumos, bun sau onorabil. Astfel că roșul este o culoare predominantă în cultura și istoria Federației Ruse. Din punct de vedere ideologic, roșul a fost asociat cu ideologia comunistă.

Discuții și concluzii

Tema 1 – Vladimir Putin

Asocierea președintelui cu Marele Război pentru Apărarea Patriei confirmă existența unui „cult al personalității” lui Vladimir Putin în Federația Rusă (Foxall, 2013). Repetarea imaginilor cu Vladimir Putin, fie la marșul Regimentului Nemuritor, alături de rudele celor decedați în război, fie la depunerea de flori la mormântul Eroului Necunoscut, fie prin postura impunătoare și solemnă pe care o adoptă în cadrul evenimentelor dedicate Marelui Război pentru Apărarea Patriei, toate acestea pot fi interpretate prin raportarea la patriotismul național, și

încorporează „un mit al victoriei care pare să susțină identitatea națiunii” (Wood, 2011), având scopul de a localiza evenimentele contemporane în narațiunea istorică țaristă și sovietică, în special în cazul celui de-al Doilea Război Mondial (Sherlock, 2007). Astfel, prezența lui Vladimir Putin în fotografiile analizate denotă că amintirea Marelui Război pentru Apărarea Patriei „a căpătat din ce în ce mai mult o calitate personală menită să-l identifice direct cu sărbătoarea și cu victoria în război” (ibid. p. 143) și, ca urmare, să conducă la „identificarea lui Vladimir Putin cu propria măreție a Rusiei” (ibid. p. 198).

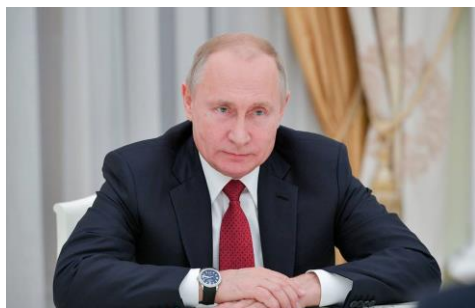

Fig. 3: Vladimir Putin
Sursa: TASS

Fig. 4: Vladimir Putin la mormântul
Eroului Necunoscut
Sursa: TASS

Tema 2 – Oamenii politici

Prezența oamenilor politici în imaginile analizate arată legăturile internaționale ale Federației Rusiei cu statele pe care acești oameni politici le conduc. Astfel că putem observa prezența constantă în fotografii a liderilor politici din Turcia, China, Belarus, Moldova, Venezuela și o prezență scăzută a imaginilor cu oameni politici din SUA și din Europa Occidentală. Din punct de vedere geopolitic, interpretăm absența acestor lideri europeni și americani prin prisma relațiilor tensionate pe care Federația Rusă le-a avut de-a lungul timpului cu aceste state.

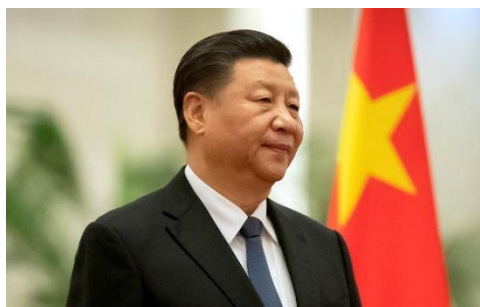

Fig. 5: Președintele Republicii Populare Chineze, Xi Jinping
Sursa: TASS

Fig. 6: Președintele Belarusului, Aleksandr Lukașenko
Sursa: TASS

Tema 3 – Panglica Sfântului Gheorghe

Simbolurile naționale oferă punctul de plecare, în jurul căruia oamenii își pot dezvolta o identitate politică comună (Kolstø, 2006). Statele au nevoie de sprijinul majorității populației pentru a supraviețui pe termen lung. După cum a susținut Margaret Canovan, un stat care nu reușește să obțină acest tip de sprijin va fi în cele din urmă înlocuit (Canovan, 1996, p. p. 22). Cu toate acestea, așa cum a subliniat Michael Walzer, „statul este invizibil; trebuie personificat înainte de a putea fi văzut, simbolizat înainte de a putea fi iubit, imaginat înainte de a putea fi conceput” (Walzer, 1988, p. p. 194). Simbolurile oferă astfel de ancore de identificare vizuală și auditivă.

Succesul unui simbol național constă în capacitatea de a contribui la comuniunea poporului și de a consolida loialitatea față de stat. În ultimii 11 ani, panglica Sfântului Gheorghe a fost promovată ca simbol al victoriei sovietice în cel de-al Doilea Război Mondial. Începând cu 2005, simbolul a devenit parte a unui eveniment societal și politic major, implicând milioane de participanți la diferite activități în săptămânile premergătoare Zilei Victoriei din 9 mai (Beliaev, 2010). În 2015, la cea de-a 70-a aniversare a sfârșitului războiului din 1939-1945, panglicile Sfântului Gheorghe cu dungi portocalii și negre au fost purtate de milioane de cetățeni ruși împreună cu mii de oameni din alte țări. Simbolul este strâns legat de parada Regimentului Nemuritor, în care rudele veteranilor de război decedați se plimbă prin orașe purtând fotografiile ale celor dragi. De cele mai multe ori, fotografiile sunt împodobite cu panglici ale Sfântului Gheorghe.

Fig. 7: Panglica Sfântului Gheorghe
Sursa: TASS

Fig. 8: Simbolurile paradei militare
din Federația Rusă
Sursa: TASS

Tema 4 – *Veterani de război*

Tema veteranilor de război ilustrează importanța deosebită pe care Federația Rusă o acordă veteranilor din Marele Război pentru Apărarea Patriei. Mai mult, aceștia reprezintă un segment al populației din Federația Rusă, care beneficiază de privilegii sociale acordate prin legi speciale. Totodată, fotografiile cu veteranii de război denotă patriotism național și identitate comună pentru toți cetățenii, fotografiile având rolul de a transmite emoție și de a consolida identitatea națională.

Fig. 9: Veterani de război la paradele
militare din Moscova
Sursa: TASS

Fig. 10: Decorații ale veteranilor de
război
Sursa: TASS

Tema 5 – *Paradă militară*

Fotografiile în care apar soldați defilând ilustrează din punct de vedere vizual organizare și disciplină. În general, statele utilizează paradele militare pentru a-și demonstra puterea, și gradul de dezvoltare a echipamentelor militare, a armelor și tehnologiilor (Marin, 1987).

Totodată, urmăresc obținerea atenției publicului, atât pe plan intern, cât și extern. Paradele militare avertizează posibili inamici, în timp ce insuflă propriei populații un sentiment de siguranță și mândrie. În Federația Rusă, paradele sunt esențiale atât în memoria națională, cât și în comemorarea națională.

Fig. 11: Paradă militară din Piața Roșie
Sursa: TASS

Fig. 12: Paradă militară
Sursa: TASS

Tema 6 – Regimentul Nemuritor

Evenimentul „Regimentul Nemuritor” are nu numai semnificație politică, ci și un sens demografic. Este asociat cu moartea majorității veteranilor Marelui Război pentru Apărarea Patriei. O astfel de transformare a memoriei războiului de la una comunicativă la una culturală îi pune în centrul atenției nu pe veterani, ci pe urmașii lor, în cadrul acțiunii comemorative (Linchenko & Golovashina, 2019). Fotografiile de mai jos, în care rudele celor decedați în război poartă portretele acestora, simbolizează continuitatea Victoriei în război și memoria victimelor poporului sovietic. Apariția acestui eveniment a permis construirea unei anumite relații, între memoria comunicativă și culturală a războiului din Rusia și a contribuit la o mai mare influență a politicii oficiale a memoriei războiului.

Fig. 13: Vladimir Putin participând la Regimentul Nemuritor
Sursa: TASS

Fig. 14: Marșul Regimentului Nemuritor
Sursa: TASS

Tema 7 – Monumente

Din perspectiva propagandei vizuale, un monument poate îndeplini două funcții: ca armă de îndoctrinare ideologică sau ca resursă semiotică a discursului opozițional. În perioada URSS, ideologii sovietici au considerat că propaganda vizuală realizată prin monumente trebuie să fie însoțită de o ancorare verbală a sensului (Forest & Johnson, 2002). Comunicarea semnificațiilor dorite a fost atribuită propagandiștilor de partid și manualelor pe diverse teme ideologice, inclusiv artele care au oferit elemente de interpretare care să fie pe aceeași linie ideologică cu partidul comunist:

Monumentele dedicate Marelui Război pentru Apărarea Patriei exprimă grandoare și măreție, având dimensiuni considerabile putând fi observate de la mare distanță. Totodată, monumentele acestea exprimă ideea de patriotism, iubire de patrie și respect pentru istorie.

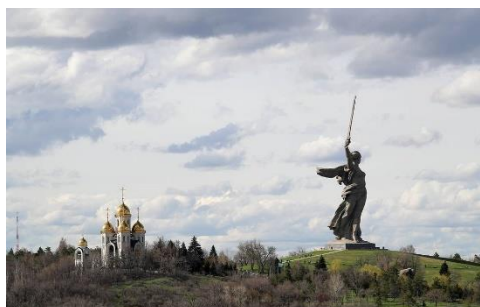

Fig. 15: Monument *Patria*
Sursa: TASS

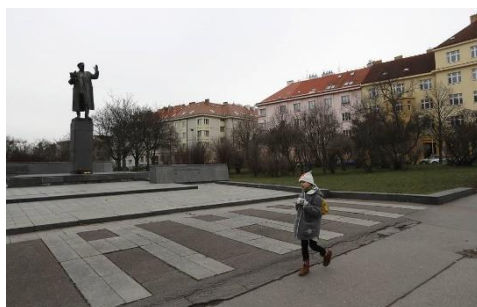

Fig. 16: Statuia lui Ivan Konev
Sursa: TASS

Tema 8 – Fotografii istorice monocromatice

Fotografiile istorice alb-negru transmit ideea de nostalgie, rememorare a trecutului, autenticitate. Atât Susan Sontag (1979, p. 71), cât și Roland Barthes (1993, p. 81) consideră că fotografiile alb-negru oferă o perspectivă de autenticitate și veridicitate, în raport cu perioada istorică surprinsă în imagini. Fotografii monocromatice oferă imaginii distanță istorică și aură. Astfel, imaginile de mai jos, care surprind ofensivele Armatei Roșii din perioada Marelui Război pentru Apărarea Patriei au rolul de a rememora trecutul istoric și de a transmite privitorului nostalgie.

Fig. 17: Fotografie istorică înfățișând lupta de la Stalingrad
Sursa: TASS

Fig. 18: Ofensiva Armatei Roșii în Marele Război pentru Apărarea Patriei
Sursa: TASS

Tema 9 – Echipamente militare

Din punct de vedere vizual, echipamentele militare simbolizează puterea, forța unei națiuni, gradul de înzestrare a armatei, dar și capacitățile și capabilitățile militare ale statului în privința răspunsului militar la o amenințare externă (Jacob, 2021). Federația Rusă utilizează aceste imagini, cu echipamente militare, având 2 scopuri: primul, pe plan extern, de a intimida posibila adversari și al doilea, pe plan intern, de a spori sentimentul de siguranță printre proprii cetățeni.

Fig. 19: Model de tanc rusesc prezent la paradele militare
Sursa: TASS

Fig. 20: Avion de luptă prezent la paradele militare
Sursa: TASS

Concluzii

Această lucrare a utilizat analiza de conținut a imaginii pentru a investiga importanța Marelui Război pentru Apărarea Patriei și simbolismul acestuia în Rusia modernă. Comemorată pe 9 mai, Ziua Victoriei marchează sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, care a intrat în istoria Uniunii Sovietice ca Marele Război pentru Apărarea Patriei. Pe parcursul lucrării se observă că, această versiune a narațiunii istorice nu numai că subliniază suferința și eroismul poporului sovietic, dar prezintă și Victoria asupra inamicului ca element esențial al narațiunii sale, această relatare devenind un aspect central al identității postbelice a țării.

Politica de remodelare și rescriere a istoriei Federației Ruse constă în idei și practici, menite să modeleze memoria colectivă și discursul istoric, într-un mod care să servească intereselor politice ale elitei conducătoare. Este implementată de agenții de stat, instituții media controlate de stat, o parte din mediul academic și o rețea de organizații sociale. Politica memoriei se dorește a fi unul dintre instrumentele de legitimare a unui regim autoritar. Și constituie un element important al propagandei susținute de stat: faptele istorice și interpretările lor sunt subordonate intereselor politice ale factorilor de decizie.

Pentru a servi nevoilor actuale ale politicii externe a Federației Ruse, victoria din 1945 ocupă locul de mândrie, ridicând Uniunea Sovietică la statutul de superputere. Această narațiune poartă un puternic mesaj mesianic: înfățișează Uniunea Sovietică ca pe un stat care a îndeplinit o misiune unică de a salva lumea de răul absolut.

Bibliografie:

1. Adomeit, H. (1995). Russia as a 'Great Power' in World Affairs: Images and Reality. *International Affairs*, 71(1), 35-68.
2. Alper, M. (2013). War on Instagram: Framing conflict photojournalism with mobile photography apps. *New Media Society*. doi: 10.1177/1461444813504265
3. Barthes, R. (1964). *Elements of Semiology*. New York: Hill and Wang.
4. Barthes, R. (1993). *Camera Lucida*. Londra: Vintage.
5. Bauer, M. W., & Gaskell, G. (2000). *Qualitative Researching with Text, Image and Sound: A Practical Handbook*. Londra: Sage.
6. Beliaev, D. (2010). Tied Together by a Common Aim: In Russia the St George Ribbon Action has Begun. *Rossiiskaia gazeta*. Retrieved ianuarie 14, 2022 from <http://m.rg.ru/2010/04/23/lentochka.html>
7. Bell, P. (2001). Content Analysis of Visual Images. In T. V. Leeuwen, & C. Jewitt, *The Handbook of Visual Analysis* (pp. 10-34). Londra: Sage.
8. Bernstein, S. (2016). Remembering war, remaining Soviet: Digital commemoration of World War II in Putin's Russia. *Memory Studies*, 9(4), 422-436. doi:10.1177/1750698015605573
9. Bogdanova, O., & Makarychev, A. (2020). *Baltic-Black Sea Regionalisms: Patchworks and Networks at Europe's Eastern Margins*. Londra: Springer.
10. Brantner, C., Lobinger, K., & Wetzstein, I. (2011). Effects of Visual Framing on Emotional Responses and Evaluations of News Stories about the Gaza Conflict 2009. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 88(3), 523-540. Retrieved Martie 4, 2022 from https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/38282220/Effects_of_Visual_Framing_on_Emotional_Responses_and_Evaluations_of_News_Stories_about_the_Gaza_Conflict_2009-with-cover-page-v2.pdf?Expires=1649324905&Signature=MBONkCfQ4RGHlo~KgbIg06Snjs32XwK50cmL0EOS3EUdFS
11. Canovan, M. (1996). *Nationhood and Political Theory*. Cheltenham.
12. Cheles, L. (2010). Back to the future. The visual propaganda of Alleanza Nazionale. *Journal of Modern Italian Studies*, 15(2), 232-311.
13. Dębiec, K. (2019). *A crisis in the Czech Republic's relations with China and Russia*. OSW.
14. Domańska, M. (2017). *Conflict-dependent Russia. The domestic determinants of the Kremlin's anti-Western policy*. Varşovia: OSW.
15. Domańska, M., & Rogoża, J. (2021). *Forward into the Past! Russia's Politics of Memory in the Service of Eternal Authoritarianism*. Varşovia: OSW.
16. Domke, D., Perlmutter, D., & Spratt, M. (2002). The primes of our times? An examination of the 'power' of visual images. *Journalism*, 3(2), 131-159. Retrieved Martie 4, 2022 from <http://www.davidperlmutter-research.com/wp-content/uploads/2013/09/2002.-Domke-Perlmutter-Spratt.-THE-PRIMES-OF-OUR-TIMES-Journalism.-3-2-2002.pdf>

17. Erokhina, Y., & Soboleva, A. (2021). Semiotic and Legal Analysis of Flags in Russia. În A. Wagner, & S. Marusek, *Flags, Color, and the Legal Narrative. Public Memory, Identity, and Critique* (pg. 333-351). SpringerLink.
18. Fahmy, S., Bock, M. A., & Wanta, W. (2014). *Visual Communication Theory and Research: A Mass Communication Perspective*. New York: Palgrave Macmillan.
19. Fedor, J., Lewis, S., & Zhurzhenko, T. (2017). Introduction: War and Memory in Russia, Ukraine, and Belarus. În J. Fedor, M. Kangaspuro, J. Lassila, & T. Zhurzhenko, *War and Memory in Russia, Ukraine and Belarus* (pg. 1-40). Palgrave Macmillan.
20. FIDH. (2021). *Russia: Crimes against history*.
21. Forest, B., & Johnson, J. (2002). Unraveling the Threads of History: Soviet-Era Monuments and Post-Soviet National Identity in Moscow. *Annals of the Association of American Geographers*, 92(3), pg. 524-547.
22. Foxall, A. (2013). Photographing Vladimir Putin: Masculinity, Nationalism and Visuality in Russian Political Culture. *Geopolitics*, 132-156. doi:10.1080/14650045.2012.713245
23. Green, L. (2014). Call to arms. *Index on Censorship*, 43(1), 45-49. doi:10.1177/0306422014523380
24. Groarke, L. (2002). Toward a Pragma-Dialectics of Visual Argument. In F. H. Eemeren, *Advances in Pragma-Dialectics* (pp. 137-151). Willersey: Vale Press.
25. Guler, M. Ç., & Shakirova, A. (2021). *Deciphering Russia's 2021 National Security Strategy Document*. Seta Perspective. Retrieved Martie 30, 2022 from <https://setav.org/en/assets/uploads/2021/09/P67En.pdf>
26. Hall, G. (2013). Towards a postdigital humanities: Cultural analytics and the computational turn to data-driven scholarship. *American Literature*, 781-809.
27. Harlow, S. (2014). Social Media and Social Movements: Facebook and an OnlineGuatemalan Justice Movement that Moved Offline. *New Media & Society*, 14(2), 225-243.
28. Harrison, R. W. (2014). The Role of the Soviet Union in the Second World War: A Re-Examination, Book Review. *The Journal of Slavic Military Studies*, 27(3), 493-495. doi:10.1080/13518046.2014.932638
29. Jacob, F. (2021). *War and Semiotics. Signs, Communication Systems, and the Preparation, Legitimization, and Commemoration of Collective Mass Violence*. Londra: Routledge.
30. Jowett, G., & O'Donnell, V. (2019). *Propaganda and Persuasion* (7th ed.). Londra: SAGE.
31. Kolstø, P. (2006). National Symbols as Signs of Unity and Division. *Ethnic and Racial Studies*, 29, 676-701.
32. Kramer, M. (2020, Mai 12). *The Soviet Role in World War II: Realities and Myths*. Retrieved Martie, 2022 from Davis Center for Russian and Eurasian

Studies at Harvard University : <https://daviscenter.fas.harvard.edu/insights/soviet-role-world-war-ii-realities-and-myths>

33. Lacy, S., Watson, B., Riffe, D., & Lovejoy, J. (2015). Issues and Best Practices in Content Analysis. *Communication Studies Faculty Publications and Presentations*. Retrieved Februarie 22, 2022 from https://pilotscholars.up.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1011&context=cst_facpubs

34. Likhacheva, A., Makarov, I., & Makarova, E. (2015). Post-Soviet Russian identity and its influence on European-Russian relations. *European Journal of Futures Research*, 3(4). doi:10.1007/s40309-015-0062-0

35. Linchenko, A., & Golovashina, O. (2019). "With tears upon our eyes?": Commemorations of Victory Day in the Great Patriotic War in the school practice in the Soviet Union and Russia. *Journal of Social Science Education*, 18(1). doi:10.4119/jsse-912

36. Luxmoor, M. (2017). *CodaStory.com*. Retrieved Februarie 13, 2022 from <https://www.codastory.com/disinformation/rewriting-history/why-russia-is-accusing-poland-of-monumental-ingratitude/>

37. Marin, L. (1987). Notes on a Semiotic Approach to Parade, Cortège, and a Procession. În A. Falassi, *Time out of Time. Essays on the festival* (pg. 220-228). Albuquerque: University of New Mexico Press. Preluat pe martie 5, 2022, de pe http://www.louismarin.fr/wp-content/uploads/sites/39/2019/05/Time_compressed.pdf

38. Melki, J. (2014). The interplay of politics, economics and culture in news framing of Middle East wars. *Media, War and Conflict*, 7(2), 165-186.

39. Menkiszak, M. (2019). *A strategic continuation, a tactical change. Russia's European security policy*. Varșovia: OSW. Retrieved Ianuarie 12, 2022 from https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/PW_76_A%20strategic%20continuation_net.pdf

40. Richardson, J., & Wodak, R. (2009). The impact of visual racism: Visual arguments in political leaflets of Austrian and British Far-right Parties. *Controversia*, 6(2), 45-77.

41. Rose, G. (2012). *Visual Methodologies*. Londra: SAGE.

42. Scheufele, D. A. (1999). Framing as a Theory of Media Effects. *Journal of Communication*, 49(1), 103-122.

43. Scheufele, D., & Tewksbury, D. (2007). Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models. *Journal of Communication*, 9-20.

44. Seo, H., & Ebrahim, H. (2016). Visual Propaganda on Facebook: A Comparative Analysis of Syrian Conflicts. *Media, War & Conflict*, 9(3), 227-251. Retrieved Februarie 3, 2022 from https://kuscholarworks.ku.edu/bitstream/handle/1808/27615/Seo_2016_VisualPropaganda.pdf?sequence=1

45. Sherlock, T. (2007). *Historical Narratives in the Soviet Union and Post-Soviet Russia*. New York: Palgrave Macmillan.

46. Sixsmith, M. (2016). *Rusia.Un mileniu de istorie*. București: Humanitas.
47. Sontag, S. (1979). *On Photography*. Londra: Penguin.
48. Stănescu, M. (n.d.). *Semnarea Pactului Ribbentrop-Molotov: Într-o singură după-amiază, Stalin a obținut aproape tot ceea ce pierduse Imperiul Rus în Primul Război Mondial*. Retrieved Martie, 2022 from Historia.ro: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/semnarea-pactului-ribbentrop-molotov-intr-o-singura-dupa-amiaza-stalin-a-obtinut-aproape-tot- ceea-ce-pierduse-imperiul-rus-in-primul-razboi-mondial>
49. Trubina, E. (2010). Past Wars in the Russian Blogosphere: On the Emergence of Cosmopolitan Memory. *Digital Icons - Studies in Russian, Eurasian, and Central European New Media*, 4, 63-85. From <https://www.digitalicons.org/wp-content/uploads/issue04/files/2010/11/Trubina-4.4.pdf>
50. Walzer, M. (1988). On the Role of Symbolism in Political Thought. *Political Science Quarterly*, 191-205.
51. Weiner, A. (1996). The Making of a Dominant Myth: The Second World War and the Construction of Political Identities within the Soviet Polity. *The Russian Review*, 638-660.
52. White, D., & Marsh, E. (2006). Content Analysis: A Flexible Methodology. *Library Trends*, 55(1). doi:10.1353/lib.2006.0053
53. Wijermars, M. (2019). *Memory Politics in Contemporary Russia. Television, Cinema and the State*. Londra: Routledge.
54. Wood, E. A. (2011). Performing Memory: Vladimir Putin and the Celebration of WWII in Russia. *The Soviet and Post-Soviet Review*, 38, 172-200.

RĂZBOIUL CAUCAZIAN (1817 – 1864) – EPOPEEA LUI ŞAMIL ŞI PACIFICAREA DEFINITIVĂ A CAUCAZULUI DE CĂTRE RUŞI

Bogdan MORAR*

Abstract:

At the beginning of the 19th century in the Caucasus, a number of populations, mostly Muslim, considered themselves free and independent. The penetration of Russia into the territory inhabited by them, especially after the annexation of Georgia in 1801, created the conditions for a harsh and bloody conflict. The 'Caucasian War' is remembered in scholarly literature as the longest war in Russian history.

This article examines the reasons why the 'mountain peoples' (as the Caucasian peoples appear in the history of the 'Caucasian War' written by Russian authors prior to 1917) refused to cohabit with the new conquerors of the Caucasus. Mention is made of the great campaigns waged by the separate Caucasian Corps (the name of the Russian troops stationed in Georgia and Transcaucasia) against the Imam Shamil movement in Dagestan. The campaigns to conquer the aulads (villages) of Ahulgo (in 1839), Dargo (in 1845) and Gunib (in 1859) eventually led to the pacification of the Caucasus. An important point for understanding this article is also developed: what motivated the Russians to conquer the Caucasus.

For the research I used mainly documents from the archive „Акты, собранные Кавказской археографической комиссией” (Proceedings of the Archaeological Commission of the Caucasus - AKAK) but also works by Russian authors, some contemporary with the events.

The results of my research, after the AKAK archive has been exploited, provide new information about Shamil's actions, about the motivation that made him resist the attacks of the Russian troops for more than twenty years and about his desire to unite all the Caucasian Muslim tribes under one leadership.

The end of the 'Caucasian War' with the defeat of Shamil and the Circassian peoples (1859-1864) and the exile of part of the Caucasian Muslim population to the Ottoman Empire did nothing to resolve the continuing conflict between the Russian conquerors and their subjects in the Caucasus. The result was visible during the great uprising of 1877. The author of the article notes at the end that a brutal conquest of a territory cannot be a basis for peaceful coexistence in the future.

Keywords: *Caucasus, Russia, Shamil, Dagestan, Georgia, caucasian war.*

* Bogdan Morar, doctorand al Şcolii Doctorale de Relaţii Internaţionale şi Studii de Securitate, Facultatea de Istorie, Univesitatea „Babeş-Bolyai” Cluj-Napoca, e-mail: bmarar2012@gmail.com

Introducere

Caucazul a constituit „timp de secole una dintre cele mai importante rute pentru invaziile agresive din Asia în Europa.” (V.L. Velichko, 2007, p. 8). Interesul Rusiei pentru acest teritoriu a apărut în timpul țarului Petru I (1682 – 1725). Acesta a fost interesat „în special de coasta vestică a Mării Caspice, motivul principal fiind *drumul mătăsii*, una dintre cele mai importante rute comerciale ale vremii, care făcea legătura între Orient și Occident.” (Parvin Darabadi, 2008, p. 128). Cu toate acestea, moartea lui Petru I a dus la retragerea rușilor din vestul Caucazului și la revenirea unei părți din acest teritoriu sub suzeranitatea șahului persan. De remarcat că, în timpul țarinei Ana Ivanovna (1730 – 1740), la 10 martie 1735, „a fost semnat Tratatul de la Gandja, potrivit căruia Rusia a returnat Persiei toate orașele și pământurile cucerite de la aceasta de Petru cel Mare. Granița rusă s-a mutat înapoi la râul Terek.” (M.I. Șișkevici, 2003, p. 450). De abia spre sfârșitul secolului al XVIII-lea interesul Rusiei pentru Caucaz a revenit. Victoria în războiul cu Imperiul Otoman din 1768 – 1774 a dus la semnarea Păcii de la Küçük-Kaynargi care a însemnat prima mare intervenție a rușilor în afacerile interne ale statului turc. Observând că, armata și societatea otomană erau într-o situație tot mai complicată, Imperiul Țarist a întrezărit zona unde putea să își extindă posesiunile teritoriale. În 1783, țarul georgian Irakli al II-lea (1762 – 1798) a cerut ajutorul Rusiei pentru a se apăra de vecinii dornici de cuceriri, în special de Persia. Astfel că, „la 24 iulie 1783, a fost semnat un tratat (cel de la Georgievsk) prin care acesta ... s-a angajat pentru el și pentru succesorii săi să nu recunoască nicio altă putere suverană, cu excepția puterii Împărației rusești.” (M.I. Șișkevici, 2003, p. 454). Din acest motiv, în 1784, rușii pun bazele fortăreței Vladikavkaz care, prin amplasarea ei, controla principalul drum care făcea legătura între nordul Caucazului și Georgia. În 1801, în timpul țarului Alexandru I (1801 – 1825) regatul georgian a fost alipit definitiv la Imperiul Rus la 12 septembrie (stil vechi). Teritoriul georgian a însemnat pentru Alexandru I trambulina necesară care a facilitat supunerea întregului Caucaz. Astfel că, pătrunderea rusă s-a realizat rapid: Osetia, Ingușetia și Kabarda au fost supuse până în 1800, iar ca urmare a păcii de la Gulistan, care punea capăt unui lung război cu Persia (1804 – 1813) Rusia a mai acaparat hanatele Gandja, Șirvan, Karabag, Derbent, Kuba, Baku și Taliș. Întărind și prezența și în Mingrelia (1803) și Abhazia (1810) statul țarist a început să reprezinte pentru vechile puteri din zonă o veritabilă problemă. Persia și Turcia au înțeles că, prezența lor în Caucaz urma să fie înlocuită de cea a Rusiei. Cu toate că, în multe lucrări apărute în ultimele trei decenii

acțiunile rușilor în Caucaz sunt văzute ca un rezultat al unei politici pur coloniale (unii autori au avansat ideea că rușii s-au purtat cu popoarele cauzaziene, ca și spaniolii cu populațiile sud-americane) cercetarea unor surse de arhivă ne dezvăluie că, interesul rusesc pentru Caucaz a fost mai degrabă militar. Într-unul din documentele găsite, într-o lucrare probabil necunoscută în România, se arată că, cel puțin în secolul al XVIII-lea interesul Rusiei față de Caucaz era mic. Acest teritoriu era văzut a fi în siajul Turciei. *La 11 februarie 1725 este emis un Proces-verbal al Colegiului de Afaceri Externe privind trimiterea unui înscris guvernatorului Astrahanului, A.P. Volinski, cu ordinul de a-l informa pe regele georgian (kahetian) Constantin că Rusia nu îi poate oferi asistență armată și să îl roagă, în caz de dificultate extremă, să se mute în nordul Caucazului, unde poate fi apărut. (Документы по взаимоотношениям Грузии с Северным Кавказом в XVIII в. (Documente despre relația Georgiei cu Nordul Caucazului în secolul al XVIII-lea), 1968, p. 103).* De abia după cucerirea hanatului tătar, din Crimeea (1783), interesul rușilor pentru zonele nordice și estice ale bazinului Mării Negre, dominate anterior de fosta Hoardă de Aur și de Imperiul Otoman, a crescut. Ca atare, la începutul secolului al XIX-lea, Imperiul Țarist a considerat, că avansul său în Caucaz va duce la „înlăturarea unui pericol militar-strategic și la eliminarea capetelor de pod din care invaziile erau sau puteau fi lansate în orice moment în Rusia propriu-zisă.” (Iakov Gordin, 2000, p. 5) Prezența militară rusă în Caucaz a crescut semnificativ în primul deceniu al secolului al XIX-lea. Consolidarea stăpânirii ruse asupra Georgiei a fost realizată, iar Imperiul Rus și-a extins semnificativ granițele sale cauzaziene. „Amenințările turcești și persane au fost înlăturate prin două războaie victorioase, când sarcina limitată de a asigura comunicațiile din Transcauzazia (teritoriul aflat la sud de marele lanț muntos cauzazian, *n.a.*) a putut fi rezolvată fără a cuceri Cecenia și Daghestan.” (Iakov Gordin, 2000, p. 34).

În 1816 A.P. Ermolov a fost numit comandant al trupelor ruse din Georgia, din noile provincii luate de la Persia și de pe vechea „linie cauzaziană” (o linie fortificată ce pornea de la Marea Azov și se termina la Marea Caspică, înglobând o serie de cetăți, așezări și sate care au asigurat apărarea graniței ruse din Caucaz, până la începutul secolului al XIX-lea). Judecând din punct de vedere militar, A.P. Ermolov a considerat că, existența unor enclave necontrolate încă de trupele ruse, în Caucaz, îi poate crea deservicii în cazul unor conflicte cu Persia sau Turcia. De aceea, principala lui preocupare a fost să supună și să pacifice cât mai repede aceste enclave, situate geografic în zonele montane ale

Daghestanului și Ceceniei. Pe aceste teritorii locuiau o serie de popoare, în cea mai mare parte de religie musulmană, care au refuzat să se recunoască învinse și cucerite de către ruși (ceceni, lazi, darghini, tabasarani, avari, tătari). Aceste popoare prețuiau în primul rând libertatea, mai ales că „nu fuseseră subordonate nimănui până atunci și nici nu cunoscuseră vreo invazie.” (Jean Sellier, André Sellier, 2006, p. 93). Pentru a le supune, Ermolov a ales calea mai dură, optând pentru o acțiune în forță. Astfel că, a ordonat construirea câtorva fortificații în mijlocul popoarelor nesupuse – Groznâi, în 1818 și Vnezapnaia, în 1819. Acesta avea să declare, de altfel, că teritoriul nesupus din Caucaz „este asemănător cu o cetate imensă, protejată de o garnizoană de jumătate de milion de oameni. Este necesar fie să o asaltăm, fie să o asediem. Asaltul va fi costisitor. Deci, să începem asediul.” (A.A. Kernovski, 1993, p. 94). Cu toate că unii oameni politici ruși ai vremii s-au opus politicilor sale din Caucaz, Ermolov a continuat să le aplice spunând că: „Blândețea în ochii asiaticilor este un semn de slăbiciune, iar eu, din pură umanitate, sunt inexorabil de sever.” (Robert Bruce Ware, Enver Kisriev, 2010, p. 15). Cunoscând obiceiul cecenilor de a lua ostatici, Ermolov s-a adresat reprezentanților acestui popor spunând:

<<Dacă vreunul dintre coloniștii ruși sau, în general, oricare dintre supușii Marelui Suveran al Rusiei va fi răpit și dus într-un sat, locuitorii acestuia vor fi obligați să îl predea înapoi, altfel vor fi luați din sat câte doi ceceni pentru fiecare rus. Dacă nu îl găsesc sau nu îl predau satele vor fi arse. Astfel, oamenii care încă fură și jefuiesc vor fi exterminați ireversibil; sau depinde de ei să folosească pământul abundent și toate beneficiile sale, administrând în mod pașnic gospodăria, iar rușii ... sunt gata să-i ajute, dezvoltând comerțul și oferind drumuri libere.>> (nota 879 în AKAK, 1875, pp. 500-501, traducerea autorului)).

Datorită acestor acțiuni Ermolov a putut supune rapid întreaga Cecenie (1818-1819) și Daghestanul (1819-1820). Trebuie menționat că, Ermolov, „supranumit și „proconsulul Caucazului”, a condus acest teritoriu aproape cu o putere absolută, ducându-și până la capăt planul sistematic, persistent și energic de pacificare a regiunii. Regimul impus de el în Caucaz a justificat pe deplin porecla dată lui Ermolov: „l'homme aux grands moyens.” (EM, 1912, p. 346)

Alt război ruso-persan, cel din 1826 – 1828, a împins stăpânirea rusă și mai adâns în Caucaz. Au intrat în rândul provinciilor rusești și fostele hanate Erivan și Nahicevan. În același timp, în urma conflictului cu Poarta otomană din 1828 – 1829 Rusia a ocupat părți ale provinciilor otomane Ahaltik și Ahalkalaki. Se părea că „tăvălugul” rusesc nu mai

putea fi oprit. Cu toate acestea, în 1829, în aceleași zone muntoase din Cecenia și Daghestan, pacificate de Ermolov cu un deceniu în urmă, a reapărut o mișcare care a angrenat mari mase de oameni. Inițial, stăpânirea rusă din Caucaz a privit cu indiferență primele acțiuni ale membrilor acestei mișcări. Supranumiți murizi, aceștia au început să atace trupele și reprezentanții administrației rusești. Făceau acest lucru la ordinul unui imam (conducător religios și militar), care îi îndruma. Murizii, care executau fără crâncnire orice ordin al imamului, au acaparat conducerea unor întinse zone și „au depus toate eforturile pentru a extermina conducătorii locali și clasele superioare, pentru a eradica vechile obiceiuri populare care divizau și distingeau triburile, înlocuindu-le cu stăpânirea universală a legii sharia și cu cea a clerului.” (A.V. Șișov, 2007, p. 286) Trebuie menționat, că „muridismul a apărut ca un răspuns spiritual al populației din Daghestan, altădată liberă, la schimbările critice ale condițiilor socioculturale de viață, datorate ocupației rusești.” (Robert Bruce Ware, Enver Kisriev, 2010, p. 17) Încercând să convingă musulmanii, care încă nu se alăturaseră mișcării muride să rămână calmi și liniștiți, comandantul trupelor ruse din Caucaz, I.F. Paskevici, le-a trimis o rugămintă scrisă, la 25 septembrie 1830 (stil vechi) – fragmente

<<Musulmani ! Priviți cu înțelepciune situația voastră și veți vedea că medierea și prezența armatelor rusești în apropierea granițelor voastre este singurul lucru care până acum a împiedicat vărsarea sângelui vostru și distrugerea voastră finală din cauza luptelor interne. Priviți la districtele fraților voștri, la hanatele Mehtuli, Avar, Kazak-Kumâh, la societatea liberă din Akușa, care au ajuns sub supunerea Rusiei, și veți vedea că se bucură de o bunăstare și o pace supremă, pe care nu au avut-o niciodată înainte; Întrebați-i cât de mult au apreciat guvernul rus și vă vor spune, din adâncul inimii lor, că, păstrându-și drepturile, religia și proprietatea, au beneficiat exclusiv de puterea Rusiei; că au fost binecuvântați, fără merit, cu onoruri, distincții și daruri ale suveranilor noștri. Aruncați o privire la regiunea recent anexată formată din lezghieni liberi și din popoarele de jari și belokani și întrebați-i dacă au fost afectați sau oprimați în vreun fel, și veți primi același răspuns. Numele lui Allah cel Mare și al Profetului Său Mohamed este strigat din minarete în toate regiunile interioare ale Rusiei, oriunde trăiesc musulmani, iar întreaga regiune caucaziană este, de asemenea, mărturie a acestui lucru. Guvernul rus dorește să încerce prin toate mijloacele să extindă aceeași pace și securitate și pentru țările voastre. Mi-e teamă să nu suferiți persecuții și războaie din partea rebelilor care vi se opun în prezent, care caută să pună societățile voastre libere sub puterea lor necontrolată și să distrugă vechea generație de hani și conducători ai poporului motivând

că o fac din cauza legii sharia, căci acești rebeli au reușit deja să creeze neliniște în rândul vostru, iar eu, investit cu titlul meu suveran și cu autoritatea de șef al tuturor țărilor caucaziene, în conformitate cu mila nemărginită a Majestății Sale Imperiale, nu pot și nu trebuie să vă părăsesc și să vă abandonez în fața nenorocirilor care vă amenință. Forța acestor circumstanțe și dorința unora dintre dumneavoastră cu inimă bună mă obligă să vă propun să vă lăsați soarta în apărarea generoasă a Rusiei. Nu pentru a extinde teritoriile celui mai mare imperiu din lume ci pentru a pune capăt suferinței voastre, vă chem pe toți să va supuneți guvernului unit și binefăcător al Rusiei. Aderând la acest guvern, vă veți bucura, fără îndoială, de pace, securitate și bunăstare. A fost și este intenția binevoitoare a Domnului Nostru Dumnezeu de a păstra tuturor celor care doresc să se afle sub puterea Sa, cultul liber conform riturilor tradiției fiecărei națiuni, respectând în întregime toate drepturile, privilegiile și proprietățile din acest moment, fără interferențe din partea hanilor, cavalerilor, sultanilor, care vor continua să își păstreze demnitățile și titlurile. Toți locuitorii din regiunile muntoase din Daghestan și Caucaz se vor bucura de toate drepturile, libertățile, privilegiile și avantajele pe care le vor considera necesare în beneficiul lor. Dar ar trebui să știți că, în timp ce guvernul nostru, pe de o parte, are în vedere ... siguranța voastră internă, păstrând toate beneficiile și privilegiile voastre, pe de altă parte, el îi pedepsește în mod egal și inexorabil pe cei care se răzvrătesc împotriva autorității sale și este capabil să îi extirpe pe cei care îi încalcă îndatoririle. Unii locuitori din munții Caucazului, care urăsc guvernul rus și care îi sunt în mod clar neloiali, au pătruns în mod repetat în teritoriile noastre ca tâlhari și jefuitori. Ne-au jefuit și incendiat satele, ne-au condamnat oamenii la moarte și la captivitate, au atacat continuu oamenii care treceau pe drumuri, i-au jefuit și i-au înrobit, i-au târât în munți și au vândut cetățenii ruși barbarilor sălbatici ca sclavi. Toate acțiunile menționate mai sus ale unor popoare de la munte au fost iertate în repetate rânduri de către guvernul rus; dar atacurile și jafurile continue necesită eforturi mari pentru a pune capăt acestor invazii. Trupele ruse care s-au întors după glorioasele cuceriri din Persia și din Turcia, obișnuite deja să învingă fortărețele din munți și toate obstacolele, sunt gata să-i pedepsească pe tâlhari cu mâna armată și atunci moartea și distrugerea rebelilor vor fi inevitabile. Popoare de la munte, depinde de voi să profitați de bunăstarea celui mai milostiv împărat suveran Nicolae I Pavlovici, care domnește în siguranță, întoarceți-vă la mila lui prin smerenia voastră.>> (nota nr. 469 în AKAK, 1878, p. 515-517, traducerea autorului).

Apelul comandantului rus nu a fost ascultat, iar mișcarea muridă a crescut din ce în ce mai mult. În fața acestei noi provocări, „rușii și-au asumat o poziție reactivă, răspunzând la raidurile inamicului, dar

nereușind să angajeze triburile din munți într-un mod sistematic. Acest eșec al rușilor de a-și consolida dominația imperială asupra triburilor supuse de la marginea munților, a fost sursa unor mari probleme ce vor urma.” (R. Baumann, 1993, p. 11).

Materiale și metode folosite

Pentru realizarea prezentului studiu am folosit, în primul rând, materiale inedite. Datorită acestora am putut ajunge la niște concluzii destul de interesante. Totodată, din punct de vedere istoric, am considerat că obiectivitatea este cea mai importantă. Din acest motiv am ales să redau câteva pasaje din materialele de arhivă identificate, care sper că vor ajuta la înțelegerea demersului meu.

Dezbaterea problemei în lucrările de până acum

Actuala temă a fost dezbătută mai ales în lucrări ale istoricilor ruși de dinainte de 1917, dar și din perioada sovietică. Următoarele lucrări au publicat extrase din arhivele rusești și cele ale republicilor caucaziene, care sunt foarte importante și fără de care, înțelegerea problemelor care înconjoară tema de față ar fi imposibil de înțeles: *Документы по взаимоотношениям Грузии с Северным Кавказом в XVIII в.* (Documente despre relația Georgiei cu Nordul Caucauzului în secolul al XVIII-lea), Tbilisi, RSS Georgiană, 1968, *Движение горцев Северного Кавказа в 20-50 гг. XIX века* (*Mișcarea muntenilor din Caucazul de Nord între anii 20-50 ai veacului al XIX-lea*), Editura de Stat din Daghestan, 1959 și *Народно-освободительная борьба Дагестана и Чечни под руководством имама Шамиля* (*Lupta de eliberare a poporului din Daghestan și Cecenia sub conducerea imamului Șamil*), Editura „*Эхо Кавказа*” (*Ecoul Caucazului*), 2005. Menționez că, am folosit și lucrări apărute după 1922, în Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste. Din acestea, am extras materialele de calitate, mai ales cele de arhivă și am evitat toate pasajele care aveau legătura cu lupta de clasă. Aici menționez: *Шамиль – ставленник султанской Турции и английских колонизаторов* (*Șamil este un protejat al sultanului turc și al colonizatorilor britanici*), Editura de Stat a R.S.S. Georgiană, Sectorul de literatură politică, Tbilisi, 1953. Dacă ignorăm titlul, lucrarea este una de foarte bună calitate care a publicat o serie de materiale de arhivă interesante. Una dintre cele mai bune cărți, care m-a făcut să înțeleg destul de mult substraturile temei prezente a fost *Шамиль: Иллюстрированная энциклопедия* (*Șamil – Enciclopedia ilustrată*), redactor principal: Ș.M. Kaziev, Editura „*Эхо Кавказа*” (*Ecoul Caucazului*),

Moscova, 1997. Această carte analizează, în amănunt, toate planurile acțiunii duse de Șamil împotriva stăpânirii rusești. În același timp, pot să spun că, este o sinteză completă a istoriei Caucazului, care include și perioada războiului murid, este „*Покоренный Кавказъ*” (*Cucerirea Caucazului*), lucrare coordonată de A.A. Kaspari, apărută inițial în anul 1904, sub patronajul revistei *Родина (Rodina)*, fiind reeditată în anul 2010. „Cartea cuprinde 14 eseuri despre natură, populație și istoria Caucazului din cele mai vechi timpuri până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Accentul se pune pe dramatismul evenimentelor care au dus la cucerirea Caucazului de către ruși și care s-a încheiat prin capturarea liderului răzvrătiților musulmani, Șamil. Autorii eseurilor au fost istorici și publiciști cunoscuți.” (extras de pe coperta cărții).

Istoriografia în limba engleză este mai săracă din punct de vedere cantitativ, dar bună din vedere calitativ. Aici aș enumera: Moshe Gammer, *Muslim Resistance to the Tsar - Shamil and the Conquest of Chechnia and Daghestan*, Frank Cass & Co. Ltd., Londra, 1994 și Robert Bruce Ware, Enver Kisriev, *Dagestan - Russian Hegemony and Islamic Resistance in the North Caucasus*, M.E. Sharpe, New York, 2010.

Din păcate nu am reușit să găsesc lucrări în limba română, care să trateze, nici măcar accidental, această temă.

Cuprins

Dezvoltarea mișcării muride s-a petrecut pe un fundal destul de complex. Încă înainte de terminarea secolului al XVIII-lea rușii au mai avut de-a face cu o mișcare similară, cea declanșată de un alt conducător religios, Mansur, în nordul Caucazului. Adepții acestuia atacau unitățile militare țariste staționate pe „linia caucaziană” Azov-Mozdok. Mansur a fost prins în 1791 în cetatea Anapa iar mișcarea s-a disipat. În următoarele patru decenii întregul Caucaz a ajuns sub stăpânirea țaristă. Ignorând total semnalul reprezentat de mișcarea lui Mansur, în 1829, administrația rusă din Caucaz s-a trezit în fața exploziei unei noi mișcări, mult mai radicale și fanatice. Visul noului imam din Daghestan, Gazi-Mahomed, era „să creeze o republică mahomedană care să cuprindă întreaga populație de la munte din Caucaz, peste care el însuși să devină „președinte” și mare preot.” (V.S. Tolstoi, 1996, p. 210). Rușii, absorbiți de lungile campanii militare împotriva otomanilor și persilor, nu au dat atenție fermentației care exista în mijlocul populațiilor montane din Caucaz. „Diferitele triburi din munții Daghestanului se deosebeau unele de altele în multe privințe, dar toate aveau anumite caracteristici comune. Aceste popoare erau bine dezvoltate din punct de vedere

intelectual, erau răbdători, vicleni, capabili să citească pe alții dintr-o privire și să-i judece după primul cuvânt, strict onorabili și religioși în cel mai înalt grad.” (J.F. Baddeley, 1908, XXIII). Trebuie menționat că, „lumea”, așa cum era ea percepută de „popoarele de la munte” din Caucaz, era deja în transformare la venirea rușilor. „În vechiul sistem, clerul triburilor caucaziene nu se bucura de influență. Triburile de munte și de la poalele dealurilor erau subordonate fie conducătorilor, fie clasei superioare, fie adunării poporului; dar în general erau guvernați după obiceiurile străvechi (*adat*), uneori într-un mod foarte complex și echilibrat.” (A.V. Șişov, 2007, p. 286) Noua orientare muridă care se răspândea rapid printre aceste popoare urmărea „să extermine conducătorii locali și clasele superioare și să eradice vechile obiceiuri populare care divizau și distingeau triburile, înlocuindu-le cu stăpânirea universală a legii sharia și cu cea a clerului.” (A.V. Șişov, 2007, p. 286) În viziunea conducătorilor mișcării muride, prezența rusă în Caucaz era principala sursă a nefericirii „popoarelor de la munte”, cauza pierderii libertății acestora. Se considera că, nici un membru al triburilor musulmane din Daghestan sau Cecenia nu poate să fie supus unui stăpânitor, care era de religie creștină. Din acest motiv, preocuparea inițială principală a imamilor din Daghestan a fost să convingă popoarele musulmane, să adere benevol și cât mai repede la noua orientare. Majoritatea triburilor au acceptat, dar câteva s-au împotrivit. Triburile care s-au opus au fost atacate și decimate de către murizi. Trebuie amintit cazul statului avar al cărui han a fost omorât, iar capitala, Hunzak, asediată și ocupată în 1834. Odată cu consolidarea mișcării, imamul Gazi-Mahomed a declarat ghazawat-ul sau un război sfânt împotriva Rusiei.

Viziunea rușilor despre relația lor cu aceste popoare „montane” a rămas, pentru multă vreme, una „primitivă”. Din acest motiv, încercarea de a le supune definitiv a dus la un război lung, istovitor și sângeros, care a fost cel mai lung război purtat vreodată de Imperiul Rus, fiind cunoscut ca „războiul caucazian”. Pentru început rușii au încercat să păstreze, în munții Caucazului, „vechiul sistem tradițional ierarhic și structurile de putere care le-au permis expansiunea. Societățile de la munte, anterior democratice, s-au transformat astfel în mici tiranii, în care puterea arbitrară a fost susținută de forța armatei ruse. Cetățenii obișnuiți au trebuit să aleagă între supunerea față de aceste tiranii mărunte și rezistența armată.” (Robert Bruce Ware, Enver Kisriev, 2010, p. 17)

În 1832, atacurile, tot mai frecvente, ale murizilor asupra așezărilor care recunoscuseră stăpânirea rusească s-au întetit. Guvernul țarist a răspuns prin folosirea forței armate împotriva acestora.

Un detașament a plecat spre reședința lui Gazi-Mahomed de la Gimri, un aul (sat) în munți, pe care rușii l-au asediat și cucerit, în octombrie 1832. Gazi-Mahomed a fost ucis în aulul devastat. Mișcarea muridă a înregistrat un recul, dar și-a revenit rapid și a continuat să crească.

Al treilea imam, Șamil, care și-a asumat conducerea murizilor, în 1834, a continuat războiul cu Imperiul Rus timp de douăzeci și cinci de ani. „Spre deosebire de predecesorii săi Șamil a reușit să facă din principiile islamice mijloacele și scopul politicii sale practice, plasându-le la baza puterii sale.” (*Шамиль: Иллюстрированная энциклопедия (Șamil – Enciclopedia ilustrată)*, 1996, p. 31) „Generalul R. Fadeev, cercetător al muridismului, confirmă că Șamil ... a purtat un război împotriva rușilor ca adversar egal al acestora, smulgând din mâinile lor toate roadele victoriilor lor din trecut, forțând Rusia să depună toate eforturile pentru a păstra pentru sine pământul (adică întregul Caucaz, *n.a.*) pe care îl dobândise în zeci de ani de lupte sângeroase.” (A.I. Lavințev, 2010, p. 404) Șamil a organizat eficient teritoriul ce se afla în subordinea sa, bazându-se pe câțiva oameni de încredere. Și-a impus autoritatea peste principalele triburi de la munte (darghini, ceceni, lesghieni, avari, laki, țahuri, tabasarani). Cu toate acestea, divergențele, care existau între aceste triburi, au continuat să îi pună probleme. Neputința rușilor de a-l înfrânge definitiv atâta timp poate fi explicată și din următorul document, identificat într-o lucrare din anul 1959 (fragmente): *Raportul Comandantului Forțelor ruse din Daghestanul de Nord – Generalul-maior K. von Klugenau, către comandantul corpului caucazian separat, generalul Neidgart, despre dictatura teroristă a lui Șamil în Daghestan și metodele folosite de acesta pentru a cuceri și asupra poporul, nr. 39 din 2 martie 1843 (redactat în fortăreața Temir-Han-Șura):*

<<Naibii (comandanții de provincii din teritoriul controlat de Șamil, n.a.) au dreptul de a executa oameni vinovați și, în general, sunt stăpâni deplin în domeniile care le sunt încredințate, dar trebuie să dea socoteală despre acțiunile lor lui Șamil. Naibii nu primesc bani de la Șamil, dar fiecare dintre subalternii lor le plătește o anumită sumă, în funcție de averea lor. Naibii aderă fără crâcnire la sistemul de guvernare al imamului lor. Șamil, dorind să aibă o parte din poporul de la munte în mod constant pregătit pentru acțiune, a înființat un corp special de luptători. Scopul înființării acestui corp este dublu: direct și indirect. Scopul direct: să lege de sine un anumit număr de munteni care ar fi întotdeauna gata să-și sacrifice viața. Scopul indirect: monitorizarea satelor care nu merită încă încredere deplină, implementarea regulilor sharia și disponibilitatea constantă pentru acțiune la prima cerere a lui

Șamil. În acest fel el formează o armată permanentă luând un călăreț de la fiecare 10 familii.

Despre pedepse: Pedepsele folosite atât de Șamil cât și de naibi sunt următoarele: pedeapsa cu moartea, aruncarea în groapă, amenzi și pedepse corporale, de obicei acordate conform legii sharia.

Despre vistierie. Șamil formează acum o trezorerie numită trezoreria Sharia. A impozitat unele societăți, precum Andia și Gumbet, care plătesc o rublă în argint pentru fiecare casă de pe cuprinsul lor. Alte societăți sunt mai sărace și, prin urmare, fără a le impozita, a transformat doar pământurile aparținând moscheilor în vistieria Sharia, care primește și toate bunurile defuncțiilor care nu au rude. Se spune că Șamil a încasat deja o sumă care depășește 30 de mii de ruble de argint. Impunerea de taxe, conversia pământului în vistieria sharia și banii luați pentru corpul special din slujba lui Șamil au produs o mare șovăială în mintea muntenilor. Cu toate acestea, toate triburile din munții Daghestanului îi acordă încă încredere lui Șamil. El vede sărăcia muntenilor, le cunoaște nevoile și, pentru a arăta că este interesat de problemele lor, a dispus înființarea unui bazar, care are loc săptămânal în fiecare vineri, pentru schimbul general de mărfuri. Cu toate acestea, această jumătate de măsură nu și-a atins scopul: plângerile și indignarea nu au scăzut iar unele sate sunt gata să-i primească pe ruși. Șamil este conștient de antipatia generală a majorității montanilor față de el, dar nu își schimbă voința de fier și însuflă frică în toată lumea cu pedeapsa cu moartea. Pentru a-și acorda mai multă importanță politică, Șamil răspândește diverse zvonuri și de multe ori chiar trimite scrisori primite de el de la sultanul turc. Aceste scrisori sunt într-adevăr citite de clerici la întâlniri cu poporul și în acestea se afirmă că armata sultanului turc va ajunge în curând la Șamil sau că acestuia îi va fi trimisă o asistență financiară semnificativă. În general, Șamil, folosind puterea nelimitată, acționând ca un tiran și recurgând la înșelăciune, este venerat ca o persoană extraordinară printre cei mai simpli montani. Dreptatea cere să se spună că măsurile sale stricte au adus și beneficii: au redus crimele, jaful și furtul [în rândul popoarelor aflate sub conducerea sa]. În prezent, Șamil a răspândit un zvon că îl așteaptă pe însuși sultanul turc și ar trebui să iasă în întâmpinarea lui. Pe baza acestui fapt, a ordonat tuturor adeptilor săi să poarte același tip de haine. Montanii, care sunt complet ignoranți, sunt convinși de adevărul acestui zvon; cei care știu că sultanul nu poate părăsi capitala sa cred că Șamil vrea să fugă, iar această părere este împărtășită de aproape jumătate dintre adeptii săi. Cu toate acestea, Șamil nu are de ce să fugă. Situația lui nu este deloc disperată, dimpotrivă, acum este la apogeul puterilor. Niciun mare imam nu a exercitat vreodată o asemenea putere totală.>> (Движение горцев Северного Кавказа в 20-50 гг. XIX века (Mișcarea muntenilor din Caucazul de Nord între anii 20-50 ai veacului al XIX-lea), 1959, pp. 382-386, traducerea autorului).

În deceniul 1835 – 1845 puterea lui Șamil a atins apogeul. Acesta controla cu o mână de fier toată partea muntoasă a Daghestanului, o parte semnificativă a Ceceniei și era urmat de majoritatea leșghienilor. Nici insuccesul din timpul asediului și cuceririi capitalei sale din aulul Ahulgo (22 august/ 3 septembrie 1839) nu i-au șubrezit puterea. Era destul de clar că expedițiile punitive rusești „nu au avut nici un efect de durată împotriva lui Șamil. Absența drumurilor și lungimea liniilor de comunicație a trupelor ruse au favorizat triburile care operau în Daghestan, pe un platou sălbatic și sterp intersectat de râpe adânci, iar în Cecenia pe dealuri acoperite de păduri dese.” (Caucasia, 1920, p. 27) La începutul deceniului cinci, al secolului al XIX-lea, mișcarea muridă punea probleme deosebite stăpânirii ruse, prin dese incursiuni în zona „drumului militar georgian”, care era singura rută care făcea legătura între nordul și sudul Caucazului.

Insuccesele militare din campaniile pornite împotriva lui Șamil au slăbit încrederea trupelor ruse și au provocat mânia țarului Nicolae I (1825-1855). Acesta a vizitat, în toamna anului 1837 Caucazul și i-a trimis un mesaj lui Șamil, spunându-i că îl primește în audiență și că îl iartă. Însă, imamul a refuzat întâlnirea și a continuat lupta. În 1843, Șamil „a capturat Avaria și a învins trupele rusești în nordul Daghestanului.” (A.V. Șișov, 2007, p. 284) Din acest motiv, la sfârșitul anului 1844, Nicolae I a hotărât să îl numească pe M.S. Voronțov vicerege al Caucazului și comandant al corpului caucazian dându-i o misiune clară: să pacifice zonele aflate sub autoritatea lui Șamil și să-i provoace acestuia o înfrângere definitivă. Pentru aceasta, Voronțov a fost trimis să atace noua reședință a lui Șamil, din aulul Dargo (Darghiyya). Expediția a fost contestată de comandanții de unități, din Caucaz care „și-au dat seama că atacarea murizilor în munți nu a adus, în trecut, rezultatele dorite.” (A.V. Șișov, 2007, p. 288) Cu toate acestea țarul și-a menținut ordinul. În prealabil, M.S. Voronțov a emis o proclamație, în care cerea popoarelor aflate sub conducerea lui Șamil, să depună armele și să recunoască suzeranitatea țarului rus:

<<Dacă persistați într-o rezistență insolentă, puneți în pericol securitatea țării voastre. Subminați bunăstarea țării voastre; forțați guvernul să vă producă suferință, care va fi ruinătoare pentru voi. Popoare ale Daghestanului! Gândiți-vă la situația dificilă în care ați fost aduși de acțiunile necinstite și insidioase ale unor persoane care au abuzat de încrederea voastră și v-au rătăcit ... V-aș fi însă foarte recunoscător dacă ați asculta vocea mea și mi-ați da șansa de a aduce la împlinire bunele prefaceri ale ilustrului nostru Țar. Singurul lor scop este de a pune capăt mizeriei din lume și de a vă acorda binecuvântările pe

care le doriți. Vă rog să aveți încredere deplină în mine și să știți că tot ceea ce vă promit în numele Împăratului nostru va fi respectat cu sfințenie. Legile și obiceiurile voastre, soțiile și fiicele voastre, proprietățile și pământurile voastre rămân neatinse. Puterea și sufletul Rusiei vor fi scutul lor și bunăstarea voastră. Depinde de dumneavoastră să îi câștigați favoarea.>> (AKAK, 1885, p. 361, traducerea autorului))

Expediția de la Dargo (iunie-iulie 1845) s-a încheiat prin cucerirea acestui aul, de către detașamentul condus de însuși M.S. Voronțov. Cu toate acestea, campania din 1845 nu a dus la pacificarea Daghestanului și nici la înfrângerea lui Șamil. Din punct de vedere militar, campania a fost un eșec. Aveau să mai treacă 14 ani, până când liderul mișcării muride s-a recunoscut învins. În toată această perioadă, atacurile asupra fortificațiilor rusești din Daghestan și Cecenia au continuat. Legăturile lui Șamil cu Poarta otomană, din timpul Războiului Crimeii, nu i-au adus nici armele și nici banii atât de necesari, ci mai degrabă multe urări și rugăminți (a se vedea în acest sens, *Scrisoarea sultanului turc Abdül Medgid către Șamil. Nu mai devreme de octombrie 1853*, în *Движение горцев Северного Кавказа в 20-50 гг. XIX века* (Mișcarea muntenilor din Caucazul de Nord, între anii 20-50 ai veacului al XIX-lea), 1959, pp. 627-628). Nici măcar victoria Turciei în acest război, nu a constituit un prilej pentru Șamil de a câștiga ceva în fața rușilor. Mai mult decât atât, încheierea războiului și semnarea păcii, de la Paris (1856), i-au indicat acestuia faptul că, Rusia a rămas singura stăpână a Caucazului. Acesta bănuia, că se apropia confruntarea finală cu trupele ruse. Pentru noul țar, Alexandru al II-lea (1855-1881) „necesitatea unui sfârșit victorios al „războiului caucazian” era dictată de imposibilitatea de a tolera o enclavă periculoasă în interiorul imperiului, care amenință securitatea cetățenilor ruși și succesul comerțului.” (Iakov Gordin, 2000, p. 23) Totodată, o victorie împotriva lui Șamil putea consolida domnia sa și putea spăla rușinea, după înfrângerea din Războiul Crimeii. În acest sens, „la 22 iulie 1856, generalul-prinț A. Bariatinski a fost numit comandant-șef și vicerege în Caucaz. La dispoziția sa au fost alocate fonduri semnificative și a fost întărită componența trupelor corpului caucazian, redenumit acum „*Armata caucaziană*” (care avea un efectiv de 200 de mii de infanteriști și cavaleriști cu 200 de tunuri).” (M.I. Șișkevici, 2003, p. 588) Comandamentul *armatei caucaziene* a început o operațiune, care viza îngustarea teritoriul controlat de Șamil, în Daghestan. A luat o serie de măsuri, care au determinat pe ceceni să părăsească mișcarea muridă. În vara lui 1859, s-a ajuns la ultima bătălie, odată cu asedierea lui Șamil

și a ultimilor săi adepți, în aulul Gunib. După o întâlnire prealabilă cu A.I. Bariatinski, Șamil s-a predat în data de 25 august/ 6 septembrie 1859.

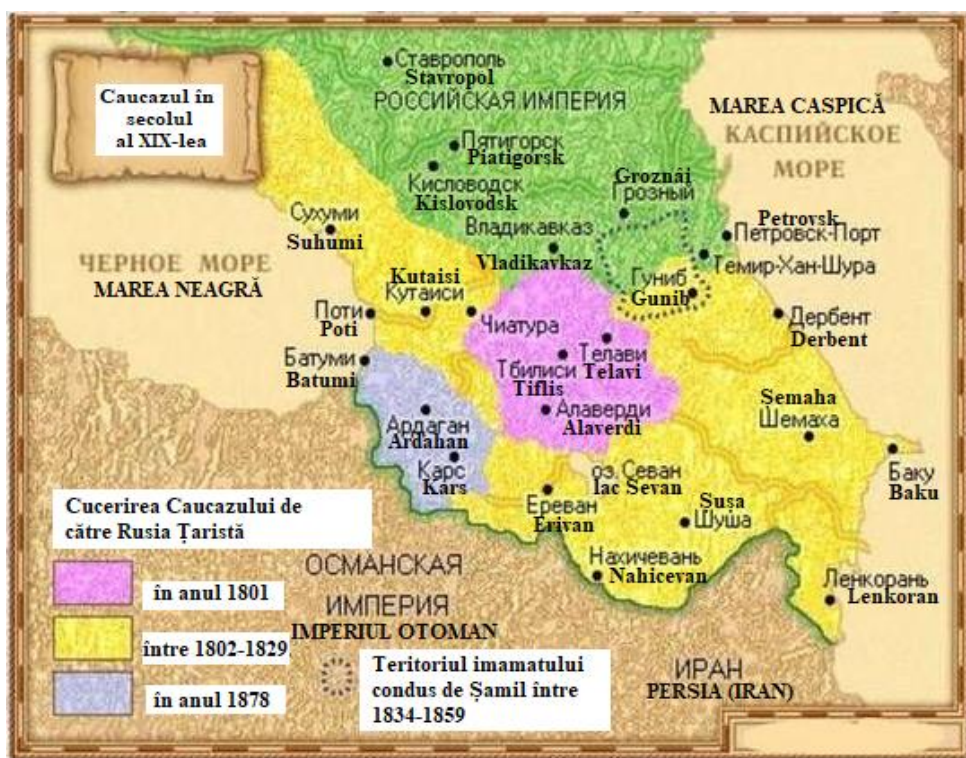

Fig. 1: Cucerirea Caucazului de către ruși în secolul al XIX-lea, adaptare a unei hărți apărută pe site-ul tablici.info/kavkazskaya-vojna-1817-1864-gg-etapy-prichiny-itogi-karta.html, consultată în data de 12 aprilie 2022.

Acest lucru l-a determinat pe viceregele Caucazului să telegrafieze:

<<Ieri (27 august 1859, stil vechi), cu locotenent-colonelul Grabbe, care era cu mine, am trimis la Simferopol, spre transmitere la Petersburg, o depeșă telegrafică despre capturarea aulului Gunib și a lui Șamil. Deci, ultima lovitură a fost dată muridismului. Soarta Caucazului de Est este în sfârșit decisă. După 50 de ani de luptă sângeroasă, a venit ziua păcii în această țară ... După negocieri care au durat aproximativ 2 ore, Șamil, văzând aulul înconjurat de un lanț dens de trupe gata să-l asalteze, a decis să se predea. Însoțit de câțiva murizi apropiați, a venit imediat la mine, aruncându-și necondiționat soarta la mila Împăratului. Am poruncit să fie dus în tabără în apartamentul principal, iar a doua zi au ajuns aici cei doi fii ai lui și toată familia. În timpul capturării aulului

Gunib au fost luate 4 tunuri și toporul lui Șamil; aproximativ 100 de murizi au fost capturați și același număr au fost uciși ... Isprava eroică de a captura Gunib a completat cu brio o serie de fapte fără precedent realizate recent de glorioasele trupe ale Majestății Sale Imperiale, pe care am norocul să le comand. Nu găsesc cuvinte suficiente pentru a evalua în mod adecvat meritele tuturor gradelor de la general la soldat. Toți și-au îndeplinit datoria cu un curaj și abnegație care îi pune mai presus de orice laude. Acum pot să repet încă o dată: războiul de jumătate de secol din Caucazul de Est s-a încheiat; popoarele care locuiesc în țara de la Marea Caspică până la Drumul Militar georgian au căzut la picioarele Majestății Sale Imperiale.>> (nota 1056 în AKAK, 1904, pp. 1178-1179, traducerea autorului).

Fig. 2: Tablou care îl înfățișează pe Şamil predându-se generalului rus A.I. Variatinski, în 25 august 1859 (stil vechi), după *Боевые подвиги Кавказской армии (Faptele de luptă ale armatei caucaziene)*, ed. B.S. Esadze, Tipografia K. Meshiev, Tiflis, 1911.

Şamil a fost trimis în Rusia, primind domiciliu forțat în oraşul Kaluga. Populațiile de pe cuprinsul Daghestanului s-au acomodat cu stăpânirea rusă, dar nu au renunțat să-și ceară libertatea. În timpul războiului ruso-turc, din 1877-1878, în zona stăpânită anterior de Şamil,

a apărut un al patrulea imam, care a chemat la un alt ghazawat împotriva rușilor.

Victoria rușilor în „războiul caucazian” nu a fost o surpriză. Acest lucru a fost posibil datorită faptului că, Imperiul Țarist devenise o putere mondială având în cel moment cea mai mare armată din lume. J.F. Baddeley a notat, că „mișcarea lui Șamil a eșuat pentru că succesul său era imposibil. El a trebuit să lupte de la început nu numai împotriva Rusiei ci împotriva unui dușman mult mai rău – disensiunile interne; el nu a putut învinge nici Rusia, nici disensiunile interne. Dacă întregul Caucaz era locuit de un singur popor, sub un astfel de conducător, ar fi rezistat oricărei forțe externe care putea fi îndreptată împotriva sa.” (J.F. Baddeley, 1908, p. 479) După studiul unei lungi liste de documente, îmi exprim rezerva față de ultima parte din fragmentul preluat de la J.F. Baddeley. În 1859, Daghestanul nu mai putea rezista, chiar dacă era locuit de „un singur popor” unit sub comanda lui Șamil. Împotriva unei populații, care ajungea la 700.000 de locuitori acționa o armată rusă de 250.000 soldați. Era imposibilă o rezistență, atâta timp cât Bariatinski a înconjurat tot teritoriul imamului lui Șamil. Totodată, în dinamica internațională a secolului al XIX-lea, marile puteri mondiale, Anglia și Franța, s-au orientat spre dobândirea de colonii, în Africa și Asia și au lăsat Rusia să ocupe toate teritoriile din vecinătatea sa, pe care aceasta le considera importante pentru a-și securiza frontierele. Pentru R.A. Fadeev „posesia Istmului Caucazian asigură securitatea întregii frontiere sudice a Imperiului Rus, de la Odessa la frontierele chineze, apoi, prin însăși localizarea sa geografică, istmul avea o mare importanță politică și comercială. Coasta de vest a Transcaucaziei se află la doar câteva zile distantă de Malta și Toulon, iar de pe malul estic exista o cale directă spre interiorul Asiei. Rusia, care deținea Transcaucazia, putea domina Turcia asiatică, Persia, regiunea trans-caspică și se putea deplasa la Marea Aral și Amu-Daria.” (R.A. Fadeev, 1866, pp. 4-5) Era deci foarte important în mâna cui se afla acest teritoriu. Imperiul Țarist a înțeles acest lucru și a controlat strict Caucazul până la dispariția sa în 1917.

Concluzii

Capturarea lui Șamil a însemnat terminarea războiului din Caucazul de est și ocuparea acestuia, de facto, de către ruși. „Cucerirea și pacificarea acestei părți din Caucaz a costat viața a 20.000 dintre soldații Rusiei. Peste 60.000 au fost răniți și 6000 au devenit prizonieri”. (Robert Bruce Ware, Enver Kisriev, 2010, p. 22) Pierderile mișcării muride pe toată perioada „războiului caucazian” nu sunt cunoscute, dar se

presupune că au fost însemnate. În perioada 1859 – 1864, Rusia a pacificat definitiv toate enclavele musulmane din Caucaz, care i se mai opuneau. Acestea, și-au apărat cu arma în mână libertatea. Pentru a evita continuarea „războiului caucazian”, Imperiul Țarist a deportat aproximativ 500.000 de musulmani (ubâhi, abadzehi, abhazi, ceceni, kabarzi etc.) în Imperiul Otoman. Locul lor a fost luat de cazacii din zona Mării Azov și din stepa nord-caucaziană. Această politică colonială a dus la dispariția a numeroase triburi caucaziene și la depopularea a întregi regiuni. De altfel, încă din 1825, Pavel Pestel, unul dintre actorii Mișcării Decembriste a scris despre „războiul caucazian” în *„Русская правда”* (*Adevărul despre Rusia*), sugerând guvernului imperial de la Sankt Petersburg următoarele: „1) să cucerească toate popoarele care trăiesc în teritoriile situate între Rusia și Persia, respectiv Turcia; 2) să împartă popoarele din Caucaz în două grupuri, cele pașnice și cele violente, dintre care primele urmau să fie plasate sub guvernarea rusă și să aibă condiții de viață rusești, iar cei din urmă urmau să fie mutați în interiorul Rusiei în grupuri mici; 3) distribuirea pământurilor celor expulzați către coloniștii ruși, pentru a șterge toate semnele locuitorilor anteriori (adică actuali) și să transforme regiunea într-o provincie rusă pașnică și plăcută.” (Dominik Gutmeyr, 2017, p. 25) Era evident, că Imperiul Rus nu s-a împăcat niciodată cu dorința de libertate a acestor „munteni”, din Caucaz. Existența unui teritoriu necontrolat și nepacificat în cadrul imperiului era ceva de neimaginat pentru guvernul de la Sankt Petersburg. Doar politicile proaste și atacurile duse haotic au făcut, ca durata „războiului caucazian” să fie atât de lungă. Învățămintele desprinse din prezentul studiu arată că, dorința de libertate a unui popor mic nu contează în fața puterii și intereselor unui mare imperiu. Acest lucru a rămas valabil până în zilele noastre.

Bibliografie

1. АКАК 1875 – *Акты, собранные Кавказской археографической комиссией (Documente ale comisiei arheografice din Caucaz)*, lucrare coordonată de A. Berje, vol. VI/2, Типография viceregelui Caucazului, Tiflis, 1875.
2. АКАК 1878 – *Акты, собранные Кавказской археографической комиссией (Documente ale comisiei arheografice din Caucaz)*, lucrare coordonată de A. Berje, vol. VII, Типография viceregelui Caucazului, Tiflis, 1878.
3. АКАК 1885 – *Акты, собранные Кавказской археографической комиссией (Documente ale comisiei arheografice din Caucaz)*, lucrare coordonată de A. Berje, vol. X, Типография viceregelui Caucazului, Tiflis, 1885.
4. АКАК 1904 – *Акты, собранные Кавказской археографической комиссией (Documente ale comisiei arheografice din Caucaz)*, lucrare coordonată de A. Berje, vol. XII, Типография viceregelui Caucazului, Tiflis, 1904.
5. ЕМ 1912 - *Военная энциклопедия (Enciclopedia Militară)*, vol. X, Типография I.D. Sytin, Moscova, 1912.
6. *Движение горцев Северного Кавказа в 20-50 гг. XIX века (Mișcarea muntenilor din Caucazul de Nord între anii 20-50 ai veacului al XIX-lea)*, Editura de Stat din Daghestan, 1959.
7. *Документы по взаимоотношениям Грузии с Северным Кавказом в XVIII в. (Documente despre relația Georgiei cu Nordul Caucazului în secolul al XVIII-lea)*, RSS Georgiană, Tbilisi, 1968.
8. *Народно-освободительная борьба Дагестана и Чечни под руководством имама Шамиля (Lupta de eliberare a poporului din Daghestan și Cecenia sub conducerea imamului Șamil)*, Editura „Эхо Кавказа” (*Ecoul Caucazului*), 2005.
9. A.I. Lavințev 2010 - Lavințev A.I., *Начало борьбы с мюридизмом (Începutul luptei împotriva muridismului)*, în *Покоренный Кавказъ (Cucerirea Caucazului)*, Editura SNEG, Piatigorsk, 2010, pp. 401-430.
10. Austin Jersild 2002 - Jersild, Austin, *Orientalism and empire: North Caucasus mountain peoples and the Georgian frontier, 1845-1917*, McGill-Queen’s University Press, Montreal, 2002.
11. A.A. Kernovski 1993 – Kersnovski, A.A., *История Русской армии (Istoria armatei ruse)*, vol. II, Editura „Golos”, Moscova, 1993.
12. A.V. Șișov 2007 - Șișov, A.V., *Схватка за Кавказ: XVI-XXI века (Lupta pentru Caucaz: secolele XVI-XXI)*, Editura Vece, Moscova, 2007.
13. *Caucasia 1920 - Caucasia*, publicată de H.M. Stationery Office (sub nr. 54), Londra, 1920.
14. J.F. Baddeley 1908 - Baddeley, John. F., *The russian conquest of the Caucasus*, Longmans, Green & Co., Londra, 1908.
15. Dominik Gutmeyr 2017 – Gutmeyr, Dominik, *Borderlands Orientalism or How the Savage Lost his Nobility - The Russian Perception of the Caucasus between 1817 and 1878*, în *Studies on South East Europe*, vol. XIX, LIT Verlag GmbH, Viena, 2017.

16. Iakov Gordin 2000 - Gordin, Iakov, Кавказ: Земля и Кровь **Россия в Кавказской войне XIX века** (*Caucaz: Pământ și sânge - Rusia în războiul caucazian din secolul al XIX-lea*), carte editată de ziarul „Звезда” (Steaua), Sankt Petersburg, 2000.

17. Jean Sellier, André Sellier 2006 - Sellier, Jean, Sellier, André, *Atlasul popoarelor din Orient*, Editura Niculescu, București, 2006.

18. M.I. Şişkevicî 2003 - Şişkevicî, M.I., *Покорение Кавказа. Персидские и Кавказские войны* (*Cucerirea Caucazului - Războaiele persane și caucaziene*) în *История русской армии, 1812–1864 гг.* (*Istoria armatei ruse între anii 1812 și 1864*), vol. II, Editura „Poligon”, Sankt Petersburg, 2003.

19. Parvin Darabadi 2008 - Darabadi, Parvin, *The Caucasus and the Caspian in the geopolitical context of the 18th-early 19th centuries*, în *The Caucasus and globalization*, vol. 2, issue 4, 2008.

20. R. Baumann 1993 - Baumann, R., *Russian Subjugation of the Central Caucasus: The War Against the Mountaineers*, în *Russian-Soviet unconventional wars in the Caucasus, Central Asia, and, Afghanistan*, Leavenworth papers; no. 20, Washington, 1993.

21. R.A. Fadeev 1866 - Fadeev, R.A., *Scrisori din Caucaz* către redactorul ziarului *Moskovskie Vedomosti*, în revista „Военный Сборникъ” (*Revista militară*), nr. 1, partea a III-a, 1866, pp. 1-16.

22. Robert Bruce Ware, Enver Kisriev 2010 - Ware, Robert Bruce, Kisriev, Enver, *Dagestan - Russian Hegemony and Islamic Resistance in the North Caucasus*, M.E. Sharpe, 2010.

23. V.L. Velichko 2007 - Velichko, V.L., *Caucasus russian affairs and intertribal problems*, Editura Vatan, Baku, 2007.

24. V.S. Tolstoi 1996 - Tolstoi, V.S., *Характеристики русских генералов на Кавказе* (*Despre caracterul generalilor ruși din Caucaz*), în *Российский Архив: История Отечества в свидетельствах и документах XVIII—XX вв.: Альманах* (*Arhivele rusești: Istoria patriei în dovezi și documente din secolele XVIII-XX*), vol. VII, 1996, pp. 203-244.

25. Шамиль - ставленник султанской Турции и английских колонизаторов (Şamil este un protejat al sultanului turc și al colonizatorilor britanici), Editura de Stat a R.S.S. Georgiană, Sectorul de literatură politică, Tbilisi, 1953.

26. Bogdan, Morar, „Rușii, înfrânți de cecenii din Dargo – încercarea ratată de a-l supune pe imamul Şamil”, în revista *Evenimentul Istoric*, nr. 49 din 25 martie 2022, pp. 62-64.

27. Рагомов, D.A., *Кавказские горцы и газават* (*Popoarele de la munte din Caucaz și ghazawatul*), în *Покоренный Кавказъ* (*Cucerirea Caucazului*), Editura SNEG, Piatigorsk, 2010, pp. 341-370.

28. Gammer, Moshe, *Muslim Resistance to the Tsar - Shamil and the Conquest of Chechnia and Daghestan*, Frank Cass & Co. Ltd., Londra, 1994.

29. *Боевые подвиги Кавказской армии* (*Faptele de luptă ale armatei caucaziene*), ed. B.S. Esadze, Tipografia K. Meshiev, Tiflis, 1911.

ROMÂNIA – STAT REZILIENT ÎN FAȚA RISCURILOR, AMENINȚĂRILOR ȘI VULNERABILITĂȚILOR DIN REGIUNEA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE

Claudia-Alecsandra GABRIAN*

Abstract:

The current European crisis fueled by the Russian Federation does nothing but destabilize the international security climate, the main goal being to achieve their desire to conquer new territories. The actions of the Russian Federation to gain access to the Black Sea through the annexation of Crimea in 2014, provoked major discussions about the expansion of influence and power in the area, in the current situation in the area, the necessary example to prove this theory. The Russian Federation is now privileged on the international stage as an actor that still has such international rights, and in this way sanctions have been applied to countries that limit access to funds and resources, in order to detect hostile attitudes in the international environment.

The objectives of this paper are first to identify the factors that led to the escalation of the situation in the extended Black Sea area and secondly to present the main risks, threats, and vulnerabilities that could arise in Romania due to the situation in Ukraine and actions which the Russian Federation practices in the area. The research methods used to take into account the qualitative ones through the analysis of documents, and their interpretation to justify the research topic and to identify the cause-effect relationship.

The results of the research show that the vast area of the Black Sea is part of an unfinished security process, the elimination of the legacy of the Cold War, but also one that began and is ongoing, reconfiguring the geopolitical system, followed by the desire to reaffirm the role of the Russian Federation as a global player. Romania, through its strategic position at the regional level and its status as an active member of the EU and NATO, must pay special attention to discouraging and defending itself from the actions that the Russian Federation has in the extended Black Sea area.

The study's findings show that the Russian Federation wants to strengthen offensive military capabilities in this area by creating a regional ban, restricting access to the Pontic Basin, and counterbalancing NATO's development capabilities on the eastern flank. NATO should not be a threat to the Russian Federation, because it is a defensive alliance, even if the Russian Federation claims to be just a victim of the West.

Keywords: *resilience, security culture, defense, attack, conflict, allies.*

* Masterandă, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea Babeș Bolyai, domeniul de expertiză este mediul de securitate internațională, date de contact: claudiaalecsandra@yahoo.com

Introducere

Datorită situației actuale din Ucraina, vulnerabilitățile actorilor internaționali au fost evidențiate mai mult decât până acum, iar cerințele Federației Ruse, din tratatul trimis către SUA, pot afecta direct România, ca și țară membră NATO și UE și care, face parte din Regiunea Extinsă a Mării Negre. Aceste cerințe sunt relevante pentru Federația Rusă, deoarece au legătură directă cu neextinderea NATO spre Ucraina sau Georgia, retragerea armelor din proximitatea granițelor, cât și interzicerea rachetelor cu rază medie în Europa. Existența unei granițe, de facto, dintre Federația Rusă și România prin anexarea Crimeii, demonstrează faptul că, aceștia au avansat considerabil în Marea Neagră și că în continuare doresc să se extindă.

Scopul lucrării are în vedere analizarea complexului de securitate din zona extinsă a Mării Negre, cât și percepțiile majore de securitate privind riscurile, amenințările și vulnerabilitățile, pe care România le identifică ca și stat rezilient. Obiectivele lucrării au în vedere capacitatea României de a identifica impredictibilitatea și amploarea evoluțiilor, din mediul de securitate regional, mai ales în situația actuală dintre Rusia și Ucraina. Metodologia utilizată are în vedere analiza de documente și tratarea documentelor ca reprezentări ale realității, decât ca noțiuni adevărate sau false. Documentele sunt prezentate ca fiind versiuni oficiale ale fenomenului și se poate avea în vedere faptul, că acestea pretind o chestiune, iar prin analiză se demonstrează dacă sunt adevărate sau nu. Ca și evidențierea contribuțiilor proprii, se are în vedere analizarea, prin metoda de cercetare aleasă și importanța informațiilor regăsite.

Este de avut în vedere faptul că, impactul posibil al cercetării în domeniu este unul important, deoarece subiectul este unul de actualitate, literatura de specialitate, din acest domeniu, este încă în fază incipientă, iar datorită viitoarelor cercetări din domeniu, se poate avea în vedere o mai bună analiză a informațiilor și datelor, în ceea ce privește rolul României, ca și stat rezilient, în fața riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților din regiunea extinsă a Mării Negre și evoluția acestora. De asemenea, se pot avea în vedere alte metode de cercetare cantitativă și calitativă, care să aibă la bază ori date statistice, ori date empirice, cum ar fi grafice, statistici, chestionare, interviuri, observația, focus grupuri, care să reprezinte impactul, pe care acest război în Ucraina îl are asupra României, dar și asupra întregii lumi, împreună cu percepția evoluțiilor acestui conflict și prezența tot mai mare a Federației Ruse în Zona Extinsă a Mării Negre. Literatura de specialitate cu siguranță va fi mult mai

accesibilă, în urma cercetării mai multor specialiști din domeniu asupra acestui subiect, iar lucrarea de față reprezintă doar o parte incipientă a acestei cercetări.

Rezultatele așteptate și cele obținute au în vedere aceleași asumptii, de la care a pornit această cercetare, adică sunt bazate pe identificare, analizare și comparare a informațiilor relevante, în scopul demonstrării întrebărilor de cercetare propuse:

1. Care sunt riscurile, amenințările și vulnerabilitățile României ca și stat care face parte din regiunea extinsă a Mării Negre?
2. În ce măsură conflictul dintre Rusia și Ucraina poate să afecteze România?
3. Care sunt direcțiile viitoare de acțiune cu privire la rolul României ca și actor regional în zonă?

Fig. 1: O'Higgins, n.d.

Reconfigurarea spațiului regional

Sfârșitul Războiului Rece și căderea regimului comunist au condus la reorientări în cadrul unor elite politice, în țările din regiunea extinsă a Mării Negre (REMN), prin regimurile democratice, libera exprimare, accesul liber la informații și la propriile idei, dar și prin diversificare, incluzând acum membrii NATO și membrii sau candidați UE. Regiunea extinsă a Mării Negre (REMN) este caracterizată prin conflict, rivalitate și fragmentare teritorială, cu repercusiuni asupra întregului climat geopolitic internațional. De-a lungul istoriei, două puteri regionale au influențat și modelat securitatea mediului din regiunea extinsă a Mării Negre: Rusia și Turcia, dar în ultimii 30 de ani,

Rusia s-a afirmat mai puternic. În contextul actual, faptul că Federația Rusă reprezintă un pol de stabilitate în Regiunea Extinsă a Mării Negre (REMN) nu reprezintă o noutate, deoarece încercările de restabilire a fostului bloc sovietic și de reunificare a fostelor țări comuniste reprezintă unul dintre dezideratele cele mai importante ale sale. (Polyakova, 2021)

Fenomenele internaționale din ultimele decenii, referitoare la accentuarea instabilității regionale, multiplicarea conflictelor intra-statale, creșterea infracționalității și a criminalității organizate și nu în cele din urmă, a fenomenului terorist au evidențiat caracterul transfrontalier al amenințărilor cu care se confruntă statele astăzi și au subliniat importanța gestionării, corespunzătoare, a unor regiuni adiacente, în cazul de față a Mării Negre, care pot fi privite atât ca o sursă de bunăstare economică (datorită avantajelor și resurselor, pe care le oferă statului riveran), cât și ca un amplificator al amenințărilor deja creionate la nivel național (tensiunile existente între țările riverane privind, spre exemplu, împărțirea unor teritorii, având potențialul de a escalada treptat ori imediat într-un conflict de mari proporții). (Dungaciu, 2020) Astfel de zone, pe lângă faptul că favorizează emergența pericolelor amintite anterior, creează și o stare de tensiune, care deși cunoaște intensități diferite, este mereu prezentă și gata de exploatat. Prin urmare, este necesar ca ambițiile statelor riverane privind gestionarea lor să fie reglementate de o legislație internațională, să existe niște instrumente de supraveghere și control neutre și chiar niște mecanisme, prin care potențialele divergențe să fie rezolvate pașnic. (Celac, Cropsey, 2014, p. 1-24)

Conflictele înghețate, localizate în regiunea extinsă a Mării Negre, sunt caracterizate prin prisma faptului că, deși reprezintă zone de instabilitate, acestea sunt localizate strategic pe teritoriul statelor suverane, din: Azerbaidjan (Nagorno-Karabach), Georgia (Abhazia și Osetia de Sud), Republica Moldova (Transnistria) și datorită contextului actual din Ucraina (Donețk și Lugansk). Cauzele interne ale acestor conflicte sunt de natură istorică, deoarece diferențele de etnicitate, identitate sau măsurile privind controlul politic au degenerat mai târziu în confruntări militare, adică ce cunoaștem astăzi drept conflicte înghețate. (Celac, Cropsey, 2014, p. 1-24) În ceea ce privește ultimul exemplu, datorită anexării ilegale a Crimeii, în martie 2014, Rusia a obținut un avantaj geostrategic naval, terestru și de apărare, pe care l-a utilizat în operațiunea specială din Ucraina, fapt ce a fost considerat relevant pentru a-și remedia o slăbiciune strategică. (Stronski, 2021) Datorită acestei anexări, în literatură sunt regăsite probabilități cu

privire la faptul, ca în viitor să dorească să controleze navigația în spațiul Mării Negre, exclusiv în scopul de a-și proteja liniile de comunicații și rutele energetice de transport. (Celac, Cropsey, 2014, p. 1-24)

Complexul de securitate al zonei extinse a Mării Negre grupează state, ale căror percepții și preocupări majore de securitate sunt interconectate la un nivel foarte ridicat, astfel încât, problemele lor de securitate internațională pot fi analizate și rezolvate doar integral. În accepțiunea instituțiilor Uniunii Europene, regiunea extinsă a Mării Negre reprezintă o zonă distinctă, care reunește 10 state, șase state riverane: România, Federația Rusă, Georgia, Turcia, Ucraina și Bulgaria și patru state neriverane: Armenia, Azerbaidjean, Republica Moldova și Grecia. (Cerbu, Ciobanu, 2019, p. 1-12). Marea Neagră sau Pontus Euxinus, cum mai este cunoscută în istorie și literatură, este regiune de importanță maximă pentru Europa și unul dintre punctele critice a întregii lumi, fiind atât o răscruce majoră, cât și o intersecție sensibilă a coridoarelor geografice est-vest și sud-nord. Timp de secole, Marea Neagră a fost controlată de marile imperii și folosită de acestea pentru a-și proiecta puterea și influența la nivel european (în principal, în Balcani și Europa Centrală), dar și la nivel regional ori global (în estul Mediteranei, Caucazul de Sud și chiar Orientul Mijlociu).

Astăzi, aceasta nu numai că și-a păstrat importanța geostrategică și economică, ci chiar a dobândit un rol mult mai mare în politica internațională și în jocul regional de putere. Pe lângă comerțul internațional cu mărfuri, intensificat de dezvoltarea tehnologică și de globalizare, Marea Neagră este esențială în zilele noastre și din perspectiva a altor două dimensiuni, și anume: este o sursă directă de energie, prin gaz și petrol și a doua dimensiune este datorată faptului că, reprezintă o rută importantă de transport pentru consumării UE, pe traiectoria Marea Caspică, Marea Neagră și Marea Mediterană. Având atât de multe semnificații, pentru atât de multe țări, regiunea continuă să se afle în centrul unui conflict latent de interese, pe care unele state riverane îl alimentează adesea, prin acțiunile și pretențiile lor. De menționat este că, fiecare stat din cele șase riverane – România, Bulgaria, Ucraina, Georgia, Turcia și Rusia – deține câte o zonă economică exclusivă, pe care o poate exploata și gestiona, în condițiile și ritmul propriu – fapt reglementat de însuși Convenția Națiunilor Unite privind dreptul mării- semnată la Montego Bay, 10 decembrie 1982.

Rusia, în regiunea extinsă a Mării Negre, poate fi privită din punct de vedere istoric, prin confruntarea pe care a avut-o cu marile puteri ale Europei. Acum obiectivele acesteia au în vedere, pe lângă eliminarea

oricărei amenințări din partea NATO și împiedicarea Ucrainei, Georgiei și Republicii Moldova să adere la alianță; proiectarea puterii și influența acesteia în REMN și menținerea unei dependențe pentru petrolul și gazele rusești, chiar în contextul actual din Ucraina. Dorința expansiunii Rusiei în Marea Neagră provine din faptul, că depinde de aceasta pentru a avea acces la Marea Mediterană și nu numai, atât pentru operațiuni militare în afara vecinătății sale imediate, cât și pentru exporturile principalei mărfuri. Federația Rusă vede NATO o amenințare, prin apropierea de aceasta și că, astfel, s-ar putea afla în raza de acțiune a rachetelor cu rază de acțiune intermediară terestre, prin desfășurarea sistemului de apărare antirachetă NATO în România, care potrivit acestora reprezintă încălcarea infrastructurii strategice americane în vecinătatea Rusiei și are ca scop subminarea securității ruse. Cu toate acestea, reacția agresivă a Federației Ruse evidențiază, în mod clar, percepțiile continue asupra vulnerabilității pe care o are în zonă și probabil al dezavantajului pe care îl are. (Stronski and Stronski, 2021)

Cu toate acestea, de-a lungul istoriei au existat episoade conflictuale în relațiile dintre statele riverane, unele chiar cu consecințe care pot fi observate și în zilele noastre. Motivele care au stat la baza tensiunilor au fost generate în principal de viziunea și parcursul politic vizibil diferit al statelor riverane; două dintre state sunt membre UE și împărtășesc viziunea occidentală asupra regiunii (România, Bulgaria), unul este candidat la integrarea în UE, dar urmărește o gestionare particulară a Mării Negre (Turcia), două țări sunt asociate la UE prin Politica Europeană de Vecinătate (Georgia și Ucraina) și ultimul stat riveran, Federația Rusă, deși beneficiază de un parteneriat strategic cu Uniunea, se opune extinderii occidentale și critică deseori intervențiile UE, NATO, respectiv a celorlalți occidentali în regiune. România, fiind un pilon important la Marea Neagră, a încercat să promoveze relații bilaterale pașnice cu vecinii și restul statelor riverane, însă nu întotdeauna conjuncturile internaționale i-au permis acest lucru.

Relația bilaterală dintre România și Federația Rusă este modelată de interacțiunea istorică dintre cele două state, care se caracterizează printr-un amalgam de sentimente-de la prietenie și cooperare strânsă la ură, ostilitate și conflicte armate. În istorie, există unele momente care și-au pus amprenta asupra interacțiunii româno-ruse, prima – problematica tezaurului românesc și alte chestiuni sensibile, cum ar fi pierderea Basarabiei. Nici secolul XXI nu a adus mari schimbări în relațiile dintre cele două țări, mai ales că, România s-a orientat preponderent spre Occident și spre colaborarea cu parteneri, precum

SUA, NATO, UE – fapt ce a atras antipatia Moscovei. (Romanian Warning about Russian ‘Security Threat’ Riles Kremlin, 2020) Pe de altă parte, România și Rusia au și câteva lucruri în comun: ambele sunt, mai ales începând cu 2014 – după anexarea Crimeii, state riverane la Marea Neagră. Trebuie menționat că, există și anumite acorduri și tratate semnate de cele două state, pentru a încerca să-și mențină relația bilaterală stabilă și lipsită de orice alte tensiuni, spre exemplu: Tratatul bilateral privind relațiile de bună vecinătate – semnat în 2003. În zilele noastre, relația dintre România și Rusia mai este încordată de un factor, care a dobândit o importanță majoră pentru ambii actori, și anume: Marea Neagră. (Relații Bilaterale – Scurt Istoric | AMBASADA ROMÂNIEI În Federația Rusă, n.d.)

Riscuri, amenințări și vulnerabilități

Marea Neagră reprezintă o regiune care reunește atât interesele strategice ale statelor riverane, cât și ambițiile deseori distructive ale acestora, motiv pentru care, unii analiști politici internaționali o cataloghează drept punctul critic al Europei Estice. (The Black Sea Region: Politics and Policy Discord, n.d.) În acest punct critic și mai precis în regiunea sa extinsă, își au originea multe dintre riscuri, amenințări și vulnerabilități emergente la adresa securității naționale, astfel, în această lucrare acestea vor fi identificate și clasificate, iar pe urmă se vor prezenta politicile pentru a fi combătute.

Amenințările de natură politico-militară au în vedere consolidarea potențialului militar pe flancul estic și manifestarea unui comportament, din ce în ce mai agresiv, de către unii actori riverani la Marea Neagră, care generează provocări majore pentru securitatea națională și regională, chiar și pentru a stopa extinderea NATO în regiune, ceea ce face Federația Rusă; provocări care, pot oricând escalada și transforma într-un conflict de mari proporții (exemplu – militarizarea bazinului Mării Negre și a peninsulei Crimeea de către Rusia, realizarea diverselor exerciții militare în regiune și acumularea de forțe, prin intermediul cărora, aceasta ar putea susține atât operațiuni ofensive, cât și defensive). De asemenea, menținerea/conservarea stării conflictuale din Ucraina ori accentuarea diferendelor teritoriale între – Ucraina, vecinul estic, și Federația Rusă, care creează îngrijorări cu privire la integritatea teritorială. În ceea ce privește proliferarea necontrolată și diseminarea haotică (inclusiv prin transportul pe mare) a armelor de distrugere în masă, respectiv a celorlalte mijloace catalogate drept neconvenționale.

Riscurile sunt prezente în mediul de securitate internațional și s-au accentuat o dată cu situația actuală dintre Rusia și Ucraina, cât și a acțiunilor, pe care Federația Rusă le are în zonă. Sunt identificate acele riscuri care, au în vedere acțiuni privind conservarea focarelor de conflict din REMN și menținerea unei nesiguranțe privind starea de securitate a Balcanilor de Vest și apariția riscurilor de natură socială. Situația energetică și riscurile privind tehnologia reprezintă două elemente majore, care au un impact direct atât asupra comunității internaționale, cât și asupra mediului de securitate, privind dependența de gazul rusesc și stoparea sau îngreunarea tuturor serviciilor ce au legătură cu aceste domenii importante strategic. Pentru România, instituțiile abilitate în primul rând pentru a identifica corespunzător aceste riscuri și amenințări, trebuie să fie pe deplin conștiente de vulnerabilitățile sistemice existente și modul în care acestea pot să fie soluționate. Astfel, vulnerabilitățile pot să aibă în vedere o capacitate redusă de reziliență, constatarea și menținerea unor probleme de gestionare sau de comunicare, referitoare la acțiunile ce ar viza România și zona Mării Negre, cât și insuficiența măsurilor de identificare și prevenire a oricăror acțiuni ostile îndreptate înspre România. (Strategia Națională de Apărare a Țării, 2020, p. 24-28)

Federația Rusă a dezvoltat continuu a gamă diversă de instrumente hibride, pe care să le folosească pentru a menține o stare de nesiguranță pentru a asigura control asupra lor prin politici economice, instrumente sociale, informaționale, precum și prin promovarea inter-etică, confesională și alte tensiuni. Obiectivul principal al tacticii hibride împotriva statelor Mării Negre este de a submina încrederea publicului în democrație, în special sistemul de guvernare, sistemele judiciare și electorale. Instrumentele hibride utilizate sunt operațiuni de informare, inclusiv campanii de dezinformare, asupra tuturor canalelor media, atacuri cibernetice, economice, comerciale, condiționarea energetică, utilizarea grupurilor de crimă organizată și industria militară. Cel mai probabil, războiul hibrid purtat de Rusia împotriva statelor din regiunea Mării Negre se bazează pe planuri operaționale distincte, în funcție de specificul fiecăreia dintre ele și conform obiectivelor politice concrete urmărite. Aceste planuri sunt în mod constant adaptate la evoluția regională și situația internațională de securitate, dar și ca urmare a acțiunilor unor organizații internaționale, în principal NATO și UE, fapt care se aplică cu precădere pentru România. (Celac, Dinu, 2021, p. 1-40)

România- stat rezilient

România are un avantaj în ceea ce privește poziția sa, fiind un actor geostrategic cheie, iar prin aderarea la NATO și UE a oferit Occidentului acces teritorial la o regiune vitală, pentru conectarea la Marea Mediterană și Orientul Mijlociu, dar și bogată în resurse energetice. Astfel, prin stabilirea unor parteneriate strategice solide, România a încercat să-și rezolve propriile vulnerabilități de securitate, dezvoltând o cultură strategică defensivă, pentru a preveni orice amenințări pe care Federația Rusă le-ar avea în dorințele sale expansioniste. Asigurarea, în primul rând, a securității la Marea Neagră reprezintă un obiectiv național pentru România, alături de menținerea relațiilor bilaterale cu țările din REMN. Totodată, asigurându-se o bază aeriană americană pe teritoriul României și apoi un sistem de apărare, împotriva rachetelor balistice – la Deveselu, a reprezentat un prim pas pentru a se preveni de orice amenințări militare. De asemenea, cel mai recent summit NATO de la Bruxelles (iunie 2021) a semnalat o nouă consolidare a poziției militare de descurajare și apărare, unde s-a crescut angajamentul cu statele partenere, din regiunea extinsă a Mării Negre, pentru a spori reziliența și pentru a menține avansul tehnologic, în scopul contracarării acțiunilor convenționale și hibride ale Federației Ruse.

Poziția geostrategică a României îi testează capacitățile de apărare și reziliență pe care le are, militare, economice și politice etc, împotriva oricăror amenințări, ce vin din spectrul rusesc, cum ar fi ocuparea teritorială, exerciții militare care să simuleze invazia României, încălcări ale spațiului aerian, atacarea capabilităților românești din Zona Economică Exclusivă, războiul hibrid etc. Astfel, ceea ce a făcut România concret, a fost să își reorienteze atenția înspre apărarea teritorială, să acorde 2% din PIB pentru apărare, să își păstreze independența energetică și libera circulație în Marea Neagră, să adopte politici de securitate independente de Rusia, cât și măsuri de eliminare a dezinformării ruse și identificarea vulnerabilităților în fața războiului hibrid, care vizează în special infrastructura critică și războiul informațional. (Dealing with the Russian Lake next Door: Romania and Black Sea Security, 2018) Ca o altă măsură de avut în vedere privind contextul regional de securitate, ar fi adoptarea unei strategii actuale de descurajare a agresiunii ruse în REMN, unde România, Bulgaria și Turcia să poată să răspundă activ provocărilor venite din cadrul Federației Ruse. (Countering the Growing Russian Naval Threat in the Black Sea Region, 2022)

Măsurile, pe care România le poate avea în vedere, în fața instrumentelor non-militare și militare pe care le întreprinde Federația Rusă în REMN, pentru a-și atinge obiectivele geopolitice în regiune, au în vedere identificarea sferelor de influență, pe care Federația Rusă le are în REMN și a tacticilor hibride a acesteia. Pentru România, răspunsurile, la orice tip de acțiuni militare sau non-militare, provenite din spectrul rusesc trebuie să fie susținute de parteneriatele strategice pe care le are, atât cu NATO, cât și cu UE și relațiile bilaterale cu țările din REMN, cât și de răspunsuri pro-active cu privire la beneficiile unor astfel de parteneriate, în scopul oricărei acțiuni de influență pe care Federația Rusă ar avea-o în zonă. Alte măsuri relevante au în vedere identificarea amenințărilor informaționale, cibernetice, economice etc. respectarea legilor internaționale, inclusiv a Convenției Organizației Națiunilor Unite privind dreptul mării și a Convenției de la Montreux, care contribuie la stabilitatea regională, cât și continuarea asistenței de securitate pentru consolidarea rezilienței partenerilor și a capacităților de autoapărare, susținute de coeziunea aliată, care poate tempera agresiunea Rusiei. (Flanagan et al., 2020)

În strategia Națională de Apărare a Țării, Federația Rusă este catalogată drept un actor agresiv, cu un comportament care nu este pe deplin acceptat pe scena internațională, astfel România, ca și stat rezilient, trebuie să identifice acțiunile care duc la un climat tensionat și de insecuritate în zona Mării Negre și să continue să își mențină relațiile bilaterale cu celelalte state riverane Mării Negre, care reprezintă unul dintre principalele instrumente de consolidare pentru mediul de securitate regional. (Strategia Națională de Apărare a Țării, 2020, p. 24-28) Relațiile bilaterale pe care România le are sunt cu următoarele state: Bulgaria (1879), Ucraina (1992), Federația Rusă (2003), Turcia (1938), Georgia (1992), Armenia (1991), Azerbaidjean (2009), Republica Moldova (1991) și Grecia (1880). (MAE, n.d).

România, de asemenea, trebuie să fie capabilă să identifice impredictibilitatea și amploarea evoluțiilor din mediul de securitate regional, mai ales în situația actuală dintre Rusia și Ucraina. Impactul pe care solicitările Rusiei către NATO, referitoare la garanții cu privire la neextinderea către Est și la retragerea trupelor și echipamentelor militare desfășurate în statele care au aderat la NATO după 1997, este unul ridicat asupra mediului de securitate internațional, deoarece are valențe directe asupra României și rolului pe care țara îl are în regiune. Cooperarea regională din zonă este și împiedicată de acțiunile Federației Ruse, mai ales în vecinătatea estică a României, deoarece au un impact

defavorabil pentru reziliența statelor din regiune și se pot menționa: Republica Moldova, Ucraina și Georgia. România fiind un stat puternic, cu parteneriate strategice solide cu aliații, dar și cu alte state, trebuie tot timpul să își dezvolte mecanisme de reacție rapide și eficiente, pentru situații neprevăzute, cum ar fi acțiunile de tip hibrid ale Federației Ruse. Exemplul concret îl constituie atitudinea și acțiunile acesteia, din zona Mării Negre, care reprezintă o situație majoră ce provoacă destabilizare în regiune, cât și o criză de securitate, ridicată prin faptul că, se încalcă normele dreptului internațional. (Celac, Cropsey, 2014, p. 1-24)

Este cunoscut faptul, că acest concept de reziliență a României poate să fie abordat atât din punctul de vedere al capacității interne a statului, prin indivizi, comunități, regiuni, stat care să fie capabil să reziste și să se adapteze continuu la evenimente care să provoace nesiguranță și insecuritate (conflicte), cât și din punct de vedere al modului în care, această capacitate poate să readucă un climat de siguranță și de normalitate în rândul acestora. (MAE, n.d.) Măsurile de consolidare a rezilienței statului român, în fața riscurilor-amenințărilor-vulnerabilităților identificate, au în vedere o reducerea acestora prin realizarea unei strategii, care să înglobeze cât mai multe dimensiuni ale sistemelor relevante pentru reducerea riscurilor de natură politică, economică, militară etc., dar și în scopul îmbunătățirii capacității statului de a gestiona, într-o măsură eficientă, acele acțiuni care să fie adaptate la nivel local, național și regional. În esență, reziliența însumează toate acele etape ale unei situații de criză, cum ar fi prevenirea, adaptarea și limitarea efectelor acesteia. Noile provocări de securitate din mediul internațional sunt impredictibile, iar astfel sunt necesare să fie dezvoltate tot mai multe mecanisme, care să întâmpine aceste situații, atunci când, statul se confruntă cu acestea, deoarece pot afecta securitatea națională. Menținerea unui stat rezilient este în strânsă legătură cu nivelul culturii de securitate pe care îl au cetățenii săi, astfel, trebuie să se aibă în vedere și această perspectivă.

Măsurile pot să aibă în vedere și mai multe planuri, primul – cel politico-diplomatic, unde România ca și membru UE și NATO, să folosească această oportunitate pentru a soluționa problematicile conflictelor înghețate și de a implementa cele mai bune strategii, pentru a-și menține agenda politică. În plan economic, România trebuie să își promoveze o politică externă de cooperare economică, cu precădere asupra sectoarelor energetice și de transport și identificarea oricăror probleme care ar putea apărea, în ceea ce privește acest sector. În planul politico-militar, se au în vedere mai multe direcții, deoarece

preocupările României trebuie să fie orientate înspre dezvoltarea programelor și inițiativelor, pentru a identifica acele capacități atât naționale, cât și regionale, care să fie capabile să aibă în vedere monitorizarea și intervenția rapidă în scopul prevenirii și contracarării riscurilor de securitate provenite dinspre Marea Neagră, cât și datorate acțiunilor pe care Federația Rusă le are în zona extinsă a Mării Negre. Responsabilitatea pe care România o are ca și stat riveran este, în primul rând, conștientizarea acestor riscuri și amenințări care se manifestă în regiune, de asemenea și să dezvolte politici interne și externe, care să neutralizeze fenomenele negative în interiorul propriilor granițe. (Iftode, 2010, p. 1-9)

Instituțiile responsabile, cadru normativ și forme de comunicare

România este astăzi un actor cheie de securitate în spațiul Mării Negre. Strategic, viziunea românească este construită pe trei piloni: Parteneriatul Strategic Româno-American, apartenența la NATO și apartenența la UE. (Raluca, n.d.) Federația Rusă reprezintă o amenințare la adresa arhitecturii internaționale, atât pentru Europa, cât și pentru țările din REMN, prin faptul că, datorită agresiunii din Ucraina, suntem contemporani cu ceea ce înseamnă un război clasic pe continentul european. România a fost una dintre cele mai consistente voci. În evidențierea pericolului poziției Rusiei, astfel s-a și creat formatul Bucharest 9 (B9), în cadrul NATO, pentru a aprofunda dialogul și a susține importanța unei prezențe militare aliate în această parte a Europei, cât și consolidarea relațiilor dintre România și Franța privind colaborarea bilaterală. România, ca și actor regional și aliat puternic, a menținut cooperarea în jurul REMN și a unei politici europene și americane active în zonă, mai ales datorită amenințării privind conflictele înghețate pe care Federația Rusă le promovează. Recalibrarea poziției UE și NATO în zonă, cât și consolidarea poziției de descurajare și apărare pe termen lung, reprezintă măsuri concrete pentru prevenirea materializării unor astfel de evenimente cu impact direct asupra securității naționale a României. Consolidarea poziției NATO și prezența militară activă în România și Bulgaria, poate să reprezinte o măsură, care să sporească gradul de protecție în fața unei probabile amenințări militare în zonă și unde acestea, să adopte o poziție defensivă a țărilor aliate, pe flancul estic al Alianței. (Russia's War in Eastern Europe Is a Central Threat to the International Architecture, n.d.)

Instituțiile internaționale au rolul de a gestiona crizele și de a preveni conflictele, iar un prim exemplu de parteneriat, pe care îl are

România este cel de ordin strategic cu Statele Unite ale Americii, care are rolul de a consolida relațiile dintre armatele celor două țări, pentru importanța strategică pe care o are România la Marea Neagră. Astfel, prin asumarea României a acestui parteneriat, vor fi respectate obligațiile strategice, în scopul menținerii climatului de securitate și pace internațională, cât și implementarea unui management al crizelor de securitate, respectându-se deopotrivă interesele naționale de securitate. De asemenea, un alt actor important pe scena internațională este UE, care reprezintă un actor-cheie pentru securitatea și apărarea comună, care fac parte din domeniile prioritare ale politicii de securitate și apărare comune (PSAC) a Uniunii. Aceste structuri au rolul de a întări capacitățile militare europene, cât și pentru a menține cooperarea internațională și menținerea angajamentelor între statele membre, în cadrul Cooperării permanente structurate, PESCO. (MApN, 2021, p. 1-30)

Ca și cadru normativ internațional se află Carta Națiunilor Unite, unde se menționează un principiu esențial, acela privind menținerea păcii și securității internaționale. Organizațiile internaționale de securitate responsabile sunt: NATO care are în vedere o strategie a gestionării crizelor, prin acțiuni coordonate inițiate pentru evitarea crizelor, dar și pregătirii pentru prevenirea escaladării acestora într-un conflict armat. Principala organizație, ce este responsabilă și mandatată de comunitatea internațională să aibă în competențe conflictele înghețate din regiunea Mării Negre, este Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE). Această organizație are în vedere promovarea diplomației preventive, prevenirea conflictelor și gestionării crizelor, consolidarea respectării drepturilor omului etc. (Băhnăreanu, 2008, p. 1-28)

Situația internațională privind invazia Ucrainei a avut un impact semnificativ privind toate modurile de transport și nu numai, dar mai ales pentru mobilitatea persoanelor și a mărfurilor înspre UE. Printre cele mai importante aspecte de menționat sunt: aprovizionarea cu combustibil și creșterea prețurilor la combustibili. De asemenea, importurile de bunuri și numărul mare de refugiați ucraineni către țările UE au condus la noi provocări de gestionare a acestei situații, atât pentru autoritățile din România, cât și pentru mobilitatea organizațiilor internaționale. România a fost deschisă în ceea ce privește solidaritatea cu refugiații ucraineni și au fost realizate următoarele: înființarea de centre de transport și de informare, cu privire la principalele puncte de trecere a frontierei și facilitarea transportului de ajutor umanitar pentru refugiați, care au fost considerate măsuri benefice pentru aceștia.

UE a adoptat de asemenea, cinci pachete de sancțiuni, ca răspuns la recunoașterea zonelor controlate de guvernele din regiunile Donețk și Lugansk și la atacul militar fără precedent și neprovocat al Rusiei asupra Ucrainei. Măsurile sunt menite să slăbească baza economică a Rusiei, privând-o de tehnologiile și piețele critice și reducându-i, în mod semnificativ, capacitatea de a purta război. Sancțiunile au avut în vedere: restricții privind relațiile economice cu zonele controlate de guverne din regiunile Donețk și Lugansk, restricții privind accesul Rusiei la piețele și serviciile de capital și financiare ale UE, sancțiuni individuale împotriva lui Vladimir Putin, Serghei Lavrov și a altor membrii, sancțiuni economice care acoperă sectoarele finanțelor, energiei, transporturilor și tehnologiei, suspendarea dispozițiilor de facilitare a eliberării vizelor pentru diplomații ruși și alți oficiali și oameni de afaceri ruși, închiderea spațiului aerian al UE pentru toate aeronavele rusești, interzicerea tranzacțiilor cu Banca Centrală a Rusiei, interdicție SWIFT, pentru șapte bănci rusești, interzicerea furnizării de bancnote denominate în euro către Rusia, suspendarea difuzării în UE a punctelor de vânzare deținute de stat Russia Today și Sputnik, interzicerea noilor investiții în sectorul energetic rusesc, interzicerea importurilor de fier și oțel, din Rusia în UE, interzicerea importurilor din Rusia de cărbune și alți combustibili fosili solizi, închiderea porturilor UE pentru toate navele rusești etc. (Consiliul European, 2022)

În ceea ce privesc alte tipuri de sancțiuni, SUA, G7 și UE au convenit asupra continuării impunerii de sancțiuni economice severe și urgente regimului lui Vladimir Putin, în special, pentru masacrul de la Bucha. SUA a anunțat măsuri economice, care să interzică noile investiții în Federația Rusă, cât și aplicarea de sancțiuni privind cea mai mare bancă din Rusia, mai multor întreprinderi de stat și oficialilor ruși și membrilor familiilor acestora. Prin aceste restricții economice, SUA și alți 30 de aliați și parteneri din lume, au estimat faptul că, PIB-ul Federației Ruse va ajunge aproximativ la 15% în acest an și creșterea inflației datorită părăsirii marilor companii și pierderea statutului de economie majoră din lume. Printre alte sancțiuni se numără: blocarea totală a sancțiunilor asupra celei mai mari instituții financiare din Rusia, Sberbank, deținând activele sectorului bancar și a celei mai mari bănci private din Rusia, Alfa Bank și reprezintă a patra cea mai mare instituție financiară din Rusia. (The White House, 2022)

La nivel național, instituția care poate acționa în ceea ce privește un atac în proximitatea Mării Negre și care poate asigura măsurile de protecție în fața RAV este MAPN, iar ca și cadru normativ național se

poate menționa Carta Albă a Apărării privind asigurarea securității cetățenilor și apărarea teritoriului român și al intereselor și valorilor naționale de securitate. Carta Albă are drept scop fundamental stabilirea de măsuri și acțiuni pe termen mediu și lung în domeniul apărării. Acest document reprezintă fundamentul pentru implementarea Strategiei Naționale de Apărare a Țării, de la care se derivă Strategia militară și Directiva de planificare a apărării. În document, se menționează aspecte relevante privind schimbările la nivel regional și internațional, cât și modul în care, Forțele Armate ale României trebuie să fie pregătite în scopul apărării țării, în fața oricăror amenințări. (MApN, 2021, p. 1-54)

Comunicarea strategică este foarte importantă în acest context, deoarece sprijină implementarea strategiilor naționale pentru protejarea, restabilirea, menținerea și atingerea obiectivelor și intereselor naționale, fiind o metodă eficientă în contracararea conflictelor asimetrice și războaielor hibride. Astfel, comunicarea strategică este privită ca o parte integrantă a eforturilor statului, de a-și realiza obiectivele politice, economice, sociale, de securitate și apărare. Activitatea de informare și relații publice în MApN are mai multe scopuri, dintre care, se menționează stabilirea, menținerea și dezvoltarea de relații bazate pe încredere, între instituția militară și societatea românească, pentru a promova informarea și înțelegerea scopurilor și obiectivelor instituției militare și creșterea gradului de informare și înțelegerea contextelor. Formele comunicării publice, care se pot aplica în ceea ce privește regiunea extinsă la nivelul Mării Negre și situația de securitate din această zonă, pot să aibă în vedere, în primul rând, acțiuni de contracarare a dezinformării și a propagandei externe și dezvoltarea mecanismelor eficiente de cooperare inter-instituțională, pentru a îmbunătăți procesul de comunicare. Este necesară, de asemenea, și o strategie de comunicare în domeniul securității, între instituțiile naționale abilitate pentru informarea corectă a cetățenilor și partenerilor internaționali, despre activitățile întreprinse și politicile naționale promovate în situația prezentă. (Portal Just, n.d.)

Concluzii

Concluziile acestei lucrări au în vedere validarea întrebărilor de cercetare propuse, astfel, se demonstrează următoarele: zona extinsă a Mării Negre reprezintă un complex de securitate, în care confruntarea a fost mereu prezentă pentru dominație și se extinde și în prezent, prin războiul dintre Rusia și Ucraina. Importanța acestei zone nu este doar în ceea ce privește zonele geopolitice, ci și interesele politice și economice

care stau în spatele acestora. Cu siguranță, în perioada următoare, va crește implicarea actorilor, spre exemplu din punct de vedere economic, având ca prim obiectiv resursele energetice, dar și din punct de vedere politic și de securitate, iar România, țară membră a NATO, are un avantaj major prin staționarea, pe teritoriul său, a unor elemente ale scutului antirachetă și a unor baze în care sunt dislocate forțe ale NATO. Marea Neagră reprezintă un areal unde sunt prezente atât riscuri, cât și pericole care, deseori, se materializează și iau forma unor amenințări semnificative la adresa securității naționale a României, iar astfel, țara trebuie să dea dovadă de reziliență și să reprezinte un stabilizator al regiunii. Dinamica actualului mediu de securitate și atitudinea tot mai ostilă a unor state riverane, în special a Federației Ruse, a determinat astăzi apariția unor noi tensiuni și a umbrit eforturile României de a menține pacea și stabilitatea în Zona Extinsă a Mării Negre.

Consolidarea unei zone strategice sigure și stabile în proximitatea estică din punct de vedere al securității este necesară a fi realizată, datorită dezideratului țărilor de a alinia spațiul Mării Negre la valorile și procesele de cooperare europene și euro-atlantice, precum și în scopul de a menține cooperarea regională. România ca și stat rezilient trebuie să colaboreze cu toate statele din Zona Extinsă a Mării Negre pentru a acționa împreună împotriva oricăror acțiuni ostile și a-și oferi suportul pentru a ajuta Ucraina, precum și pentru a se consolida toate măsurilor de apărare națională care să răspundă implicației militare tot mai mari a Federației Ruse în Ucraina și în Marea Neagră. Federația Rusă în Marea Neagră demonstrează că este dispusă și capabilă să sfideze ordinea și legea internațională, iar NATO trebuie să aibă în vedere o abordare coordonată și cuprinzătoare, să promoveze întâlniri regulate între membrii și partenerii din regiune la diferite niveluri pentru a încuraja cooperarea și schimbul de bune practici și lecțiile învățate. În timp ce Marea Neagră devine mai importantă nu numai pentru NATO, ci și pentru Federația Rusă, este necesar să se atragă atenția asupra amenințărilor specifice, să se încurajeze coordonarea, inovarea și modernizarea și să se asigure, în mod obiectiv, ca provocările ruse să se reducă la minim, în timp ce, o agresiune să fie gestionată cu o capacitate necesară.

Direcțiile viitoare de cercetare au în vedere analizarea subiectului propus, evidențierea prin viitoare statistici a impactului pe care războiul din Ucraina îl are asupra României, analizarea capabilităților pe care Federația Rusă le are în zonă și compararea cu eforturile pe care atât România, cât și NATO ar trebui să le aibă în vedere, dar și identificarea acelor situații, care ar putea conduce la escaladarea situației din regiune

și mai ales, analizarea tuturor evenimentelor de la începutul războiului și până când va continua acesta. Limitările cercetării au în vedere lipsa unei literaturi de specialitate din domeniu, deoarece este un subiect de cercetare nou, care are valențe în prezent, unde mediul de securitate regional este în continuă schimbare. Faptul că, Federația Rusă este un actor imprevizibil, prin acțiunile pe care le întreprinde, riscurile, amenințările și vulnerabilitățile României ca și stat rezilient în regiunea extinsă a Mării Negre sunt și acestea în continuă schimbare.

Referințe bibliografice:

1. "Russia's war in Eastern Europe is a central threat to the international architecture." (n.d.). Retrieved from www.robert-schuman.eu website: <https://www.robert-schuman.eu/en/european-interviews/0115-russia-s-war-in-eastern-europe-is-a-central-threat-to-the-international-architecture>

2. Administrația Prezidențială. (2020). *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024*, Presidency.ro. 24-28, **Error! Hyperlink reference not valid.**

3. Băhnăreanu, C. (2008). Rolul organismelor internaționale în managementul crizelor în regiunea Mării Negre. *Centrul de studii strategice de apărare și securitate*. 1-28, https://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/rolul_organismelor_internationale_in_managementul_crizelor_in_regiunea_mn.pdf

4. Celac, S. Dinu, L. (2021, septembrie). A joint assessment by New Strategy Center (Romania), Foundation for Political, Economic and Social Research – SETA (Turkey), Sofia Security Forum (Bulgaria). *New Strategy Center*. 1-40, <https://www.newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2021/09/Policy-Paper-NSC-Classic-and-Hybrid-Challenges-in-the-Black-Sea-Region-aug2021-1.pdf>

5. Celac, S., Cropsey, S. (2014). De ce contează Marea Neagră. *New Strategy Center*. 1-24. https://newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2016/04/Policy_paper_-_De_ce_conteaza_Marea_Neagra_-_NSC_-_iunie_2016-1.pdf

6. Cerbu, V. Ciobanu, V. (2019). Regiunea Mării Negre, Zonă a schimbărilor geopolitice. *Conferința științifică internațională. Gândirea militară românească*. 1-12. https://gmr.mapn.ro/app/webroot/fileslib/upload/files/arhiva%20GMR/2019%20gmr/Conferinta%20GMR%202019/GMR_CONF%20Oro_Cerbu%20Cioranu.pdf

7. Consiliul European (2022, 11 aprilie). *EU response to Russia's invasion of Ukraine*. Consilium.europa.eu. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/>

8. Countering the growing Russian naval threat in the Black Sea region. (2022, January 17). Retrieved June 14, 2022, from Atlantic Council website:

<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/countering-the-growing-russian-naval-threat-in-the-black-sea-region>

9. Dealing with the Russian Lake Next Door: Romania and Black Sea Security. (2018, August 15). Retrieved from War on the Rocks website: <https://warontherocks.com/2018/08/dealing-with-the-russian-lake-next-door-romania-and-black-sea-security/>

10. Dungaci, D. (2020). *The geopolitical Black Sea encyclopaedia*. Newcastle Upon Tyne, Uk: Cambridge Scholars Publishing.

11. Flanagan, S. J., Binnendijk, A., Chindea, I. A., Costello, K., Kirkwood, G., Massicot, D., & Reach, C. (2020, October 5). Russia, NATO, and Black Sea Security. Retrieved from www.rand.org website: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA357-1.html

12. Iftode, F. Amenințări și vulnerabilități la adresa securității în zona extinsă a Mării Negre. 1-9. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Ameninajari%20si%20vulnerabilitati%20la%20adresa%20securitatii_0.pdf

13. Ministerul Afacerilor Externe. (n.d.). *Relații bilaterale*. MAE.ro. <https://www.mae.ro/bilateral-relations#800>

14. Ministerul Afacerilor Externe. (n.d.). *România în NATO- Marea Neagră*. MAE.ro. <https://nato.mae.ro/node/178#null>

15. Ministerul Apărării Naționale. (2021). *Carta Albă a Apărării*. MAPN.ro. 1-54. https://www.mapn.ro/legislatie/documente/carta_alba_2021.pdf

16. Ministerul Apărării Naționale. (2021). *Strategia Militară a României*. Gov.ro. 1-30. <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2021/08/STRATEGIA-MILITARA-A-ROMANIEI-1.pdf>

17. O'Higgins, T. (n.d.). Retrieved from Research Gate website: https://www.researchgate.net/figure/Map-of-the-Black-Sea-region-showing-the-riparian-states-and-exclusive-economic-zones_fig1_265905481

18. Polyakova, A. (2021, 27 octombrie). Black Sea Security: Reviving US Policy Toward the Region. CEPA. <https://cepa.org/black-sea-security-reviving-us-policy-toward-the-region/>

19. Portal legislativ. (n.d.). *CARTA ALBĂ din 11 mai 2021*. Just.ro. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/242221>

20. Portal legislativ. (n.d.). *Instrucțiuni privind activitatea de informare și relații publice a MAPN*. Just.ro. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/226605>

21. Raluca, O. (n.d.). BLACK SEA SECURITY: THE ROMANIAN PERSPECTIVE NATO-EU INTEROPERABILITY, A DIVISION OF LABOUR. *EUROPOLITY*, 14(2), 2020. Retrieved from <http://europolity.eu/wp-content/uploads/2021/01/VOL-14-2-5.-Chiriac.pdf>

22. Relații bilaterale – Scurt istoric | AMBASADA ROMÂNIEI în Federația Rusă. (n.d.). Retrieved June 14, 2022, from moscova.mae.ro website: <https://moscova.mae.ro/node/221>

23. Relații bilaterale | Ministry of Foreign Affairs. (n.d.). Retrieved June 14, 2022, from www.mae.ro website: <https://www.mae.ro/bilateral-relations/1689>

24. Romanian Warning About Russian “Security Threat” Riles Kremlin. (2020, June 12). Retrieved June 14, 2022, from Balkan Insight website: <https://balkaninsight.com/2020/06/12/romanian-warning-about-russian-security/>

25. Stronski, P. (2020, 20 mai). What Is Russia Doing in the Black Sea? *Carnegie Endowment for International Peace*. <https://carnegieendowment.org/2021/05/20/what-is-russia-doing-in-black-sea-pub-84549>

26. Stronski, P. and Stronski, P. (2021). *What Is Russia Doing in the Black Sea?* [online] Carnegie Endowment for International Peace. Available at: <https://carnegieendowment.org/2021/05/20/what-is-russia-doing-in-black-sea-pub-84549>

27. The Black Sea region: politics and policy discord. (n.d.). Retrieved from Middle East Institute website: <https://www.mei.edu/publications/black-sea-region-politics-and-policy-discord>

28. The White House. (2022, 6 aprilie). *FACT SHEET: United States, G7 and EU Impose Severe and Immediate Costs on Russia*. [Whitehouse.gov. https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/04/06/fact-sheet-united-states-g7-and-eu-impose-severe-and-immediate-costs-on-russia/](https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/04/06/fact-sheet-united-states-g7-and-eu-impose-severe-and-immediate-costs-on-russia/)

SECURITATE ȘI INFORMAȚII ÎNTR-O LUME ÎN SCHIMBARE

Ioana PĂIUȘ*
Tiberiu TĂNASE*

Abstract:

It is no secret that the use of technology has revolutionized our way of everyday life in the last few decades. We are, in the modern world, all connected to each other and to society through the use of cyberspace and information technology, in various ways. This revolutionizing change is also present in conflicts, within channels for diplomacy and modern war. Historically, conflicts have adapted the arena of conflict through various means of innovations and inventions, from land to ocean to air, and now cyberspace, where we today see that it has become a new arena of conflict.

This paper explores how intelligence professionals can improve collaboration, integration, and analytical capabilities to identify national security risks, interests, and opportunities. Intelligence services provide strategic intelligence, provide in-depth assessments and developments to recognize and warn of changes related to specific issues that will affect the strategic environment in the future.

The strategic early warning community must have its overall impact measured by one criterion: the extent to which its assessments actually add informational and analytical value to the national decision-making process. This requires a qualitative, rather than a quantitative, judgment by policy elites.

The strategic intelligence community must thus be granted the authority and autonomy to best carry out its responsibilities free from artificially-imposed impediments created by the clumsy application of unresponsive bureaucratic norms. The policymaker may wish to know the weapons capabilities of adversaries and location of their warfighters. The amount of information that could be valuable in making political, economic, diplomatic or military decision making is potentially vast, and the collection is limited only by the resources available to a nation to fund networks of surveillance satellites, reconnaissance aircraft and listening devices.

An intelligence product is successful when it informs the decision-maker, policymaker or military leader with the necessary information and answers to win on their playing field. Intelligence analysis is a vital tool of modern security and many people may be unaware of the key role it plays. The aim of intelligence analysis is to conduct a detailed review of information collected in order to make informed decisions. Today, the threat landscape is changing. In an evolving world, understanding how criminals

* PhD Master Student, International Relations and Intelligence Studies, "Mihai Viteazul" National Intelligence Academy, Romania, email: grancea.ioana@animv.eu

* PhD Researcher, Division of the History of Science of the Romanian Committee for History and Philosophy of Science and Technology - CRIFST of the Romanian Academy, Romania, email: tiberiu_tanase@yahoo.com

operate in increasingly complex ways is key to making informed decisions about security. Early warning and early response will be faced with an evolution of threats over the next decade. These threats will come from the combined impacts on conflict and instability of climate change, fallout from ongoing wars, fallout from the war on terror, and the increasing criminalisation of conflict. Indeed, the future relevance of the field depends largely on work undertaken now to understand and provide useful analysis on these new emerging threats.

Keywords: *Intelligence, National Security, War, Intelligence Analysis, Information, Change, Future.*

„Iată de ce, numai suveranul luminat și generalul de valoare, care sunt în măsură să folosească drept agenți persoanele cele mai inteligente, sunt siguri că realizează lucruri mari.

Operațiunile secrete sunt esențiale în război; pe ele se bazează armata pentru a efectua fiecare din mișcărilor ei”.

– Sun Tzu – (Arta Războiului)

Introducere

Mediul informațiilor de securitate națională trece prin schimbări profunde. Noile tehnologii puternice permit colectarea, comunicarea și analiza datelor de securitate națională la o scară fără precedent și au în prezent un rol central în practica serviciilor de informații. Utilizarea, destul de frecventă, a algoritmilor în operațiunile de informații ridică o gamă largă de probleme privind relația *om-mașină* în aceste operațiuni, afectează capacitatea de a exploata astfel de tehnologii, pentru a perturba alegerile și alte procese politice, precum și stabilitatea culturii tradiționale a analiștilor în cadrul comunității de informații. Este aproape inevitabil ca, în acest context de profeții ale schimbării, să apară o dezbatere despre adaptabilitatea și refrenul sistemelor de informații într-o varietate de țări.

Două trăsături sunt remarcabile, în legătură cu aceste reflecții de sfârșit de secol asupra serviciilor de informații. Prima este aceea că prezintă adesea așteptări pronunțate de schimbare, în ciuda faptului că serviciile de informații sunt considerate, în mod obișnuit, instituții extrem de conservatoare, în special în regimurile autoritare. Mai mult, aceste așteptări sunt investite într-o instituție politică, care este ea însăși un produs decrepit al secolului XX și care a suferit deja o evoluție masivă începând cu anii 1900.

Al doilea aspect demn de remarcat caracteristic acestor gânduri futuriste este faptul, că ele sunt frecvent destul de optimiste, în contrast puternic cu unele dintre declarațiile apocaliptice, care au apărut în urma dezbaterilor despre războiul de gen, degradarea economică și colapsul ecologic. Într-o anumită măsură, imaginarea unui viitor, pentru comunitatea internațională de informații, a devenit un exercițiu de urmărire a căilor și limitelor schimbării politice în sine. Schimbarea modului de funcționare a serviciilor de informații este văzută de mulți, ca un semn vital de sănătate în noul sistem de securitate al relațiilor internaționale de după Războiul Rece.

Capacitatea serviciilor de informații de a face schimbări radicale, în obiceiurile lor tradiționale de secretizare, modul în care se gândesc la amenințările la adresa securității naționale și de a lua decizii cu privire la țintele prioritare, pentru colectarea și analiza de informații este, de asemenea, văzută ca un simbol cheie, un simbol vizibil al voinței stăpânilor lor guvernamentali de a se adapta la noile realități și pericole ale politicii internaționale în secolul XXI.

Faptul că agențiile de informații vor trebui să se ocupe de probleme, precum traficul internațional de droguri, poluarea mediului, terorismul, transferurile ilegale de tehnologie, schimbările rapide ale mediului și mișcările de populație este acum acceptat atât de profesioniștii din domeniul informațiilor, cât și de comentarii publici. Dar, cum se poate evalua gradul probabil de schimbare care va avea loc în perioada următoare? Câteva instrumente pot fi de ajutor: cunoașterea evoluției istorice a serviciilor de informații pe parcursul secolului al XX-lea, perspectiva națională asupra determinării legate de cultură a agențiilor de informații, precum și o perspectivă internațională asupra elementelor comune ale serviciilor de informații. O astfel de perspectivă internațională poate servi, de asemenea, la indicarea gradului de convergență sau de divergență, care afectează comunitățile naționale de informații într-un sistem global și poate servi ca modalitate de sintetizare a dovezilor, din anchetele istorice și studiile comparative.

Așa cum am menționat, în cadrul rezumatului acestui studiu, obiectivele generale ale lucrării noastre sunt determinate, în principal, de colectarea, analizarea și diseminarea de informații despre condițiile globale, în special despre amenințările potențiale la adresa securității unei națiuni.

Totodată, în urma acestor informații, dorim să ilustrăm scopul studiului nostru și anume, evidențierea rolului primordial al agențiilor

secrete de informații la protejarea națiunii de prejudicii și la promovarea intereselor țării noastre în străinătate.

Mai mult decât atât, rezultatele așteptate, în urma studiului nostru, sunt definite de informațiile strategice furnizate de sistemul național de *intelligence*, de informațiile și răspunsurile conferite de acestea, în legătură cu procesul de luare a deciziilor în fața armelor apocaliptice moderne și a dependențelor economice fragile. Cercetarea se realizează prin metoda analizei și a observației analitice, astfel încât, topica acestui studiu să fie abordată din toate perspectivele.

De-a lungul timpului, s-au depus eforturi considerabile pentru a defini termenul general de *intelligence*, care include cu siguranță analiza, ca parte a unui proces cu multiple fațete, obținând informații specifice, adesea secrete, pentru uz guvernamental. Analiza este partea de gândire a procesului de informații sau, după cum spun analiștii de carieră, *Intelligence is a profession of knowledge* (Informațiile sunt o profesie a cunoașterii). Este vorba despre monitorizarea țărilor, a tendințelor și a persoanelor importante, a evenimentelor și a altor fenomene pentru a identifica modele sau anomalii de comportament și relații cauză-efect, între factorii cheie care explică rezultatele din trecut și care ar putea indica evoluții viitoare, cu implicații politice pentru țări. Un alt fondator cheie, al practicilor și principiilor analitice ale CIA, a formulat această idee mai succint: „*Misiunea analiștilor de informații este de a aplica în profunzime o expertiză substanțială, informații din toate sursele și o operațiune comercială dură pentru a produce evaluări care să ofere o valoare adăugată distinctă clienților politici*” (Regan, 2022).

Dacă ne referim la conceptul adesea folosit – *Comunitatea de informații*, din punct de vedere teoretic, menționăm că aceasta este o noțiune generică, prin care se desemnează funcționarea coordonată a sistemului securității naționale. De aceea, comunitatea de informații a unui stat (*intelligence community*) nu trebuie confundată cu ansamblul serviciilor specializate în protejarea securității și siguranței naționale, care reprezintă totalitatea organismelor cu componente în această sferă, dar fără o conducere și coordonare unitară, ci dispartă, în funcție de îndatoririle fiecărei instituții în parte.

Menționăm că, Statele Unite (Joseph, 2022) au fost primele care au promulgat o lege, care să prevadă expres definirea *comunității de informații*, iar în Portugalia, rolul și funcțiile unei Comunități de Informații este îndeplinit de Sistemul de Informații al Republicii Portugheze (S.I.R.P.), creat prin *Legea Cadru a Sistemului de Informații al Republicii Portugheze*.

Faptul că acest sistem contribuie la acoperirea întregii problematice specifice domeniilor de realizare a securității naționale, permite abordarea unitară a problemelor manageriale și funcționale ale structurilor de informații care îl compun; implică evitarea paralelismelor și suprapunerile în activitatea serviciilor de informații; permite un control unitar, eficient și calificat, pe domenii, probleme și profiluri de activitate, în funcție de competențele și misiunile încredințate, conturează ideea că, în fapt, acest sistem a fost gândit și reprezintă de facto o *comunitate de informații*. De asemenea, și în alte state democratice au fost înființate structuri implicate în realizarea securității naționale, care în ansamblu funcționează după principiile *comunității de informații*.

Adaptarea Serviciilor de Informații și securitate la noile provocări ale acestui mileniu, crearea unor noi structuri de informații specializate pe tipuri de amenințări, care să răspundă schimbărilor rapide din configurația amenințărilor asimetrice, presupune și funcționarea eficientă a Comunității Naționale de Informații, care poate reprezenta o modalitate performantă de combatere a acestor amenințări.

Analistul de informații joacă un rol cheie, în a le permite strategilor de securitate națională să îndeplinească obiectivele critice. Deși, analistul nu ar trebui să definească o strategie de securitate națională, el trebuie să fie conștient de ceea ce este acea strategie de securitate națională, de modul în care, setul actual de factori de decizie definește interesele naționale și, prin urmare, amenințările și oportunitățile la adresa acestora, precum și de obiectivele politice cheie ale acestor factori de decizie.

În prezent, analistul are avantajul, dar și provocarea, de a înțelege o listă lungă de strategii explicite de securitate, de apărare internă, de contraterorism și de informații. Un analist, care a studiat gândirea strategică a principalilor factori de decizie politică, se află într-o poziție mai bună pentru a le permite acestor strategii să își îmbunătățească performanța, în fiecare etapă a procesului de luare a deciziilor și de executare a politicilor.

Privită în acest context, practic, toate analizele de informații sunt strategice, deoarece urmăresc să le permită factorilor de decizie politică să își atingă obiectivele, cu mijloacele necesare. Ceea ce înseamnă că, indiferent dacă analistul descrie mediul strategic general sau oferă avertizări, cu privire la un anumit atac, descrie pur și simplu detaliile militare ale unui potențial adversar sau ale infrastructurii unui adversar, sau oferă informații extrem de tactice despre ținte, abordarea analistului,

în sine, vine în sprijinul unei strategii generale pentru a atinge obiective specifice, scopuri specifice.

Serviciul de informații sprijină securitatea cibernetică a propriului stat, prin consilierea și stabilirea de standarde pentru măsurile de securitate defensive și de protecție. De asemenea, furnizează evaluări ale amenințărilor de informații; se angajează în activități de contraspionaj și caută dovezi ale succeselor, în materie de informații ale țărilor ostile, prin pătrunderi de contraspionaj în organizații și prin examinarea acțiunilor operaționale ale acestor țări. Elementul de contrainformații (informații externe) al acestor activități face parte dintr-un *concurș de contrainformații* specializat, împotriva adversarilor. Toate aceste activități sprijină serviciile de *intelligence*, precum și pe cele ale guvernului și ale forțelor sale armate în ansamblu.

Amenințările la adresa securității naționale sunt acum mult mai puțin clare, decât în timpul Războiului Rece. Dar, o anumită securitate defensivă va continua să fie necesară, deoarece aceasta va necesita, de asemenea, sprijinul serviciilor de informații, în special capacitatea serviciilor de informații de a stabili standarde naționale de apărare, în lumina experienței ofensive. Acesta este un factor care, trebuie luat în considerare în deciziile naționale privind sofisticarea colectării necesare.

Importanța informațiilor privind problemele de securitate națională ridică dificultăți, întrebări, cum ar fi cât de multe cunoștințe (operaționale și neoperaționale) ar trebui dezvăluite, astfel încât, să informeze publicul în cauză, fără a pune în pericol securitatea națională.

Urmărirea unui echilibru corect și practicabil, între libertățile civile și de securitate este foarte dificilă de a fi realizată și de foarte mult timp ocupă mințile atât ale practicienilor, cât și ale savanților deopotrivă. Ca și în cele mai complexe dileme de echilibrare, nu există un plan unic, adoptat de toate democrațiile, pentru a atinge acest scop. Legile naționale privind informațiile, adică întruchipările diferitelor naționalități prin voința democratică, au oferit diferite modalități de a realiza un astfel de echilibru. Indiferent de varietatea legitimă a eforturilor de echilibrare, toate aceste măsuri ar trebui să fie predeterminate de principiile guvernării democratice. Printre aceste principii se numără, ca fiind relevante, doctrina separării competențelor și a statului de drept (Farson, 2021).

Rolul fundamental al Comunității de Informații în Războiul Informațional

O diferență importantă între război și serviciile de informații este că, în cazul primului, există o distincție clară între dreptul de a intra în război, *jus ad bellum*, și justiția acțiunilor în război, *jus in bello*. Această distincție nu funcționează, atunci când ne gândim la colectarea de informații cibernetice. Nu există aceeași diviziune între evaluarea și sancționarea actului general de culegere de informații și efectuarea diferitelor acte în temeiul acestei autorizații, care se observă în cazul războiului.

Nu există o distincție *timp de război/timp de pace* pentru serviciile de informații, ci mai degrabă operațiunile se desfășoară în mod continuu. Astfel, în cazul serviciilor de informații, evaluarea trebuie să se facă în mod continuu, prin care fiecare operațiune trebuie să îndeplinească toate condițiile corecte principiile de spionaj cibernetic descrise ulterior, o operațiune fiind sancționată în funcție de cine este vizat, ținând cont de existența sau nu a unei cauze specifice pentru operațiune, asigurându-se că, există o intenție corectă și că metoda aleasă este proporțională cu câștigurile propuse (Hew, 2022, p. 7).

Una dintre principalele provocări pentru state, în ceea ce privește asigurarea securității cibernetice, este viteza cu care se materializează noile amenințări și riscuri, adesea cu un pas înaintea legislației și a procedurilor instituționale, menite să țină la distanță amenințările cibernetice.

Într-o națiune precum România, unde legislația trebuie să fie coordonată prin procesul UE, statele se pot trezi lucrând deosebit de greu, pentru a ține pasul cu noile riscuri și provocări. La nivelul UE, în afară de Regulamentul general privind protecția datelor (care se referă la confidențialitatea utilizatorilor și la protecția datelor cu caracter personal), cel mai important act legislativ, în securitatea cibernetică, este Directiva NIS privind securitatea rețelelor și a sistemelor informatice, care reprezintă o parte importantă a strategiei UE în materie de securitate cibernetică. Fiind stat membru al Uniunii Europene, din 2007, România este obligată să transpună toată legislația UE la nivel național și să facă modificările corespunzătoare (Brânda, 2021).

Securitatea cibernetică nu face excepție din acest punct de vedere, deoarece, spre deosebire de amenințările clasice, care necesită mecanisme de apărare deja stabilite, amenințările de natură cibernetică necesită o adaptare constantă a mecanismelor de răspuns, precum și inovație tehnologică, alocarea unor sume mari de bani și o legislație clară,

pentru a aborda amenințarea în cauză și, în cele din urmă, pentru a o neutraliza la sursă.

Amenințările cibernetice există încă de când procesele bancare, de transport, de apă, de sănătate și infrastructura industrială au devenit puternic conectate la internetul dependent, capacitatea de securitate cibernetică a României ar putea fi descrisă, cu ușurință, ca fiind o *lucrare în curs de desfășurare* pe termen lung. Astfel, o investigație a eforturilor României în domeniul securității cibernetice, se concentrează pe următoarele aspecte: legislația și cadrul instituțional, amenințările și eforturile de contracarare a acestor amenințări (Herman, 1997).

Cum se vor schimba serviciile de intelligence după războiul ruso-ucrainean?

Războiul ales de președintele rus Vladimir Putin, în Ucraina, este un eveniment istoric mondial, marcând ultimul act al erei post-Război Rece și începutul unei noi ere, încă nescrise. Spectrul de rezultate posibile variază de la un război rece nou sau fierbinte, volatil, care implică Statele Unite, Rusia și China, la un conflict înghețat în Ucraina, un acord post-Putin, în care Rusia devine parte a unei arhitecturi europene de securitate revizuite.

Ne aflăm pe un teritoriu neexplorat, în condițiile în care, Occidentul a impus sancțiuni fără precedent împotriva Rusiei, într-un timp record și cu potențialul real de a coborî într-un război nuclear. Este greu de văzut cum ar putea Putin să *câștige*. Dar, el nu poate accepta înfrângerea.

Specialiștii în domeniu au încercat să identifice și să pună în practică, diferite modalități de a preveni scenariile privitoare la războiul din prezent, la viitoarele înțelegeri geopolitice, care ar putea reprezenta un rezultat concret al relațiilor internaționale al acestui război rece. Dacă privim în viitorul apropiat și reușim să identificăm marile puteri globale, deducem apariția unei noi lumi, o lume curajoasă, dar în cadrul căreia, conflictul aparent înghețat zace mocnit. Invazia rușilor a produs o destructurare a normelor legislative, a seturilor de reguli stabilite anterior, dezzechilibrând aceste puteri ale statelor implicate.

Nu trebuie să oitem faptul că, în urma crizei financiare, resimțită puternic în 2008, atât Rusia, cât și China, prin reprezentanții oficiali ai acestor state, au afirmat public o resimțire a unui declin la nivelul Statelor Unite ale Americii, însă, stadiul în care SUA s-a plasat în cadrul economiei la nivel internațional a fost unul constant.

Criza din Ucraina a determinat Statele Unite să facă față unui set complex de provocări și oportunități. Ea a reunit alianța transatlantică, chiar dacă a împins țările europene să își construiască mai multe capacități independente proprii, ceea ce reprezintă o victorie diplomatică pentru administrația Biden (Friedman, 2022, p. 21).

Războiul din Ucraina va ajuta, de asemenea, Beijingul care, dorește să evalueze care ar fi răspunsul lumii la o invazie chineză în Taiwan. Viteza și furia cu care Statele Unite, Europa și marile economii asiatice (Japonia, Coreea de Sud, Singapore, Australia) au impus sancțiuni severe Rusiei. Obiectivele Beijingului, par urgente în a deveni autosuficientă, în domenii-cheie de înaltă tehnologie, prin Made in China 2025 și China Standards 2035, un efort de a modela standardele și normele comerciale și tehnologice (Ses, 2019, p. 13).

China are șansa de a juca un rol mult mai important pe scena mondială, dacă Xi îl poate convinge pe Putin să oprească războiul și să accepte discuții de pace. În prezent, China este reticentă în acest sens. În scenariul Brave New World, însă, perspectiva celui de-al treilea război mondial speră să convingă China să intervină și să-l aducă pe Putin la realitate, punând bazele unui acord de pace durabil, între Occident și Rusia.

În urma studiilor realizate la nivel mondial, în prezent, războiul este urmărit prin intermediul diferitelor site-uri de mediatizare și socializare, prin intermediul dispozitivelor electronice de tip smartphone, tablete, ipad-uri. Toate informațiile sunt foarte ușor de accesat, iar în istoria structurilor informaționale observăm faptul că, atunci când ești bine informat, învingi mult mai ușor în orice război, fie el informațional sau nu.

O strategie de competiție a marilor puteri democratice și autoritare poate susține Statele Unite să asigure, la nivel intern, acel sprijin internațional necesar, care să reunească chiar și tipuri de state foarte diferite. Dacă, în acest moment ne putem exprima părerea conform căreia, Rusia își pierde încet puterea economică la nivel internațional, ne putem totodată gândi la faptul că, o nouă putere se află în plină ascensiune – China (Huw, 2022, p. 3).

Referindu-ne strict la Rusia, datele sugerează faptul că, acest stat se află, în prezent, din punct de vedere demografic și economic, într-o recesiune. Puterea economică a acestei țări se baza pe exporturile de petrol și gaze, totuși, în plin război, eforturile statului de a-și transforma economia au eșuat. Nu trebuie să uităm însă faptul că, Rusia are resurse vaste, inclusiv mercenari și proxy, care pot fi folosiți ca sabotori, în

conflictele cibernetice și în Orientul Mijlociu și Africa. Putin a folosit acum aceste resurse, pentru a *face Rusia din nou mare*, invadând Ucraina. Istoria îl poate judeca pe Putin ca pe un mare tactician, dar a eșuat ca strateg, care și-a atins obiectivul de a restabili locul Rusiei în lume.

Dacă vom fi puși, în situația în care, va trebui să ne exprimăm părerea în mod oficial la cum se va termina războiul dintre Rusia și Ucraina, va trebui, mai întâi, să înțelegem modul cum acesta a început. Invazia rusă a fost îndemnată de motive geostrategice – Ucraina era un stat tampon, care protejează Moscova de agresiunea occidentală – și din motive economice, care au fost adesea trecute cu vederea. Tranziția de la URSS la Federația Rusă nu a fost pe deplin profitabilă. Este posibil ca bogăția totală să fi crescut, dar Rusia rămâne o țară săracă. Produsul său intern brut se situează imediat după cel al Coreei de Sud, o plasare respectabilă, dar cu greu acolo unde ar trebui să fie o superputere.

Armata rusă pare dezorganizată, lipsită de imaginație și de inspirație. Desfășurarea forțelor, pregătirea logistică și comanda pe câmpul de luptă, la toate nivelurile, pur și simplu nu au existat. Acesta era un alt tip de armată rusă, una birocratizată, una care se temea mai mult de țar, decât să piardă în fața inamicului. Putin a cerut o înfrângere rapidă a inamicului. Dar pentru a conduce prin forță, trebuie să vezi clar și să lovești decisiv centrul de greutate.

Invazia rusă, în Ucraina, a provocat o schimbare majoră în Serviciile de Informații, în special în America și Europa. În procesul de modernizare a Serviciilor de informații, prioritățile din următorul deceniu vor fi: imperative de apărare mai bine definite, prin modernizarea capacităților, pentru contracararea noilor provocări rusești și chinezești, tehnologii greu de detectat și de învins. Statele Unite au priorități clare în strategia de apărare, în acest sens.

Serviciile de Intelligence au avertizat amplu cu privire la intențiile Rusiei în Ucraina. Factorii politici au ales să facă publice avertismentele pe care le-au primit. Aceiași politicieni au subliniat, de la invazie, acuratețea rapoartelor și și-au lăudat serviciile de informații. Serviciul de informații al apărării, din Regatul Unit, a postat zilnic pe conturile de socializare naționale, evaluarea progresului Rusiei în invazia sa. Războiul și, în special, prezența războiului, a plasat agențiile secrete de informații într-o poziție foarte publică. Produsul lor a fost folosit pentru a informa publicul global, pentru a contracara dezinformarea rusă și ca parte a unui pachet de descurajare. Acesta va juca un rol crucial în zilele și săptămânile următoare, atât în public, cât și în secret.

Decizia de a utiliza informații în public nu este una fără precedent. Există o lungă istorie a statelor, care declasifică documente sau scurg strategic material selectat, către anumite audiențe cu anumite obiective. Totuși, nu trebuie să pierdem din vedere faptul că, lucrurile noi de cele mai multe ori pot avea alte efecte scontate decât cele vechi.

Utilizarea informațiilor publice în perioada premergătoare acestui război a fost una fără precedent. Acest lucru a ajutat, parțial, cu o relativă ușurință, serviciile de informații moderne (și într-adevăr, cetățeanul obișnuit cu un buget limitat și o conexiune la internet), prin monitorizarea mișcării aeronavelor, a blindajelor și a formațiunilor din spațiu, prin tehnica de surse deschise (OSINT). Mobilizarea în masă a fost vizibilă, grăitoare, a dezvăluit o capacitate clară și a indicat o intenție ostilă. Desfășurarea informațiilor în public, a înlăturat Rusiei avantajul surprizei și a subminat afirmația acesteia, că acestea ar fi operațiuni de menținere a păcii.

Statele Unite, în conformitate cu strategia lor de apărare (Biden, 2021), valorifică și acordă prioritate creării unei structuri integrate de descurajare și a unei ferestre de oportunitate, pentru primul atac/răspuns. Această disuasiune este integrată în cinci categorii:

- ✓ Toate domeniile (convențional, nuclear, cibernetic, spațial, informațional);
- ✓ Toate teatrele de competiție și de conflict potențial;
- ✓ Toate aspectele spectrului conflictului (de la războiul de mare intensitate la zona gri);
- ✓ Toate instrumentele de putere națională (sanțiuni economice, instrumente diplomatice etc.);
- ✓ Toți aliații și partenerii SUA (Europa, Asia, America etc.).

SUA nu dorește să se afle într-o poziție vulnerabilă, așa cum a fost în timpul Războiului Rece. Aceasta se teme să rămână în urma dezvoltării noilor tehnologii rusești și chinezești. Aceste tehnologii, cum ar fi vehiculele hipersonice, pe care Rusia le-a testat în Arctica în ultimul an, pot eluda radarele terestre din spatele curburii Pământului. Datorită vitezei și manevrabilității lor, de a se sustrage apărării, aceste rachete sunt extrem de dificil de detectat și de înfrânt.

Statele Unite urmăresc două tehnologii cheie, pentru a câștiga această cursă: sisteme de *boost-glide*, care plasează un vehicul de planare hipersonic deasupra unui propulsor de rachete balistice și rachete de croazieră hipersonice, care ar folosi tehnologii *scramjet* (care să permită funcționarea eficientă, la viteze hipersonice și supersonice). Armele hipersonice vor permite SUA să fie un factor de descurajare credibil,

împotriva Chinei și a Rusiei, care dispun deja de arme hipersonice funcționale.

Războiul ucrainean este un avertisment că, ar trebui să se cheltuiască mai mult pentru cercetarea și dezvoltarea privind îmbunătățirea sistemelor aeriene fără pilot, atât în atacurile terestre, cât și în capacitățile antiaeriene, să profite de îmbunătățirile inteligenței artificiale pentru a le face să funcționeze sinergic împreună și să experimenteze agresiv, cu astfel de capacități, pentru a putea oferi un sprijin aerian apropiat de la altitudini mai mari și cu vehicule fără pilot, mai puțin costisitoare, controlate direct de forțele terestre.

În secolul XXI, culegerea de informații probabil va fi dominată de mașini inteligente, valoarea intelligence-ului va reflecta, în continuare, perspicacitatea minții umane.

Nicio cantitate de date brute nu pot substitui un analist pătrunzător, capabil să distingă politicile critice sau semnificația operațională a unui eveniment, acțiune sau trend, care s-ar putea ascunde într-o masă de informații confuze și contradictorii, în încercarea de a cuantifica valoarea intelligence-ului finisat, de înaltă calitate. Fostul secretar pentru apărare al SUA, James Schlesinger, a concluzionat într-un interviu faptul că, o analiză minuțioasă, bine întocmită, are o valoare mult mai mare decât anumite date puse pe o hârtie.

Planificatorii de intelligence vor fi forțați a întări și diversifica scopul activităților de colectare și evaluare, ca răspuns pentru noi amenințări la adresa securității, cum ar fi: războiul, securitate cibernetică, terorismul, crima organizată transfrontalieră, imigrație ilegală și degradarea mediului. Aceste amenințări la adresa securității, netraditionale, au fost introduse pe agenda securității internaționale, cu o frecvență mărită de-a lungul ultimului deceniu și încep să fie reflectate în prioritățile naționale de intelligence (Burrows, 2022).

Modul în care se vor îmbunăți în viitor sistemele de alertă timpurie pentru analiza informațiilor

Serviciile de informații de avertizare strategică trebuie să fie capabile, să furnizeze evaluări timpurii ale problemelor viitoare, pentru a evita surprizele strategice. Liderii de rang înalt trebuie să fie suficient de bine informați, astfel încât, niciun eveniment unic, oricât de catastrofal ar fi, să nu-i poată copleși și să le paralizeze reacțiile.

Aceasta este o sarcină, din ce în ce mai dificilă, care devine și mai problematică, pe măsură ce crește complexitatea mediului internațional.

O bună informare strategică de avertizare timpurie este, de asemenea, esențială pentru o serie de domenii de preocupare netradiționale, cum ar fi securitatea transporturilor, reziliența socială, gestionarea lanțului de aprovizionare, problemele penale și de sănătate. În lipsa unor cunoștințe prealabile, toate aceste domenii de politică sunt supuse perturbărilor și șocurilor. Care sunt cerințele pentru o bună avertizare strategică timpurie în viitor? Poate cea mai importantă cerință este aceea de a realiza că, serviciile de informații reprezintă o funcție foarte diferită de restul guvernului și trebuie să i se permită să funcționeze ca atare. O abordare săptămânală nu este suficientă, pentru analiștii de nivel strategic.

Personalul de informații trebuie să fie profund motivat și foarte dedicat muncii sale. Funcțiile pe care le îndeplinesc, în cadrul muncii lor, trebuie să reflecte îndeaproape educația și interesele lor personale. Nici o aplicare a metodelor și proceselor nu va fi suficientă, dacă personalul-cheie implicat nu are pregătirea și interesele necesare.

Valorificarea *analistului de avertizare strategică timpurie* este crucială, dacă factorii de decizie politică doresc, cu adevărat, să dezvolte o capacitate eficientă de avertizare strategică timpurie, mult mai mult decât să caute și să se bazeze pe soluții tehnologice. Aceasta înseamnă, să angajeze oameni promițători și să fie pregătiți să îi dezvolte și să îi formeze, pe o perioadă de câțiva ani. Se poate spune că, având în vedere mediul de securitate, din ce în ce mai complex, rolul analistului de avertizare strategică timpurie este cel puțin la fel de important ca, spre exemplu, cel al medicului veterinar, acesta având un nivel de pregătire de 5-6 ani, așa că, de ce să nu solicităm același nivel de pregătire și pentru un analist?

Mai mult, traseul profesional al analiștilor de informații strategice trebuie să fie conceput, ținând cont de logica continuității expertizei formate și motivate. Rotațiile nesfârșite ale analiștilor, care intră și ies din posturi, pentru a asigura un flux neîntrerupt de personal, în conformitate cu un plan general de personal, conduc adesea la crearea unei mentalități de aversiune față de riscuri, pe termen scurt, în rândul ofițerilor, ceea ce poate fi în detrimentul eficienței procesului general de analiză strategică. În plus, analiștii trebuie să se simtă încrezători, că pot spune adevărul fără a se teme de consecințe negative. A fi analist de informații înseamnă să fii purtător de vești proaste sau să prezinți puncte de vedere, care contrazic intențiile și opiniile unor persoane importante și puternice.

Informațiile anticipative implică colectarea și analizarea informațiilor pentru a identifica tendințe noi, emergente, condiții în schimbare și evoluții subevaluate, care pun la îndoială evoluțiile și ipotezele de lungă durată și încurajează noile perspective, identifică noi oportunități și avertizează asupra amenințărilor la adresa intereselor Statelor. Informațiile anticipative valorifică, de obicei, o abordare interdisciplinară și utilizează adesea tehnici specializate, pentru a identifica probleme emergente, ivite în urma unor informații incerte, astfel încât, să facă față unor valori ridicate de incertitudine și să ia în considerare un viitor alternativ.

Serviciile de informații anticipative privesc spre viitor ca previziune (identificarea problemelor emergente) și previziuni (dezvoltarea unor scenarii potențiale) sau avertizare. Acestea pot descoperi grupuri sau regiuni, care nu aveau anterior legături între ele și să includă indicatori sau repere, pentru a identifica evoluțiile cheie, pe măsură ce tendințele se schimbă în timp. Informațiile anticipative evaluează riscurile, lacunele în materie de informații și incertitudinile, prin evaluarea probabilității de apariție și efectele potențiale ale unei anumite evoluții, asupra securității naționale a unui stat.

În cele din urmă, în mediul de securitate complex și incert de astăzi, analiștii de avertizare strategică timpurie nu își permit luxul de a avea o viziune de tunel. Analiștii trebuie să iasă, din ce în ce mai des, din cercurile guvernamentale, în mod regulat, pentru a discuta cu persoane cu vederi similare din grupuri de reflecție, din industrie și din alte părți ale guvernului. Nu este o aberație să spunem că, cea mai mare parte a expertizei și a cunoștințelor necesare, pentru o analiză eficientă a avertizării strategice timpurii, se află acum în afara guvernului. Prin urmare, expertiza extraguvernamentală trebuie să fie exploatată și angajată, în mod sistematic (Quiggin, 2006).

Războiul, în viitor, nu va fi condus de mașini, indiferent cât de departe avansează Inteligența Artificială. Războiul va fi, în schimb, conectat om la om, om la internet și internet la mașină, în rețele globale complexe. Nu putem ști astăzi, cum se va desfășura un asemenea război sau ce caracteristici și capacități ale forțelor viitoare vor fi necesare pentru victorie.

Considerăm că, în viitorul apropiat, domeniul Intelligence va suferi modificări dramatice, determinând astfel, o remodelare din rădăcini a acestuia. Cu cât informațiile vor fi mai stufoase și mai mult îndreptate înspre mediul informațional global, cu atât se va intensifica și îmbunătăți sursa informațională la nivel național.

Activele scumpe de Intelligence, tehnologiile performante și OSINT vor completa, îmbunătăți și uneori înlocui sistemele clasificate, care au dominat mult timp colectarea de informații, în timpul Războiului Rece. Cu toate acestea, materialele și metodele clasificate de colectare sunt în proporție mai mică, din totalul informațiilor destinate utilizatorilor, și acestea vor oferi în viitor, piesele cheie ale puzzle-ului în Intelligence (Bijleveld, 2020). Metodele clasificate de colectare sunt folositoare pentru evaluările curente și pentru informațiile militare sau tehnice sensibile, greu de obținut, decât pentru previziunile pe termen lung și analizele economice.

Concluzii

Operațiunile viitoare în Intelligence vor permite succesul în domeniul cognitiv. Cu toate acestea, pentru a atinge superioritatea în domeniul cognitiv necesită o reechilibrare imediată a investițiilor curente, pentru a oferi o bază de informații cu totul nouă, prin rafinare sau eliminare a barierelor de politică, în calea schimbului de informații și furnizarea unei arhitecturi robuste, pentru a partaja rapid informațiile respective.

Asigurarea implementării imediate și proactive a acelei infrastructuri necesită un nou mijloc de comunicare și noi senzori/capacități variați, de a capta noi seturi de informații. Astfel de activități vor oferi un mijloc susținut, de a desfășura și permite operațiuni de influență proactive și analiză predictivă avansată. Avansarea operațiunilor de influență proactivă și analiza predictivă, pentru a câștiga în domeniul cognitiv, necesită o nouă experiență, reînviind vechile meserii și avansând noi niveluri de integrare, către o abordare a întregului guvern/națiune a securității naționale.

Mijloacele, tehnologia și informațiile, pentru a realiza astfel de capacități, se pot accesa ușor în zilele noastre din piețele comerciale. Investițiile și capacitățile realizate oferă o bază absolut critică, pentru a câștiga orice conflict cinetic. Această fundație servește și unui alt scop critic, obținerea succesului în post conflict, eforturi pentru asigurarea păcii susținute. Dezvoltarea acestor capacități, fundație și expertiză, necesită un efort național susținut, din prezent până în anul 2035, privind stabilirea capacității de bază, care va perturba adversarii, făcându-i să reacționeze la eforturile noastre. Avem nevoie de o strategie amplă și aprofundată, pentru operațiunile de influență și analiza predictivă. Suntem într-un război cognitiv și este un război de milenii, nu de ani, decenii sau secole.

Toate aceste schimbări bruște pe care le resimțim și adâncirea ideii de a fi cei dintâi, nu cei din urmă, pot determina toate instituțiile de guvernare la nivel mondial. Nu numai profesioniștii, din sistemul de intelligence, vor trebui să realizeze o evaluare adecvată la nivel economic, regional și ideologic, dar și populația, prin cei aleși să îi conducă, va trebui să se adapteze la anumite măsuri mai drastice, pentru a determina o schimbare rapidă a cadrului legislativ, a normelor de aplicare ale acestui cadru explorând strategiile, politicile și tehnologiile sistemului de intelligence, astfel încât, să elimine toate amenințările concertate.

Următoarele măsuri esențiale vor trebui adoptate într-un termen cât mai scurt:

- ✓ crearea unor standarde generale de etică;
- ✓ creșterea cantității de pregătire comună în cadrul *Comunității de Intelligence*(CI);
- ✓ formalizarea cerințelor pentru continuarea pregătirii în cadrul CI;
- ✓ Posibilitatea ca membrii CI să împărtășească informații sistematic, creând o bază de lucru pentru a putea identifica expertiza CI și a experților non-guvernamentali;
- ✓ mandatarea temelor rotaționale pentru membrii CI-ului;
- ✓ instituționalizarea dezvoltării de noi idei;
- ✓ permiterea membrilor CI de a părăsi și de a se realătura CI, fără penalizări;
- ✓ implementarea unor politici de recrutare comune la nivelul CI;
- ✓ instituirea unui sistem de personal comun la nivelul CI;
- ✓ realizarea de programe de tutoriat formal la nivelul CI;
- ✓ angajarea unui număr adecvat de analiști, pentru a oferi șanse de dezvoltare a carierei, pregătire și rotație;
- ✓ realizarea unui tur de rotație complet, în afara agenției – mamă să fie o cerință pentru promovare;
- ✓ recrutarea de analiști cu *background* non-tradițional;
- ✓ dezvoltarea unui program pentru a identifica și utiliza experți non-guvernamentali.

Considerăm că, multe dintre aceste măsuri pot fi identificate drept revoluționare. Altele, deși îndrăznețe, sunt evoluționare. Aceste acțiuni sunt necesare însă, pentru a pregăti o schimbare strategică în fața provocărilor, care se pot preconiza, și la fel de important, de a pregăti acele noi strategii pentru noile provocări, care încă nu pot fi prevăzute.

Desigur, nici un sistem de *Intelligence*, indiferent cât de eficient, nu va fi capabil să rezolve toate provocările din mediul de securitate. Ce va marca succesul specialiștilor intelligence-ului secolului XXI va fi abilitatea, de a fuziona și integra toate elementele procesului, pentru a furniza diferite tipuri de suport factorilor decizionali și comandanților operaționali. Viitorul în Intelligence ne indică faptul că, inteligența va trece de la a fi un facilitator cheie, la a fi conducătorul operațiunilor de influență pro activă, în faza de competiție.

Indiferent de cine conduce operațiunile din domeniul cognitiv, vor necesita un nou construct, care nu există astăzi. Astfel de operațiuni vor necesita un întreg integrat de celule inter funcționale guvernamentale de intelligence, operațiuni informaționale, cibernetice, politici și tehnologie. Operațiunile vor fi probabil activate în continuare, prin contactul înapoi la un rețea extinsă de sub-ecosisteme, care oferă expertiză în economie, rețele criminale, financiare, comerciale și culturale.

Noile descoperiri vor mări contribuția intelligence-ului pentru securitatea națională, deși, având propriile riscuri și inabilități. Prudența și experiența istorică ne sugerează faptul că, superiorii și comandanții vor menține un grad sănătos de scepticism clausewitzian, privind capacitatea intelligence-ului de a elimina complet dificultățile și incertitudinile, implicate în încercarea de a diviniza intențiile și capabilitățile altora, în special pe timp de război.

Până în anul 2035, Serviciile de Intelligence vor avea o structură avansată din punct de vedere tehnologic. Vor deține o capacitate mare de adaptare la situații limită și vor acționa pe baza celor mai bune informații. Amenințările digitale din întreaga lume vor crește în următorii ani, iar zona cenușie, dintre război și pace, va deveni din ce în ce mai mare. Organizația de apărare va fi apelată, cu o frecvență tot mai mare, iar analiștii de intelligence vor trebui să fie bine pregătiți, echipați și instruiți.

Bibliografie:

1. Bijleveld-Schouten, A. (2020). *Defence Vision 2035 Fighting for a safer future*. Ministry Of Defence.
2. Brânda, O. E. (2021). *Romanian cybersecurity efforts: a work in progress*. New York: Routledge Companion to Global Cyber Security Strategy.
3. Burrows, M. (2022). *How will the Russia-Ukraine war reshape the world?* The Big Story. Atlantic Council.
4. Dupont, A. (2003). *Intelligence for the Twenty First Century*. lead article in special edition of *Intelligence and National Security*, vol.18, no. 4, Winter, 15-39.
5. Farson, S. (2021). *Security and Intelligence in Changing World*, New perspectives for 1990s. New York: Routledge, Taylor and Francis Group.
6. Friedman, G., (2022). *How the Ukraine War Will Likely End*. Geopolitical Futures.
7. George, R. (2008). *Analyzing Intelligence – Origins, Obstacles and innovations*, Center for Peace and Security Studies, Edmund A. Walsh School of Foreign Service Georgetown University.
8. Herman, M. (1997). *Intelligence Power in Peace and War*. Royal Institute of International Affairs.
9. Joseph R. Biden (2021). *Interim National Security Strategic Guidance*, The White House, Washington.
10. Huw, D. (2022). *How has public intelligence transformed the way this war has been reported?* London: King's College.
11. Johnson, L. (2007). *Handbook Of Intelligence Studies*, London: Routledge Taylor and Francis Group.
12. Joseph, S. Nye. (2022). *Has Putin's invasion changed the world order?* The Spectator.
13. Lahneman, W. (2007). *Is a Revolution in Intelligence occurring?* International Journal of Intelligence and Counterintelligence, 1-17.
14. Maior, G. (2008). *Noul aliat: regândirea politicii de apărare a României la începutul secolului XXI*. București: Editura Rao.
15. Quiggin, T. (2006). *The Future of Strategic Early Warning*. Singapore: Rajaratnam School Of International Studies.
16. Raymond, C. (2022). *New Technologies, Climate Change and War in Ukraine: What Impacts on NORAD Modernization?* Policy Report, Network For Strategy Analysis. Queen's University, ras-nsa.ca.
17. Regan, M. (2022). *National Security Intelligence and Ethics*. Studies in Intelligence. London: Routledge, Taylor and Francis Group.
18. Ses, E. L. (2019). *Future Military Intelligence CONOPS and S&T Investment Roadmap 2035-2050. The Cognitive War*, Haugland.
19. Tănase T. (2010). *Puncte de vedere privind departamentul și strategiile privind securitatea și Intelligence-ul patriei*. Sibiu: Editura Universității Lucian Blaga.

20. Tănase, T. (2009). *Transformarea intelligence-lui în contextul noilor provocări ale secolului al XXI-lea*, Revista Română de Intelligence Nr. 1-2.

21. Tănase, T. (2010). *Considerații privind impactul amenințărilor globale asupra comunităților de Intelligence. Importanța modelării acestora prin noi strategii de securitate și intelligence*. București Editura: ANI.

22. Tănase, T. (2010). *Cooperarea în domeniul intelligence-ului în spațiul european și euroatlantic*, București: Universitatea Națională de Apărare, Editura UNAP.

23. Tănase, T. (2010). *Intelligence-ul Apărării din SUA – comunitatea și strategia de Intelligence din Departamentul Apărării*, Gândirea Militară Românească nr. 2.

24. Tănase, T. (2011). *Strategii de securitate și Intelligence pentru secolul XXI, a XVII-a*, Sesiune de Comunicări Științifice cu participare Academia Națională de Informații.

Site-uri:

✓ <https://universul.net/invazia-lui-putin-a-schimbat-ordinea-mondiala/>; <http://www.art-emis.ro/analize/3994-tendinte-ale-strategiilor-de-intelligence-ale-secolului-al-xxi-lea.html>.

✓ <https://peglob.net/2022/03/03/este-invazia-lui-putin-un-punct-de-cotitura-in-istorie-analiza-lui-joseph-s-nye-jr/>

✓ <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/tentatiile-victoriei-implicarea-statelor-unite-in-razboiul-din-coreea>

✓ <http://www.comunicatedepresa.ro/energobit-sa/comunicate/>

SECURITATEA ENERGETICĂ ȘI POLITICILE DE DEZVOLTARE DURABILĂ – EVOLUȚII ȘI TENDINȚE

Diana JOIȚA*, **Adrian NEACȘA***, **Alin DINIȚĂ***, **Mirela PANAIT***

Abstract:

The objective of the paper is to provide an overview of the current evolution of energy security coordinates in European Union and in Romania, by reference to global efforts to achieve climate neutrality through the energy transition. The study highlights the role of the energy transition as a security factor for current and future communities. The authors draw attention to the recent geopolitical context and propose a comprehensive analysis of economic conditions, in particular those related to the provision of energy resources for the countries of the European continent and beyond, which determine or delay political and diplomatic decisions, both at European Union level and in each Member State. In this context, issues related to energy poverty are brought to the fore in terms of the social impact that geostrategic decisions have on the quality of life of citizens.

The historical method was used in the elaboration of the material, in order to make it possible to understand the process of outlining the current energy security policies in terms of the imperatives of sustainability, both environmental and social. The logical method has helped to better understand the cause-effect relationship and the objective connections between economic processes of an energetic nature. With the help of the graphical method, the statistical data and their evolution in details of interest for the present study were highlighted. The analysis and synthesis of the information provided us with a systematic and integrated approach to the complex of factors considered in the study.

The results of the articles are embodied in an approach that aims to focus on economic and social determinations of state capacity to support the EU's independence from a single supplier in the current context of conflict.

The authors conclude by anticipating massive challenges to achieving the environmental objectives of the European Green Pact, as well as by highlighting the issue of energy poverty as a social factor influencing global strategic decision. Romania's energy security could be ensured in a sustainable way, within the targets set by the European

* Doctorand, Școala de Studii Avansate a Academiei Române (SCOSAAR), domeniul de doctorat Economie; joita.diana@animv.eu

* Doctorand, Școala de Studii Avansate a Academiei Române (SCOSAAR), domeniul de doctorat Economie; Universitatea Petrol-Gaze Ploiești; adnea@upg-ploiesti.ro

* Doctorand, Școala de Studii Avansate a Academiei Române (SCOSAAR), domeniul de doctorat Economie; Universitatea Petrol-Gaze Ploiești; adinita@upg-ploiesti.ro

* Prof. univ. dr. habil., Școala de Studii Avansate a Academiei Române (SCOSAAR); prodecan Facultatea de Științe Economice, Universitatea Petrol-Gaze Ploiești; mirela.matei@upg-ploiesti.ro

Union, through the development of interconnected infrastructure and through the judicious use of funding.

Keywords: *energy security, energy transition, energy poverty, sustainable development, European Green Pact.*

Introducere

Omenirea este martora unei noi tranziții energetice, care generează însă numeroase provocări de ordin economic, social, tehnic și chiar politic. Trecerea de la combustibilii fosili la energia regenerabilă este un proces complex susținut de autoritățile publice din toate țările, dar și de organizațiile internaționale având în vedere globalizarea, generată de liberalizarea mișcărilor de bunuri, persoane și capitaluri, dar și necesitatea asigurării securității energetice (Adelle și colab., 2009; Checchi și colab., 2009, Ang și colab., 2015). O privire de ansamblu, asupra unor factori ce construiesc securitatea energetică a spațiului european este necesară, pentru înțelegerea deciziilor cu care suntem contemporani, în actualul context generat de conflictul militar din Ucraina. Marea provocare este menținerea și chiar accelerarea ritmului pe calea tranziției energetice. Pornind de la problema dependenței țărilor europene de importurile din Rusia, în domeniul energiei și condiționărilor, determinate de sărăcia energetică, studiul își propune cercetarea politicilor necesare pentru asigurarea securității energetice, în contextul tranziției energetice, inclusiv a propunerilor factorilor de decizie UE și internaționali pentru reducerea dependenței energetice. Informațiile au fost obiectivate, prin apelarea la datele statistice oficiale ale Eurostat, fiind selectate cele mai recente date disponibile. Metodele de cercetare utilizate (istorică, logică, grafică, analiza și sinteza informațiilor) au condus la atingerea rezultatelor preconizate, respectiv contribuțiile autorilor în expunerea comparativă a unor serii de date statistice, pentru extrase de date considerate relevante în prezentul studiu, precum și în reprezentarea grafică a elementelor statistice, acolo unde nu au fost identificate grafice specifice nevoilor prezentului studiu.

Tranziția energetică – factor de securitate la nivel mondial?

Potrivit definiției date de Agenția Internațională pentru Energie (IEA, 2022), securitatea energetică reprezintă asigurarea funcționării neîntrerupte a surselor de energie, la costuri accesibile. Dacă ne referim la securitatea energetică pe un orizont scurt de timp, aceasta se

focusează pe reziliența sistemului energetic, față de schimbările inopinate ale echilibrului cerere-ofertă. Pe de altă parte, securitatea energetică, pe termen lung, se bazează mai ales pe investiții pentru furnizarea de energie, în pas cu dezvoltarea economică și cu necesitățile de protejare a mediului.

Ținte pentru neutralitatea climatică. Raportul din 4 aprilie 2022 al Grupului interguvernamental de experți ONU, în evoluția climei (Raport IPCC, 2022), susține necesitatea unei transformări fundamentale în societate și economia lumii, cu prioritate în domeniul energiei, subliniind trei amenințări critice pentru sistemele umane: alimentarea cu apă și producția alimentară, bunăstarea și sănătatea, infrastructura și comunitățile (așezări/oraș). Raportul anterior (Raport IPCC, 2021) arăta că, fenomenele meteorologice și climatice extreme au provocat pierderi financiare de peste 419 mld. Euro, în UE27, în ultimele trei decade, tranziția către o economie neutră, din punct de vedere climatic, reprezentând o necesitate absolută în contextul dezvoltării durabile.

Privind retrospectiv, *Acordul de la Paris în domeniul schimbărilor climatice* din 2015 (EUR-Lex – 22016A1019(01)), cu forță juridică obligatorie, stabilea ținta pentru Uniunea Europeană de a deveni, **până în 2050, o economie și societate neutră din punct de vedere climatic, ceea ce presupune ca, până în 2030, consumul de energie din surse regenerabile să atingă 32%**. La nivelul UE, *diplomația energetică s-a focusat pe securitatea și diversificarea în domeniul energiei (Consiliul Afaceri Externe (10995/15) 2015), iar guvernanta uniunii energetice a fost structurată pe cinci piloni: securitate energetică, eficiență energetică, decarbonare, competitivitate și inovare, piața internă a energiei (Concluziile Consiliului UE, 2015).*

Pactul Ecologic European (European Green Deal) (COM(2019) 640 final) are ca țintă ambițioasă dezvoltarea economiei decuplate de consumul resurselor naturale, pentru care, în 2020, a fost lansat un important instrument de investiții – Mecanismul pentru o Tranziție Justă (P9_TA(2020)0305). Acesta se va concentra pe alocări financiare pentru regiunile și sectoarele cele mai vulnerabile în tranziție, facilitând ocuparea forței de muncă în noile sectoare și în cele în tranziție, ca oportunități de recalificare. Prin „Green Deal”, UE își asumă obiectivul ambițios de a deveni lider mondial în combaterea efectelor schimbărilor climatice. Liderii europeni au ca obiectiv, pentru anul 2050, transformarea regiunii în primul continent cu emisii de gaze cu efect de seră.

Evoluția mixului energetic la nivel european. Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă (ONU, A/RES/70/1, 2015), prin Obiectivul 7 – Energie accesibilă și curată, propunea, de asemenea, până în 2030, o pondere semnificativ crescută a energiei regenerabile în mixul energetic internațional, și investiții în cercetare și în infrastructura energetică. Progresul de ansamblu pentru aceste indicator este, deocamdată, sub 50% (Raport Eurostat ODD, 2021). Prin Concluziile Consiliului European, (2019) a fost acceptat dreptul statelor membre, de a decide mixul energetic în plan național, inclusiv cu alegerea **tehnologiilor considerate adecvate de fiecare țară.**

Un scenariu, de ansamblu, asupra ponderii energiei verzi la nivel global, în următorii ani, este însoțit de reducerea drastică a consumului de petrol și de gaze naturale. Totuși, estimările arată că, mixul energetic va implica, încă, în anul 2030, o parte considerabilă de energie din combustibili tradiționali, fosili (33%), iar din surse nucleare în procent de cca.17% (European Council of Foreign Relations, 2021)

În România anului 2022, peste 32% din mixul energetic național, pentru producția energiei electrice, îl constituie cărbunele și hidrocarburile, 35,8% energia hidroelectrică, ponderea energiei nucleare fiind de 7,6% (ANRE, 2022) (Cristea, M, 2017). Datele pe care le-am comparat, respectiv înainte și după apariția contextului economic determinat de conflictul militar din Ucraina, arată că, ponderile pentru România sunt, practic, neschimbate în aceste două luni.

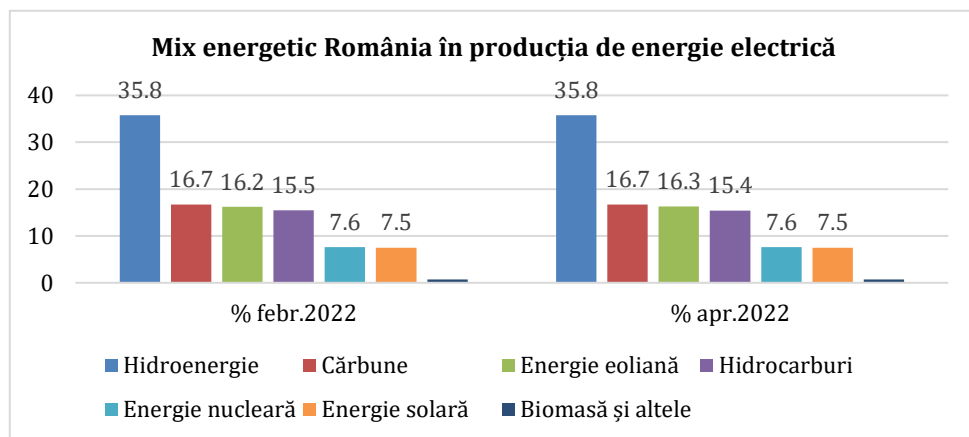

Fig. 1: Mixul energetic al României, în producția de energie electrică – date comparative la data de 08.02.2022 și la data de 19.04.2022.

Sursa: ANRE (grafic elaborat de autori în baza datelor statistice comparate)

Criza produsă de conflictul militar din Ucraina determină Uniunea Europeană să facă anumite concesii, temporare, de la Pactul Ecologic European. În martie 2022, după ce subiectul dependenței de gazul rusesc a fost îndelung analizat, oficialii europeni au lansat anunțul, că va fi permisă revenirea la cărbuni pentru producerea energiei electrice (Timmermans, în Politico, 2022). Această soluție a fost adoptată și de România, care, recent, a crescut producția de cărbune, prin Complexul energetic Hunedoara (Agerpres, 2022). Cărbunul, însă, este o soluție nesustenabilă în tranziția energetică, după cum vom detalia în continuare.

Energia nucleară și gazele naturale. Statisticile (Eurostat, 2017) arată ponderea importantă pe care gazele naturale și energia nucleară au avut-o, de la începutul anilor 1990, în mixul energetic utilizat pentru producția de energie electrică și termică, în statele membre UE. Evoluția a fost constantă în privința energiei nucleare, discrepanța intervenind în cazul gazelor naturale, a căror importanță a fost sensibil în creștere din anii 1990 până în 2015, cu vârfuri statistice în anii 2005-2010.

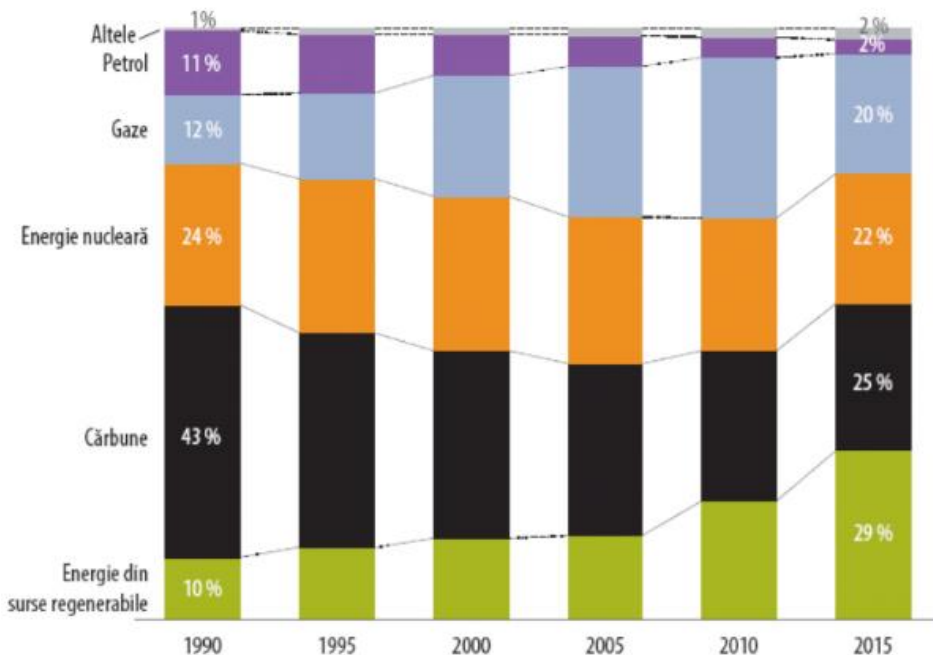

Fig. 2: Evoluția mixului energetic utilizat în UE28, pentru producția de energie electrică și termică, între 1990-2015.

Sursa: Eurostat, 2017 în analiza Curții de Conturi Europene, 2017.

Raportul Agenției Internaționale pentru Energie (Raport IEA, 2021) "Net Zero până în 2050" afirmă că, alături de hidroenergie, **energia nucleară** constituie cea mai mare sursă de energie electrică, cu emisii scăzute de carbon, în prezent și oferă o bază esențială pentru tranziția energetică, astfel că, până în 2050, aproape 90% din generarea de energie electrică se estimează, că va proveni din surse regenerabile, din care circa 30% va proveni din energie nucleară. Deși, suscitând vii controverse asupra respectării *principiului "do no significant harm"* („a nu prejudicia în mod semnificativ”), cele două surse de energie pot fi considerate, deocamdată, componenta de securitate a funcționării sistemelor energetice, alături de componenta verde, alcătuită din energiile regenerabile (Felea, 2021).

În anul 2020, 25% din producția de energie electrică a UE a provenit din energie nucleară (Eurostat, 2022), 13 state membre dispunând de reactoare nucleare. Franța a fost cel mai important producător (52% din producția totală de energie nucleară a UE), succedată de Germania (9%), Spania (9%) și Suedia (7%).

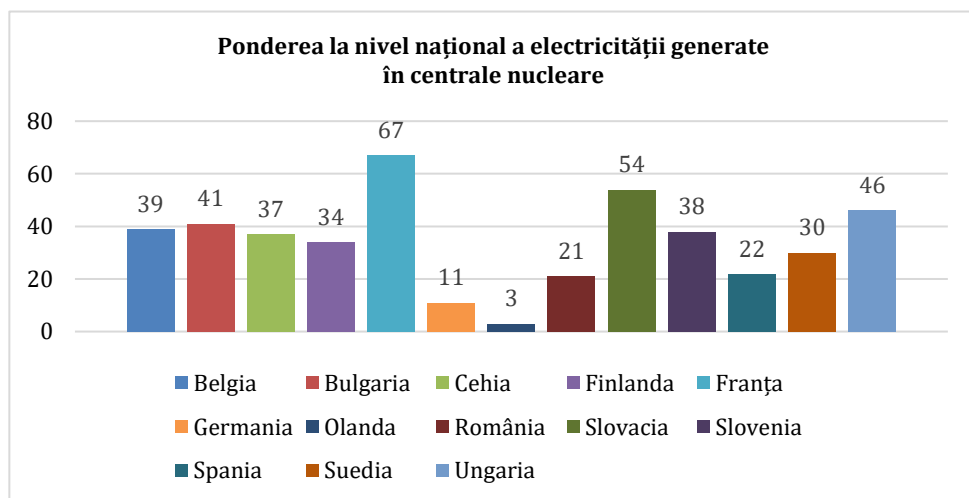

Fig. 3: Ponderea la nivel național a electricității generate în centrale nucleare, în anul 2020, în cele 13 state europene.
Sursa: Eurostat, 2022 (grafic elaborat de autori în baza datelor statistice)

Pe de altă parte, intenția Germaniei era de a elimina treptat energia nucleară până în 2022 (Ministerul Federal al Afacerilor Externe, 2017), iar Franța decisese, de asemenea, să își reducă dependența de energia nucleară (Agerpres, 2021). Comisia Europeană (COM, 2017, 237

final) consemnează faptul că, 90 de reactoare existente în spațiul European au fost închise, 3 fiind dezafectate în totalitate, iar până la sfârșitul anului 2025, tendința ar fi, ca peste 50 de reactoare, funcționale în prezent, să fie închise.

În ultimele două decenii, în cadrul necesarului energetic al Europei, gazele naturale au crescut ca pondere, ele asigurând acum aproape o pătrime din consumul intern brut de energie, mai ales în cazul generării de energie electrică și încălzirii locuințelor (Infografic, Parlamentul EU, 2017).

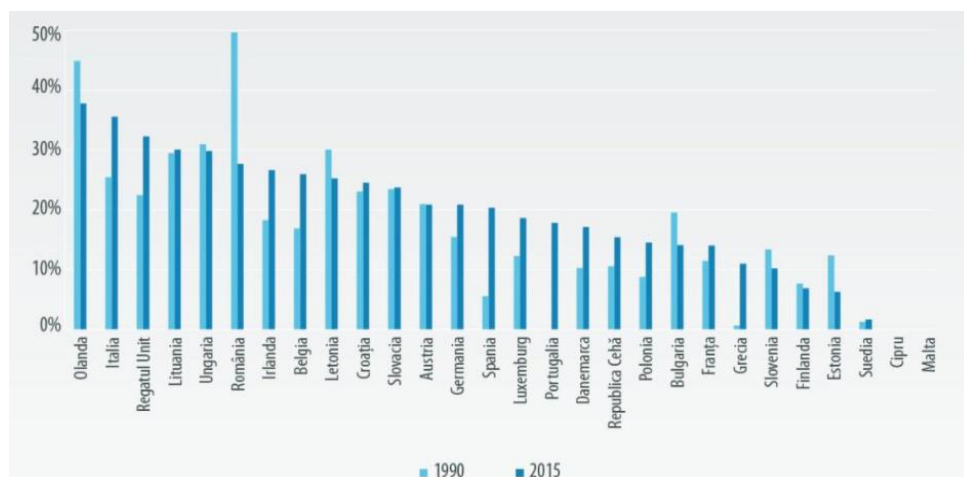

Fig. 4: Ponderea gazului natural în mixul energetic în statele UE, 1990-2015.

Sursa: Parlamentul European, Infografic 2017.

Dependențe ale Uniunii Europene pentru importuri în domeniul energiei

Din perspectiva securității energetice pe termen lung, reziliența sistemului energetic al UE implică diversificarea furnizorilor de energie și reducerea dependenței de un unic furnizor (Comisia Europeană, RePowerEu, 2022).

Imaginea dependenței UE de importuri în energie. Contextul geopolitic actual demonstrează importanța controlului și reducerii dependenței de import. Dependența UE, de furnizori unici, reprezintă un subiect important pe agenda Europei, fiind un factor esențial pe componenta securității energetice. Eforturile Uniunii s-au concentrat în ultimii ani pe construirea pieței interne interconectate, urmărind în

același timp diversificarea mixului energetic. Uniunea Europeană a importat, în anul 2020, 57,5% din energia consumată (Eurostat, 2022). Surse de combustibil, esențiale în mixul energetic al UE, la nivelul anului 2020, gazele naturale (23,7% din total combustibili) și petrolul și produsele petroliere (34,5% din total combustibili) sunt importate în procent semnificativ. Astfel, în privința gazelor naturale, procentul de dependență a fost de 83,6%, iar în privința petrolului, de 97%. De remarcat faptul că, 18 state membre (din UE27) înregistrează o rată de peste 80% a dependenței de importuri pentru gaze naturale, dintre care, 12 țări ating sau tind către pragul de 100%. Procentul de 80% este depășit de 24 de țări, în privința dependenței de importurile de petrol. Cea mai scăzută dependență energetică totală, în 2020, au înregistrat Suedia (33,5%), România (28,2%) și Estonia (10,5%). În ceea ce privește cărbunele, cu o pondere redusă și descendentă în mixul energetic al UE (cca. 10 % în 2020), rata dependenței de importuri a fost de 35,8 % (mai puțin cu 7,4% față de 2019).

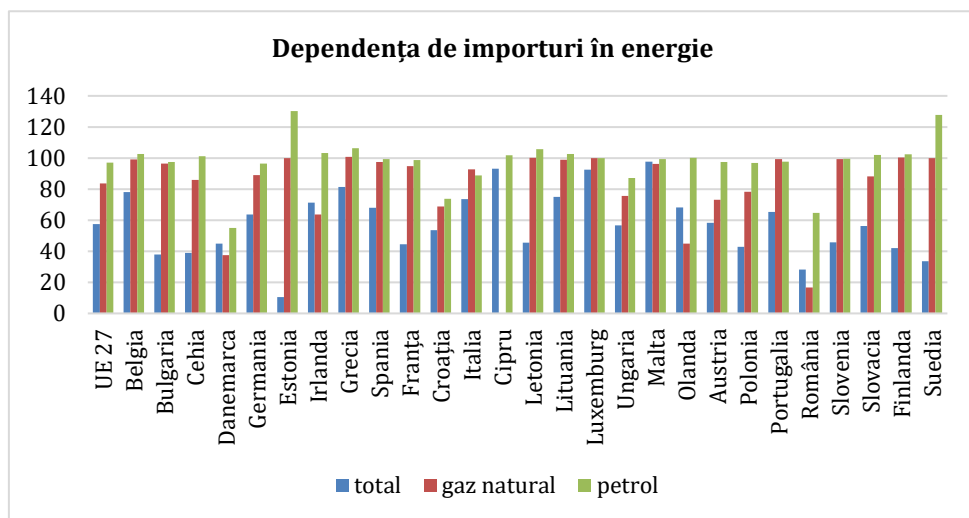

Fig. 5: Dependența de importuri în energie, UE, 2020.

Sursa: Eurostat, 01.03.2022.

(grafic elaborat de autori în baza datelor statistice)

Proveniența importurilor de energie în Uniunea Europeană.

Deși, originile importurilor de energie din UE au cunoscut schimbări în ultima decadă, tabloul statistic cel mai recent arată, deocamdată, o puternică dependență de importuri în energie a Uniunii Europene față de Rusia (Eurostat, 2022). Începând cu 2018, SUA sunt noul intrat pe piața

importurilor de petrol și gaze, în spațiul european, procentul importurilor crescând de la 0%, în 2010, la 8,1% în situația petrolului și la 4% în privința gazelor lichefiate (Eurostat, 2020 și 2022). În 2020, alături de Rusia, principalii furnizori de gaze naturale pentru Europa au fost Norvegia, Algeria și Quatar, iar în privința petrolului nerafinat, Norvegia, Kazahstan, Arabia Saudită și Irak. Dacă ne referim la *dependența de Rusia a importurilor în energie*, pentru fiecare dintre statele membre, remarcăm că, la nivelul datelor statistice colectate pentru 2020 (Eurostat, 2022), 9 țări înregistrează o rată de peste 30% (printre care Germania, Polonia, Olanda, Ungaria). Lărgind plaja procentuală la 20%, regăsim Belgia, Italia și Danemarca. Sub 10% se află țări ca Suedia, Franța, Spania. România are ponderea dependenței față de Rusia de 17%. La nivelul Uniunii Europene, în 2020, ponderea importurilor din Rusia, din totalul importurilor în energie, au însemnat 41,1% pentru gazele naturale, 36,5% pentru petrol și 19,3% pentru cărbune. 13 state membre au importat gaze naturale din Rusia, în procent mai mare de 50%, dintre care Ungaria, Letonia și Finlanda depășind sau tinzând spre 100%.

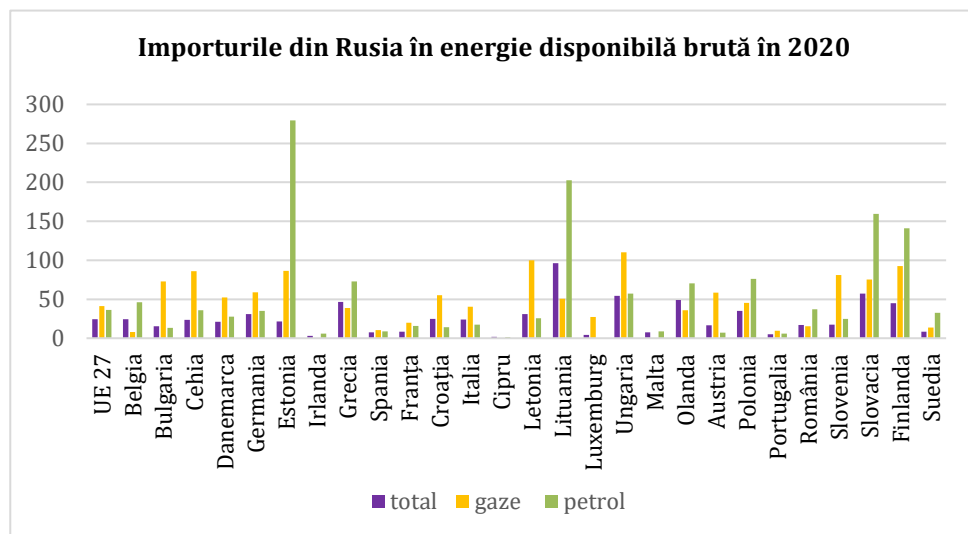

Fig. 6: Importurile din Rusia în energie disponibilă brută, în 2020.

Sursa: Eurostat, 10.03.2022.

(grafic elaborat de autori în baza datelor statistice)

Energia a reprezentat 62% în totalul importurilor europene, din spațiul rusesc anul trecut (echivalentul a 99 mld. euro), fiind produsul cel

mai importat din această țară, în 2021. Se remarcă o reducere semnificativă, de 14,2%, față de 2011, când energia a însemnat cca. 77% în totalul importurilor Uniunii Europene din Rusia (148 mld. euro).

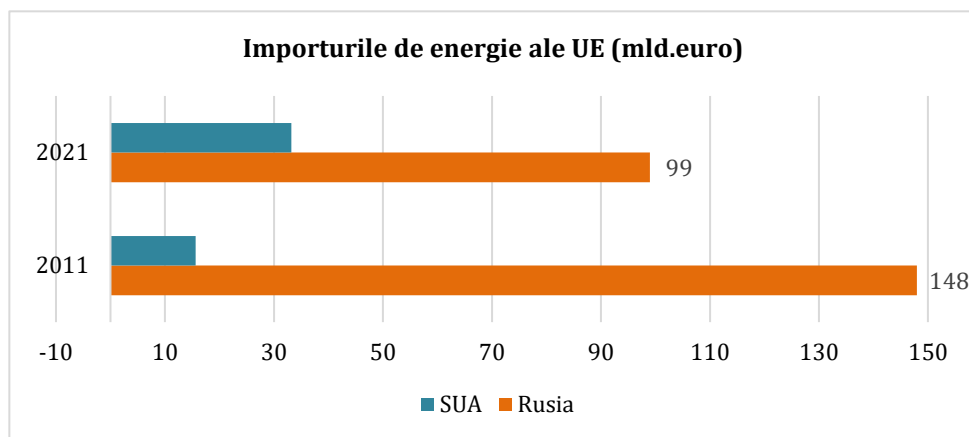

Fig. 7. Evoluția importurilor de energie ale UE din Rusia între anii 2011-2021 (mld. euro).

Sursa: Eurostat, USA-EU – international trade in goods statistics (febr. 2022); Energy represented 62% of EU imports from Russia (07/03/2022) (grafic elaborat de autori în baza datelor statistice)

Condiționări determinate de sărăcia energetică

În prezent, cea mai mare parte a acțiunilor noastre, ca indivizi economici, se sprijină pe sursele energetice ce fac mai facilă viața zi de zi, în mod semnificativ (Guțu și colab., 2018). În linii mari, fenomenul de sărăcie energetică este definit sintetic, ca fiind procentul în care, consumatorii vulnerabili nu sunt capabili să mențină în gospodăria niveluri adecvate ale serviciilor energetice la un cost accesibil (ENPOR.eu, 2022). Gospodăriile, care prezintă insecuritate din punct de vedere energetic și care sunt vulnerabile din punct de vedere economic și/sau dezavantajate social, se confruntă adesea cu o combinație de factori, precum: nivelul scăzut al veniturilor; creșterea prețurilor la combustibil, gaze naturale și energie electrică; case și aparate casnice, care nu sunt eficiente din punct de vedere energetic. Un studiu (Eurostat, 2021) relevă faptul că, în 2020, aprox. 36,7 mil. de cetățeni din UE nu aveau posibilitatea să își încălzească locuințele în mod corespunzător. La nivelul României, vorbim de o pondere de 10% din populație, un procent similar fiind înregistrat în Spania (10,9%). Statisticile din Europa

arată că, populația săracă din punct de vedere al accesului la energie raportează, în general, și o stare proastă de sănătate auto-raportată și o bunăstare emoțională precară (Thomson și colab., 2017a).

Energia - factor de securitate socială. Pilonul european al drepturilor sociale (Comisia Europeană, PEDS, 2017) afirmă că, energia este drept al persoanelor, ca serviciu esențial accesibil tuturor. Sărăcia energetică afectează nivelul de securitate socială - un bun public văzut ca un nivel satisfăcător de protecție a condițiilor și standardelor de viață, de bază (Katarzyna, 2017). *Pachetul normativ „Energie curată pentru toți europenii”* (Comunicat Consiliul UE, 2019) așază, pentru prima oară, consumatorii în centrul tranziției energetice, pentru un mod de utilizare a *banilor inteligenți* (Cordea, Popa, 2019). Setul de opt acte legislative, legate de sărăcia energetică și consumatorii vulnerabili, are ca obiectiv principal oferirea unui acces echitabil la energie consumatorilor. Acest pachet legislativ a fost publicat, pentru prima dată, de Comisia Europeană în noiembrie 2016, pentru consultarea publică și a fost finalizat în iunie 2019.

Așa cum s-a arătat anterior, o soluție sustenabilă pentru punerea în operă a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD) și Acordului de la Paris, precum și urmare a recentului raport privind criza schimbărilor climatice, este reprezentată de tranziția la energia regenerabilă, creșterea eficienței și conservarea energiei. Pentru a analiza cele mai relevante concepte din domeniu, s-a folosit analiza bibliometrică, sursa articolelor științifice care analizează tranziția la energie regenerabilă fiind platforma academică Web of Science. Prin urmare, a fost analizat conținutul unui număr de 315 de articole legate de tranziția la energie regenerabilă (redactate în limba engleză), pentru a evidenția structura domeniului științific, folosind analiza de conținut asupra celor mai comune cuvinte (securitate energetică, tranziție energetică, sărăcie energetică, dezvoltare durabilă, Pactul Verde European) (figura 8), precum și relația de conexiune, interconectările bibliografice, dintre acestea (figura 9). Pe baza analizei empirice, a rezultat că, cele mai comune cuvinte din conținutul integral al articolelor selectate, în afară de cuvintele cheie utilizate, sunt cele prezentate în figura 8, inclusiv "sustenabilitate".

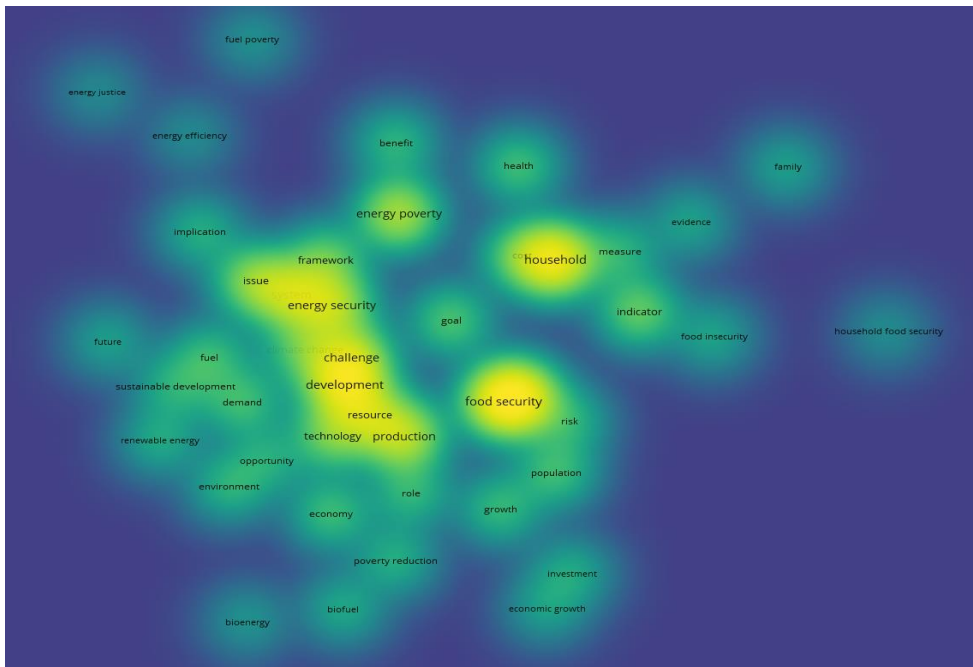

Fig. 8: Cuvintele cheie din analiza bibliografică.
Sursa: autorii pe baza analizei bibliografice din Web of Science.

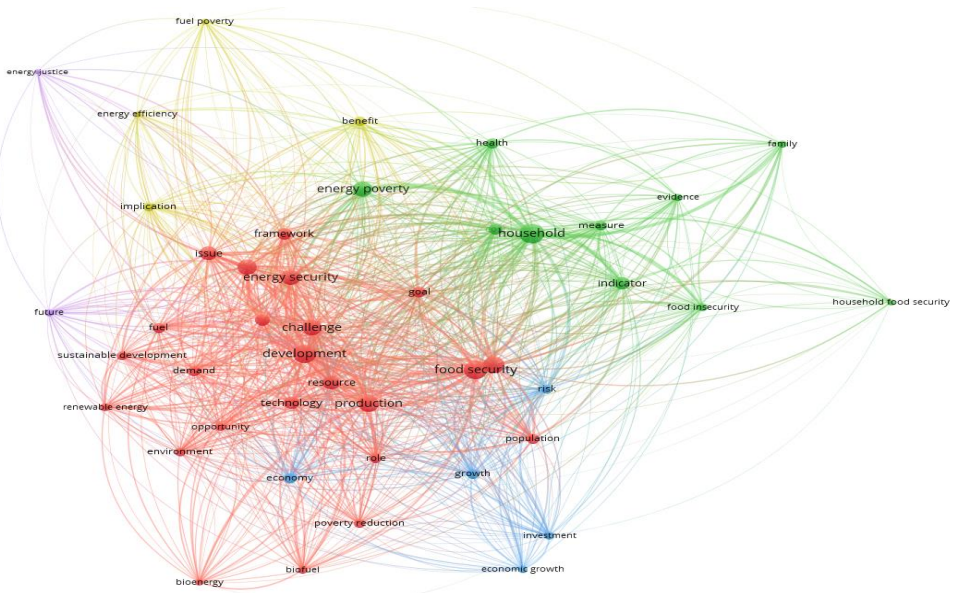

Fig. 9: Interconectarea dintre cuvintele cheie din analiza bibliografică.
Sursa: autorii pe baza analizei bibliografice din Web of Science.

Interconectarea cuvintelor-cheie din analiza bibliografică relevă faptul că, sustenabilitatea în domeniul energetic apare legată de "tehnologie", "impact", "dezvoltare", "încălzirea globală", "energie solară", "schimbarea", "viitor" (figura 9).

Accentul asupra politicii energetice este mai bine definit în statele membre ale UE, care luptă cu cea mai mare sărăcie energetică, deși, politica socială este considerată prea costisitoare pentru a fi concretizată (Primc, Slabe-Erker, 2020). Recalde și colab. 2019 au explorat asocierea dintre vulnerabilitatea sărăciei energetice, prevalența sărăciei energetice și excesul de mortalitate în timpul iernii, țările cele mai vulnerabile fiind în estul și sudul Europei. Pe de altă parte, țările cu standarde de viață mai bune reduc efectele negative ale sărăciei energetice asupra sănătății publice (Pan și colab., 2021). Vorbind despre nivelurile de bunăstare, apar diferențe mari între gospodăriile sărace, din punct de vedere energetic, și gospodăriile fără sărăcie energetică, în cadrul unor societăți relativ egale din Europa (Thomson și colab., 2017b). Datele statistice la nivelul UE arată că, procentul cetățenilor Uniunii care declară că nu își pot încălzi locuințele satisfăcător a scăzut de la o medie de 10,4% (în 2014) la 6,9% (în 2019) (Eurostat, 2021), însă, a crescut la 8,2% în 2020 (Eurostat, 2022). În majoritatea statelor membre, scăderea procentelor este semnificativă, deși, se observă și câteva tendințe ușoare de creștere a ponderii, în cazul Finlandei, Suediei, Luxemburg. În 2020, media UE a crescut la 8,2%. Situațiile diferă de la o țară la alta, procentele cel mai îngrijorătoare, și în 2020, fiind înregistrate în Bulgaria (27,5%), Lituania (23,1%), Cipru (21%), Portugalia (17,5) și Grecia (17,1%). Pentru România, procentul a variat de la 12,9% în 2014, la 9,3% în 2019, ajungând la 10% în 2020. România, deși se află în treimea inferioară a clasamentului, din punctul de vedere al valorii prețului energiei electrice pentru consumatorii casnici din UE (Eurostat, 2019), este caracterizată de o putere de cumpărare relativ scăzută, ceea ce generează un nivel ridicat de sărăcie energetică. O situație interesantă o prezintă Germania, unde aceste indicator a fost de 4,9% în 2014, a scăzut la 2,5% în 2019 și a crescut la 9% în 2020. În Spania, procentul a crescut de la 7,5% în 2019 la 10,9% în 2020.

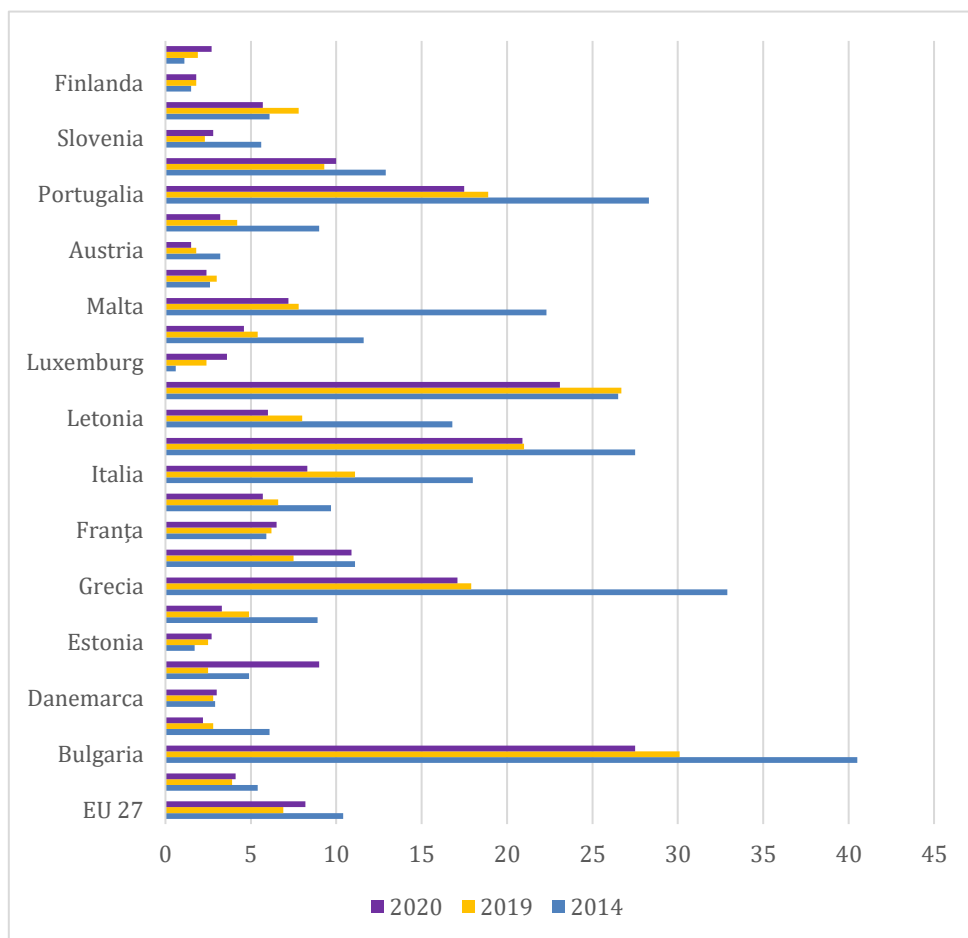

Fig. 10: Procentul populației care nu își încălzi suficient locuința, în funcție de țară, 2014 și 2020.

Sursa: Eurostat, 2021 și Eurostat, 2022.

(grafic elaborat de autori în baza datelor statistice combinate din cele două baze statistice)

Așteptările europenilor în privința politicii energetice a UE.

Sondajul *Atitudinea europeană cu privire la politica energetică a UE – 2019* (Eurobarometru, 2019) relevă faptul că, 89% dintre cetățenii Europei consideră prioritar ca UE să securizeze accesul la energie, astfel încât, numărul persoanelor care nu își pot plăti facturile la energie să se reducă. Responsabilitățile UE ar include, în viziunea europenilor, combaterea sărăciei energetice și asigurarea competiției pe piețe, pentru prețuri competitive. Și în proiecția pentru următorii 10 ani, asigurarea

unor costuri în energie cât mai scăzute este văzută printre prioritățile UE, de 37% dintre europeni.

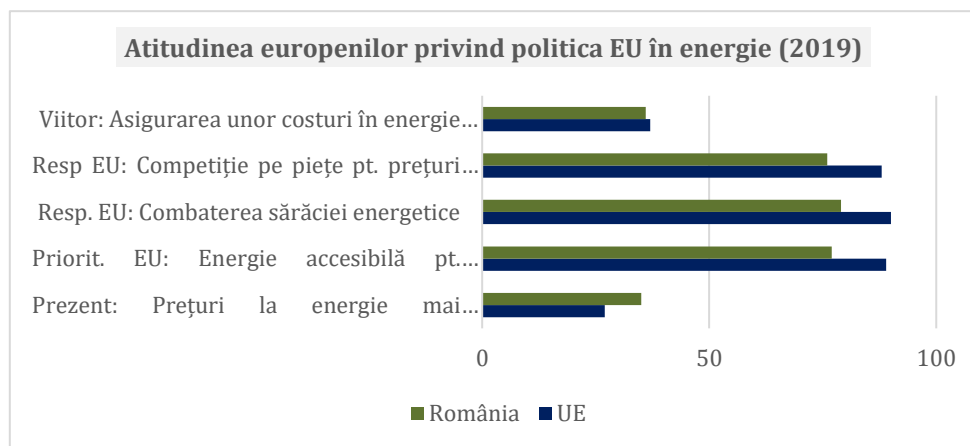

Fig. 11: Extras din Raportul „Atitudinea europenilor privind politica EU în energie” (2019).

Sursa: Eurobarometru, 2019.

(grafic elaborat de autori în baza datelor statistice)

Obiective UE pentru reducerea dependenței energetice în contextul dezvoltării durabile

REPowerEU – eliminarea, înainte de 2030, a dependenței de gazul importat din Rusia. Planul lansat de Comisia Europeană, la 8 martie 2022 (Comisia Europeană, RePowerEU, 2022), propune dezvoltarea rezilienței sistemului energetic din UE, pe două dimensiuni: *diversificarea aprovizionării cu gaze*, apelând la importuri mai mari de gaze naturale lichefiate (GNL), biometan și hidrogen regenerabil, precum și *scăderea mai rapidă a utilizării cărbunilor* prin creșterea eficienței energetice, a energiilor regenerabile, eliminarea blocajelor din dezvoltarea infrastructurii pentru energie. Implementarea planului REPowerEU se estimează, că ar putea elimina gradual echivalentul volumului de gaze naturale importate în 2021 din Rusia, din care cca. 66% ar putea fi realizată în decurs de 1 an. Pentru atingerea țintelor, Comisia se bazează pe realizarea măsurilor incluse de statele membre în planurile naționale de redresare și reziliență (PNRR). Cu toate acestea, unele reticențe față de rapiditatea operaționalizării acestor măsuri au început să apară (Deutsche Welle, 2022). Principalele îngrijorări sunt legate de existența terminalelor de descărcare a GNL și de capacitatea

altor furnizori de gaze de a își mări producția actuală în perioadă următoare, la care se adaugă perspectiva unor costuri mari, ce amenință aprovizionarea cu gaz lichefiat din SUA (Cojocaru, 2022).

Procentul energiilor regenerabile față de țintele propuse a înregistrat, până în 2020, progrese diferite la nivel de țară. Deși, datele Eurostat arată că media la nivel european nu a fost realizată, din cauza decalajelor importante la nivelul statelor membre, în cazul României, aceasta a atins obiectivul de țară propus la nivelul anului 2020.

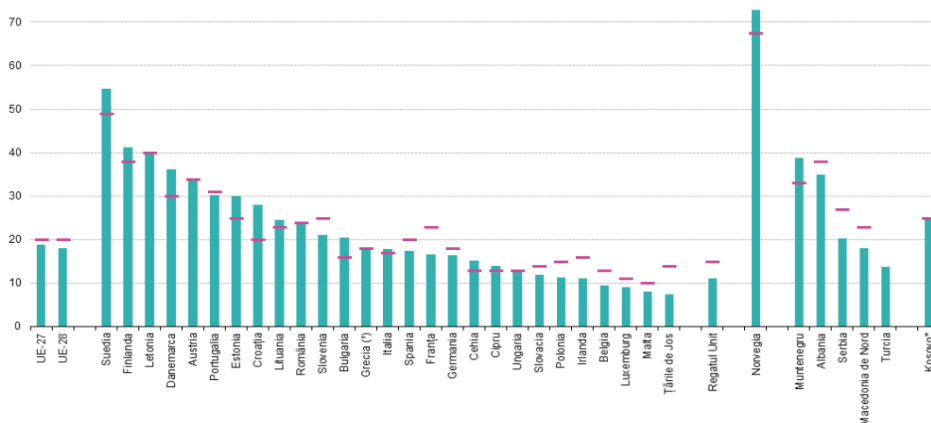

Fig. 12: Ponderea energiei din surse regenerabile (2018) prin raportare la obiectivul pentru 2020.

Sursa: Eurostat, Statistici privind energia din surse regenerabile, ianuarie 2020.

Schimbări în atitudinea consumatorilor de energie. Pentru „a economisi bani, a reduce dependența de energia rusă, a sprijini Ucraina și a ajuta planeta”, Agenția Europeană pentru Energie a lansat un set de recomandări, ce ar presupune schimbări, în obiceiurile de consum în energie (Raport IEA, 2022). Astfel, “Playing my Part” ar putea însemna: reducerea nivelului de încălzire și al utilizării aerului condiționat, reglarea setărilor boilerelor/centralelor de interior, lucrul de acasă, utilizarea mai economicoasă a autoturismelor, reducerea vitezei pe autostrăzi, neutilizarea mașinilor personale duminică în marile orașe, deplasarea cu bicicleta, pe distanțele în care ar putea fi înlocuită mașina, utilizarea transportului în comun, folosirea transportului cu trenul, în loc de cel cu avionul.

Pentru România, extinderea capacităților nucleare la Cernavodă este, în contextul actual, o decizie de securitate energetică. Potrivit

Strategiei energetice a României 2020-2030, cu perspectiva anului 2050 (Ministerul Energiei, 2020) realizarea a două reactoare noi este un obiectiv care poate fi atins, în condiții de eficiență economică, dar și de performanță non financiară, ținând cont de condiționalitățile tehnice și de mediu stabilite la nivel european. În aceeași direcție, în baza Acordului interguvernamental încheiat între România și Statele Unite pentru cooperare nucleară (2020) s-a realizat parteneriatul dintre compania americană NuScale Power și Nuclearelectrica din România, prin care se va contrui primul reactor modular de mici dimensiuni (SMR). Începând din anul 2025, se estimează că, producția de energie electrică din surse nucleare va ajunge să se dubleze în România, în timp ce, producția de energie din cărbune va scădea cu cca 25%, la care se adaugă și exploatarea, în viitorul apropiat, a unui zăcământ major de gaze din Marea Neagră. În prezent, România este una dintre membrele UE cu un procent relativ scăzut de dependență (15,5% în 2020) față de gazele provenite din Rusia.

Concluzii

Problema tranziției către energii cu emisii de carbon scăzute constituie un „cod roșu” pentru umanitate, având în vedere schimbările climatice, care afectează vizibil și dramatic calitatea vieții pe Pământ. Noul context geopolitic și dependența semnificativă a Uniunii Europene, față de un furnizor unic, în privința surselor de energie au dat un semnal pentru urgentarea acțiunilor ce favorizează tranziția energetică, în special, prin folosirea surselor alternative de energie și diversificării furnizorilor, dar și prin responsabilizarea cetățenilor, în sensul schimbărilor comportamentelor de consum de energie. Așteptările sunt legate, deopotrivă, de responsabilitatea cu care vor privi statele membre, implementarea planurilor naționale de redresare și reziliență și a alocărilor pentru tranziție justă.

Cu toate acestea, gazul natural, alături de energia nucleară, deși, neconsiderate energii verzi, constituie, pe termen scurt și mediu, componente de securitate energetică ale UE, înlocuirea ponderii acestora în mixul de energie european fiind o serioasă provocare. În mod particular, reducerea dependenței de gazul rusesc este un punct esențial pe agenda UE, prezentul studiu arătând, cu date statistice oficiale, că o decuplare pe termen imediat este complicat de realizat, în condițiile în care, în 2020, peste 40% din importurile europene de gaze naturale și peste 36% din importurile de petrol provin din Rusia, o parte dintre țări fiind total dependente de aceste importuri. La aceasta se adaugă

și componenta de asigurare a infrastructurii pentru transport și terminale. În acest context, trebuie menționate și condiționările de preocupările cetățenilor Europei pentru accesibilizarea prețului la energie, în vederea soluționării aspectelor legate de calitatea vieții și sărăcia energetică. Temporar, UE a acceptat un compromis la implementarea Green Deal, referitor la reluarea producției de cărbune, soluție care este, însă, foarte nesustenabilă pentru mediu.

România are șansa, prin implementarea PNRR și a alocațiilor financiare pentru tranziție justă, să construiască infrastructură pentru înlocuirea gazului natural cu hidrogen verde, pentru reconversia zonelor carbonifere în spații nepoluante și pentru dezvoltarea eficienței energetice și a energiilor regenerabile. La aceasta se adaugă extinderea capacităților nucleare și extragerea gazelor din Marea Neagră. România a fost, în 2020, printre țările care au atins ținta privind ponderea energiilor regenerabile în mixul energetic național și, în condițiile unei utilizări judicioase a fondurilor alocate, își poate urma nivelul de ambiție agreat cu Uniunea Europeană în strategia națională.

Referințe bibliografice:

1. Adelle, C., Pallemarts, M., & Chiavari, J. (2009). Climate change and energy security in Europe: policy integration and its limits, Swedish Institute for European Policy Studies. <http://www.sieps.se/files/download-document/549-20094.htm>
2. Ang, B. W., Choong, W. L., & Ng, T. S. (2015). Energy security: Definitions, dimensions and indexes. *Renewable and sustainable energy reviews*, 42, 1077-1093.
3. Checchi, A., Behrens, A., & Egenhofer, C. (2009). *Long-term energy security risks for Europe: A sector-specific approach* (No. 309). CEPS.
4. Cojocaru, B. (2022), Febra exporturilor americane de GNL către Europa este potolită de costurile mari, Ziarul Financiar, 19.04.2022 (accesat 20.04.2022).
5. Cordea, V., Popa, S. (2019), Pachetul Energie Curată, un pas înainte în tranziția energetică, (accesat 20.03.2022) <https://www.juridice.ro/659644/pachetul-energie-curata-un-pas-inainte-in-tranzitia-energetica.html>
6. Cristea, M. (2017). CLEAN ENERGY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN ROMANIA'S ECONOMY. *CLEANER PRODUCTION AND GREEN ECONOMY*, 93.

7. Felea, C. (2021), Energie și taxonomie. Taxonomia verde și taxonomia securitară (accesat 13.03.2022) <https://www.contributors.ro/energie-si-taxonomie-taxonomia-verde-si-taxonomia-securitara/>

8. Guțu, C., Angheluță, P. S., & Badea, C. G. (2018). Resursele regenerabile în contextul dezvoltării urbane durabile. Conferința Științifică Internațională „Competitivitatea și Inovarea în Economia Cunoașterii”, Vol. 2, 28-29 septembrie 2018.

9. Katarzyna, S. (2017, June). The impact of energy poverty on the level of social security. In *2017 International Conference on Management Science and Management Innovation (MSMI 2017)* (pp. 175-178). Atlantis Press.

10. Neacsă, A.; Panait, M.; Muresan, J.D.; Voica, M.C. (2020), Energy Poverty in European Union: Assessment Difficulties, Effects on the Quality of Life, Mitigation Measures. Some Evidence from Romania. *Sustainability* 12, 4036. <https://doi.org/10.3390/su12104036>.

11. Neacsă, A.; Panait, M.; Muresan, J.D.; Voica, M.C.; Manta O. (2022), The Energy Transition between Desideratum and Challenge: Are Cogeneration and Trigeneration the Best Solution? *International Journal of Environmental Research and Public Health* 19, 3039. <https://doi.org/10.3390/ijerph19053039>

12. Pan, L., Biru, A., & Lettu, S. (2021). Energy poverty and public health: Global evidence. *Energy economics*, 101, 105423.

13. Primc, K., & Slabe-Erker, R. (2020). Social policy or energy policy? Time to reconsider energy poverty policies. *Energy for Sustainable Development*, 55, 32-36.

14. Recalde, M., Peralta, A., Oliveras, L., Tirado-Herrero, S., Borrell, C., Palència, L., ... & Marí-Dell'Olmo, M. (2019). Structural energy poverty vulnerability and excess winter mortality in the European Union: Exploring the association between structural determinants and health. *Energy Policy*, 133, 110869.

15. Timmermans, F. (2022), Coal not 'taboo' as EU seeks Russian gas exit, în *Politico* (3 martie 2022) <https://www.politico.eu/article/coal-not-taboo-as-eu-seeks-russian-gas-exit-says-green-deal-chief/amp/>

16. Thomson, H., Snell, C., & Bouzarovski, S. (2017a). Health, well-being and energy poverty in Europe: A comparative study of 32 European countries. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(6), 584.

17. Thomson, H., Bouzarovski, S., & Snell, C. (2017b). Rethinking the measurement of energy poverty in Europe: A critical analysis of indicators and data. *Indoor and Built Environment*, 26(7), 879-901.

18. Acordul de la Paris în domeniul schimbărilor climatice (EUR-Lex – 22016A1019(01)) (accesat 10.04.2022) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A22016A1019%2801%29>

19. Concluziile Consiliului privind sistemul de guvernare al uniunii energetice (accesat 15.04.2022) <https://www.consiliul.europa.eu/ro/press/press-releases/2015/11/26/conclusions-energy-union-governance/>

20. Organizația Națiunilor Unite, Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă (A/RES/70/1), 2015 (accesat 10.04.2022), http://dezvoltaredurabila.gov.ro/web/wp-content/uploads/2020/08/Agenda-2030_RO.pdf

21. Parlamentul European, European Parliament resolution of 13 November 2020 on the Sustainable Europe Investment Plan – How to finance the Green Deal (2020/2058(INI)) (P9_TA(2020)0305), Official Journal of the European Union, 13.10.2021 (accesat 20.04.2022) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020IP0305>

22. International Energy Agency, Ensuring the uninterrupted availability of energy sources at an affordable price, <https://www.iea.org/areas-of-work/energy-security> (accesat 14.06.2022)

23. Guvernul României, Ministerul Energiei, Strategia Energetică a României 2020-2030, cu perspectiva anului 2050 <http://energie.gov.ro/strategia-energetica-nationala/>

24. Planul Național de Redresare și Reziliență <https://mfe.gov.ro/pnrr/>

25. Acordul între Guvernul SUA și Guvernul României privind cooperarea pentru proiectele de la Centrala Nucleară Cernavodă și sectorul nuclear civil din România, 2020 <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2021/10/21-728-Romania-Nuclear-Energy-IGA.pdf>

26. Ambasada SUA în România, Cooperarea dintre Statele Unite și România cu privire la reactoarele modulare de mici dimensiuni (SMR) (Fișă informativă) <https://ro.usembassy.gov/ro/cooperarea-dintre-statele-unite-si-romania-cu-privire-la-reactoarele-modulare-de-mici-dimensiuni-smr-fisa-informativa/>

27. Eurostat, 25% of EU electricity production from nuclear sources, 11/01/2022 (accesat 20.04.2022) <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220111-1>

28. Eurostat, Main origin of primary energy imports, EU, 2010-2020 (% of EU imports) (accesat 18.04.2022) [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Main_origin_of_primary_energy_imports,_EU,_2010-2020_\(%25_of_EU_imports\)_v6.png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Main_origin_of_primary_energy_imports,_EU,_2010-2020_(%25_of_EU_imports)_v6.png)

29. Eurostat, EU energy mix and import dependency, 04.03.2022 (accesat 20.04.2022). https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_energy_mix_and_import_dependency&stable=1#EU_energy_dependency_on_Russia

30. Eurostat, Import dependency in 2020 (accesat 20.04.2022).

31. https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Feurostat%2Fstatistics-explained%2Fimages%2F2%2F24%2FEnergyMixDependencyImports_25-03-2022.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK

32. Eurostat, 8% of EU population unable to keep home adequately warm, 05/11/2021 (accesat 15.04.2022) <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20211105-1>

33. Eurostat, Inability to keep home adequately warm - EU-SILC survey, 11/04/2022 (accesat 15.04.2022) https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_MDES01_custom_1485289/default/table?lang=en
34. Eurostat, Population unable to keep home adequately warm, by country, 2014 and 2019 (09.11.2021) (accesat 15.04.2022) [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_unable_to_keep_home_adequately_warm,_by_country,_2014_and_2019_\(%25_of_population\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_unable_to_keep_home_adequately_warm,_by_country,_2014_and_2019_(%25_of_population).png)
35. Eurostat, Statistici privind energia din surse regenerabile, ianuarie 2020 (accesat 15.04.2022) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Statistici_privind_energia_din_surse_regenerabile&oldid=483590
36. Eurostat, Sustainable development in the European Union. Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context, 2021 (Raport Eurostat ODD, 2021) (accesat 15.04.2022) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Sustainable_development_in_the_European_Union
37. Eurostat, Energy represented 62% of EU imports from Russia, 07/03/2022 (accesat 20.04.2022) <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220307-1>
38. Eurostat, USA-EU - international trade in goods statistics, febr.2022 (accesat 20.04.2022) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=USA-EU_-_international_trade_in_goods_statistics
39. Parlamentul European, Infografic: aprovizionarea cu gaz în UE (12.09.2017) <https://www.europarl.europa.eu/news/ro/headlines/economy/20170911STO83502/infografic-aprovizionarea-cu-gaz-in-ue>
40. Eurobarometru, Europeans Attitudes on EU Energy Policy, 2019 (accesat 20.04.2022) <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2238>
41. The Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability (Raport IPCC, 2022) (accesat 15.04.2022) <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/>
42. The Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), Climate Change 2021 (Raport IPCC, 2021) (accesat 10.04.2022) <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/>
43. Consiliul UE, Energie curată pentru toți: Consiliul adoptă dosarele rămase referitoare la piața energiei electrice și la Agenția pentru Cooperarea Autorităților de Reglementare din Domeniul Energiei (Comunicat Consiliul UE, 2019) (accesat 18.04.2022) <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2019/05/22/clean-energy-for-all-council-adopts-remaining-files-on-electricity-market-and-agency-for-the-cooperation-of-energy-regulators/>
44. Concluziile Consiliului privind diplomația energetică, adoptate de Consiliul Afaceri Externe la 20 iulie 2015 (10995/15) (accesat 18.04.2022)
45. <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2015/07/20/fac-energy-diplomacy-conclusions/>

46. Concluziile Consiliului European, 12-13 decembrie 2019 (accesat 18.04.2022) <https://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/european-council/2019/12/12-13/>

47. Comunicarea Comisiei privind Pactul ecologic european COM(2019) 640 final (accesat 15.04.2022) https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0020.02/DOC_1&format=PDF

48. European Council of Foreign Relations, The geopolitics of the European Green Deal, 2021 (accesat 18.04.2022) <https://ecfr.eu/publication/the-geopolitics-of-the-european-green-deal/>

49. Comisia Europeană, Pilonul european al drepturilor sociale în 20 de principii, 2017 (accesat 20.04.2022) https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_ro

50. Comisia Europeană, REPowerEU: Acțiune europeană comună pentru o energie mai accesibilă, mai sigură și mai durabilă (accesat 20.04.2022) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_1511 (accesat 20.04.2022)

51. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor REPowerEU: Acțiune europeană comună pentru o energie mai accesibilă, mai sigură și durabilă (COM/2022/108 final) (accesat 21.04.2022) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2022%3A108%3AFIN>

52. Autoritatea Națională de Reglementare în Domeniul Energiei (ANRE), Puterea instalată în capacitățile de producție energie electrică în România (date accesate 08.02.2022 și 19.04.2022) <https://www.anre.ro/ro/energie-electrica/rapoarte/puterea-instalata-in-capacitatiile-de-productie-energie-electrica>

53. Agenția Europeană pentru Energie, Playing my part, How to save money, reduce reliance on Russian energy, support Ukraine and help the planet, aprilie 2022 <https://www.iea.org/reports/playing-my-part>

54. Energy Poverty (ENPOR) 2022, <https://www.enpor.eu/energy-poverty/>

55. Curtea de Conturi Europeană, Acțiunile UE în domeniul energiei și al schimbărilor climatice, 2017 <https://op.europa.eu/webpub/eca/lr-energy-and-climate/ro/#A62>

56. Raportul Agenției Internaționale pentru Energie (IEA), mai 2021, "Net Zero până în 2050" <https://www.iea.org/reports/net-zero-by-2050> și <https://www.zf.ro/business-international/febra-exporturilor-americe-de-gnl-catre-europa-este-potolita-de-20756712>

57. Deutche Welle, Care sunt țările care pot înlocui gazul rusesc, 15.03.2022 (accesat 20.04.2022) <https://www.dw.com/ro/care-sunt-%C5%A3%C4%83rile-care-pot-%C3%AEnlocui-gazul-rusesc/a-61094715>

58. Agerpres, Minele din Valea Jiului și-au revenit și produc circa 1.000 de tone de cărbune pe zi (10.03.2022) <https://www.agerpres.ro/social/2022/03/10/hunedoara-minele-din-valea-jiului-si-au-revenit-si-produc-circa-1-000-de-tone-de-carbune-pe-zi--882026>

WEST UNDERSTANDS EAST?

Ovidiu Liviu UIFĂLEANU*

Abstract:

Seems that the dust is settling over Afghanistan due to the current situation in Ukraine. Extensive research about the causes of the collapse of Afghan National Army (ANA) are not completed yet, all the eyes are set on the main event on geopolitical arena-development of Ukraine-Russia crisis. Summarizing the analyses available in the aftermath of US –led coalition hasty withdrawal, most of them online short articles, there are two major findings: the situation in the field is presented only from a dominant culture perspective and ignoring the cultural differences influences on the desired end-state of the mission to build an ANA capable to defend Afghanistan.

The objective of this article is to provide an inside perspective based on personal experience, both as a subject of Romanian Army transformation from the soviet legacy army to the western standards and as a commander of Romanian forces deployed in Afghanistan, facing a similar process, operationally mentoring the new ANA.

The research method is qualitative analysis of existing data using deductive research strategy to empirically answer 2 main research questions: a) how the collapse of Afghan National Army is intrinsically influenced by the US led coalition ignoring cultural differences, and b) what are the other causes for the unsuccessful buildup of Afghan national defense forces.

The study aims to present the generic model of the process to build an army to NATO standards (doctrine, organization, training, materiel, leadership, education, personnel, and facilities) and specifically investigate the challenges faced by ANA to learn under fire. Additionally, the results of the research identify the major impact of coalition withdrawal to the ability to fight of ANA against Taliban offensive (I.e., command and control of the troops, intelligence gathering, mobility and the ability to operate and maintain the highly sophisticated weapons systems, fire power and aerial close air support).

Although the study is focused on the interaction between coalition forces and security forces from Afghanistan the conclusion and suggestions may be adequate for all the processes involving members with diverse cultural background to forge a unity of effort, initially, followed by a unity of thoughts, with the desired effect of making a fighting formation able to operate into a coalition and, more important with the capability to fight alone and sustain themself.

Keywords: *cultural differences, legacy, training, army transformation, sustainability.*

* PhD student, International Relations and Security studies Doctoral School, BABES BOLYAI University Cluj Napoca, uifaleanuvidiu@yahoo.com

Introducere

Definition of insanity given by Albert Einstein is doing the same thing repetitively while expecting different results. During history few attempts were recorded to build a “new” Afghan National Army. After the initial confrontation or invasion, the military objectives were the same: quickly win the war, establish a friendly ruler or government and withdraw as soon as possible from the country. The overall concept of transformation was aligned to external standards: a central authority supported by a governmental lead national security force; all of the attempts being recognized at the end were not very successful. For centuries people of Afghanistan were more family and tribe affiliated than connected to the capital ruler. First attempt (Lee, 2018), in 1840, after the first Anglo-Afghan war, during the British protectorate was the military reform of the Kingdom’s military in the attempt to build, train and equip 12.000 troops, dismantled in weeks after catastrophic British withdrawal and the civil war that followed. In 1924, the Turkish Ataturk reform model proved to be unsuitable for the Afghanistan army, main causes being the lack of education and illiteracy of the new officer corps and the heavy opposition of Islamic conservatives. In 1931 the non-existent army was rebuilt with German, United Kingdom and Russia assistance, from tribal to conscript based new army in preparation for the Second World War. Last attempt was made by the Soviet Union in 1979, after the invasion of Afghanistan, with the intent, like elsewhere the Russian influence was present, to build a replica of the Red Army. It was a very aggressive transformation, a top-down style of change like always in Afghanistan, during a decade that produced a generation of officers with a Soviet war mentality. With few of them I served in Afghanistan in 2006.

Purpose and objectives pursued

The purpose of this article is not to provide a detailed analysis of cultural differences. Instead, I will try to offer a different perspective: comparison between the Romanian army transformation and the Afghan army transformation in the last two decades. Even though we belong to very different cultural systems we share the same starting point of army transformation: the soviet legacy. From 1859, the birth of the modern Romanian army, we were in contact, in various coalitions and alliances, with many dominant cultures: French (First World War), German

(Second World War), Russian (from 1944 to 1989) and western NATO armies' culture (from 1989 to present days).

From the Romanian royal army (after the Second World War) to the popular army, the Soviet model was decisive: the doctrine, the legislation, the territorial organization, the regulations and instructions, the fighting technique, the uniforms, the equipment, the way of addressing - all taken over from the existing ones in the Red Army. Soviet advisers were ubiquitous (Giurescu, 2003, p. XV). Initiated slowly in 1945, the transition has been accelerated after King Mihai abdication in 1947 and the proclamation of the Popular Republic of Romania. The second stage (1948-1955), prior to the Warsaw pact, set up the foundation for what we are calling today- soviet legacy.

The road from the traditional military institution to one designed after the Soviet model was crossed in two stages: a preliminary one, between 1945- 1947, of the purges and massive reductions of the officer corps, simultaneously with the firm establishment of political control (in March 1945, 1948 officers and 70 generals among them were removed from active duty position) and a second one between 1948-1955 when new cadres are formed, commander of all ranks and the organization of the army is established, completely different from the previous one. This was an essential change, with the predominance of political and ideological criteria. Only 9% of the officers from the traditional army could be found in 1955 in active duty (Șperlea, 2003, p. 37).

Understanding the impact of cultural differences on the process of collaboration and integration, in a globalized world in general, and especially in an Afghanistan marked by a permanent transformation, is a growing concern of the civilian and military community involved in this process over the past 20 years.

The analysis of the cultural background of the Afghan National Army (ANA) has been treated like a peripheral issue. In the military world the process addresses initially the needs of the soldier in the field in order to increase their ability to cope with the people belonging to a different cultural system of values and customs, inside and outside the coalition or alliance. In December 2006 the new US Field Manual FM 3-24 - Counterinsurgency proposed a chapter dedicated to culture. Culture, from how to understand and assess a cultural situation and how to organize the staff to concentrate on cultural understanding and inject this understanding into their unit's plans and operations.

An experimental empirical analysis of the intercultural psychology of the US-Afghan coalition is virtually impossible due to the

fact that Afghanistan lacks all the studies on the psychological attributes of the Afghan people (see World Values Survey, 2010-2014, Geert Hofstede model 1998, to mention only a few). This is not very unusual, first scientific data about Romania is to be available only in 2015 (David, 2015, p. 18).

Considering ANA an army in transformation, I would recommend establishing a common starting point for our analysis – changing the Soviet legacy mentality and processes. In the 1980's the Soviet Union considered the Afghan Security Forces development as a central component of counter-insurgency effort. To this day, the memory and lasting impact of that experience continue to affect Afghan attitudes about security assistance and security force requirements (Oliker, 2011, iii). Afghan officers, especially the senior ones have been trained in soviet style military academy, being the first to be called to form the Taliban dismantled ANA, when after the Bonn agreement the international coalition decided to be finally involved in nation building.

There are voices that consider that even in Europe the transition to NATO standards has not finished yet, some even consider it a failure (YOUNG, 2017), identifying the result of the mentality shift process being too little and too late. The lack of progress to reform can be traced to a continued widespread use of legacy concepts which remain in place throughout these defense institutions (YOUNG, 2017, p. 6).

Even European countries (Estonia and Ukraine to mention only a few) are facing difficulties in following the defense planning process used by NATO and the implementation process using DOTMLPFI (doctrine, organization, training, material, leadership and education, personnel, infrastructure and logistics and interoperability).

The continuous change of the coalition focus of the mission in Afghanistan, the late start of nation building, and the lessons learned cycle inside the coalition spread a lot of confusion inside the coalition members. When a unit is to be evaluated according to CREVAL procedure, it should be 90% manned and equipped with essential material and weaponry and after that to be trained collectively for 18 months with an objective external evaluation. This has never been achieved in Afghanistan over the decades. Illiteracy in a conscription-based army, the losses in the field, and the existing legacy foundation make the job impossible.

The current tool used for strategic planners in the US and NATO is the Defense Planning Process. According to the doctrine, the aim of DDP is to allow the strategic planners to harmonize the defense planning

activities, provide the required forces and capabilities in the most effective way. Very elaborate, encompassing 14 different planning domains involved in capability development, the process consists in 5 steps: establish political guidance, determine requirements, apportion requirements, facilitate implementation and review results. For the purpose of this analysis, we will focus only on step 4 that depicts the process of implementation using DOTMLPFI evaluation (doctrine, organization, training, materiel, leadership and education, personnel, facility and infrastructure and interoperability). My personal experience in Afghanistan consists of two-by-seven months tours of duty, both in Zabul province, close to the Pakistan border. After four years of Kandahar airfield force protection missions, Romania took over in 2006 the responsibility of the province, in partnership with the existing ANA Brigade and assisted by US PRT (Provincial Reconstruction Team). In 2013 Romanian forces were in the full process to prepare to hand-over the responsibilities to the same ANA Brigade and prepare for the foreseen withdrawal of coalition forces, based on the NATO decision to end the ISAF mission next year, in 2014.

End ways means

In 1989 col. Artur Lykke published in Military review magazine the definition of strategy as a mathematical addition of ENDS (objectives to be achieved), WAYS (courses of action) and MEANS (instruments by which some end can be achieved). Even though there are voices that challenge this definition, the procedure is still actual and used extensively in the strategic planning process and for sure the foundation for army building in Afghanistan. According to the personal findings in my tours in Afghanistan the evolution of the process in the field was not very linear. In 2006 the approach of ISAF was to partner the Coalition maneuver units in the field with the existing ANA units following the guidance of Gen. Petraeus, based on lesson learned in IRAQ, to have an “Afghan face” in all interaction with the local population, in the attempt to fight for winning hearts and minds and get the necessary support. In 2013 the approach was different: “Afghan face” move towards “Afghan in the lead”, with the ISAF in supporting roles. Like Field Marshal Moltke saying: “no plan survives the first contact with the enemy” I can appreciate that the evolution of “enemy” in the implementation plan was not linear either. In terms of ends-ways-means approach – even though the Taliban insurgency reached the peak of violence – in 2006 the enemy was inside the fences and due to the soviet legacy and mentality inside

the ANA's officers corps the most affected pillar of the Triad was "ways", all the potential courses of action for development being influenced by the endemic corruption, illiteracy and the impossibility the quickly change the operational attitude under fire. Basic characteristics of soviet military culture are space as a barrier, emphasis on mass and surprise and an ambiguous attitude of military professionalism (Tsyarkin, 2010, p. 270). The ANA brigade had the ability to mass the troops with the price of affecting speed of deployment and the inability to maintain the security of the operation in terms of surprise affecting the efficiency of counterinsurgency operations.

In 2013 I was surprised by the quality of the new ANA officers, well trained in the reformed national military academy, with decent language ability and with a very different professional attitude. At that moment the "enemy" was outside the fences: growing insurgency again, coalition perception affected by collateral damages inflicted to the local population, slow pace of economic development, increasing green on blue incidents. Inside the fences we can observe the incipient dependance of force multipliers offered by coalition through Operational Mentoring and Liaison Teams (OMLT): intelligence sharing provided by aerial surveillance unmanned platforms, new equipment with increased protection, close air support on call, air lift logistics, maintenance done by coalition civilian contractors. War is not fair play. You adapt your procedures in accordance with the equipment you have on hand. The problem occurs when you are not able to sustain the new capability and it is impossible on the run to stop and return to the old-fashioned tactics. You need a generation to readapt. In 2020 was a perfect storm: inside the fences the ANA morale and will to fight affected by the direct US-Taliban negotiation in the spring, president Ghani leaving the country at the first sight of Taliban offensive, hasty withdrawal of US led coalition make all the sensitive equipment not available multiple causes (no technical knowledge related to maintenance and withdrawal of secret sensitive equipment to mention only the few) a broken logistic chain with essential equipment and ammunition shortage.

DOTMLPFI

Invented by the US Department of Defense, DOTMLPF is the way for the implementation of capability – based defense planning and the tool for army transformation. Adopted by NATO, with an additional I that stands for interoperability. Any combination of the letters of the acronym generates a specific capability, but the key word is the coordination of

the domains in order to get a full operating formation or unit ready to perform the designated mission. In the case of a transformation process if one domain is not continuously evaluated properly according to the NATO standards, the outcome will be very different. Using the same pattern as for Ends-ways-means evolution in the period, we can discover what are the major dysfunctionality for ANA transformation.

In western perspective, **doctrine** represents a common approach in problem solving based on the lessons learned and best practices in tactics and specific procedures for conducting tasks, constantly revised and used in collective training. **Organization** defines the structure of the units and formation, very flexible and mission tailored. **Training and education** include the professional military education during the active-duty period of time, both individual and performed collectively at the unit or formation level. Training to excellence and external evaluation of the performance are the core principles of the entire process. **Materiel** consists of various weapons systems, specific equipment, storing facilities and technology. The quality of the materiel influences the ability of the army to fight and win and determine the evolution of tactics and operating procedure. **Leadership** is self-explanatory, describing the ability of the commanders to understand, analyze, describe, define, direct and lead the troops. **Personnel** represents the type of needed servicemen and women, both in fighting formations and in combat service support units. **Facilities** encompass all the infrastructure needed to prepare, accommodate and train the members of the army. **Interoperability** is defined as the ability to fight together in Alliance or coalition, using standard agreements, common understanding and mentality, necessary to build compatibility, commonality, force interoperability and interchangeability.

For the beginning I would like to mention that those two systems are totally different. Even though both schools of thought are respecting the concepts of the laws of war and the principles of modern fighting, the way in which systems work are extremely different.

Supported by a solid empirical base provided by soviet military historians, the soviet scientific approach to war, rooted in the dialectic materialism of Engels, provides a rich foundation for an effective doctrine (Schneider, 1989, p. 492). Centralized command and control system, universal tactical doctrine and strong discipline are the keystones of soviet military planning, preparation and execution process.

In order to understand the antithetical nature of western armed forces and soviet legacy military formations is necessary to analyze the

command philosophy. Mission commands (western) produce the orders that clearly communicate the answers to 5 'W' questions: who, what, when, where? and why the subordinates should perform the mission. Detailed command (legacy) follows the same pattern with a minor but fundamental addition: how, very prescriptive and formal. Mission commands accept unpredictability and volatility of armed conflicts, lead to decentralization and informality, self-discipline, initiative and cooperation, based on implicit, interactive communication between echelons, collaborative planning, supported by organic or ad-hoc types of organization. Detailed command results are different: assume that the war is predictable and winning by all costs is acceptable, certainty can be achieved using scientific analyses, tends to lead to centralization, formality, imposed discipline, obedience and compliance, orders are communicated explicit and vertical and would be followed unquestionably (Ulrich, m.1999, p. 29) and organizational type is strictly hierarchical and bureaucratic. Detailed command produces leaders able to direct, but not able to delegate tasks to subordinates.

In 2006 there was not a single domain that allowed the coalition to fight alongside ANA. Doctrine is not existing as a word in Russian language, all the tactics were according to soviet legacy, materiel were obsolete or inexistent, training was performed only related to the infantryman basic skills, training to time not to excellence no artillery and force multipliers, language barrier and illiteracy, no field manuals and rigid discipline.

If I am to compare my professional evolution with an Afghan counterpart, sharing the same starting point I can realize how complicated the transformation process has been for ANA. Transformation of the Romanian Army to the western standards consists in 3 stages: a national (legacy) consolidated defense system, after Warsaw pact has been dissolved (February 1991), a transitional phase started in 1994 (Partnership for Peace) when, still keeping the legacy system functional due to the constitutional obligation to defend the country in the absence of an alliance, the new model is to be studied, accepted, understand and implement the new standards based on new mentality, and the final stage (NATO admission 2004) having the Army being integrated in the new military system. For ANA transformation the transitional stage was the same, all the efforts being affected by necessity to build-up under fire.

In 2013 the situation evolved in the right direction. ANA units' staff were more able to interact with the coalition, but from the soviet

legacy they didn't get to western doctrine, it was more like a conceptual spaghetti. (Young 2017, p. 38) Conceptual spaghetti is the situation in that the commanders will find themselves when the export has been implemented atop of their legacy counterparts, thereby resulting a new level of dysfunctionality as the two antithetical logic sets struggle for supremacy. Levels of corruption remain high, but the soldiers are better equipped, with vehicles and weapons with decent quality, able to communicate and familiar with the counterinsurgency fight, counseled by OMLT. A game changer in the transformation was the introduction of the embedded advisory team and operational mentoring and liaison teams from Kadaks (ANA battalions) up.

That gives more visibility and understanding to the coalition decision making level but creates a complicated dependence to the ANA regarding the force multipliers like demining devices, intelligence sharing, close air support and maintenance of sensitive equipment like army aviation assets.

In 2020 ANA already assumed control over the entire territory of Afghanistan having the coalition in a supporting role. Military leadership was established, facilities are organized to the western standards, infrastructure w better, electricity and access to education granted, military academy and training facility reformed materials for infantry fighting were in hands but various domains are still covered by coalition specialists. After the withdrawal everything that made the difference in the field and allowed the ANA to dominate the air-land battles were missing or not in the position to be operated by Afghan soldiers and airmen. The absence of national leadership, negotiation between US and Taliban, broken logistics and maintenance of material degrade catastrophically the will to fight in weeks.

Conclusion

The first Soviet military advisors arrived in Afghanistan as early as 1920's. The history of Soviet-Afghan security cooperation is nearly as old as the history of the Soviet Union. By 1977, some 3.700 Afghan military commissioned and non-commissioned officers had been trained in Eastern Europe or the Soviet Union. Still more had received soviet training in Afghanistan. By April 1979, there were 4.500 Soviet advisors in Afghanistan. Soviet advisors worked closely with the Afghan military, providing guidance for training, planning, regulation development, and organization. (Oliker, 2011 XIV). In my opinion the soviet legacy has been underestimated at the beginning of Afghan Security Forces development.

There are many causes identified for ANA collapse in the aftermath of coalition withdrawal and the rapid country take-over by the Taliban, most of them related with no clear strategy based on condition-based hand over the responsibility to protect the regime from Kabul.

An identified problem was the unclear and frequently change of military objectives of the US led coalition: initially find Osama bin LADEN, dismantle Al Qaeda and Taliban regime military capacity to provide a safe haven to terrorists, with the reluctance to contribute to nation building, and only after the Bonn Agreement and Tokyo international conference to support the democratic election of the government and the buildup of Afghan security forces and Afghan National Army (Predoiu, 2021).

Acknowledging that the contact with a dominant culture, from the dominated culture perspective encompass few stages like cultural adaptation or acculturation, consolidation phase and, finally deculturalization (Fisher, K. and Christensen, J. T., 2005), when the transformation of ANA begun, the end state's evolution was well established, but fighting against time allocation and the need to learn under fire, the ways affected by the lack of continuous analyze of the impact of the evolution of cultural differences evolution in time, and the means availability affected by unappropriated training for ANA to sustain and operate the force multipliers associated equipment.

A good example of good practices in terms of continuous adaptation to the new security situations is offered by the UK Army. A founding member of the Alliance from 1949, an active contributor to NATO with continuous support and steadfast commitment, the UK Ministry of Defense has a particular approach in adopting the NATO doctrine. The UK doctrine architecture responds to the requirements to be a part of an alliance/coalition or independently. Where possible the UK will adopt NATO doctrine (Allied Joint Publication – AJP) rather than producing national doctrine. Where it cannot, the UK will ensure it remains compatible. These publications (AJP with UK national elements) may contain additional elements which explain a particular UK approach, clarify a UK definition and aid understanding. The UK additions take precedence where competing terms and processes differ. From DOTMLPFI perspective the ability to achieve coherence and maintain interoperability, taking into the consideration the need to address the national areas of defense not covered by NATO requires common understandings and mentality, continuous refinement of troop-to-task organization, standardized training to excellence, commonality in

material procurement and modernization, well established military leadership familiar with national interests and cultural particularities and strong investments in training and education of the professional personnel. This was not the case in Afghanistan.

In current crisis in Europe, the successful resistance of Ukraine against the second large army in the world is the result of 8 years of intensive training and transformation of the armed forces during the peace time period, strong leadership, both military and national, political and diplomatic support of the western world, winning the informational war in order to keep the nation cohesion and will to fight, economic sanctions against the aggressor establishments and logistic support with the state-of-the-art military materiel (low maintenance, user friendly equipment) make the difference. It was, once again, not the case in Afghanistan.

Reference list:

1) AJP-5 *Allied joint Doctrine for Planning of Operations (UK Joint Doctrine)* – edition A Version 2+ UK National Elements, UK Ministry of Defense, 2019.

2) DAVID, D. (2015). *Psihologia poporului român- profilul psihologic al românilor într-o monografie cognitiv-experimentală*. Iași, RO: Polirom.

3) DURRELL-YOUNG, T. (2017). *Anatomy of post-communist European defense institutions, the mirage of military modernity*. New York, NY: Bloomsbury.

4) GLANTZ, M. D. (1989). *Soviet Military Deception in Second World War*, London, UK: Frank Kraas Ltd.

5) GRIEGERISH, B. (2018), <http://www.iiss.org/blogs/military-balance/2018/07/military-capability-and-intl.status>

6) Joint Doctrine Note 1/09, *The Development, Concepts and Doctrine, The Significance of Culture in the Military*, Shriveham. WILTSHIRE: UK Ministry of Defense, 2009, iii.

7) LEE, J. L. (2020). *Afghanistan – a history from 1260 to the present*. London, UK: Reaction Books Ltd.

8) MILLER, G.; ROGERS, C.; PARK, F. J. H.; OWEN, W. F.; MEISER, J. W. (2017). *On strategy as ends, ways and means*, US Army War College Quarterly: Parameters, vol.47. Retrieved from <https://press.armywarcollege.edu/parameters>

9) OLIKER, O. (2011). *Building Afghanistan's Security Forces in wartime. The Soviet experience*. RAND Corporation, Pittsburg, PA.

10) PREDOIU, S. (2020). *Despre cei 20 de ani de război in Afganistan*. Retrieved from: <https://www.mediafax.ro/stirile-zilei/generalul-r-silviu-predoiu-la-insecuritate-20259657>

11) SCHNEIDER, J. (1989). *The origins of Soviet Military Science*, in *Journal of Military Studies 2*, no. 4.

12) STEPANIUK M., YURCINNA Y. (2018). *Issues of transition to capability-based planning*, Defense and Security Policy Center Ukraine, retrieved from: <https://defpol.org.ua/index.php/aleia-heroiv/449-issues-of-transition-to-capability-based-planning>

13) U.S. Department of the Army, and U.S. Marine Corps, *Counterinsurgency Field Manual*, Field Manual No. 3-24/ U.S. Marine Corps War Fighting Publication No. 3-33.5 (Washington, D.C.: U.S. Department of the Army and U.S. Marine Corps, 2006), 89-90.

14) Van HOESERLANDE, P. *What about DOTMLPFI*, retrieved from: <https://pdf4pro.com/view/what-about-dotmlpfi-webdiver-490b2d.html>

15) VEEBEL, V. (2018). *Challenges, Dilemmas and Progress in Developing Estonian Armed Forces*, retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/323991845>

16) ULRICH, M. (1999). *Democratizing the Communist Military*, Michigan, US: University of Michigan Press.

THE ALLURE OF VIOLENT EXTREMISM AS A PATHWAY TO MANHOOD

Daniel IONIȚĂ*

Abstract:

This article emphasizes the growing number of disenfranchised young men who turn to radicalization and extremism to attain and maintain certain hegemonic masculinities in a world of widening inequality and volatile future perspectives. Often, socio-economic grievances that affect achieving said masculinities are making individuals more prone to ideological indoctrination. Adopting extremist ideology may compensate for the perceived loss in maleness and androcentricity. In addition, the changing of gendered roles within the workforce is ushering in constant societal renegotiations on the idea of masculinity and its implied breadwinner role.

Consequently, another point of interest is how multiple extremist entities use this dynamic to promise and facilitate rites of passage into Manhood as a recruitment strategy in strict accordance with their own beliefs based on violence and misogyny. Starting from the use by the Far right of the "Crisis in Masculinity" and "Male Victimhood" narratives based on so-called wounded male role and ego by the various emancipation movements and continuing to Islamic State visual depictions of masculinity and tactics of gender-based violence manifested through a visual spectacle violent propaganda. No matter the ideological background, using violence offers a sense of security, in its narrow anachronic gender norms, to those who seek a model of masculinity via the use of violence.

This paper seeks to make use of the current understanding present in literature to offer another perspective on (1) the appeal of violence and radicalization among vulnerable young men who experience feelings of inadequacy and alienation and on (2) the mechanisms behind the co-opting of concepts such as "manly," "manliness" and "manhood" in the extremist meta-narratives.

The current understanding regarding the significance of gendered issues related to the rise of extremism in the world is limited and does not offer a one-size-fits-all solution to grasping the complexities of such a dynamic phenomenon. Therefore, this article aims to introduce the importance of further analysis of the relationship between gender and extremism as a path to understanding and ultimately finding effective exit strategies for those radicalized.

Keywords: *Violent extremism, masculinity, terrorism, misogyny, exit strategy.*

* Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”, email: ionita.daniel@animv.eu

A man's world we fail to see: Violent extremism

At present, when it comes to countering violent extremism (CVE) and counterterrorism (CT), the concept of "gender" has little to do with men as a group and their specific traits and needs. Instead, in the literature, gender is often equated solely with women, women's rights, and their roles within the ecosystem of CVE.

The shortcomings in the field of gender aggravating factors of violent extremism can be summarized along two main lines. Firstly, for the longest time, in both areas of gender and security studies, the presence of women was neglected regarding their actual role within the extremism and terrorism context. They were mostly seen as victims and peacemakers and not as perpetrators or members of public institutions or NGOs. However, they represent a small percentage of that ecosystem, and their presence, seen mainly as a novelty or exception, draws most of the attention.

Secondly, numerous authors (such as Kimmel and Seidler) argue that limited attention has been attributed to men seen as men without having the conception that all men's lives are generic and normative, leading to a lack of knowledge regarding the male experience and male identity in the context of motivations and gender-related struggles.

We acknowledge that political violence is by no means an exclusively male prerogative; however, the participation of women is limited yet disproportionately present in analyses and CVE strategies, overshadowing the aspects regarding masculinity in the context of violent extremism (VE).

As a result, all elements that form the male experience, ranging from identity, status, and bonding within the broader context of radicalization, extremism, or terrorism, are left out of most policies addressing political violence.

It is challenging to tackle the extent of gender-related issues in the literature when many are overlooked or misstated. For example, opinions in the literature argue that "although most violent extremists are young men, there is little convincing research to suggest that ideals of masculinity and honor play a significant role in causing violent extremism" (Allan et al., 2015). Not only is the aspect of male experience unnoticed in the literature, but also discredited and made insignificant, leaving room for no further exploration.

The main research question that the present analysis focuses on is: if the *ideals of masculinity* were not an impactful part of politically-

motivated violence, what explains the presence of idealized types of masculinities in far-right narratives and jihadist propaganda?

As we will argue in this paper, masculinity is being instrumentalized by numerous extremist ideologies to attract and maintain the membership of the young male segment. We will explore the usage of the so-called *crisis of masculinity* and the male victimhood narratives that help instill the urgency of taking action and joining the extremist fight.

Furthermore, far-right narratives, as we will make the case, frame masculinity in terms of the traditional family and nation, appealing to idealized, traditional, hetero-normative forms of masculinities. The same applies in the case of the Islamic State propaganda that equates forms of masculinity and brotherhood with its religious and political aims and uses such depictions of masculinities models to attract recruits and motivate a form of moral superiority to the decadent West.

Another dimension that overshadows the role of masculinities is the focus on ideology when it comes to an understanding of the motivations that lead men on a violent path of extremism or terrorism. However, ideological tenets are not the (only) ones responsible for men joining and staying in extremist groups. The first to theorize this was Tore Bjørgo, who proposed that the main motivation for joining violent extremist groups is not ideology but “the offer of a visceral experience of male camaraderie and belonging” (Bjørgo, 2009, as cited in Kimmel, 2018 p. 7). The male aspects are involuntarily hidden through wording such as “individuals” in the strategic documents aimed at addressing VE, having the male component left unaddressed when the percentage of men involved in violent extremism or terrorism is a majority.

We do not argue that CVE practices or academic discussions should solely be seen or done through a masculinity perspective or that this perspective would offer a fits-all solution to radicalization. Radicalization and its drivers are a complex mechanism that cannot be explained through a simplistic approach overlooking root causes such as systemic inequality, political and socio-economic grievances, and many more. We only argue that amongst those grievances, there is a gendered component of emasculation and a need to restore lost Manhood that drives young men towards a radicalization path in the hope of a solution to disempowerment, exclusion, and alienation.

Towards contemporary *manhood* and its (missing) rites of passage

To properly explore today's meaning behind *manhood* and the ways of *attaining* it, traditionally through cultural sanctions, ritual, or trials of skill and endurance (Gilmore, 1990), we must analyze what the modern day idea of masculinity is based on and what different fringe groups are trying to emulate.

We will use Schrock and Schwalbe's definition of manhood as membership within the gender group of men. This membership has to be constantly proven through efforts to show possession of a masculine self through the use of multiple socio-cultural signifiers. These efforts take the form of what has been conceptualized as *manhood acts*. In their view, all manhood acts are about claiming privilege, eliciting deference, and resisting exploitation.

From an anthropological perspective, *manhood* had always been tied to social proof, whether through feats of strength, bravery, or skill. Becoming a man has been, in many cultures, a clear, socially accepted milestone in the life of a young boy that could be pinpointed to an exact moment.

It is essential to mention that in such cultures, there is an underlying androcentricity that comes with clearly defined gender roles and hierarchies. However, in today's world, especially in the west, androcentricity is renegotiated with every societal change.

As Gilmore observed, manhood is based on three pillars: procreating, providing, and protecting in most societies. The inability to perform these roles lessens or invalidates the identity of men. Considering that gender is performative, it cannot be taken for granted (Butler, 1990). Manhood has been, historically, in numerous societies, fragile in nature, as it requires constant reiterating.

Having no longer clear modern-day rites of passage, young boys are faced with finding their coming-of-age milestones under the gender role norms, either through copying existing societal models from their peers or complete reinvention. The media provides a set of signifying enactments that can offer examples of manhood acts that are not always viable from a socio-economic standpoint.

We argue that the current outlook on masculinity is deeply rooted in archetypal representations of the past that are left without a proper place within the ever-changing modern world. Thus, the failure of "attaining masculinity" becomes a source of alienation and unfitness for

the young boys by creating the breeding grounds for alternative forms of masculinities and ways of achieving them.

In this void of viable and attainable masculine models, disenfranchised youth adopt the models provided to them by violent extremist entities whose recruitment strategies are aimed precisely at their vulnerability. This example is not the only modern-day alternative masculinity; masculinity has softened and become more egalitarian (Anderson and McCormack, 2014). Modern day examples of masculinity offer socially enriching typologies, such as the *Caregiving Father and Husband* and many more that do not imply violence.

Situations of failure to reiterate masculine performance imposed by society lead to adverse psychological effects such as gender role stress (Eisler, 1988). The psychological distress is caused by the perceived violation of traditional gender roles norms. Often, grievances that affect achieving manhood leave youngsters more prone to feelings of shame, guilt, and inadequacy. Moreover, needing a way to shift blame outward for adverse events as a way of dealing with guilt and shame, they can become prone to ideological indoctrination (Efthim et al., 2001).

Adopting extremist ideologies compensates for the perceived loss of maleness and androcentricity and offers a purpose and identity. In addition, the changing gender roles within the workforce are ushering in constant societal renegotiations on the idea of masculinity and its implied breadwinner role.

The political-economic perils of perceived emasculation

In *Healing from Hate*, Michael Kimmel writes, “Young men often come into extremist movements because they experience downsizing, outsourcing or economic displacement in specifically gendered ways: they feel emasculated” (2018, p. 19). As we previously mentioned, the western idea of masculinity implies the ability to fulfill the breadwinner role – the powerful provider. The concept of power is often equated to financial potency or the ability to provide in broader, more gender normative terms. Being stripped of this power, men find themselves, as Kimmel highlights, aching to prove their masculinity in other ways. Consequently, without other *opportunities* to assert their masculinity, disenfranchised young men may find themselves involved in jihadist or right-wing extremism to find their masculinity and be accepted as real men by their peers.

Socio-economic changes happen faster than the cultural norms can catch up, leaving space for sentiments of confusion and inadequacy

among young men. Moreover, in a world of widening inequality and volatile future perspectives in the workforce, it is easy to fall prey to community ideas, camaraderie, and the purpose offered by violent extremist organizations (VEO).

Appealing to manhood as a recruitment tactic

There is a growing body of research into gendered messages aimed at men and the use of pejorative and submissive notions of womanhood to reinforce ideas about masculinity. The far-right makes use of self-victimizations tactics in order to promote extremism ideas of masculinity whereas “ISIS notably employs hypermasculine images to portray its fighters and promises access to sexual gratification, marriage, and guaranteed income as a reward for fighting” (Nowak, 2018 p. 190). These promises of masculinity-making experiences and objects are what draws marginalized men who cannot otherwise attain such status in their communities.

While recognizing the importance of analyzing the role of masculinities, most of the research on the topic looks predominantly at how women experience and are impacted by extremism, terrorism or the justice system's response to terrorism, overlooking the masculine perspective or the male experience as a whole. This situation could be caused by the implicit assumption that terrorists, victims of terrorism, and counterterrorism agents are primarily or exclusively male. Manhood as we will argue in the next parts, does play a significant role in extremist recruitment both in the right-wing and jihadist tactics.

The crisis of masculinity and the instrumentalization of male victimhood in far-right narratives

The world we live in has been dramatically and systematically changed regarding human dynamics. There were crucial change moments such as the Industrial Revolution – with its high population growth and rapid urbanization, women's rights movement – that questioned and renegotiated women's role within the society, the sexual revolution – with its liberation and revamping of sex and gender and the internet revolution that brought communication and information to the front of society, the rise of globalization, deindustrialization and recessions. All these changes fractured the traditional notions of masculinity and the position of men and led to what has been conceptualized as a crisis of masculinity. The crisis of masculinity is to be

seen as a crisis of the status of men in relation to femininity and the *unwanted* renegotiations in terms of the culturally accepted terms of hegemonic masculinity. The upward mobility of women in the labor market and their gaining of economic power and status is a shift in human power dynamics in human relations (Lemon, 1992).

Furthermore, the crisis implicates not only the binary gender perspective but also an economic inequality between men as some achieve wealth and prosperity, and others face poverty leading to polarization (Connell, 2005). As Barker (2005) states in *Dying to be Men: Youth, masculinity, and social exclusion*, young boys are under immense stress to be recognized as real men, and at the same time, they are struggling with equal opportunities regarding education, employment, and pay that render their efforts lacking. This idea is also present in *Narratives of Contemporary Male Crisis: The (Re)production of a National Discourse*, in which Walzer (2002) argues that middle-class men (the segment most affected by economic and cultural changes) are negatively reacting to the inclusion of women and other previously marginalized groups into the center of society. This reaction enables extremist ideologies based on anger and fear to propagate.

In its most benign forms, the concept of the crisis of masculinity spells out the end of a male-centric society favoring a more egalitarian gender paradigm. However, its malignant counterpart accuses systemic oppression of males and vilification of feminism as the source of evil towards the male identity and prosperity. This latter view is being used in the far-right narratives that decontextualize and exaggerate men's gender stress and strain to offer a possible ideological solution for endangered masculinity accusing male victimhood.

Far-right narratives center around the nation, heterosexual nuclear family concepts, and the traditional expectations that men are family patriarchs. These breadwinners are in constant competition with their fellow men to outperform them in the social position, affluence, and masculinity. In the far-right narratives, any mismatch between cultural expectations and social realities innately calls out for victimhood and a solid need to compensate for any loss of masculinity generated by socio-economic inability. Moreover, such ideologies offer disfranchised men a way to validate their masculinity through performative acts of violence.

individuals' feelings of inability and inadequacy to incite political violence.

The masculine aesthetics of the Islamic State/ISIS

In this section, we will reference the masculinities present in ISIS propaganda videos to identify the motivations behind the allure of joining jihadist groups. It is essential to highlight that, as Friis (2015) points out, the videos that the western world gets to see are mere screen grabs that do not convey the entirety of the visual message due to the violent nature that cannot be portrayed on mainstream media. Moreover, the screen grabs do not offer insights into the motivations behind them, and it is often reinterpreted by the worldview of the broadcaster – either in the form of a state actor or media. Furthermore, we must remember that any visual depictions constitute a frame through which the world is not represented but interpreted.

The choices made in the visual communication of the Islamic State and, consequently, the western media portrayal of, make up a new reality. This reality is defined by contrasting perceptions, based on said visuals. The realities depicted may be inspirational and heroic to some and vicious and despicable to others. We will use Manni Crone's (2020) contributions to the subject to highlight how terrorist organizations such as the Islamic State *play and pray* on the traditional western (but not limited) expectations of Manhood via aesthetics of violence. By aesthetics

of violence, we mean the amalgamation of sensations produced by the visual media, primarily via video content, that communicate ideological and cultural messages to a predominantly male-centric audience. In her book *“Frames of war: When is life grievable?”* Butler further explores how frames of violence use narratives, sound, and visuals to convey their message.

Previously, Susan Sontag talked about the shock value present in modern-day photography; we argue that it holds for today's visual mediums that “aestheticize human suffering to satisfy a consumer demand” (Sontag, 1977 as cited in Butler, 2010, p.69). The virality of aestheticized violence is seen in the terrorism propaganda starting in the 2010s and the rise in the notoriety of the Islamic State, and the instrumentalization of images of masculinity, brotherhood, and violence. Crone argues that ISIS visual communication produces not only a gendered perspective but also a gendered aesthetic interaction with gendered viewers. Crone suggests that the “ways in which gendered bodies are made visible or invisible in ISIS videos can enable gendered audiences to dream, feel pleasure or imagine themselves inhabiting those images.” (2020, p. 574).

As depicted in propaganda videos and images, jihadist masculinity is hyper-masculine and presented in highly staged power stances that assert domination and power. It is highly adorned with objects of strength and control – military gear, AK-47 rifles, cartridges, and tactical knives – to impose their righteous masculinity (*picture*).

Crone argues that “weapons are only passive instruments, but things endowed with agency and capacity to rouse desire.” (2020, p. 583).

The videos do not depict any presence of women and center only on men, their gear, and their interactions. The jihadist masculinity revolves around brotherhood, camaraderie, and gender role restoration. Men are presented in close groupings suggesting the enjoyment of male bonding without the disturbing presence of women.

Crone reinterprets the video and the previous focus on its contents and argues that the interaction between the viewer and the videos goes beyond rational and emotional and resides to the carnal too.

She suggests that through the lens of the carnal, we can see the pivotal role of the aesthetic recruitment to violent extremism. We fully agree and argue that this gendered aspiration for violence and domination present in online propaganda is not sufficiently explored in combating recruitment and radicalization.

This alluring gendered fantasy is present in Brown's (2018) theory regarding using archetypes such as *Muslimwoman* and *Warriormonk* in ISIS propaganda. The *Muslimwoman*, as Brown puts it, offers a symbolic embodiment of home *life* through the servitude of women and strict dependence on male counterparts. The *Muslimwoman* tends to define the role of both women and men outside the battleground. The main characteristics of this archetype reside in purity, modesty, and non-violence. The latter is compensated by the *Warriormonk's* skill and determination on the battlefield and the subsequent glorification of the war effort reinforcing the status of men as protectors worthy of praise and rewards – by protecting the *Muslim woman's* way of life; the *Warriormonk* is entitled to compensation and reinforcement of his masculinity.

Conclusion

The present research focused on identifying reasons why a growing number of male youths choose violent forms of proving their manhood and why violent extremist and terrorist groups are capitalizing so efficiently on this gendered vulnerability. First, we explained that masculinity was never something that, once socially proved, was there to stay, as it needed constant acts of proving, known as manhood acts.

Secondly, we made the point that in the absence of clear rites of passage, those acts of manhood, under economic hardships, changing gender norms, and performative gender role stress, could take on alternative forms of violent masculinity provided as models by extremist and terrorist ideologies.

Numerous forms of extremist and terrorist propaganda weaponize masculinity in the so-called decay of western values and reinstate anachronistic ideals of masculinities that no longer fit within the globalized socio-economic context and come against the numerous emancipation movements that pave the way to a gender-egalitarian society.

These fringe alternatives come from a highly complex mechanism of deconstruction of the current state of the gender relationships and reinstate the *lost* world centered around the man. These models of

masculinity are made into central ideological building blocks as they are what form the *traditional family* and, by extension, the *nation* in far-right ideology. The same is to be said about jihadist propaganda. The alternative masculinity in the form of the *warriormonk* archetype represents the ideological fundament that defines women's roles and human interactions.

As iterated in extremist and terrorist talking points, the role of women is to be set back to whatever past form that allows for the man to retake his central part in procreating, providing, and protecting. Any failure, no matter the cause, whether systemic or at an individual level, will be attributed to the *victimization* of men and will be instrumentalized further to coagulate new supports and mainstream the extremist ideology.

Briefly and by no means exhaustively, this article explored the subject of manhood and how masculinities represent a crucial element in the propagation of violent extremism. We argued that the feelings of inadequacy, alienation, and powerlessness young men feel due to socio-economic change, and gender hierarchy renegotiations are part of the radicalization process that leads to violent extremism. We also offered arguments for co-opting concepts such as masculinity and manhood in the extremist meta-narratives.

We argue that the current understanding regarding the significance of gendered issues related to the rise of extremism in the world is somewhat limited, tends to overlook the male experience, and does not offer a one size fits all solution to grasp the complexities associated with such a dynamic phenomenon. We state that additional attention to extremist portrayals of virile masculinity, brotherhood, and gendered fantasies of dominance could better clarify why young males find violent extremism appealing.

We conclude by reiterating the importance of further analysis of the relationship between gender and extremism (focusing on the previously ignored male experience) as a path to understanding and ultimately finding effective prevention and exit strategies.

Acronyms:

- CT** – Counterterrorism
- CVE** – Countering Violent Extremism
- NGO** – Non-Governmental Organization
- PVE** – Preventing Violent Extremism
- VE** – Violent Extremism
- VEO** – Violent Extremist Organization

Reference list:

1. Allan, H.S.; Glazzard, A.; Jespersen, S.; Reddy-Tumu, S.; & Winterbotham, E. (2015). Drivers of Violent Extremism: Hypotheses and Literature Review.
2. Anderson, Eric & McCormack, Mark. (2016). Inclusive Masculinity Theory: overview, reflection and refinement. *Journal of Gender Studies*. 27. 1-15. [10.1080/09589236.2016.1245605](https://doi.org/10.1080/09589236.2016.1245605)
3. Barker, G. (2005). *Dying to be Men: Youth, masculinity and social exclusion*. London and New York: Routledge.
4. Brown, K. (2018). *Violence and gender politics informing the proto-state "Islamic State"*. In S. Parashar, J. A. Tickner, & J. True (Eds.), *Revisiting Gendered States: Feminist Imaginings of the State in International Relations* Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190644031.001.0001>
5. Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge.
6. Butler, J. (1993). *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of "Sex"* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203760079>
7. Butler, J. (2010). *Frames of war: When is life grievable?* London: Verso.
8. Connell, R. W. (2005) "Change among the Gatekeepers: Men, Masculinities, and Gender Equality in the Global Arena." *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 30(3): 1801-1825.
9. Connell, R.W. (1995). *Masculinities* (2nd ed.). Routledge <https://doi.org/10.4324/9781003116479>
10. Crone, M. (2014). *Religion and Violence: Governing Muslim Militancy through Aesthetic Assemblages*. *Millennium: Journal of International Studies*, 43(1), 291–307. doi:10.1177/0305829814541166
11. Crone, M. (2020). *It's a man's world: carnal spectatorship and dissonant masculinities in Islamic State videos*. *International Affairs*, 96(3), 573–591. doi:10.1093/ia/iiaa047
12. Efthim, P. W., Kenny, M. E., & Mahalik, J. R. (2001). *Gender Role Stress in Relation to Shame, Guilt, and Externalization*. *Journal of Counseling & Development*, 79(4), 430–438. doi:10.1002/j.1556-6676.2001.tb01990.x
13. Fenstermaker, S., & West, C. (Eds.). (2002). *Doing Gender, Doing Difference: Inequality, Power, and Institutional Change* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203615683>
14. FRIIS, S. M. (2015). "Beyond anything we have ever seen": beheading videos and the visibility of violence in the war against ISIS. *International Affairs*, 91(4), 725–746. doi:10.1111/1468-2346.12341
15. Gilmore, D. D. (1990). *Manhood in the making: Cultural concepts of masculinity*. Yale University Press.

16. Kimmel, M. (2018). *Healing from Hate: How Young Men Get Into – and Out of – Violent Extremism* (1st ed.). University of California Press.
17. Koehler, D. (2016). *Understanding Deradicalization: Methods, Tools and Programs for Countering Violent Extremism* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/978131564956>
18. Lemon, J. (1992). *The crisis of masculinity and the renegotiation of power*. South African Journal for Communication Theory and Research. Volume 18, 1992 – Issue 2. <https://doi.org/10.1080/02500169208537709>
19. Nowak, M., & Charbord, A. (Eds.). (2018). *Using Human Rights to Counter Terrorism*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
20. Schrock, D., & Schwalbe, M. (2009). *Men, Masculinity, and Manhood Acts*. *Annual Review of Sociology*, 35(1), 277–295. doi:10.1146/annurev-soc-070308-115933
21. Seidler, V. J. (1989). *Rediscovering masculinity: Reason, language, and sexuality*. London: Routledge.
22. Sontag, Susan, 1933-2004. (1977). *On photography*. New York: Farrar, Straus, and Giroux.
23. Stenersen, A. (n.d.). *A History of Jihadi Cinematography*. *Jihadi Culture*, 108–127. doi:10.1017/9781139086141.006
24. Walzer, A. (2002). *Narratives of Contemporary Male Crisis: The (Re)production of a National Discourse*. *The Journal of Men's Studies*, 10(2), 209–223. <https://doi.org/10.3149/jms.1002.209>